

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Francisci De Oviedo Madritani, Societatis Iesv,
Theologiæ Professoris, Cvrsvs Philosophicvs**

Oviedo, Francisco de

Lvgdvni, M.DC.LI.

Logica.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95503](#)

CONTROVERSIÆ LOGICÆ

Auctore R.P. FRANCISCO DE OVIEDO,
ē Societate Iesu.

PRO O E M I V M .

PRÆMITTAM Controversiam primam de Scientia in communis, vbi de obiecto materiali, & formalis Scientiæ, de ratione practicæ, & speculatiui, & Scientiarum unitate & subalternatione fuisse agam, ut his semel exactè confessis, ab iisdem penitus in aliis materiis supersedeam. Sufficiat in processu Physis, Metaphysica & aliorum tractatum, si quæ ibi de his occurront, in hunc locum Lectorem meum reuocare.

CONTROVERSIA PRIMA.

De proprialibus Logice.

PVNCTVM PRIMVM.

Quid, & quotuplex sit obiectum Scientiæ?

OMNIVIS loquendi modus obiectum, & subiectum confundit, & absque vila distinctione de utroque loquitur; in re tamen idem non sunt, obiectum enim propriè dicitur complexum constans subiecto, & predicato, & vtriusque connexione: subiectum verò dicitur id, de quo aliquid dicitur vt distinctum ab illo, quod similiter cum subiecto, & copula idem constituit obiectum. Itaque in actu scientifico ex vi cuius inferitur: *Ego Petrus est animal*, obiectum huius conclusiois scientificæ est totum hoc complexum, & subiectum est *Petrus* de quo dicitur esse animal. Obiectum dicitur à verbo *obiectio*; unde totum illud, quod mediis actibus attingit intentionis potentia, obiectum est actuum, & ratione horum obiectum potentie elicentis tales actus appellari consuevit. Sentient plures communis vulgi indulgentia dici obiectum potentia, quod tantum dici debet obiectum actu, quo tantum attingitur, non immediata potentia, quae ex eo tantum quod elicit actu, dicitur actu attingere; Ego verò censeo id, quod actu attingitur non propriè dici obiectum respectu potentiae, cui obiectum medio actu, quæ est quasi obiectio, propriè enim dicitur hoc obiectum meo intellectui, quam hoc obiectum meæ cognitioni. Neque potentia tantum habet esse productuum actu quo attingitur obiectum, sicuti species impressa, aut habitus, sed constituit formaliter volentem, seu cognoscitentem, quod non habet habitus, neque species impressa, respectu quorum ob hanc rationem propriè

non dicetur obiectum, quia tantum attingunt potentia obiectum medio actu, qui respectu illorum est purè effectus. Ex his potentiaibus habentibus intentionales actus quibus propriè obiecta conueniunt, translatum est nomen obiecti ad effectus cuiuscumque potentiae, quo sensu dicere solemus, obiectum omnipotentia esse creaturas; hac tamen loquutio est impropria, quia strictè loquendo tantum dicitur obiectum, quod medio aliquo actu intentionalis potentiae obiectum.

Obiectum dividitur in materiale, & formale. Obiectum formale est illud, quod primò & per se attingitur. Obiectum vero materiale appellatur, quod non ratione sui, sed ratione obiecti formalis attingitur. Utrumque obiectum explicabit actu, quo ego amo scissione venæ propter sanitatem, respectu cuius sanitas se habet ut obiectum formale, propter quam appetitur vene scissio; & haec obiectum materiale dicitur, quia non propter se, sed propter sanitatem amatur; haec enim causalis est vera, quia amo sanitatem, amo scissionem venæ, & haec falsa, quia amo scissionem venæ amo sanitatem. Idem contingit in assensu conclusionis propter præmissas, cuius formale obiectum sunt præmissæ, & obiectum materiale est consequens illatum, eademque proportione causandi verum est dicere, quia assensio præmissæ, assensio consequenti, & haec est falsa, quia assensio consequenti, assensio præmissæ. Non respectu omnium actuum possunt assignari obiectum materiale, & obiectum formale inter se distincta, quia sepe obiectum immediate, & per se eodem modo indivisibiliter attingitur secundum omnia, quæ potentiam non subterfugunt, ut contingit in assensu terminato ad haec complexa, quodlibet est, vel non est: omne totum est minus sua pars, &c. & alia huiusmodi principia per se nota, & in omnibus externis

externis sensationibus, que immediate attingunt qualitates per se ipsas, & nihil aliud distinctum ab ipsis, quod possit dici attingit medio alio. Ob hanc rationem non probo definitionem obiecti formalis ab Hurtado traditam *diss. 1. scilicet 1.* videlicet, id, quod cognitum, vel amatum dicit in cognitionem alterius, quia non est de ratione obiecti formalis aliud attingi medio illo, sed ipsum immediate, & per se attingi, vt patet in colore, qui est obiectum formale visionis, & medio illo aliud non attingitur. His actibus non ego obiectum materiale assigno, quia quidquid ex vi illorum attingitur, per se attingitur, & obiectum formale dicitur, & nihil reperitur, quod ratione aliis eisdem actibus attingatur.

Sunt etiam alii actus, qui feruntur in obiecta inter se distincta, quorum hoc materiale dicitur, & illud formale appellatur tantum ratione actus, qui terminatur ad virumque, ita vt possint in inferno ordine alium actum terminare, & fieri formale obiectum, quod modis est materiale respectu huius actus, & quod respectu eiusdem formale dicitur, materiale nuncupari: sic contingit in actu, quo quis amat cibum propter vitam conseruandam, & in actu, quo potest amare vitam propter cibum, qui eadem respiciunt obiecta, inuerso tamen ordine, nam quod materiale est respectu huius, respectu illius est formale, & quod respectu huius formale, respectu illius est materiale. Idem contingit in actu, quo in inferno a priori dari lucem, quia datur luminosum; & in actu, quo arguo a posteriori dari luminosum, quia datur lux. Ex his inferes rationem obiecti materialis, & formalis esse denominationem desumptam ab actu, & consequenter actu non fieri in obiectum vt materiale, aut formale, quia non fertur in illud ut denominatum ab ipso actu, quod fieri non posset, nisi per actum supra se ipsum reflexuum, sed fieri in obiectum ex modo, vt illud constitutas formales, vel materiale propter distinctam rationem, quo illud attingit. Inferes similiter antecedenter ad actum nullum obiectum habere rationem obiecti formalis, aut materialis, imo neque rationem obiecti actualis, sed capacitate ut obiectum medio actu, que capacitas dici solet ratio obiectiva, & ita entitas capax se obiciendi, obiectum appellari confuerit. Habet insuper capacitatem, vt obiciatur medio actu, ex vi cuius constitutur obiectum formale, & vt obiciatur vt obiectum materiale, seu vt constitutur obiectum materiale, vel formale. Ex vi capacitatis ad utramque denominationem obiecti materialis, vel formalis non dicitur determinate obiectum materiale, neque obiectum formale, sicuti dicitur obiectum propter capacitatem obiciendi se, quia capacitas illa est indifferens ad duas denominations positivis contrarias, quas non potest simul habere, neque viam praे alia, quia ad vitramque æquæ est indifferens. Obiectum ex se tantum capax obiciendi se medio actu, quo constitutur obiectum materiale, vel tantum capax se obiciendi medio actu ex vi cuius constitutur vt obiectum formale antecedenter ad omnem actu, licet per ordinem ad illum posterius dici obiectum formale vel materiale, sicuti dicitur obiectum quidquid potest attingi aliis alicuius potentie, etiam si actu non attingatur, neque sit obiectum in actu secundo, quia tunc capacitate obiciendi medio actu, quo constitutur determinate obiectum materiale, aut determinate obiectum formale, non distinguntur, cum eo ipso quod potentie obiciatur, debet obici per actu, ex vi cuius determinate constitutur tale obiectum sine indifferentia ad materiale, & formale. Propter hanc rationem lux, & color etiam si actu non videantur, non tantum obiecta potentie visuæ, sed obiecta formalia dici consueverunt.

Alia est divisio obiecti in motuum, & pure terminatum, quæ tantum locum habet respectu obiectorum, in quibus distinguitur obiectum materiale à formali, in his enim obiectum materiale dicitur obiectum terminatum; & obiectum formale dicitur obiectum motuum. Sicuti cum anno hominem propter Deum, obiectum terminatum dici solet homo, & obiectum motuum increata bonitas; propter quam Deum amo. Quando vero non datur duplex obiectum, unum materiale, & aliud formale, iac. obiectorum distinctio locum non habet. Alij dicitur formale, in formale *quod*, & formale *quo*, & obiectum formale *quod* appellant, quod nos cum communione obiectum materiale vocamus, seu terminatum tantum, & obiectum formale *quo* illud esse dicunt, quod

nos simpliciter obiectum formale dicimus, illudque obiectum materiale esse dicunt quod remotum vulgo dici sollet, quod iam alia subdiuisione tradam n.s.

Alij propriis non quodcumque obiectum formale motuum appellant, sed obiectum formale dividunt in *motum*, & *pure terminatum*. Obiectum formale pure terminatum est illud, quod ratione sui attingitur actu, in quem nullum exhibet influxum actuum, neque remotum, sed tantum quasi se attingi permitit potentia actu, quipotentiam ipsam moueat, vel excitet per conculum aliquem actuum præsum, vel simultaneum, ad actum, quo obiectum attingendum est. Sic se haberet color respectu actu, ad quem producendum nullam speciem mitteret, neque immediate concurreret, sed tantum à potentia speciebus à Deo infusis, vel immediate à Deo adiuta produceretur. Obiectum motuum illud dicitur, quod non tantum per se terminat actu, sed actu, mediæ, vel immediate concurreat: sic se habet obiectum visum concurrens ad visionem mediis speciebus, vel immediate per se ipsum simul cum potentia; & obiectum amatum, quod mediis speciebus impressis producit speciem expressam excitantem, vel mouentem ad actum amoris. Itaque obiectum motuum est idem quod obiectum mouens, seu obiectum quod mouet, quod est idem ac obiectum, quod agit; quia sicut moueri, importat passionem, & id dicitur moueri, quod patitur, ita mouere importat actionem, & id dicitur mouere, quod agit.

Rufus alij obiectum formale dividunt in obiectum formale *quod*, & obiectum formale *sub quo*. Obiectum formale *quod* hi appellant rationem quamlibet specificam, in quam tendit actu; & obiectum formale *sub quo*, dicunt esse rationem communem in qua conuenient omnia obiecta, ad quæ se potest extendere talis potentia, etiam si nullus actu potentie in rationem illam communem fertur. Sic dicitur potentiam visuam fieri in colore albus, & nigrum, non quatenus hic color est albus, & ille niger, sed quatenus præcisè color est, qui eo ipso quod color sit potentia visua tener in illum independenter ab eo quod sit albedo, vel nigredo. Hoc obiectum formale *sub quo*, quando immediate secundum illam rationem communem abstractam non attingitur aliquo potentia actu, vt contingit in potentia visua, cuius nullus actu fertur in rationem communem coloris, sicuti actu intellectus fertur in rationem communem entis, propriè non est obiectum, quia id, quod nullo actu potentie attingitur, neque attingi potest, neque potentie aut alicuius actu dici obiectum, cum tota ratio formalis huius consistat in capacitate ad actus potentie terminandos. Dicitur autem potentia sub illa ratione communis tendere in hanc communem rationem tanquam in obiectum, quia quodcumque obiectum potentie illam participat, & quod reperitur in quolibet singulari obiecto, quod tantum colori vt sic conuenire dicimus, & non albedini, aut nigredini, quia actu, qui fertur in albedinem, ex parte obiecti nigredinem non respicit; neque actu, qui nigredinem attingit, vel modo fertur in albedinem, & vtque necessariò fertur in colore. Ex quo sit hanc esse consequentiam necessariam non est color, ergo non est obiectum potentia visuæ, & hoc bona non est albedo; ergo non est obiectum potentia visuæ (omitto modo lucem), vt sine terminorum multiplicitate rem faciliter explicem, & suppono colorem esse obiectum adequatum potentie visuæ.) Insuper hæc est vera proppositio: ad hoc vt aliquid videatur, necessario debet esse color; & hoc est falsa, ad hoc vt aliquid videatur necessariò debet esse albedo, aut necessariò debet esse nigredo. Ex quibus fundamentum desumimus ad dicendum, potentia visuæ obiectum videri in ratione coloris, non verò in ratione albedinis, aut nigredinis. Simili loquendi modo dici solet creaturam produci à Deo in ratione entis, non verò in ratione talis entis quo non significatur ratione talis entis à Deo non produci, sed omne ens, quodcumque illud sit, à Deo esse producendum, ita vt valeat consequentia: est enī ergo producitur à Deo, quod de nulla causa creata dici potest, quia qualibet habet determinatam actunitatem sphæram, ultra quam sunt plura entia, ad quæ non se potest extendere. Neque hæc obiecta diuinitus adhuc secundum modum à nobis explicatum respectu huius specialis actus locum habet, nam hic actus specie in hanc obiecti speciem necessariò fertur, v. g. in albedinem, ita vt neque hic numero actus, neque

Punct. I. Quid & quotuplex sit obiectum Scientiae.

35

que alius eiusdem speciei cum isto possit tendere in colorem specie distinctum ab aliud.

Denum in mea sententia, quæ affert rationem communem pluribus entitatibus realibus nihil aliud esse, quam aggregatum omnium rationum particularium, hoc obiectum formale sub quo modò explicatum, nihil aliud est, quam aggregatum obiectorum respondentium omnibus actibus potentiarum collectiū sumptis, quod est obiectum adaequatum potentiarum, hoc enim dicit rationes omnes, quæ possunt distinctas potentias actibus attingi, & obiectum formale quod: albedo v. g. aut nigredo specialiter sumpta, est obiectum inadaequatum potentiarum, & ita hæc distinctione obiecti in obiectum formale sub quo, & obiectum formale quod in re non distinguetur à distinctione obiecti formalis, in obiectum formale adaequatum, & obiectum formale inadaequatum, quæ distinguuntur tanquam includens, & inclusum.

Alia est diuisio obiecti in proximum, & remotum; quod dicit seiam immediatum, & mediatum. Obiectum proximum, & immediatum dicitur quod per se terminat actus potentiarum. Obiectum vero remotum, & mediatum appellatur, quod non per se terminat actus potentiarum, sed tantum est subiectum illius, in quod tendunt actus potentiarum: sicuti partes, qui est subiectum coloris in quem immediate fertur actus potentiarum visus. Hæc diuisio propria non est: quia alterum membrum dividens non propriè participat rationem diuisi, illud enim quod dicitur obiectum mediatum, & remotum propriè obiectum non est, sed tantum subiecti obiectum.

Item obiectum diuiditur in obiectum adaequatum, seu totale, & inadaequatum, seu pariale.

Obiectum adaequatum, & totale est illud ultra quod non tendit potentiam, quod necessariè dicit omnia peculiaria obiecta, que possunt attingi ab omnibus potentiarum actibus.

Obiectum inadaequatum est illud ultra quod potest tendere potentiam, quod tantum dicit partem quandam obiecti. Nonnulli hanc diuisiōnē admittere nolunt, quia unum membrum dividens includit in alio, obiectum videlicet inadaequatum in obiecto adaequato: verumtamen propriè potest dici diuisio, quia inadaequatum sub ratione inadaequati dicit negationem alijs partis obiecti, & secundum hanc rationem non includit in obiecto adaequato, & ita est membrum dividens formaliter ratione negationis, quam dicit ab alio conditum.

Vltimò diuiditur obiectum in obiectum attributionis, & obiectum attributi.

Obiectum attributionis est illud, ad cuius exactam cognitionem ordinantur cognitiones terminatae ad alia obiecta. Obiectum attributi est illud, cuius cognitione ordinatur ad aliud obiectum magis præcipuè cognoscendum, quod diximus esse obiectum attributionis. Hæc obiectum attributionis, & attributi in potentiis præcisè sumptis non reperiuntur, quia nullum est obiectum potentiarum cognoscitur, aut voluntas ad quod ordinantur omnes actus eiusdem potentiarum: reperiuntur autem huiusmodi obiecta in scientiis, qui cum scientia sit aggregatum ex pluribus cognitionibus scientificis, ex se ad aliquod unum ordinantis, necessarium est habere aliquod obiectum ad quod ordinantur alij actus ad eandem scientiam pertinentes, quod attributionis dicitur obiectum. Volunt nonnulli obiectum attributionis esse obiectum principalius, qui bene sentiunt, si per obiectum principalius illud intelligant, de quo præcipue agitur in scientia; si vero obiectum principalius secundum intrinsecam perfectionem velint intelligi, decipiuntur profecto, quia cognitiones plurimi obiectorum secundum entitatem magis principalius ordinantur ad cognitionem aliorum obiectorum minus principali.

Obiectum attributionis semper est obiectum inadaequatum, ac proinde si obiectum adaequatum diuidatur in obiectum attributionis, & attributi, dicenda erit diuisio rationis in partes, quarum nulla participat rationem adaequatum diuisi, sicuti etiam diuiditur totum compostum in materiam, & formam.

Hic nonnulli disputant de obiecto specificatio, de quo ego Controvers. 14. de anima, vbi de specificatione omnium entitatum, me vide punct. 4. in quo definiō quibus obiectis omnes vitales actus specificentur, & punct. 3. vbi de habitu specificatione; & punct. 1. vbi definiō quid sit specificatio, & quia ratione unius ens specificetur ab alio,

que hic omitto, quia de his agi nequit, donec alia principia praæacta supponantur, quibus sunt dirimenda.

P V N C T V M II.

Quid sit scientia practica, & quid speculativa?

§. I.

Definitiones practicas, & speculativas, illiusque proprietates.

Habitus scientia practicus dicitur, qui procedit ab hæcibus practicis, & in illos inclinat, similiter habitus speculatus appellatur, qui ab actibus speculatiis nascitur, & ad illos producendos inclinat, & ita tota difficultas circa naturam scientie practice, & speculativæ ad actus est deuoluenda, & inquirendum, quid importet in actu scientie, seu in cognitione ratio practici, & speculativi, quod inpræsentariunt definitam.

Cognitione practica est illa, quæ ex se ordinatur ad proximam operationem; & cognitione speculativa appellatur, quæ non ordinatur ex se ad proximam, sed fit in pura sui obiecti speculazione. Pofui in utraque definitione particularum illam ex se, quia quod cognitionis de facto ordinetur, vel non ordinetur ad operationem à cognolente, nihil referit ad rationem practici, vel speculativi: exempli gratiæ, cognitione, quam habet Medicus de curatione facienda, semper est practica, etiam si Medicus non agat de curatione exhibenda, quia ex se cognitione illa ad curationem exhibendam ordinatur. Adhuc tamen supereft explicandum, quid sit cognitionem ordinari ad proximam, quod exactè pœfabo paucis. Cognitione ex se ordinata ad proximam est illa, quæ proponit obiectum, ita ut ex vi illius possit voluntas imperare ipsius obiecti exequitionem potentie, cui incumbit talis obiecti productio. Per hanc definitionem exactius, clariſque cognitione practica definitur, & dicimus cognitionem practicam esse illam, quæ proponit obiectum, ita ut ex vi illius possit voluntas imperare ipsius obiecti exequitionem potentie, cui incumbit talis obiecti productio. Similiter cognitione speculativa definitur, quæ non ita proponit obiectum, ut ex vi illius possit voluntas imperare ipsius obiecti exequitionem potentie, cui incumbit talis obiecti productio. Prioriē definitiōnē conuenire omnibus cognitionibus, quas Scholastici practicas appellant, & non aliis, & posteriore omnis cognitionibus, quas autores appellant speculativas, compertum erit cuicunque rem attente inspicere, & quas voluerit cognitiones examinanti: vnam vel alteram propono. Cognitione quæ nosci artifex ligna, lapide, habe ratione esse collocanda, quæ apud omnes est practica, proponit proximam, seu operationem, ita ut ex vi ipsius cognitionis possit artifex elicere actum voluntatis, quo imperet potentia exequitionis lapidum lignorumve collocationem. Similiter cognitione, quæ nosci Logicus syllogismum esse construendum tribus terminis haec ratione dispositis, voluntati proponit obiectum, quod potest imperare potentia intellectiva ex vi huius cognitionis, & cognitione quam Deus habet de creatura possibilis, quam Theologi practicam appellant, ita proponit Deo creaturam possibilem, ut ex vi illius cognitionis voluntas divina possit imperare omnipotentiam productionem eiusdem creaturæ, & illam de facto imperet, quando creatura, à Deo producenda est.

Explica insuper illa definitio illud, quod vulgo dicitur, videlicet, cognitionem practicam debere esse de re operabilis modo operabili, quia esse cognitionem modo operabili, quando illius obiectum operabile est, nihil aliud importat, quam ita tendere cognitionem illam in illud obiectum, ut ex vi talis cognitionis obiectum effici posse. Insuper explicat aliam conditionem, quam Doctores assignant cognitioni practicæ, in quibus P. Valq. i. part. 4. sp. 8. c. 9. videlicet non tantum in rem operabilem tanquam in obiectum, sed etiam tendere in illam tanquam in finem, quia hæc tendentia cognitionis in obiectu tanquam in finem, ut Smigletius dandus n. 3. tantum importat cognitionem tamē esse ut ex vi illius effectus possit produci: cognitione enim ex se intrinsecè finem non recipit, & tantum dicetur tendere in obiectum tanquam in finem, cum obiectum aliquo modo potest esse illius effectus, eo sensu quo dicimus causam ordinari ad suos effectus tanquam ad finem.

Ex

Ex hoc inferes non esse practicam cognitionem, quam Deus habet de peccatis ab homine commisisis, etiam ex hac cognitione moueat ad hominem puniendum, quia hac cognitio non dirigit Deum ad exequendum obiectum cognitum, sed tandem proponit peccatum mouens ad poenam infigendam distinctam ab ipso peccato. Inferes similiter cognitionem non dici practicam ex eo quod moueat ad operationem voluntatis, videlicet ad amorem, vel odium circa obiectum cognitum, quando talis actus amoris, vel odij efficac non est respectu obiecti, alias omnis cognitio est respectu obiecti, quia nulla est cognitio, quam naturaliter non possit sequi amor, vel odium circa obiectum, quod proponit.

Nonnulla conditiones solent assignari ad proxim, seu ad obiectum scientia practica, quas breuiter percurram. P. Suarez tom. 2. Metaphysic. disp. 44. sect. 13. n. 20. adducit definitionem quamdam Scotti, afferentis proxim debere esse operationem aliis potentie, pro qua sententia refert Scotum num. 22. quam etiam amplius sunt vniuersum Scotorum: ex recentioribus Rada 1. part. Controu. 3. Faber super prolog. disput. 9. Smigletius quest. 4. num. 144. Merinero disp. vniuersa proem. quest. 6. sect. 1. quibus est nosfri adhuc Smigletius in Logica disp. 17. quest. 4. Alij apud eundem Suarez num. 23. ad actum necessarium lentientiam Scotti limitant ex Capreolo, quia si actus sit liber, recte poterit esse praxis ad quaeunque potentiam pertinet, quia omnis actus liber cadit iub electionem, ac proinde poterit dirigere intellectu ut fiat, vel non fiat. Alij recentiores apud Arriagam disput. 1. sect. 4. subsect. 1. afferunt non sufficere obiectum esse liberum libertate contradictionis, sed requiri libertatem contrarietas, ex vi cuius possit bene vel male fieri, ut possit dici praxis, seu obiectum practica cognitionis. Hurtadus disp. 11. de anima sect. 2. docet ad rationem scientia practica non requiri libertatem contrarietas, neque contradictionis. Hunc sequitur Arriaga supra: ibid. subsect. 3. In questionem ab aliis vocatur, an cognitione tantum dicatur practica respectu obiecti, quod representat, an etiam respectu aliorum similius, quibus omnibus, nonnullis conclusiobibus satisfaciat.

Dico primò cum P. Suario supra. P. Molin. 1. part. quest. 1. art. 4. disput. 2. P. Vasquez ibid. disput. 8. Rub. in proem. quest. 5. Hurtad. & Arriag. ad cognitionem practicam non requiri hanc versari circa actum aliis potentie. Mouor ad hanc conclusionem, quia sine fundamento talis conditio requiritur. Deinde quia praxis est idem, quod operatio cognitione directa. Sed operatio intellectus est simpliciter operatio, & potest dirigere operatione alia reflexa prescribente naturam illius: ergo poterit esse praxis, & cognition, que versatur circa illam, poterit dici practica.

Arguit Scotus: Intellectus sola extensio fit practicus: sed hic non extenditur, quando non versatur circa operationem aliis potentie: ergo non potest fieri practicus nisi per ordinem ad aliis potentie operationem. Respondeo Maorem omni fundamento desitutam esse; hac tamen gratis admisso, Minorem esse negandam, quia quando intellectus transit de uno actu ad alium, extenditur intra suum obiectum proprium, quam quando versatur circa actus aliorum potentiarum, qui ad illum non pertinent.

Obiicit secundo. Actus intellectus quando versatur circa actum eiusdem potentie, versatur circa speculacionem, quia omnis actus potentie intellectus est speculatio. Sed speculatio non est praxis, potius opponitur cum ista: ergo actus, qui respicit ut obiectum alium actum potentie intellectus, non respicit proxim, sed speculationem: ergo non est practicus sed speculatorius. Respondeo verum esse omnem actum intellectus esse proxim, fallum tamen proxim, & speculacionem ita opponi, ut id, quod respectu unius obiecti est speculatio, non possit esse praxis respectu aliis actus reflexi, quem terminet, quia id, quod est cognitione respectu unius obiecti, potest esse obiectum respectu aliis cognitionis reflexae in ordine ad quam dicitur praxis. Exemplum sit in hac demonstratione: Omne animal est sensitum: omnis homo est animal: ergo omnis homo est sensitum, quia demonstratio speculatio est respectu hominis, & animalis, & est praxis, & obiectum respectu cognitionis, quia dirigitur intellectus ad hanc demonstrationem faciendam, & quia prescribitur rectudo ipsius demonstrationis.

Obiicit Smigletius: Cognitio huius obiecti dirigit intellectum in cognitionem aliis obiecti, & cognitione primitarum dirigit eundem intellectum in cognitionem conclusionis, & tamen cognitione conclusionis non dicitur praxis, neque cognitione obiecti procedens ex cognitione obiecti similis: ergo actus intellectus non potest esse praxis, etiam si directus alio actu. Respondeo hanc directionem non esse per modum dictaminis proponentis modum, seu naturam cognitionis directa, in qua directione consistit ratio formalis practica cognitionis.

Dico secundo. Quotiescumque effectus producitur dependenter ab actu voluntatis, sive libero, vel necessario, talis effectus praxis dicitur respectu cognitionis, que dirigit actu voluntatis, seu quo proponit actu voluntatis ipsum effectum, qui sit dependenter ab illo, & talis cognitione in ordine ad illum effectum practica denominatur. Probo hanc conclusionem. Cognitionem esse practicam nihil aliud est quam ita obiectum proponere ut ex vi illius voluntas possit imperare ipsius obiecti exequitionem potentie, cui incumbit talis obiecti productio. Sed omnis cognitione dirigen actu voluntatis, sive liberum, sive necessarium, a quo producitur effectus, est cognitione practica. Confirmatur: cognitionem esse practicam est cognitionem esse causam obiecti, quod attingit: sed omnis cognitione dirigen actu voluntatis sive liberum, sive voluntarium a quo producitur effectus, habet omnem causalitatem, quam potest habere in suum obiectum: ergo est cognitione practica. Major est omnino certa, quia praxis idem sonat, quod operatio, & practicum idem quod operarium: ergo cognitione practica nihil aliud est quam cognitione operativa. Minorem probo: omnis cognitione dirigen actu voluntatis sive liberum, sive necessarium habet totum influxum, quem potest habere actus intellectus in actu voluntatis, quia actus intellectus nullo alio modo influit in actu voluntatis quam illum dirigidio, seu proponendo obiectum in quod fertur actus voluntatis, & non minus influit cognitione propria obiectum in actu liberum, ac in actu necessarium. Deinde actus voluntatis imperans actionem externam eo ipso, quod illum imperet habet totum influxum, quem potest habere in talem actionem, quia actus voluntatis tantum influit determinando potentiam externam per sympathiam, quam habet cum illa ad externam actionem, & omnis actus voluntatis sive liber, sive necessarium eodem modo influit in obiectum ad quod determinat, & eodem modo illud determinat, cum actus voluntatis non determinet ad suum obiectum efficiendum per libertarem illi extrinsecam, sed per suam entitatem coextentem effectui, qui ad illum non supponitur: ergo eo ipso quod cognitione dirigen actu voluntatis sive liberum, sive necessarium, ex vi cuius imperatur suum obiectum, praefat in illum totum influxum, quem praestare potest cognitione in suum obiectum: ergo in illum exercet totam operationem, quam potest exercere actus intellectus in suum obiectum: ergo hoc erit praxis illius actus, qui practicus dicitur in ordine ad tale obiectum.

Ex hac conclusione alia inferuntur, de quibus inter autores est controversia. Prima est non requiri ad cognitionem in obiecto libertatem contrarietas, sed sufficere libertatem contradictionis, quae ex precedenti facile deducitur. Obiectum liberum libertate contradictionis dependet medio actu voluntatis a cognitione illud proponente, & dirigente actu voluntatis: ergo obiectum illud est praxis, & in ordine ad illud talis cognitione practica dicetur. Eadem conclusionem explicabo: duplex est directio, una, quae gubernat potentiam ne declinet in actu oppositum illi, quem elicere debet ad quam directionem requiritur libertas contrarietas. Alia directio est directio ex vi cuius potentiae proponitur via quam eundum est ad talem actionem eliciendam, & ad hanc directionem non requiritur libertas contrarietas, sed tantum dependencia effectus ab actu voluntatis cognitione directo. Constat eadem conclusio ex communis sententia Theologorum, qui in Deo scientiam simplicis intelligentiae practicam appellant, etiam circa obiectum producendum non possit aliquis error a Deo committi. A priori eadem

Punct. II. Quid sit scientia pract. & quid speculat. §. I.

eamdem conclusionem efficaciter probo. Cogitatio, à qua medio actū voluntatis aliquis effectus, eodem modo influit, sive altera cognitio, que retrahit voluntatem ab illo effectu producendo inclinet ad opus contrarium, sive tantum voluntatem ab hoc effectu producendo intendat removere, eodem modo influit in suum obiectum: sed quando cogitatio alia inclinat voluntatem ad opus oppositum, voluntas est libera libertate contrarietas; quando tandem intendit cogitatio removere voluntatem ab hoc opere producendo, voluntas est libera libertate contradictionis: ergo eodem modo influit cogitatio à qua medio voluntatis dependet effectus, sive voluntas sit libera libertate contrarietas, sive tantum libertate contradictionis: ergo eodem modo in utroque casu practica dicitur. Maiorem probo: cetera patent. Cogitatio inclinans ad hunc effectum producendum non influit virtute alijs cognitionis, ex vi cuius voluntas constituitur libera libertate contrarietas, vel contradictionis, quia hæc omnis intendit impedire influxum cognitionis inuitantem voluntatem ad effectum producendum, sed per se ipsam: ergo permanente eadem cogitatione, & eodem effectu eodem modo influit: inquit si aliquando magis influeret, hoc accideret quando voluntas tantum est libera libertate contradictionis, quia tunc cogitatio illa habet minus contrarium, quo intendatur retrahi, quam cum voluntas est libera libertate contrarietas; quia quando est libertas contrarietas cogitatio contraria intendit voluntatem removere ab effectu producendo ad quem inclinat alia cogitatio, & alicere ad alium producendum; quando verò est libertas tantum contradictionis, tunc cogitatio contraria tantum intendit voluntatem removere ab effectu producendo, & per se loquendo cadem virtus magis influit, dum minus adest contrarium retrahens ab effectu producendo, & minorem præstat in influxu, dum adest contrarium maius.

Inferitur etiam ex secunda conclusione supra tradita omnem effectum necessarij productum cuius necessitas oritur ex ipsa cognitione esse proximam talis cognitionis, & per ordinem ad illum cognitionem esse practicam. Ratio est perspicua ex conclusione supra tradita: effectus ille dependet medio actū voluntatis à cognitione dirigente talē actū voluntatis, & inferente necessitatem eiudem actū: ergo cognitione illa est practica in ordine ad illum effectum. A prioriandem conclusionem probo, ratione, quia nuper vñsum. Non minus influit cogitatio in effectu medio actū libero: ergo non minori iure dicetur practica, ex eo quod influat medio actū necessario, quam diceretur, si influeret medio actū libero. Antecedens probo: tunc influat mediū actū necessario quādō influit nullā aliā cogitatione retrahente, tunc influit medio actū libero, quando influeret aliā cogitatione. Sed ex eo quod determinat haec cogitatio retrahens non magis influit, cum influat per se ipsam, & non per cognitionem retrahentem, que non iuuit ad influxum, sed potius illum intendit impeditre. Ergo cogitatio non minus influit medio actū necessario orto ab ipsa cognitione, quam medio actū libero ab eadem orto: ergo non minus dicitur practica medio actū necessario, quam medio actū libero. Ex hoc concludo, omnem cognitionem per se requisitam ad actū voluntatis esse practicam respectu effectus, quem imperat voluntatis actus, etiam physica aliqua præmitione, vel ex alio capite actus evadat necessarius, quia tunc cognitione illa requirita ad actū influit in illum eo modo, quo cognitione influere potest in volitione, & volitus influit in effectum quem imperat: ergo cognitione illa medio actū voluntatis influit in effectum: ergo est practica, cum tota ratio practici consistat in influxu cognitionis in effectum medio actū voluntatis.

13 Infero similiter quod si voluntati iam in actu primo sufficienter constituta, & prædeterminata ad actū voluntatis cum cognitione ad illum prærequisitam, antecedenter leui non consequenter ad actū voluntatis eliciendum superuenientia alia cogitatio inclinans ex se, & inuitans ad eundem actū, ad quem voluntas erat iam prædeterminata, talem cognitionem superuenientem practicam esse respectu effectus quem talis voluntatis actus imperaret. Ratio esto: cogitatio illa ex se inuitans ad actū voluntatis superueniens voluntati prædeterminata ad talem actū, influeret in actū voluntatis, dum non esset posterior actū, seu dependens

Franc. de Oviedo, Philosop. Tom. I.

ab existentia actus, quam supponeret: ergo medio actū influeret in effectum, quem imperaret talis actus. Totā difficultas argumenti sita est in hoc antecedenti quod constabat ex dicendis Controu. 8. de anima punct. 5. vbi probabo omnem cognitionem proponentem obiectum in quod fertur voluntatis actus in illum influere eo præcisè quod illi coëxistat, & non sit illo posterior, etiam voluntas aliiude sit sufficenter in actū primo constituta, & antecedenter prædeterminata ad talem actum.

14 Infero ultimè: omnem cognitionem influentem in actū voluntatis ex se imperantem effectum, practicam esse, dummodò talis actus voluntatis non sit posterior effectu, quem potest imperare, etiam ad hanc cognitionem, & ad actū voluntatis ad quem ipsa supponitur, supponatur alijs actus voluntatis, ex vi cuius efficeret imperatur effectus. Probo hanc conclusionem: etiam hoc imperium efficax ex se ad hunc effectum producendum supponat aliud imperium efficax ad eundem effectum, dummodò non sit posterius effectus, seu dum ab illo non dependeat, influet in effectum simul cum alio imperio, & effectus imperatus dependebit ab utroque imperio, seu ab utroque actū voluntatis; ergo mediis his imperiis, seu mediis his actibus voluntatis effectus dependebit à cognitionibus, à quibus uterque actus dependet: ergo omnes cognitiones, à quibus dependet unus, & alter actus voluntatis, influent mediis actibus in illum effectum: ergo erunt practica respectu illius. Discursus est legitimus supposito primo antecedenti, quod probo Contr. 7. Physic. Punct. 7. vbi statu posse eundem actum dependere à duplice fine adæquato, medio duplice actū voluntatis, à quorum quolibet adæquate dependet, & Controu. 8. de anima Punct. 5. vbi probo omne imperium, seu omnem actum ex se potenter imperare effectum, illum in actu secundo imperare, eo ipso quod illi coëxistat, & ab eo non dependeat.

Dico tertio: nulla cognitione potest esse practica respectu effectus, qui ex se non subdit imperio voluntatis. Hæc conclusio inconclusa est apud omnes, quia cognitione representans obiectum, tantum potest in illum influere medio actū voluntatis: ergo si effectus talis est natura, ut in illum actus voluntatis influere non possit, nullo modo poterit cognitione in illum influere: ergo effectus ille praxis non erit, neque respectu illius cognitione practica dici poterit. Ex hoc fit cognitionem propria nutritionis in ipso homine, qui actiue se nutrit, speculativa esse, qui immediata actio nutritionis neque ab actū voluntatis, neque ab illius cognitione dependet, nemo enim cogitans potest adiicere ad staturam suam cubitum unum.

15 Dico quartu: scientia ex se in actu primo tantum propriè dicitur practica respectu effectus, quem representat. Probo facile: scientia eadem dicitur practica quatenus proponit voluntati obiectum, quod imperat, & cuius exequitionem dirigit. Sed tantum proponit voluntati obiectum, quod representat, & tantum potest dirigere exequitionem, quam attingit: ergo tantum respectu huius potest dici practica in actu primo. Dixi, tantum scientiam dici practicam respectu effectus, quem representat, qui raro aut nunquam est virus individuus effectus determinatus, ab omni alio conditinctus, vix enim unquam artifex distinctè percipit vñlam individuationem obiecti, quod intendit deprimer, sed tantum sibi proponit quemdam effectum huius rationis, quem confundit ex vi cognitionis cum aliis similibus, quos instar viuis absque illa discretione percipit. Sic contingere necesse est quando intellectus proponit syllogismum in Barbara construendum, quem voluntas imperat non determinando individuationem illius, quam nuncquam intellectus cognovit, sed tantum speciem, hoc est, vñum ex innumeris eiusdem rationis ad quem in individuo producendum determinat causa prima, aut conditiones extrinsecæ ut alij volunt. Est ergo in actu primo cognitione practica respectu omnium effectuum, quos per modum viñus confusè attingit, quia illorum quilibet ex vi illius cognitionis & quæ bene potest produci.

16 Dico quinto: Cognitione in actu secundo tantum dicitur propriè practica respectu effectus, qui de facto producitur ex illis, respectu quorum in actu primo practica dicebatur; quod si alius produceretur distinctus ab illis, respectu quorum in actu primo propriè practica dicebatur,

D respectu

respectu illius in actu secundo propriè non esset præctica. Posterior pars probatur: implicat praxis propria in actu secundo respectu cognitionis, quæ in actu primo non est propriè præctica in ordine ad illum: sicut implicat effectum produci à causa, quæ propriè illum producere non potest à negatione enim potentia rectè valet ad actus negationem. Sed cognitionis propriè tantum est præctica in actu primo respectu effectus, quem attingit; ergo hie tantum, & non alijs in actu secundo potest esse præxis respectu illius. Priorem partem conclusionis, videlicet cognitionem in actu secundo esse præticam respectu effectus producti ex his, in ordine ad quos præctica supponitur in actu primo faciliter probatur: posito actu primo ad effectum, & posito effectu, effectus actu primo tribuitur: ergo supposito effectu producto, & supposita cognitione præctica, à qua potest produci, effectus iste illi cognitioni tribuendus est, & praxis est dicendus respectu cognitionis, & hæc in actu secundo præctica respectu illius.

18

Dico sexto: Cognitionis potest dici præctica in actu secundo per accidens, & per quasi monstruosam productionem respectu effectus distincti ab illo, circa quod versatur. Ratio est, quia eti cognitio tantum per se dirigat ad productionem sui obiecti, poterit potentia inferior non exequi opus illud, quod præscribit cognitionis modo, quo præscribitur: ergo tunc effectus ille productus in actu secundo distinctus erit ab obiecto cognitionis, qui dicitur praxis monstrosa, quia est præter intentionem agentis. Potentiam inferiorem posse exequi effectum distinctum ab illo, quem præscribit cognitionis, & quem imperat voluntas medià cognitione monstrat manifesta experientia. Sæpe enim postquam pector apprimè concipit imaginem Casaris, & modum, quo illam est in tabula expressurus, ex intentione optimæ imaginis modo optimo efficiendæ, aliam valde imperfectam depingit: & ego litteram A, verbi gratia perfectissimam concipio, & ex intentione illam exprimendi eodem modo, quo illam concipio propter manus titubationem aliam valde imperfectam scribo.

19

Dices in his casibus artificem non solum concipere opus perfectum, quod non exprimit, sed etiam opus imperfectum, quod exprimit ranguinam proximam dictaminis, quod illud opus imperfectum apprehendit, & non alijs dictaminis, quo apprehendit opus perfectum. Huic solutioni experientia & ratio refragatur; Experientia, quia quilibet artifex sæpe experitur efformare effectum, quem nunquam apprehendit, ex intentione alium valde perfectum conficiendi, & sæpe nos ex manus imbecillitate dum rectos characteres conficere intendimus, alios informes valde, quos nunquam concepimus in charta delineatos inuenimus. Ratio, quia sine fundamento tribuitur potentia exequutrici tanta conformitas cum regula præscribente id, quod est factura, vt nunquam possit ab illa declinare, immo à priori constat sepe declinaturam, cum non dependeat essentialiter in operando ab apprehensione obiecti, seu ab obiecto apprehendo eadem ratione, quæ faciendum est.

20

Dices secundò, intellectum tunc nullo regi dictamine ac proinde hunc effectum non dici proximam respectu dictaminis, quod hunc alio modo faciendum, vel alium effectum representat. Contrà: quando ego conficio opus aliud ab illo quod intendebam facere, constat me moueri ad operandum ex doctrina, & dictamine quod habeo operis exequendi, cui dictamini volo conformari opus à me faciendum, & cui fidens aggredior operis effectuonem, non ita facturus si dictamini illo carerem, quia si nunquam opus artificiosum apprehendens, non illud exequi intendem: ergo saltem dictamen illud est occasio, vt tale opus quod nunquam apprehendi efformem, loco alijs quod apprehenderam & intendebam efficere, quod sufficit, vt dicatur praxis, & operatio monstrosa respectu illius.

21

Vltimò respondebis ratione suprà tradita probari proxim posse esse diuersam secundum modum ab obiecto apprehendo, non verò posse esse diuersam secundum substantiam. Contrà: in omni opere artificiose sive intentionalis, sive reali variato modo variatur substantia, quia opus artificiosum constituitur tale formaliter per modum, & dispositionem, & aliam non habet formam, per quam constiuatur; ergo implicat variari modum substantiæ operis artificiosi non variatam. Antecedens patet in syllogismo facto in *Barbara*, quia ita constat hac terminorum dispositio-

tione, vt si aliter termini disponantur, iam non erit idem, sed alijs syllogismus; hic enim specie syllogismus, hanc dispositionem terminorum in specie, & hic syllogismus numero hos numero terminos hoc modo dispositos importat. Idem videtur est in opere artificiose externo, videlicet in hac pictura, quæ ita dicit colores hoc modo dispositos, quod si alio modo iidem colores disponantur, iam non erit eadem, sed alia diuersa pictura.

§. II.

Extrema specificativa cognitionis practicae, & speculativa assignantur.

Cognitionis practica dicit essentialiter esse representationem obiecti, quod principium cognoscens possit medio actu voluntatis producere, ex quo inferunt cognitionem practicam formaliter ut tales dicere ordinem ad principium potens producere obiectum, & obiectum potens producere ab hoc principio: non enim à principio tantum potest defini ratio practici, quia cum hæc importet ordinem ad principium potens producere non vtrumque, sed potens producere obiectum cognitione representatum, non potest percipi ratio practici, quia percipiatur cognitionem representare tale obiectum, & principium cognoscens esse productum eiusdem obiecti representati.

Ex hoc infero in quacumque cognitione rationem practici defini formaliter ex principio, & ex obiecto, quod representat, quia ad hoc ut principium cognoscens possit ex huius cognitionis efficaciter imperare obiectum cognitum, requiritur ex parte principij cognoscens virtus productiva effectus, & ex parte effectus non repugnante ut producatur: quantumvis enim artifex habere virtutem effectuum operis artificiose, ipsum opus in se repugnaret, non posset illud efficaciter imperare: ergo duo essentialiter requiruntur ad hoc ut cognitionis sit practica, virtus productiva obiecti cogniti in obiecto producente, & non repugnante in ipso obiecto ut producatur, & vtrumque dicit essentialiter ratio practici. Quod si dicas, non repugnantiam obiecti ut producatur, necessariò comitari virtutem actiū illud producendi: hoc admissio adhuc verum erit rationem practici defini ex his duobus, videlicet non repugnantiam effectus, & ex virtute productiva ad illum producendum in principio cognoscente, quæ duo semper distinguentur, etiæ per locum intrinsecum separari repugnare.

De ratione formalis speculativi non eadam ratione iudicium fero, existim enim posse sumi adequate ex principio & adequate simul ex obiecto, & adequate ex obiecto & non ex principio: non tamen adequate ex principio & non ex obiecto. Posse sumi adequate ex principio sic probo. Ratio speculativi dicit principium cognoscens non posse efficaciter imperare obiectum cognitum, ex vi illius cognitionis. Sed eo ipso quod principium cognoscens non sit physicè potens, non poterit ex vi cognitionis imperare tale obiectum sive obiectum repugnat, sive non repugnat: ergo hæc cognitionis poterit à suo principio habere totam rationem speculativi independenter ab obiecto. Dico cognitionem definiere posse rationem speculativi adequate à principio independenter ab obiecto, non quia ratio ista non semper intelligatur in ordine ad obiectum, sed quia ita dicit ordinem ad obiectum, vt ex alio capite independenter ab ipso obiecto intelligatur iam habens principium, ex vi cuius cognitionis circa tale obiectum speculativa necessariò euadat.

Simili ratione probo rationem speculativi posse sumi adequate ab obiecto. Eo ipso quod hæc cognitione terminetur ad chimaram, à quocumque principio procedat, necessariò est speculativa: ergo ratio speculativi in hac cognitione adequate sumitur ab obiecto. Antecedens probo. Chimara à nullo principio cognoscitivo est producibilis: ergo repugnat hanc efficaciter imperari ab aliquo principio cognoscitivo, etiæ supponatur principium cognoscitivum, quatenus est ex se, cum virtute sufficienti ad producendum chimaram: ergo eo ipso quod cognitione terminetur ad chimaram, terminatur ad obiectum efficaciter imperari repugnat à cognoscere, etiæ hoc quatenus est ex se, virtutem habeat producendi chimaram, quam inesse omnipotētia fert communis Theologorū opinio: ergo eo ipso quod

Punct. II. Quid sit scientia practica, & quid speculativa. §. I. 39

quod cognitione terminetur ad chimaram in se repugnante erit speculativa, etiam si principiū cognoscens sit Deus ex se habens quidquid reperitur ex parte principij actiū ad quemcumque effectum producendum, ita ut si per impossibile chimera fieret non repugnans, nulla addita virtute ex parte principij actiū, Deus ex vi eiusdem omnipotencie, quam modo habet, valeret illam producere.

Rationem speculativi posse sumi à principio actiū, & ab obiecto facilimē ex dictis probatur. Cognitione quam habet homo de chimera procedit à principio non potente producere chimaram; ergo ex hoc capite, mente practico quoquācūc alio, intelligitur adquātē speculativa: fertur etiam in obiectum repugnans: ergo ex hoc capite similiter practica impotentia principiū ad chimaram producendam intelligitur adquātē speculativa: ergo tam ex principio, quam ex obiecto, cognitione ita intelligitur adquātē speculativa. Ratio est, quia cognitionem non posse regere actum voluntatis imperantem productionem chimaræ, est quid negatiuum, quod potest ex multis capitibus adquātē procedere, quia possunt plura impedimenta adquāta reperiendi ad eundem positum efficiū.

Difficilis probatū est rationem speculativi posse sumi ex obiecto tantum, & non ex principio; ad quod supponendum est id, quod latè probo Controu. io. Metaph. Punct. 4. videlicet virtutem productivam effectus, sive creatam, sive increatam, non habere connexionem cum possibilitate effectus, ita ut si per impossibile modō fieret calor repugnans, maneret in igne virtus productiva caloris ex se sufficiens calorem producere, licet repugnaret ignem à calore produci, non ex defectu virtutis in igne, sed ex repugnantia ipsius productionis His positis sic arguo. Si per impossibile modō fieret repugnans syllogismus à me faciens, in me maneret eadem virtus intellectiva ex se potens producere syllogismum: insuper maneret idem dictamen de modo quo faciens erat syllogismus, idemque iudicium, quo iudicarem syllogismum posse ex omni capite fieri à me, vel aliis actus, quo id iudicarem, si velis veritatem esse intrinsecam actui: ergo tunc haberem cognitionem, quia posset regere actum voluntatis, qui dicerem, volo syllogismum elicere, qui actus est inefficax, non ratione principij intellectui, qui hoc ex se potens erat producere syllogismum, sed ratione ipsius syllogismi, qui in se repugnat: ergo tunc cognitione illa est speculativa tantum ratione obiecti, & non ratione principij, quia si obiectum non repugnaret actu voluntatis, efficaciter syllogismum imperaret, & cognitione haberet quidquid ex parte principij requiritur, ut effectus ex vi illius produceret, & tantum huc producere non posset à cognitione dependere propter intrinsecam repugnantiam ipsius cognitionis. Ex hac hypothesi ad statum absolutum procedo. Non repugnat Deum producere principium ex se potens producere effectum ex se repugnante, & cognoscens modum quo est producendus, casu quo talis effectus repugnaret, non solum per iudicium verum, quo dicat, effectus iste repugnans modo est producendus, si non repugnaret, sed etiam per iudicium falsum quo dicat, effectus iste non est repugnans, & absolute potest hoc modo produci: ergo non repugnat Deum producere principium habens cognitionem effectus speculativum tantum ratione obiecti, & non ratione principij. Non repugnare Deum producere principium ex se potens producere effectum repugnante, supposui supra, & probo loco citato: principium illud iam productum posse habere falsum illud iudicium difficultate vacat, quia principium illud capax est erroris, & ex nullo capite illi repugnaret. Consequentiam probo: Cognitione, quam haberet tale principium de modo producendi obiectum, quod in se repugnaret, se haberet eodem modo respectu principij; & respectu obiecti, quo se haberet cognitione, quam ego habeo modo de syllogismo, quem de facto possum facere, casu quo syllogismus ille fieret repugnans. Sed mea cognitione in hoc casu est speculativa tantum ratione obiecti, & non ratione principij, ut modō probabam: ergo cognitione illa est speculativa tantum ratione obiecti, & non ratione principij.

Ad probandum repugnare actionem speculativam tantum ratione principij, & non ratione obiecti, supponendum est, quod communis Doctorum admittit sententia, & ego probabo Controu. io. Met. Punct. 5, videlicet omnem

actionem essentialiter esse connexam cum principio productivo, ita ut repugnante principio productivo repugnet actio, & consequenter repugnet actio ex se potens dependere à principio, quod illam non potest elicere, quia supponit essentialiter principiū ex se potens, quod tantum dicitur absolutē principiū. Advertendum est etiam cognitionem practicam non tantum tendere in effectum, sed in actionem, seu productionem effectus. Ex his principiis argumentum confacio, & facile conclusionem depongo. Cognitione speculativa ex principio supponit in principio cognoscētē impotentiam ut illo oratur actio, ad quam terminatur cognitione. Sed eo ipso quod principiū sit impotens ad actionem eliciendam repugnat non solum extrinsecē ex defectu principij, sed intrinsecē, & in se ipso actio praeceps ex se potens procedere ab hoc principio: ergo eo ipso quod cognitione supponit principiū impotentem elicere actionem, ad quaterminatur, dicit ex parte obiecti actionē intrinsecē repugnante, quia omnis actio ut non repugnans intrinsecē supponit ex parte principij virtutem liciendi talē actionem: ergo eo ipso quod cognitione sit speculativa ex principio, est speculativa ex obiecto: ergo repugnat actio speculativa ex principio, & non ex obiecto.

Addo de facto omnem cognitionem creatam speculativam ratione obiecti in se repugnantis esse speculativam ratione principij, quia nullum datur principiū creatum potens producere adhuc quatenus est ex se effectum in se repugnante, ac proinde eo ipso quod hac cognitione terminetur ad effectum repugnante, seu ad actionem repugnantem procedere ab hoc principio, procedit à principio non habente virtutem ex se ad eliciendam actionem circa talē effectum.

Circa cognitionem quam Deus habet de chimaræ productione posset dubitari, an sit speculativa tantum ratione obiecti, & non ratione principij. Ratio affirmativa posset suaderi, quia principiū cognoscens videlicet Deus, ex se est potens producere chimaram, & tantum repugnat illam producere ex repugnante chimaræ, quā ablata, Deus chimaram valeret abolutē producere ex vi eiusdem omnipotentiā quam modō habet. Censeo nihilominus nullam dari cognitionem in Deo, qua tantum sit speculativa ex repugnante intrinsecā chimaræ, extrinsecā cognitione, sed omnem cognitionem Diuinam de facto existentem circa chimaram esse speculativam non solum ratione obiecti extrinsecē, sed ex modo tendendi circa tale obiectum, quod sic probo. Ad hoc ut cognitione sit practica respectu obiecti, debet fieri in illius absolutam possibilitem per iudicium, quo dicat, hæc entitas est possibilis, vel falso per apprehensionem, quā possibilis obiicitur hinc aliquo iudicio, quo dicat intellectus, hæc possibilis seu hæc entitas repugnat; cognitione enim quā quis dicat, hoc obiectum repugnat, non potest esse practica respectu illius obiecti, neque potest actu voluntatis regere, quo quis dicat, volo producere hanc entitatem. Sed in Deo nulla datur cognitione circa possibiliter absolutam chimaræ, quæ non sit diffensus circa illam: ergo nulla datur cognitionis, quæ ex se apta sit, ut ex vi illius imperatur producere chimaram, seu ex vi cuius chimara posset imperari à Deo, casu quo non repugnaret: ergo ex modo tendendi, quem haberet omnis cognitione diuina per diffensum, actu quo dicit possibilis chimaræ non datur, seu chimara est repugnans, vel conditionē tantum (si velis, quam cognitionem in Deo contemplari circa chimaram, quæ non sit diffensus) actu quo dicit si chimara non repugnaret hoc modo est producenda, in quo actu adhuc est imbibitus diffensus circa possibiliter absolutam, ut explicabo Contr. 6 de Anima Punct. 6. §. 1. cognitione Diuina est purè speculativa, quia cognitione practica debet fieri & non per diffensum in obiectum ut possibile. Hic cognoscendi modus potest reduci in principiū cognoscituum, quia Deus ex se est determinatus ad non habendam puram simplicem apprehensionem circa aliquod obiectum, neque diffensum circa possibiliter absolutam, ut explicabo.

Contr. 6 de Anima Punct. 6. §. 1. cognitione Diuina est purè speculativa, quia cognitione practica debet fieri & non per diffensum in obiectum ut possibile. Hic cognoscendi modus potest reduci in principiū cognoscituum, quia Deus ex se est determinatus ad non habendam puram simplicem apprehensionem circa aliquod obiectum, neque diffensum circa possibiliter absolutam in se repugnantis. Hac ratione cognitione quam Deus habet modo de chimara, posset dici speculativa non solum ratione obiecti, sed ratione principij cognoscens, non quia Deum principiū cognoscens ex se non habeat virtutem requisitam ad producendam chimaram, sed quia supposita illius repugnantiā est determinatus ad habendam cognitionem circa chimaram, quæ ex modo tendendi non potest esse practica, sed tantum speculativa, & nullam habendam,

p. 2 quæ

Franc. de Oviedo, Philosoph. Tom. I.

qua ex modo tendendi practica esse possit perseverante chimera impossibilitate.

31 Ad rationem dubitandi suprà adductam, respondeo, ca-
su quo modo chimera fieret possibilis, fore ut Deus pos-
set chimeram producere ex vi assensu, quem tunc habe-
ret circa possibiliterem chimerae, non verò ex vi aliquius
cognitionis quam modo haberet, ac proinde nunc nullam
dari cognitionem in Deo, ex vi cuius Deus in aliquo
casu posset producere chimeraem, quia hæc debet esse
actus quo Deus iudicet chimerae esse possibilis, qui
repugnat dum chimera possibilis non est, vt necessariò da-
tur in Deo, casu quo chimera est possibilis, quia re-
pugnat in Deo falso iudicium, & necessariò datur in ipso
Deo verum iudicium de quocumque obiecto.

§. III.

Formalitates extremonum, in ordine ad quæ sumitur ratio cognitionis practica, & speculativa, assignantur.

32 D iximus rationem practici semper sumi ex principio,
& obiecto, & non nisi ab utroque simul posse adæquate sumi, & ratione speculativi ab illorū quolibet posse adæquate sumi, & de facto ita adæquate desumi, licet non repugnet desumi in aliqua cognitione ex obiecto tantum, & non ex principio, eti repugnet desumi ex principio & non ex obiecto. Ceterum cum in principio, & in obiecto sint quædam prædicta essentialia, alia individualia, supererit sciendum à quibus prædictis obiecti, & principij desumatur, vt possimus agnoscere an cognitione practica vel speculativa dicatur in ordine ad aliquod essentiali vel individuali principij vel obiecti, ex quo principio inferemus an ratio practici & speculativi sit cognitionis essentialis, necne, & quomodo ha differentia opponatur.

33 Censo rationem practici in quacumque cognitione non posse sumi ab uno vel altero prædicato obiecti, sed necessariò desumendam esse ab omnibus formalitatibus qua in illo sunt, à supra ratione entis vñque ad ultimam differentiam individuali illius. Ratio est, quia ex parte obiecti cognitionis practicae requiritur obiectum contineri in virtute productiva principij cognoscens. Sed non sufficit contineri ratione prædicti specifici, sed necessarium est contineri ratione omnium prælatorum, vt cognitione terminata ad tale obiectum sit practica: ergo ratio practici desumitur in cognitione ex omnibus prædictis qua sunt in obiecto. Minorem probo: cognitione practicae debet tendere circa obiectum quod physice possit produci à cognoscente: sed eo ipso quod obiectum cognitionem secundum aliquam rationem secum identificatam non continetur in virtute cognoscens; non poterit physicè ab illo produci, quia ad hoc ut ego possim effectum præducere non sufficit effectum non habere repugnantiam ex prædicato generico, aut specifico ut à me præducatur, si illam habet ex alio prædicato inferiori, quia eo ipso quod ex aliquo prædicato repugnet produci à me, nulla ratione potero illum præducere; vt patet in cognitione Petri eiusdem speciei cumula cognitione, quam ego produco de eodem obiecto, qua præcisè ex prædicato specifico posset à me produci: sicuti præducitur propria cognitione; quia tamen ex prædicato individuali repugnat illam à me produci, absoluè illam præducere non possum: ergo ratio practici qua importat obiectum possit physicè præducere à cognoscente desumenda est ex omnibus prædictis, seu ex omnibus formalitatibus, qua in obiecto re-
riuntur.

34 Ex ratione suprà dicta infertur rationem speculativi posse sumi adæquate ex uno vel altero prædicato obiecti ratione cuius repugnet producere illius ab hoc principio, siu hoc prædicatum sit specificum sive individuali: exempli gratia, cognitione, quam ego habeo syllogismi qui potest fieri à Petro, & non à me desumit rationem speculativi ex ratione individuali effectus, ratione cuius repugnat à me produci, & non ex ratione specifica, ratione cuius præcisè sumptu non repugnat à me produci, quia alius syllogismus eiusdem speciei potest à me produci; cognitione vero, quam ego habeo de creatione Angeli, speculativa est ratione prædicti specifici, quia eo ipso quod talis actio in specie repugnat à me procedere, inò ex ratione genera cognitionis, quia eo ipso quod sit creatio, non potest à me neque ab aliqua potentia creata dependere, quapropter

prædicta cognitione ex ratione generica obiecti, videlicet ex prædicato creationis imbibito in obiecto adæquate erit speculativa, & similiter ex ratione specifica talis creationis, necnon ex prædicato individuali huius numero creationis, habebit rationem cognitionis speculativae ex quocumque adæquate, quia quocumque prædicatum sufficientem impedimentum est per se sumptum, ut obiectum huius cognitionis procedat tanquam è principio actiuo à principio cognoscente.

Vaum in hac re scire oportet, quod quocumque ratio speculativi desumitur ex aliquo prædicato superiori obiecti, ex omnibus illo inferioribus desumi necesse est: ratio est, quia quocumque actio ex prædicato generico repugnat produci ab aliquo principio, eandem repugnantiam habet ex differentia specifica contrahente talis prædicatum genericum ad certam speciem; & quocumque habet hanc repugnantiam ex prædicato specifico, eandem habet ex prædicato individuali, quia nequit prædicatum inferiori contineri in virtute casæ, in qua non continetur prædicatum superiori cum illo identificatum, nec potest dari virtus productiva Petreitatis, & non hominis, neque virtus productiva rationalis, & non animalis. Sic licet argui: cognitione desumit rationem speculativi ex prædicato specifico: ergo ex individuali, & similiter ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis: Cognitio non sumit rationem speculativi à prædicato individuali obiecti: ergo neque ab specifico: & sic de aliis.

Iam si rationem speculativi in ordine ad principium inspiciamus, eodem modo de illa iudicium ferendum est, ac in ordine ad obiectum, potest enim desumi ex prædicato specifico, & ex prædicato individuali adæquate ex quocumque illorum & tantum ex prædicato individuali, & non ex specifico. Sic cognitione, quam haber homo de Angeli creatione eo ipso, quod est cognitione hominis est speculativa, quia implicat ab homine Angelum produci, & similiter eo ipso quod est cognitione talis hominis, eodem modo ac de ratione specifica & individuali dicebamus, & cognitione quam ego habeo de syllogismo, qui potest fieri à Petro, non habet ex prædicato specifico principij esse speculativum, quia aliud principium cognoscitum eiusdem speciei mediæ alia cognitione specifica eiusdem speciei potest illum syllogismum præducere, sed ex prædicato individuali principij cognoscens, quod ex eo quod si talis homo non potest illum syllogismum præducere, quem ex prædicato hominis præcisè sumptu non repugnat ab illo principio produci.

Vltimò de ratione practici in ordine ad principiū eodē modo iudicū fero, ac de eadē ratione in ordine ad obiectū; censo enim desumendam esse adæquate ab omnibus prædicatis, qua sunt in principio simili sumptis vñque ad ultimam differentiam individuali, quia haec numero actio quæ est praxis, respicit hoc numero principiū, in quo sunt contractæ omnes rationes superiores: Exempli gratia: hic syllogismus in quem fertur cognitione practica supponit hunc numero intellectuum, in quo est inclusa ratio intellectu, & intellectuum includit rationem viuentis, & ratio viuentis prædicata alia superiora vñque ad supremum genus. Ultimò quia ad hoc ut cognitione sit practica requiritur necessariò nullam esse prædicatum in principio cognoscente, ratione cuius repugnat obiectum ab illo produci: ergo ratio practici necessariò desumenda est ex omnibus formalitatibus, qua sunt in principio cognoscitu.

§. IV.

An ratio practici & speculativi sumatur ab extremitatibus tanquam ab extrinsecis specificatiis vel etiam tanquam à constitutis per se.

D iximus iam rationem practici & speculativi desumendam ab obiecto & principio, & explicuimus formalitates obiecti, & principiū à quibus formalitates istæ desumuntur, nunc supereft sciendum, an ab eisdem formalitatibus desumantur prædictæ rationes tanquam ab specificatiis, tantum extrinsecis, ex quibus in ipsas cognitiones derivantur rationes intrinsecæ practici & speculativi, vel etiam tanquam à formis, ex vi quarum formaliter cognitione in ratione practica, vel speculativa constituantur, quod est idem ac inquirere, an ratio practici, vel speculativi sit adæquate

adæquatè intrinseca cognitioni, an verò constituitur per cognitionem, & per aliquid ab illa distinctum.

Dico primò. Quilibet cognitio practica præter intrinsecum respectum, quem dicit ad principium, & obiectum identificatum cum ipsa cognitione, dicit formaliter possibiliter obiecti distinctam ab ipsa cognitione. Probo facilè: Cognitio practica, quam modo habet artifex de opere artificio, quod potest conficeri, eo præcisè quod opus illud, quod est cognitionis obiectum fieret repugnans, non esset practica, neque ex vi illius posset opus efficaciter imperari à voluntate artificis: ergo cognitio illa formaliter ut practica importat formaliter possibilitatem intrinsecam obiecti, quam ab ipsa cognitione distinguiri certum est.

Dico secundò. Cognitio practica includit formaliter potentiam actiuam principij cognoscitivi ad producendum suum obiectum, quod eadem ratione probo: Cognitio constituitur formaliter practica ex eo quod illius principium possit medio actu voluntatis ab ipsa cognitione directo efficire suum obiectum. Sed hæc ratio importat formaliter potentiam actiuam in principio cognoscente ad obiectum producendum: ergo ratio practici constituitur formaliter per hanc potentiam actiuam principij cognoscitivi in ordine ad obiectum. Confirmatur: cognitio secundum se tantum est quædam applicatio obiecti ad principium cognoscens, que formaliter nihil aliud praestat: ergo ex eo potest dici applicatio practica seu definiens ad operationem, quia in principio, cui obiectum applicatur, infidet actiuam virtutem ad producendum obiectum media illa applicatione; sic enim contingit in applicatione locali agentis ad pascu, quæ per potentiam agentis formaliter constituitur ceditio ad operandum, & practica applicatio, non enim ex alio capite dicimus applicationem inter ignem & lignum practicam esse, & conditionem ad operandum, nisi quia in igne reperitur virtus ad agendum in lignum; & applicationem inter duo alba non esse practicam, neque conditionem ad operandum, nisi quia neutrum illorum potest agere in alterum; quod si alteri virtus actiu superueniret ad agendum in aliud, eadem applicatio, quæ antea non erat conditio ad operandum, dicere tur practica, & conditio ad operandum. Ultimò etiam si per impossibile permaneret eadem cognitio, quam modò habeo de syllogismo faciendo, eo præcisè quod desiceret in me virtus actiuad talem syllogismum faciendum, cognitio illa non esset practica: ergo cognitio in ratione practice dicit formaliter in principio cognoscente virtuam in ordine ad suum principium.

Dico tertio. Omnis cognitio practica creata habet connexionem cum principio actiuo, ex vi cuius formaliter constituitur practica. Ratio præstet: Cognitio constituitur practica per virtutem actiuam in ordine ad obiectum identificatum cum principio cognoscente: sed habet intrinsecam connexionem cum principio cognoscente à quo per se ipsum dependet: ergo habet intrinsecam connexionem cum virtute actiuam identificata cum actiuo principio.

Dico quartò. In communi sententia quæ afferit virtutem productivam esse connexam cum possibiliitate effectus, cognitio qua defacto est practica, habet connexionem intrinsecam cum possibiliitate sui obiecti. Probo facile: cognitio habet connexionem cum principio productivo sui obiecti: principium productivum habet connexionem cum possibiliitate eiusdem obiecti, quod potest producere: ergo cognitio qua defacto est practica, habet connexionem mediatam cum possibiliitate obiecti; non præcisè quia haec possibilitas est obiectum cognitionis, sed quia est terminus relationis, quam dicit ad illam principium productivum, cum quo cognitio practica per se ipsam coniungitur. Ob hanc intrinsecam connexionem, quia habet cognitionis practica secundum hæc principia cum principio actiuo, & obiecto, ex vi quorum formaliter constituitur practica, vulgo dictur rationem practici esse intrinsecam cognitioni, & cum illa identificata, non tamen ita res habet, aliud enim est cognitionem per se ipsam esse connexam cum extremis, ex vi quorum constituitur practica, & per se ipsam habere nō posse non esse practicam, aliud per se ipsam practicam constitui, ut in simili causa contraria, de anima, Punct. i. de cognitione diuina, quæ per se ipsam habet connexionem cum obiecto creato, ex vi cu us vera constituitur, & per se ipsam habet non posse

non esse veram, & tamen non constituitur adæquatè per se vera formaliter, sed per se ipsam, & per obiectum ab illa distinctum, cum quo habet connexionem.

Dico quintò. In mea sententia, quæ non admittit connexionem inter principium productivum, & possibilitem effectus, cognitio practica creata non habet ex se seu per locum intrinsecum, connexionem cum possibiliitate sui obiecti, per quam practica constituitur, quia si per impossibile obiectum fieret repugnans, eadem cognitio permaneret, vt latè probo Contr. 6. de anima Punct. i. vbi adhuc cognitio intuitiva creatas affiro non esse connexas cum suis obiectis, nisi hæc obiecta supponantur in alio genere, vt principia ipsarum cognitionum. Dixi cognitiones non habere ex se scupper locum intrinsecum connexionem cum possibiliitate obiecti, quia etiam si per impossibile desiceret obiectum, permaneret cognitio, quod est cognitionem per locum intrinsecum non esse connexam cum obiecto, licet cum illo connectatur propter necessitatem, quam in se habet possibilas obiecti, que indefectibilis est, ac proinde quotiescumque existet cognitio, cuius obiectum aliquando est possibile, semper necessariò coexistet possibiliter obiecti, non necessitate orta ex ipsa cognitione, sed ex obiecti necessitate, vt dicam citato loco de veritate propositionum, quæ feruntur in obiecta necessaria.

Dico sexto. Quilibet cognitio practica in Deo non solum est connexa, sed idem est cum virtute productiva obiecti per quam constituitur practica, & est connexa cum possibiliate obiecti per quam etiam formaliter practica constituitur. Vraque pars conclusionis est omnino certa, prior quia in Deo cognoscente obiectum, & potente illud producere, cognitio, & virtus productiva realiter sunt idem; posterior, quia cognitio practica Dei est assensus circa obiecti possibiliter, cui essentialiter repugnat falsitas, & ita ex eo quod hic assensus existat in Deo per locum intrinsecum infertur dari illius obiectum è ratione, quæ representatur.

Dico septimo. Cognitio speculativa non necessariò constituitur speculativa formaliter adhuc inadæquatè per impossibilitatem obiecti, neque per impotentiam principij ad illud producendum, sed potest adæquatè constitui speculativa, ex modo tendendi, quem habet in obiecto: vt patet in scientia visionis, quam habet Deus de effectu iam producto, quæ fertur in obiectum non repugnans, & dicit principium cognoscituum potest producere tale obiectum, & nihilominus non est cognitio practica, sed speculativa. Similiter cognitio quilibet creata, quæ representatur productio obiecti ut mala, & disconueniens cognoscenti, quod illud potest producere, supponit in principio potentiam ad producendum tale obiectum, & connotat obiectum non repugnans, & nihilominus respectu illius productionis speculativa est, quia ex vi talis cognitionis non potest voluntas imperare productionem, quæ obicitur ut disconueniens, quod si imperet fugam, seu non productionem obiecti, cognitio erit practica respectu fuga, seu non productionis, non tamen respectu productionis. Idem contingit in cognitione, quia credit artifice repugnantiam inuoluere opus artificiosum, quod absque illa repugnancia posset ab ipso fieri, quod iudicium necessariò est speculativum, & tamen in obiecto nulla est repugnancia, sed tantum in mente falso apprehendente, & in principio cognoscente est potentia ad tale opus producendum.

Dico octauò: Impotentia principij cognoscientis ad producendum obiectum cognitionis, & repugnancia ipsius obiecti sufficiunt ad constituant adæquatè cognitionem speculativam, quia illarum quilibet sufficiens est ut obiectum non producatur ex vi cognitionis, & ita illarum quilibet sufficiens est ut adæquatè constituit cognitionem purè speculativam, & non practicam.

Ex his concluditur cognitionem constitui practicam adæquatè per modum, quo representat obiectum identificatum cum cognitione, & per non repugnanciam obiecti distinctam ab omni cognitione, quam essentialiter supponit cognitionis practica increata, & cum qua cognitionis creata nullam habet connexionem, & per virtutem productivam principij cognoscientis respectu obiecti cogniti, quæ in Deo identificatur cum ipsa cognitione, & cum qua cognitionis creata essentialiter est connexa, quæ omnia simul sumpta essentialiter requiruntur, ut cognitionis sit practica. Eadem ratione concluditur cognitionem posse adæquatè con-

stitui speculatiuum ex defectu cuiuscumque ex his, que ad cognitionem practicam constituantur, & enim ipso quod illorum aliud deficiat, cognition non erit practica, sed pura obiecti speculatio, quod est formaliter cognitionem esse speculatiuum.

S. V.

Quomodo opponantur cognitione practica, & speculativa.

I Robat Hurt. disp. 11. de anima sect. 4. § 24. rationem practici, & speculatoriū non esse differentias oppositas, quia idem habitus, & idem intellectus potest dici simul practicus, & speculatorius. Displacet ratio, quia idem intellectus est simul assentiens, & dissentiens circa diversa objecta, & tamen assensus, & dissensus, quantumvis sint circa diversa obiecta essentialiter differunt, ratio est quia intellectus non constituitur formaliter assentiens, & dissentiens per se ipsum, sed per actus superadditos, & inter se distinctos, & ita potest habere à formis essentialiter differentibus diuersas denominations, quia essentialiter opponuntur in ordine ad eundem actum, & extrinsecè possunt idem denominare principium. Sic dico potest de cognitione practica, & speculativa, quia intellectus & habitus non sunt practici neque speculatoriū per se formaliter, sed tantum desumunt has denominations ab actibus, unde etiam essentialiter differant, sicut assensus, & dissensus, amor & odium possunt eundem intellectum, & eundem habitum denominare.

2 Soluenda est hæc quæstio ex alio capite, videlicet ex ipsa natura practici, & speculatoriū, & ex ipsis formalitatibus, per quas cognitionis constitutur practica, vel speculativa, quas assignamus. Puncto precedenti, ubi statui rationem practici desum ex modo tendendi per ordinem ad differentias individuales, & specificas principij, & obiecti, & ex ipsis rationibus formalibus specificis, & individualibus obiecti, ex quo inferitur rationem practici semper importare rationem specificam & individualē cognitionis. Diximus etiam rationem speculatoriū aliquando lumi tam ex differentiis individualibus; aliquando vero ex differentiis specificis, ex quibus infero in his cognitionibus, in quibus ratio speculatoriū desumitur ex differentia specifica, rationem speculatoriū essentialiter differre à ratione practici repertā in alia cognitione; in his vero, in quibus ratio speculatoriū desumitur tantum ex differentiis individualibus, rationem speculatoriū non differre essentialiter à ratione practici in alia cognitione reperta. Eo enim modo quo differuntur duas differentias individuales, differentia ratio practici & speculatoriū formaliter sumptæ, & eadem ratione differt hæc cognitione practica ab illa speculatoriū, scilicet differt hoc individualiter ab alio.

3 Rem exempli explicō: cognoscit homo motum progressum, quem ipse elicere potest; cognoscit Angelus eundem motum progressum: cognitione Angeli est speculatoria eo præcisè quod sit cognitione Angeli, ac proinde ex differentia essentiali: cognitione hominis circa idem obiectum est practica ex eo quod sit cognitione hominis, & talis hominis, qui potest hunc motum progressum praestare, quod dicitur non solum differentiam individualē cognitionis, sed specificam. Ita his cognitionibus ratio practici, & ratio speculatoriū essentialiter different, quia sumuntur ex differentiis essentialiter oppositis. Cognoscit Petrus syllogismum quem potest elicere, cognoscit Ioannes eundem syllogismum: cognitione Petri est practica, cognitione Joannis est speculatoria præcisè ex differentia individuali: in his cognitionibus ratio practici & speculatoriū essentialiter non different, sed tantum individualiter. Similiter in eadem potentia potest esse duplex cognitione eiusdem speciei circa obiecta numero distincta, quarum una sit practica, & altera speculatoria præcisè ex differentia individuali, in quibus ratio practici & speculatoriū non importabunt rationes specificas essentialiter oppositas sed tantum individuales. Exhibeo exemplum: cognosco ego per hanc cognitionem syllogismum, qui potest fieri à me cognitione practica, & cognosco syllogismum eiusdem speciei, quem potest elicere Petrus, quae cognitione erit speculatoria, & tamen cognitiones secundum se, illarumque principia & obiecta tantum individualiter differunt. Ex quibus inferitur in his cognitionibus rationem practici & speculatoriū non pos-

se importare differentias specificas essentialiter oppositas, sed totam illarum oppositionem in differentiis individualibus contrahentibus eandem rationem specificam esse constitutam.

Tandem concludo in aliquibus cognitionibus rationem practici, & speculatoriū importare oppositionem secundum differentias specificas, in aliis vero tantum secundum differentias individuales, & ex se rationes illas abstractas non magis dicere hanc rationem quam illam, quia ratio practici dicit cognitionem dependentem à principio & terminatam non per diffsum, sed saltem per apprehensionem, aut per assensum ad productionem effectus, qui non repugnat produci à principio; & principium, quod ex virtute habeat ad producendum effectum, & cognitione speculatoria constituit per carentiam cuiuscumque ex requisitis. Sed hoc principium non posse producere hunc effectum, & illud posse eundem producere, aliquando procedit ex differentia specifica, vt in homine, & equo, quorum equus ex conceptu specifico potest equum producere; & homo similius ex conceptu specifico non potest producere equum; & in homine & Angelo cognoscit eundem discursum, qui potest produci ab homine ex conceptu specifico & individuali, & non potest produci ab Angelo ex conceptu specifico Angeli, & ita cognitione practica hominis, & cognitione speculatoria Angeli dicunt rationes practici & speculatoriū essentialiter oppositas; in cognitionibus vero Petri & Ioannis ex syllogismo eodem, qui potest fieri à Petro & non à Ioanne, cognitione Petri quatenus practica solum differt à cognitione Ioannis quatenus speculatoria secundum differentiam individualē, quia cognitiones ipsæ inter se tantum differunt individualiter, & ex individualitate principiorum proveniunt hoc non posse producere hunc effectum, quem aliud principium producere potest.

Obiecit: Cognitionis semper constituitur speculatoria per respectum ad principium & obiectum, sed respectus ad hæc extrema est essentialis: ergo constituitur speculatoria per respectum essentialis cognitioni: ergo ratio speculatoriū semper dicit conceptum essentialis cognitioni. Respondet essentialis esse actum dicere respectum ad principium, & ad obiectum, non tamen omnis respectus, quem actus dicit ad hæc extrema est illi essentialis, quia in actu reperitur respectus ad rationes essentiales principij & obiecti, hic est essentialis actus, & reperitur respectus ad rationes individualis principij & obiecti, & hic respectus est individualis actus, per quem adæquatè plures actus speculatoriū constituuntur.

Possit eandem cognitionem ferri in duplex obiectum & esse practicam respectu unius, & speculatoriam respectu alterius, mihi dubium non est, quia potest unum obiectum esse operabile, & in illud ferri modo operabilis, & aliud non esse operabile, vel etiam operabile fit, non ferri in illud modo operabilis ex modo illud proponendi, vel defecitu virtutis in principio, aut possibilis in obiecto.

Disputat Hurt. & Arriaga, an respectu eiusdem obiecti possint esse duo actus inhaerentes eidem potentia, & rerum unius sit practicus & alter speculatorius. Negat Hurt. disp. 1. §. 16. affirmit Arriaga disp. 1. §. 69. Ego cum distinctione respondeo, utrumque practicum, vel utrumque speculatorium esse futurum, si utrumque eodem modo veretur circa obiectum, si vero diuerso modo veretur, unum esse practicum & alterum speculatorium poterit contingere; ut videre est in scientia visionis & scientia simplicis intelligentiae, de eodem obiecto existente, & possibili, quorum scientia simplicis intelligentiae est practica, & scientia visionis est speculatoria, & utrumque respicit idem obiectum formaliter absque formalitate in aliquo distinetâ.

P V N C T V M III.

De scientiarum unitate.

V Ellem me paucis ab hac quæstione expedire, & meam in hac rem entem clare explicare, quia illam apud plures valde confusam lego, & apud paucos aliquid fixum inuenio, quo quæstionem definiant, ita ut de illocum mente non possit alia laborari prolixior.

§. I.

Dificultas proponitur, statuiturque scientiam non esse unam simplicem qualitatem.

Dividitur quicumque scientia in actualem, & habitualem; Scientia actualis dicuntur omnes actus, quos ad vnam spectare dicimus: Scientia habitualis vocatur habitus à quo procedunt actus, sive talis habitus si vnuus indiuisibilis, sive vnuus integraliter compotitus ex pluribus partibus, quorum quilibet ad diuersam conclusionem spectat: sive plures realiter non vniuersi, ex quibus vna scientia conflari dicitur, quia omnes ordinantur ad idem obiectum formale, quod respiciunt medii actibus. Actus qui dicuntur ad eandem scientiam pertinere, nullam in se habere vnuionem realem & physicam per se notum est: nunquam enim simili coexistunt, & quilibet illorum est integer conceptus, & integra cognitio, que non ordinatur ad vnuionem cum alio extremo eiusdem rationis, potius illam respicit, cum actus quam plures sub eadem scientia constituti specie differant. Dificultas est quod obiectum commune habeant, quemve ordinem, seu ratione cuius ad eandem scientiam pertineant, de quo posse dicam.

Habitus intellectus ab speciebus non distingui dicam Controu. 14. de anima Punct. 7. ex quo inferitur iuxta mea principia nullam scientiam includere eundem habitum, neque simplicem, neque compositum ex partibus integrantibus: quia certum est nullam habere vnuionem species, quibus diuersi actus ad eandem scientiam spectantes producuntur. Dicam insuper eadem Controu. 13. Punct. 5. in opinione, que admittit habitus distinctos ab speciebus hos esse multiplicandos pro distinctis actibus, etiam si ad eandem scientiam spectare dicantur. Tenent eandem sententiam Scot. in 3. distinc. 25. quest. 2. 5. ad secundum questionem: hunc sui sequuntur qui consentiunt Nomin. in 1. quest. 1. Greg. q. 3. art. 1. Gabriel q. 8. suffragantur ex nostris P. Suar. tom. 2. Metaph. disp. 44. sect. II. n. 45. P. Molina 1. part. quest. 1. artic. 3. P. Fonseca lib. 1. Met. quest. 5. sect. 2. & lib. 6. cap. 2. question. 2. sect. 2. Tolert. in Logica. q. 3. proemial. Hurt. disp. 1. Met. sect. 6. Arriag. disp. 1. sect. 3. subsect. 4.

Habemus ex his neque scientiam actualem, neque habitualem esse simplicem qualitatem, sed scientiam actualem includere plures actus, & scientiam habitualem, dicere plures habitus, & ex his fieri vnam scientiam totalem habitualem, ex illisque vnam scientiam totalem actualem: quisve ordo, queve dependencia, aut que similitudo debeat intercedere inter actus, & habitus distinctos, ut dicantur ad eandem scientiam pertinere, hoc opus, hic labor est. Neque ex diuersis capitibus, sed ex hoc tantum, vniatorem, & distinctionem scientiarum debemus colligere: postquam enim illud inuenierimus ratione cuius hæc actuum collectio ad eandem scientiam pertinere dicatur, omnis actus, cui non infit eadem vniatatis ratio, seu idem respectus cum actibus in hac collectione constitutus, dicetur non pertinere ad hanc scientiam, sed aliam constitutere cum reliquis omnibus, in ordine ad quos haberit similem respectum, seu vniatatem, ex quibus omnibus fieri alia actuum collectio, que erit scientia alia adæquata ab ista distincta. Postquam vero difficultatem hanc in actibus superauerimus, in habitibus nulla supererit; illi enim habitus qui pertinent ad actus, ex quibus constitutur vna scientia adæquata totalis, vnam scientiam habitualem totalem component, & illi qui spectant ad actus constituentes distinctas scientias totales, distinctas scientias habituales constituent.

Affirmant ferè omnes Doctores scientias distingui per obiecta formalia ipsarum, & distinctæ scientia distinctum obiectum formale competere; sed adhuc lis integræ, quomodo distinguenda sint obiecta formalia adæquata scientiarum totalium; reperiuntur enim in quacunque scientia plures actus procedentes à præmissis specie distinctis, & consequenter habentes obiecta formalia specie distincta, quia præmissæ sunt obiectum formale conclusionis, dicuntur tamen pertinere ad vnam scientiam, & præmissæ cuiuscumque conclusionis specie distincta à præmissis aliarum conclusionum dicuntur obiectum for-

male adæquatum scientia, eti si sunt obiectum formale adæquatum conclusionis, qui obiectum formale adæquatum scientia includit omnia obiecta formalia omnium actuum, qui ad eandem pertinent scientiam, quorum quolibet est adæquatum respectu actus, cui tribuit speciem, & cuius dicitur formale obiectum, & inadæquatum respectu totois scientia. Hinc oritur difficultas, qua multitudine obiectorum formalium distinctorum in specie actuum, quorum quolibet respectu proprij actus est adæquatum, sit assignanda ad designandum obiectum adæquatum formale scientia totalis, curve hæc multitudine obiectorum formalium huius multitudinis actuum dicatur vnum obiectum adæquatum formale vnius scientia, & alia similis multitudine si obiectum adæquatum aliud scientia, & non ex vtraque multitudine fiat vnum obiectum adæquatum vtriusque scientia totalis complectentis omnes actus, quorum specificatio obiecta formalia in vtraque multitudine continentur; sed cur obiecta formalia contenta in hac multitudine non fuerint subdivisa in duplice multitudinem, quarum qualibet constitueret vnum obiectum formale adæquatum constitutum ab alio vnius scientia adæquata ab alia distincta.

Respondebis obiecta formalia distinctorum actuum pertinentium ad eandem scientiam totalem habere convenientiam aliquam, ratione cuius ex illis fiat vnum obiectum adæquatum totale vnius scientia, quam non habent cum aliis obiectis formalibus constituentibus aliud aliud obiectum adæquatum scientia distincta. Adhuc integra permanet nostra difficultas: fateor ego semper in obiectis formalibus constituentibus obiectum adæquatum huius scientia, esse aliquam convenientiam, qua non infit illis in ordine ad obiecta formalia distinctorum actuum constituentia obiectum adæquatum aliud scientia, verum tamen cum convenientia, que est inter obiecta formalia actuum constituentia obiectum adæquatum vnius scientia non sit secundum speciem infinitam, facile est omnia illa obiecta, que dicuntur constituere vnum obiectum adæquatum subdividere in duplice multitudinem, & ad quacumque reducere obiecta, que inter se habent convenientiam aliquam, quam non haberent in ordine ad alia obiecta formalia in alia multitudine contenta, & ita propter convenientiam obiectorum pertinentium ad hanc multitudinem, & disconvenientiam ipsorum cum obiectis pertinentibus ad multitudinem aliam, possent dici obiecta formalia pertinentia ad hanc multitudinem constitutre vnum obiectum adæquatum scientia distinctum ab alio, quod constituent obiecta formalia pertinentia ad aliam multitudinem. Secundo cum disconvenientia obiectorum formalium, que constituent obiecta adæqua distinctarum scientiarum, non sit secundum duo genera supra, facile est ab his obiectis disconvenientibus secundum hanc rationem aliam superiorum abstrahere, ratione cuius dicerentur posse constitutre obiectum vnum adæquatum vnius scientia, quia ad hoc constituendum non requiritur convenientia secundum aliquam rationem infinitam, que in plures rationes specie distinctas diuisibilis non sit.

Multo post primam huius operis editionem, nuper librum edidit, cui titulus est, Controversia Metaphysicales Prado 1. p. 2. Magister quidam Complutensis Dominicanus, in quo frequenter valde meas sententias intendit impugnare, & contra huc traditum scribit 1. part. contr. 2. art. 1. num. 5. neque proprio nomine in margine refert, & in corpore honorat titulo scriptoris è Societate Iesu; postea vero in toto operis decursu, Iesu, & proprijs professionis oblitus se totum tradit meis opinionibus corrodendis, & finitè interpretandis, de quibus cum frequenter sermonem instituit, tam desiderabis bona verba, quam argumenta, omnia missa facere decreuerant, sed quia ex suis alij non semel nostrum silentium modello fane opus in vitoriam propriam, quasi iam de nostris sententiis omnino actum esset, retulerunt; huic suspicioni occurrentis, de his agam, non que verba, sed argumenta, si que sunt, postulare videantur.

Arguit iste art. 1. citato n. 1. vt probet scientiam specificari ex obiectis. Scientia essentialiter dicit ordinem ad obiectum, & tota illius quidditas est propter obiectum; ergo ab illo specificatur. Probat consequentiam: eadem sunt principia essendi, & distinguendi, & sicut definiri ne-

D 4. quicq;

quit, quin obiectum intret definitionem, ita neque specificari nisi in ordine ad illud. Additque hoc intendere autores, cum dicunt actus specificari per actus, & actus per obiecta. In hoc argumento admisum conuenio principium, ex quo infero actus à priori non specificari ab obiectis, sed tantum à posteriori, quod tantum importet ex obiectorum diversitate rectè colligi diversitatem actuum. Aferit iste eadem esse principia essendi, ac distinguendi, sed obiecta ea, quae mediis speciebus non influunt in actus qualia plurima reperiuntur non sunt principia illorū, sicuti actus supernaturales habituum infusorum principia non sunt, nisi latissime principium sumatur pro eo, unde aliquid est, sit, aut cognoscitur: ergo hæc obiecta, que respectu actuum tantum sunt unde actus cognoscuntur, & actus, qui tantum sunt unde habitus cognoscuntur, & non unde sunt, aut sunt, sicuti nos sunt principia essendi, ita nec distinguendi, nec specificandi. Deinde obiecta, que mediis speciebus in actus influunt, & sunt illorum principia illos specificabunt mediis speciebus, & ita specificatio procedit à principio activo, quod ego intendo à speciebus immediatè, tanquam à principio actiuo immmediato, ab obiectis mediatis, tanquam à principio actiuo mediatu, non vero tanquam à puro obiecto.

Quod autem in definitione scientie intret obiectum, probat non posse cognosci scientiam sine obiecto, non vero suader hoc esse specificatuum illius. Tandem ultima consequentia, quam deducit hic author, videlicet actus specificari per ordinem ad obiectum, nec contra me negantem actus specificari ab obiectis, neque ad rem est, aliud enim est actum specificari per ordinem ad obiectum, aliud specificari ab obiecto, cum enim actus per se ipsum dicat ordinem ad obiectum, & hic ordo non distinguatur ab ipso actu, dicere specificari per ordinem ad obiectum, est dicere specificari per se ipsum, qui est ordo ad obiectum specificari autem ab obiecto, dicit obiectum esse principium, & determinatum specificationis formalis, & extrinseca, quam per se ipsum habet actus, sicuti quelibet alia entitas per se ipsum formaliter est suum specificationis formale, per quod in sua specie constituitur, & ab omnibus aliis distinguuntur.

Vigintiorem rationem contra meam sententiam, nec refert, nec habet hic author, in sua augem explicanda longior, sed non difficulter exigit. Defendit: scientiam suam vniuersitatem, & specificationem ab obiectis desumti, & à diversa abstractione à materia; cumque sibi obiceret obiectum ad equatum vnius scientie nullam habere vnitatem in se, quam possit in scientiam refundere, distinguit obiectum in esse rei, & esse scibilis; atque obiectum vnius scientie, videlicet Metaphysicæ nullam vnitatem habere in esse rei, illam tamen habere in esse scibilis. Addit insuper hanc vnitatem in esse scibilis, non solum esse extrinsecam denominationem à scientia desumptam, sed prater hanc dari in ipso obiecto aliam vnitatem in esse scibilis, in qua sumitur extrinseca denominatione à scientia desumpta.

Si probasset hic author obiectum in se habere hanc vnitatem in esse scibilis distinctum ab extrinseca denominatione desumpta, non parum promoueret suam sententiam; verum ad eam probandum, nec rationem inueniret, nec de illa querenda curauit. Frequens est apud hunc, dum se omni ratione distinctum inuenit pro sua sententia probanda ad authoritatem Diui Thomæ recurrere, & nullam aliam rationem reddere, quasi ea, quæ Angelicus Doctor tradidit fide tantum credenda sint, eorumque ratio penitus ignoranda. Oportet forsitan Diuum Thomam referre, qui quacumque dixerint, volunt illius autoritate fulcire, quod præstare non possent si illius ratione adducta mens Angelici Doctoris non haberet. Fatorum Angelicum Doctorem distinguere obiectum in esse rei, & in esse scibilis, nego tamen in esse scibilis includere præter denominationem extrinsecam desumptam à scientia formalitatem aliquam distinctam ab ea, quorum habet in esse rei, neque talem formalitatem tradidit Diuis Thomas, & ita sicuti in esse rei nullam vnitatem habet obiectum scientie, ita in esse scibilis nullam entitatem importat; præter extrinsecam à scientia desumptam. Obiectum in esse scibilis præter denominationem extrinsecam à scientia desumptam, nihil importare supra rationem formalissimam entis probo contr. 3. Metaphysicæ, Punct. 3. Ex quo conclusio obiectum in esse rei, & in esse scibilis solum distinctum per extrinsecam denominationem à scientia desum-

ptam, & ita vnitatem, quam habet in esse scibilis, & non in esse rei formaliter delimi à scientia, in eaque confitetur nullo modo prius in obiecto, quam in scientia reperiri.

Est etiam facta abstractio, quædam obiectiva, quam vult hic author in obiectis reperiendi distinctam ab abstractione facta per actum intellectus, & extrinseca denominatione ab actu intellectus desumpta: hoc enim, quod est abstrahere solum est intellectus propriis actibus rationes communes cognoscere, non cognitis rationibus differentialibus, & ab huiusmodi cognitione obiecta extrinseca, & non alio modo abstracta dicuntur.

Dixi eum, qui affereret libros de Generatione, vel de Animali, & cōtineret vnam scientiam distinctam à libris Physicis, sola tantum Doctorum authoritate, & non ratione aliqua conuincendam esse. Oppositum censem iste, cum quo agi, euidenter demonstrari, demonstrationem his tantum verbis instruit, & illustrat, quia sine communibus principiis particularia sciri non possunt. Quid hoc ad intentum demonstrandum? videant mediocreiter docti, tantum vellem, ut recordaretur iste dari scientias subalternas.

Confirmare intendunt suum intentum ex eo, quod in re haec diuersa sunt opinione, & mens Angelici Doctoris dubia. Videat qualis sit evidentia in re opinionibus subiecta, & circa quam de vnius Angelici Doctoris mente dubitatur. Deinde, & si aliquid dem arbitrio Principiū scientiarum in scientiis diuidendis, rationem formalem subiecti, ex vi cuius, quilibet totalis scientia ab aliis distinguuntur ex ipsa rei natura desumti afferui conclus. Cur igitur de naturis rerum, seu de authoritate ipsarum attenta sit, vt non permittat ad vnam scientiam reuocari, & de divisionibus scientiarum, quas asservi rerum naturam earum scientiarum Principes fecerunt. Dubia, & opiniones oīri non possunt, sicuti ipse affirmit oīri de mente Diui Thomæ in hac materia?

Dicit hic author scientias inter se distinguere species. Non me cogerent id concedere rationes illius, quas adhuc in re clarissima defidero, vñsum tamē nemo in dubium vertet, actus, & habitus ad Metaphysicam pertinentes species distinguunt ab actibus, & habitibus ad Mathematicam spectantibus, & ego, qui in quacumque scientia plures actus, & habitus, species distinctos agnoscō, nunquam reculare potero ex duabus, quibuscumque scientiis designatis vnam includere actus, & habitus species distinctos ab actibus, & habitibus alterius. Tantum affero in uitate ordinis plurimum actuum, & habituum species distinctorum, in qua scientia unitas consistit, aliquid dandum esse arbitrio Principiū scientiarum, attentis semper naturis subiectorum scientiarum, ne inter se valde disparate ad vnam scientiam quis intendat reducere.

§. II.

Impugnat Thomistarum sententia.

Communis Thomistarum opinio fert scientias distinctas, qui per obiecta adquata, & hæc per distinctas abstractiones; assignant enim triplicem abstractionem, ex vi cuius triplicem obiectum scientia constituitur. Prima est vi cuius abstrahitur natura specifica ab individuatione, non tamen à materia sensibili, vt cum per intellectum abstrahere rationem hominis à Petro & Ioanne, per quam dico abstrahere ab individuatione, quia concepsus ille, ex vi cuius hominem cognoscō non terminatur ad individuationem, & non dico abstrahere à materia sensibili, quia homo secundum se individuatione seclusa sensibili est. Alia abstractio est à materia sensibili, & non à materia intelligibili; vt cum concipio ipsam materiam secundum se, abstraho, à materia sensibili, quia materia secundum se sensibilis non est, & non à materia intelligibili, quia materiam ipsam ex vi illius concepsus intelligo. Alia abstractio est à materia sensibili, & intelligibili, & cum concipio ens, aut substantiam, precisa, quæ secundum se non dicunt materialitatem, ac proinde ex vi conceptus, quo abstraho has rationes, materiam non intelligo. Iuxta has abstractiones distinctas triplicem scientiam Thomistæ distinguunt, Metaphysicam, quæ abstrahit à materia sensibili & intelligibili; Mathematicam, quæ abstrahit à materia sensibili & non intelligibili; & Physicam seu Philosophiam, quæ abstrahit ab individuatione, non tamen à materia sensibili.

sensibili, neque à materia intelligibili. Alij afferunt omnem scientiam debere abstrahere à materia, quia intellectus spiritualis est, & immaterialis, & ita non potest obiecta attinere nisi à materia abstracta, & ita primam abstractionem à differentiis individuali vocant abstractionem à materia tantum singulari, secundam à materia singulari, & sensibili tantum, tertiam à materia singulari sensibili, & intelligibili.

17 Contra hac abstractionum genera primo occurrit non leuis, nec facilè soluenda difficultas, cur videlicet prima abstractione ex vi cuius concipiatur homo, non sit abstractione à materia sensibili: & secunda per quam concipiatur materia ut sic sit abstractione à materia sensibili, non enim mihi minus sensibilis est homo ut sic quām materia ut sic, sicut enim implicat materiam ut sic sentiri, sic implicat sentiri hominem ut sic; tantum enim sentimus haec accidentia individuali physice existentia, & non rationem aliquam abstractam ab ultimis differentiis individualibus. Quod si dicas, hominem ut sic non abstrahere à materia sensibili, quia includit conceptum materiali necessari contrahendum per rationes individualias materiales sensibiles, idem dicam ego de materia ut sic que ultimè contrahenda est ad individualia sensibilia. Secundo, illud quod potest contrahi per rationes individualias ab illis dicitur abstrahere: ergo homo ut sic potens contrahi per individualia, quibus conueniat sensibilitas, seu capacitas terminandi sensaciones contractione seclusa rectè dicitur abstrahere à materia sensibili. Secundò sicuti constituant Thomista quādam abstractionem à materia individualia & abstractionem à differentiis individualibus vocant abstractionem à materia individualia, cur non constituant abstractionem aliam à ratione corruptibili, quam vocent abstractionem à materia corruptibili, & ratione illius constituant aliam scientiam de ente incorruptibili, seu abstrahente à corruptibili. Tertiò in Metaphysica triplex abstractio invenitur, prima est transcendentium, que abstrahunt à materia praesenti, quia illam non dicunt, non tamen negant, quia cum his transcendentibus ratio materie non opponitur, potius prædictata, qua transcendentia dicuntur, de quibus agit Metaphysica, reperiantur in quocumque materiali individuali, & hanc abstractionem permisquam appellat P. Suar. disp. i. Metaph. sect. 2.

Alia est abstractione, quam dicunt intelligentia, eorum quae negatiū abstrahunt à materia, quia illis repugnat materiale subiectum, ex que simul & ex forma componantur, non tamen abstrahunt ab omni compositione physica, quia dicunt compositionem ex substantia & accidenti. Tertia abstractione omnium perfectissima reperitur in Deo, ex vi cuius negatiū abstrahit ab omni compositione, etiam ex substantia & accidenti, quia Deus est ens simplicissimum; ergo si obiecta scientiarum, & scientiae multiplicarentur per diuersas abstractiones, in una Metaphysica tres possemus scientias dividere. Scio nonnullos existimasse consequens vi illationis admittendum esse, in quibus Smiglierius illud satis probabile esse affirmat disput. 17. quæst. 2. verumtamen Thomista, & fere omnes autores qui afferunt unam Metaphysicam completi Deum, & intelligentias, hac solutione vt non poterunt.

18 Quartus de rebus spiritualibus habent eundem gradum abstractionis à materia agunt distincte scientiae: ergo haec scientiae distinctioni non possunt per distinctas abstractiones à materia. Probo antecedens: Scientia animistica, seu Philosophia agit de operationibus intellectus, quatenus sunt spirituales, quatenus important actionem, ex vi cuius ab intellectu procedunt, & quatenus dicunt qualitatem, in qua verbum mentis constituitur, & quatenus per actionem, vel qualitatem formaliter constituntur in ratione intellectuum, & quatenus sunt vitales, & secundum alias huiusmodi formalitates, Logica seu Dialectica agit de eisdem operationibus quatenus dicunt directionem formalem formalis sciendi instrumenti, videlicet definitionis, propositionis, & syllogismi mentalis; & quatenus ex vi illarum formaliter, vel quasi efficienter constituantur genus, & differentia, superius, & inferior. Sed operationes intellectus quatenus habent proprietates illas de quibus Philosophia disputat, & quatenus obeunt haec munera de quibus disputat Logica, sunt in eodem gradu separationis, seu precisionis à materia, & in eodem vniuersalitatis gradu: ergo haec scientiae non distinguuntur per distinctas precisiones à materia.

Rufus eundem modum distinguendi scientias per hanc abstractionem à materia impugno. In his diuersis abstractionibus tantum reperiuntur actus intellectus, illorum obiecta, & denominations, quae ex aliis deriuantur in obiecta: sed Scientiae non distinguuntur per actus, alias dicerentur distinguunt per se ipsas, & si hoc diceretur, procederet difficultas de ipsis actibus, de illis enim inquiram, quid speciale habeant, ratione cuius hanc scientiam constituant distinctam ab illa, & ratione cuius horum collectio ad hanc scientiam spectet, & nullus alius ab his distinctus ad eandem pertineat. Si dicas distinguunt per obiecta horum actuum per quos formaliter, aut quasi effectus obiecta abstracta dicuntur, incidis in communem sententiam afferentem scientiam distinguunt per obiecta, cuius difficultatem expendi suprà, nullum enim appetet caput, ex quo possumus cognoscere, quod sit obiectum ad aquatum huius scientiae totalis ut distincte ab illa. Per denominations ex actibus in obiecta resultantes non audebis dicere scientias inter se distinguunt, quia distincte denominations supponunt distinctionem actuum, per quos denominations constituantur, vel à quibus resultant tales denominations.

§. III.

Reiciuntur alijs dicendi modi.

19 Respondent alij scientias distinguunt per distincta attributionis obiecta, quia omni scientiae distincta ab alia conuenit vnum attributionis obiectum distinctum ab obiecto attributionis reliquarum scientiarum. Admitto in quacumque scientia reperi vnum attributionis obiectum, ad quod omnia, quae in illa scientia disputatur, diriguntur, verumtamen per hoc non posse scientias inter se distinguunt, sic probo. Respectus ad obiectum attributionis distinctum debet supponere ipsum obiectum attributionis distinctum ab obiecto attributionis alijs scientiarum: ergo aliud assignandum est caput, per quod distinguuntur obiectum attributionis huius scientiae ab obiectis attributionis aliarum scientiarum, quod rēquid difficile erit, ac est assignare sine ordine ad hoc attributionis obiectum, obiectum ad aquatum formale huius scientiae condistinctum ab obiectis aequalibus formalibus reliquarum scientiarum. Deinde assignato obiecto attributionis huius scientiae superest difficultas in assignandis reliquis obiectis attributi pertinentibus ad eandem scientiam, quia etiam omnia obiecta attributi spectantia ad hanc scientiam debeat ordinari ad illius attributionis obiectum, non tamen omnia obiecta, quae ad illud obiectum attributionis possunt ordinari, necessario dicuntur ad eandem scientiam pertinere, alias scientia quae haberet pro obiecto attributionis Deum complectetur tanquam obiecti attributi omnia obiecta creatura, Iquia haec omnia possunt ordinari ad vnum obiectum attributionis increatum tanquam effectus ad causam, à qua procedunt. Eadēmque ratione ad obiectum attributionis ad quod ordinantur operationes intellectus, quatenus sunt spirituales, actus vitales, & dicunt qualitatem vel actionem, possunt ordinari, quatenus constituant formalem definitionem, syllogismum, genus, species, superius, & inferior; quia directio operationum intellectus indistincta ab ipsis recte poterit ordinari ad ipsas operationes secundum se constitutas, & ad cognoscendum principium rationandi, & animam, à qua procedunt, & consequenter ad idem attributionis obiectum, ad quod ordinantur ipsa operationes, quatenus vitales, spirituales, &c. ergo pertinentes ad eandem scientiam secundum se sumptus & vt habentes directionem, quam prescribit Logica.

20 Ultimè in Metaphysica cui plerique Deum assignant tanquam attributionis obiectum, nulla poterit ratio ex hoc attributionis obiecto assignari, cur tantum se extendat tanquam ad obiecta attributi ad illa entia, quae praescindunt à materia, & non se extendat ad alia plura, quae etiam possent ut obiecta attributi ordinari ad Deum tanquam ad obiectum attributionis, rēquid enim ordinantur ad Deum alia entia, quae à materia non abstrahunt, quām entia abstrahentia à materia.

21 Alij, in quibus hodierni Conimbricenses quæst. i. procedunt Physic. afferunt scientias distinguunt per distinctas feabilitates obiectorum, quia quacumque scientia distincta includit

cludit obiectum cum distincta scibilitate formalis, seu distinctum formaliter ut scibile. Hic dicendi modus haud difficilis praecedentibus impugnatur, quia si per obiectum ut scibile intelligatur, obiectum ut denominatum actus scientiarum, distincta scibilitas obiecti proceder a distincta scientia, & ita supponetur distinctio huius ad distinctiōnem illius; & non poterit scientiam per scibilitatem distinguere, sed potius scibilitas distinguitur per scientiam. Si vero per scibilitatem intelligatur capacitas, qua est in obiecto ad terminandos actus scientiarum, haec non distinguitur ab ipsa ratione formalis obiecti; ac proinde idem est dicere scientias distingui per distinctas scibilitates, ac assertere distingui per distincta obiecta formalia, contra quem dicendi modum non leues difficultates supra extendi.

23 Sotus & alij referunt Nominales afferentes in Logica, Physica, & Metaphysica tot reperi sciencias, quot sunt conclusiones, qua demonstrantur. Horum ratus esse potest nullum reperi modum, quo conclusiones illae vniuentur ad unam scientiam constitutam. Verumtamen P. Suarez Doctorum veterum scrutator affirmat 12. Met. disp. 44. sect. 11. num. 60. se non potuisse sententiam hanc apud Nominales reperi, quod mihi firmissimum fundatum est ad asserendum nusquam id docuisse Nominales, fundamentum, quo haec sententia his Doctoribus tribuitur, forsitan erit, illos docuisse habitus eiusdem scientiae nulla physica vniione annexi, sed tot dari habitus distinctos, quot conclusiones specie diuersae; qui per aliquem extrinsecum respectum scientiam unam componunt, & sene afferunt scientiam non esse unam in esse rei, seu in esse qualitatibus, esse tamen unam in esse scibilis seu in esse scientiae.

24 Picus Mirandulanus apud Nostros Conimbr. quest. 1. Proem. Physic. asseruit omnes conclusiones ad unam scientiam ordinari, neque plures sciencias adequatas reperi, sed unam tantum ordinatam ad intellectum perficiendum, qua diuiditur in distinctas sciencias partiales Physicam, Dialeticam, Metaphysicam, Mathematicam, & Theologiam, quod probat ex Aristotele s. Ethicor. integrante unam iustitiam ex distinctis sciencias moralibus, quia omnes ordinantur ad componentes mores: ergo habitus omnes, quos nos in sciencias distinctas distribuimus, quia omnes ordinantur ad unum intellectum perficiendum, unam scientiam adequatam constituent.

25 Picus Mirandulanus ad unam scientiam reuocauit conclusiones omnes, quas nos in sciencias distinctas distribuimus, & Metaphysicam, & Theologiam reliquasque sciencias, quas nos sciencias adequatas appellamus, partes unius scientiae vocant, distinguebat enim scientiam adequatam tanquam in membra dividientia, in illis quas nos adequatas vocamus. Sententiam hanc referunt Nostri Conimbr. quest. 1. Proem. Phisic. art. 2. in quam toto impetu inueniuntur, in primis quia nulli vnguam Philosopherum in mentem venit; ubicumque enim de scientiis meminere, de illis ut de rebus natura specieque distinctis mentionem faciunt. Secundo quia hic dicendi modus scie riuarum splendorem non mediocriter obseuerat, dum omnes in unius corporis concretionem coniicit. Deinde quia fieri negiri ut tanta rerum dissidentium diuersitas, & tam vasta diuersarum naturarum sylua in unius corporis unitatem veniat. Deinde quia eadem ratione dici posset virutum omnium materiam, & obiecta ad unam tantum virtutem pertinere, quo nihil absurdius in doctrina Morali.

26 Expensis omnibus qua in Mirandulanu sententiam Conimbricenses congerunt, & reliquis, qua in illam mihi potuere occurrere, illam tantum dammare audebo, ex eo quod discedit a communi loquendi modo, quem nostri scientiarum principes prescriperunt, neque aliquid ex ipsa rerum natura desumptum in illam apud authores lego, neque a me inueniendum esse presumo. Ratio est, quia unitas, quam tribuit Mirandulanus scientias omnibus non est realis, aut physica, sed tantum respectus quidam ad unum intellectum, cuius omnes sunt perfectio-nes, quem respectum negare nobis non licet, omnes enim fateri tenemur ex obiectis distinctarum scientiarum consuetatis unius intellectus obiectum unum adequatum, quod sufficeret Mirandulanus, ut has omnes sciencias, unam adequatam appellemus, quam distribuimus in Metaphysicam, Theologiam, & reliquas sciencias, quas nos adequatas appellamus. Neque hic dicendi modus negat distinctas

etionem specificam inter Metaphysicam, & Theologiam, & reliquias sciencias, etiam si afferat omnes esse partes unius scientiae adequatas, quia in his totis, qua non physicā alia vniione partes habent connexas, non repugnat haec inter se species esse distinctas: exercitus enim est totum quoddam constans partibus inter se valde species dissidentibus. Neque propter hanc scientiarum vniione in ordine ad unam tantum componendam illarum pulchritudo, qua in distinctione ipsarum sita est, deperditur, sed tantum dicuntur distingui ut partes, qua antea ut tota distingui dicebantur, potius illis accrescit noua pulchritudo ex vniione ipsarum ad aliud totum componendum. Exemplum de virtutibus moralibus potius sententia Mirandulanii faet, quia sicuti ex virtutibus moralibus inter se distinctis vnam iustitiam, s. Ethicor. constituit Aristoteles, quia omnes ordinantur ad mores componentes, sic ex Metaphysica, Theologia, & reliquis sciencias, quia omnes ordinantur ad unum intellectum perficiendum, potest aliud totum componi, quod scientia totalis dici poterit. Sic in aliis totis moralibus contingit, ex multis enim capitibus sit dominus una; ex multis domibus una familia, seu genus unum; ex multis familias unus populus; ex multis populis una Provincia; ex multis provinciis Regnum unum. Neque ex eo quod hac omnia ad unum totum redigantur aliquid distinctionis amittuntur; duplex enim provincia eadem habebit distinctionem sua ad regnum unum utraque reuocetur, sua vltimā diuisa maneant, & ut propriū desumamus exempla, eadem distinctionem, quam nunc habent, habent omnia praedicamenta accidentia, quantitatis videlicet, qualitatis & cetera, etiam si ad unum Accidentis praedicamentum reuocarentur, quod postea in nouem accidentium praedicamenta diuidetur.

Hurtadus disp. 1. Metaph. sect. subsect. 2 & Arriaga disp. 1. Logice sect. 3. subsect. 8. volunt vnitatem scientiae constituta propter connexionem actuum inter se, licet Hurtadus non admodum clarè loquatur tantum enim afferit s. 18. aliquis habitus habere inter se naturale aliquid vinculum, quo nestantur in ordine ad aliquam scientiam, quod oritur ex dependencia actuum, a quibus procedunt, quia scientia à priori de homine per essentiam demonstratur, prima passio, & per primam passionem passio secunda, & sic passiones reliqua, quarum cognitiones dependent ab una essentiā cognitione, quae dependet habent illarum habitus in radice, seu in actibus à quibus procedunt. Similis dependencia reperitur in scientia à posteriori hominis, in qua cognitione prima passionis dependet à cognitione secundā, & cognitione essentiae à cognitione prima, quod ego verum esse existimo, non tamen probat Hurtadus similem connexionem reperiri in omnibus actibus, qui ad eandem scientiam pertinere dicuntur, quod difficultas poterit defendi, & difficultas posset probari, qua enim connexionis poterit inservire inter conclusionem, quā infert Physicus dari materiam primam, & conclusionem, quā infert idem Physicus motum resiliencie impediri quiete negatiā, aut positivā in puncto reflexionis? queve connexionis reperiri potest inter conclusionem, quā infert ex principiis philosophicis dari vniōnem superadditam inter materiam & formam, & conclusionem, quā ex principiis ad eandem Philosophiam spectantibus deducitur motum successuum potuisse, aut non posuisse esse aeterno; aut motū alterationis praefente contrario fieri successivū, & contrario absente fieri in instanti? Ego quidem quomodo conclusiones inter se adeo disparatae afflui possint, penitus ignoro, ni recurramus ad vnitatem obiecti, quia omnes praedictae conclusiones verificantur circa ens mobile, quod est unum obiectum unius Philosophie, quo dicendi modo incidimus in primam difficultatem, qua exigit rationem propter quam ens mobile sit unum obiectum adequatum unius scientiae distinctione ab aliis, & ens corruptibile, aut ens corporeum, seu vivens non dicatur obiecta adequata aliarum scientiarum.

§. IV.

Propria sententia.

Legenda, vel supponenda sunt, qua traditio Controu. de Anima, Punct. 4. vbi affirmo aetius vitales non solum specificari ab obiectis formalibus, sed etiam ab obiectis materialibus, seu terminatiuis, qua per se attingunt actus,

actus. Renocandum est etiam in memoriam, quod dicebam Punct. I. videlicet aliud esse obiectum formale, quod tribuit speciem ultimam actui; aliud obiectum, ratione cuius actus formaliter pertinet ad hanc scientiam: obiectum enim formale conclusionis sunt præmissæ, ex quibus deducitur; & obiectum formale ratione cuius actus pertinet ad hanc scientiam, ad Logicam v. g. est subiectum de quo verificatur prædictum conclusionis, quatenus de illo tale prædicatum verificatur, quod proprius dicitur (subiectum formale), tam tamen vulgo subiectum, & obiectum confunduntur: his præmissis.

29 Si PRIMA CONCLUSIO. Fides diuina ut distingua ab aliis scientiis non potest distinguiri per subiectum formale, seu per obiectum terminatum actus, sed tantum per obiectum formale ultimò specificans rationem actus. Per hoc optimè distinguiri, sciprobo. Omnis actus fidei diuina respicit tanquam obiectum formale motiuū diuinā reuelationē, cui initituit actus fidei, siue fides sit discursiva siue non, quod nullus negat, & nulli conclusioni aliis scientiis, etiā Theologicae conuenit, quia actus reliquarū scientiarum Theologiae dempta nitutur præmissis non reuelatatis; conclusio vero Theologica est resoluta in reuelationem, tamen non nitorū immediate in ipsa reuelatione, etiam si vtraque præmissa sit reuelata. Rem exemplum explicet. Supponito Deum reuelasse omnem hominem esse rationalem, & hunc syllogismum concoito. *Omnis homo est rationalis, Christus est homo, ergo Christus est rationalis.* Obiectum formale huius conclusionis Theologicae non sunt præmissæ formales, qua sunt duo actus fidei, sed præmissæ obiectivæ, videlicet *omnem hominem esse rationalem, & christum esse hominem*, quae etsi ego crediderim propter reuelationes, reuelationes non sunt, sed obiecta reuelata, propter quae assentior ego conclusioni Theologicae, quae non est actus fidei, sed assensu qui initituit in præmissis applicatus per actus fidei. Ex quo inferes actum illum, ergo est rationale deductum ex illis præmissis, non esse actum fidei, etsi illius obiectum sit de fide, non solum, quia in se reuelatum est, sicut de fato contingit, sed etiam si in se reuelatum non est; ex eo quod præmissæ essent reuelata, obiectum conclusionis est reuelatum in præmissis, cum quibus identitatem habet, ac proinde possum quid nouit reuelatum esse omnem hominem esse rationalem, & Christum esse hominem, poterat inferre: ergo reuelatum est Christum esse rationalem, & postea propter reuelationem immediatè assentior per actum fidei obiecto illius conclusionis, & actu fidei indicare Christum esse rationale m. Itaque actus fidei semper initituit reuelationi tanquam obiecto formali, tanquam præmissæ obiectivæ, si fides sit discursiva; vel tanquam puro formali motu si fides sit discursiva non sit.

30 SECUNDA CONCLUSIO: Theologia differt à reliquis scientiis ex eo, quod illius conclusio latem inferatur ex una præmissa obiectiva reuelata, siue applicata per actum fidei, qui sit præmissa formalis conclusionis Theologicae. Per quod differt à reliquis scientiis, quia independenter à reuelatione & ab actu fidei applicante præmissas obiectivas suas inferunt conclusiones, ad quas nulla præmissa supponitur, que sit præmissa formaliter actus fidei. Differt etiam ab actu fidei, quia ut supra dicebam, obiectum formale actus fidei non est obiectum reuelatum, sed ipsa reuelatio. Differt etiam si, fides non sit discursiva, ex eo quod actus fidei ex nullis præmissis deducatur, conclusio autem Theologica semper ex præmissis inferatur. Quod si fides discursiva sit, in eo differt, quod actus fidei, non supponet aliquam præmissam formalem, que sit actus fidei, ex enim ipso, quod naturæ lumine assentiar huic principio *quidquid Deus dicit est verum*, & actu fidei humanae, vel alio quocumque naturali assentiar huic obiecto. *Deus dicit est Verbum incarnatum*, actu fidei credam Verbum esse incarnatum propter reuelationem, que est præmissa obiectiva in syllogismo expressa. Conclusio vero Theologica præterquam quod non supponit aliquam præmissam obiectivam, que reuelatio sit, supponit præmissam formalem qua sit actus fidei, ex vi cuius applicata est aliqua ex præmissis obiectivis. Ex his inferes, quod si quis tantum ex principiis lumine naturæ notis demonstraret Deum esse infinitum, immennum, omnipotentem, omniscientem, liberum, absque vila mutatione, & ostendat etiam modum, quo sint constituta de cœta dei, ut illi possint libere abique vila sui mutatione conuenire, nul-

lam conclusionem ex illis esse Theologicam, sed omnes ad Metaphysicam spectare.

TERTIA CONCLUSIO. In reliquis scientiis ex præmissis formalibus, & obiectivis nulla potest certa regula illis prescribi, per quam constitutatur unitas adæquata totius scientiæ, neque distinctio huius scientiæ ab illa. Ratio est quia præmissæ obiectiva actuum pertinentium ad eandem scientiam adeo inter se sunt diversa, ut nulla possit illis communis assignari ratio. Exemplum appono in duabus conclusionibus Logicis: *Divisum latius patet membro diuidente: Definitio debet esse clarior definito.* Præmissæ prioris sunt: *Omne totum latius patet suis partibus. Divisum est totum respectu membrorum diuidentium, ex quibus infertur: ergo divisum latius patet membro diuidente.* Præmissæ posterioris sunt: *Omne quod defertur ad explicandum debet esse clarius re explicanda. Definitio defertur ad explicandum, ex quibus infertur: ergo definitio debet esse clarior re explicanda videlicet definito.* Quæ ratio vnuoca poterit assignari in his præmissis? profectò ego nullam inuenio, quod si in his illam inuenire presumperis, recure præmissas, quibus probat Philosophus primas qualitates attingere, & non excedere numerum octonarium, & illis rationem communem dato, que inueniri non possit in præmissis ad distinctas scientias spectantibus. Idem dico de præmissis formalibus, non enim formales præmissæ minorem inter se diueritatem habent, quam obiectiva.

31 QUARTA CONCLUSIO: Scientia totalis quatenus dicat aggregatum omnium actuum, qui eandem scientiam constituere dicuntur, distinguitur ab omni alia scientia per subiectum formale illius, de quo sub ratione communi demonstrat passiones, & proprietates, causas, & effectus inquirit. Hanc conclusionem exultimo doceri ab omnibus Philosophis afferentibus scientias distinguiri per suum obiectum formale, quod cum subiecto confundunt hoc tantum intendentes significare, quod ex eo patet, quod cum definitio obiectum à quo afferunt scientias speciem desumere, dicunt esse illud cuius passiones & proprietates demonstrantur, effectus, & principia inquiruntur, quod non est scientia obiectum strictè loquendo, sed illius subiectum. Deinde quia quoties ego prædicto, seu ostendo aliiquid de operationibus intellectus illis conueniens quatenus sunt sciendi instrumenta formalia, actus ille ad Logicam pertinere dicitur, & quoties prædicto aliiquid de homine, aut equo, aut de quocumque alio subiecto, quod illi conuenit, quatenus est ens naturale seu mobile, actus ille ad Philosophiam pertinere dicitur, & non inquirimus, ex quibus præmissis formalibus aut obiectivis inferatur, hi enim actus, *Totum materiale compositum constat materiâ forma & unione. Totum materiale cōpositum cōstituitur in loco per presentiam superadditam*, eo ipso quod non innituntur reuelationi, aut principio reuelato, & ex parte subiecti dicant totum vt ens naturale, seu vt ens mobile pertinent ad Philosophiam, & hi actus, *definitio est clarior definito: syllogismus constare acer tribus terminis, exclusa reuelatione, & obiecto reuelato, cui innituntur, pertinent ad Logicam;* ergo actus constituitur pertinens ad talēm scientiam, quatenus dicit ordinem ad subiectum formale, de quo ex vi illius aliquid enuntiatur, quod dicitur scientia ostendere de obiecto formalis, sumpto obiecti nomine ad subiectum significandum. Dixi eo ipso, quod hi actus non innituntur reuelationi, aut obiecto reuelato, quia reuelatio extrahere potest quilibet subiectum à propria scientia; potest enim quacumque ratione consideretur quodvis obiectum reuelari, & propter illius reuelationem actu fidei credi. Similiter ex illo actu fidei credito potest inferri conclusio, que est Theologica, in quacumque materia contingat. Quod si velis ad hanc Theologiam, quam Doctores tractant tantum spectare ea que de Deo inferuntur, ex his que specialiter ad Deum spectant, sicuti virtutes, quibus Deo moraliter coniungimur, & virtus quibus ab illo separamur, & alia huiuscmodi, conclusiones circa alias materias innitentes præmissis reuelatis ad hanc Theologiam aliam instituendam esse.

32 QUINTA CONCLUSIO: Ratio illa formalis subiecti, ex vi cuius quilibet totalis scientia ab aliis distinguitur, lumen ex ipsa rei natura iuxta quam rectè inserviat scientia adæquata de hoc formalis subiecto sub hac extensione, seu universalitate, & non sub alia maiori vel minori, quia hac ratione rectè scientiæ distribuuntur, & aptè vt possumus

possimus conclusiones omnes ad aliquam illarum reducere, & hanc scientiam ab alia distingui. Si enim quis vellet ad eandem scientiam reducere conclusiones Logicae, & Mathematicae incongrue satis coniungeret res, quae ex natura sua, adeo inter se sunt diversae, non tamen haec vniuersalis ratio subiecti formalis tribuentis scientias unitatem, ita naturae legibus præscribentibus, ut aliter non potuerit à scientiarum principibus taxari, attentus etiam ipsarum rerum convenientiam, & disconvenientiam. Tradit hanc conclusionem Smigletius disp. 17. sect. 2. vbi postquam dixerat scientias ex natura rei distinctionem habere, subdit: Non tamen ita existim, est ex natura rei, quæ non potuerit sicut rei natura, alia distinctione scientiarum institui. Sicut enim exercitus secundam variis ordinibus varie ordinari, & singuli poterunt, & quidam convenienter ex natura rei, ita & scientiarum particularium multitudine in variis veluti ordinibus distribui poterat, spectando variis fines formarum, & variis modis, in quibus convenienter possint. Nullus tamen melior, & convenientior inueniatur est quam iste, &c. Pro eadem sententia refero Nominales, & omnes qui afferunt scientiam non habere unitatem in esse entis, sed in esse scibili, quibus terminis significari ingendit, scientiam non esse quæcumq; ens, sed plura, que simul sumpta dicuntur vna scientia, & vniuersim omnes Doctores afferentes distinguunt per obiecta, que illis ex ipsa rei natura conueniunt, qui nomine obiecti subiectum intelligunt, quod iuxta rei naturam conuenienter fit ex tali ratione cum tanta vniuersalitate, & non cum alia maiori, aut minori, etiam si non inconvenienter ex alia, non tamen ex quacumque fieri possit: sicut exercitus fit ex militibus, & ex his ducibus, qui posset ex paucioribus pluribusve fieri, non tamen ex quacumque alia multitudine minori, & maiori, quia licet multitudine ex qua exercitus fieri potest latitudinem patiatur, & indiuisibilis non habeat terminos, aliquo tamen magnitudinis, & paruitatis, quos non possit attingere debet habere, quia tanta potest esse hominum multitudo, ut nulli militari disciplina posse gubernari, nullaque ciborum ali copia; & adeo exigua, ut nec minimum hostis impetum possit sustinere. Sic posset obiectum scientia adeo vniuersale, & extensum institui; ut nullis possit principiis comprehendendi, & adeo exiguum, & inextensem, ut tantum intra illud posset intellectus vnam vel alteram elicere conclusionem, ita ut necesse esset innumeratas scientias designari, quibus comprehendenderetur totum obiectum, per quod intellectus variis discursibus diuagatur. Conclusio hec probanda est ex ratione, quibus omnes modos scientiam dividendi ab isto distinctos impugnauimus; & ex argumentis adductis contra sententiam, que scientiam dividit per obiectum, seu formale subiectum, que tandem probat obiectum formale vniuersitatis scientia potuisse cum alia aliquantulum majori, minori latitudine desumi attentâ precise natura rerum, etiam iuxta hanc congruenter satis subiecta cum illa latitudine, que illis scientiarum Principes designarunt, distributa fuerint, sicut recte attentâ naturâ rerum, que in Logica tractantur aptè ab hoc auctore in duodecim disputations diuiduntur, & non minus aptè in quatuordecim ab alio tota Logicae materies distribuitur, & incepit in duas tantum, seu in centum disputations alius eamdem Logicam partiretur, ipsa enim Logica natura, seu earum rerum, que in Logica tractantur expoicit ut intra certam capitulum latitudinem tota in tersecetur Logica.

34 Sententiam hanc verissimam esse tibi persuadebis, si tibi fingas sententiam afferentem libros de generatione, & corruptione aequalitatem, totaliisque scientiam contineare, cuius obiectum est ens generabile, ad quod ordinantur omnia, que de natura qualitatuum illarum, productione, & corruptione, de nutritione, & accretione, de rarefactione, & mixtione in his libris disputat Aristoteles, & hanc scientiam distinguisti ab illa, ad quam pertinent reliqua omnia, que nos ad viam Philosophiam reducimus, eniūs obiectum estens naturale abstrahens præcisivè à generatione, & corruptione, distinctionem ab obiecto huius scientiae institutæ ex his, que in libris de generatione disputantur, cuius obiectum estens generabile & corripibile; & hanc sententiam ita compositam seclusa omnī autoritate Philosophi, & reliquorum Doctorum impugnandam suscipias. Profectò nec mediocrem rationem contra illam meditaberis. Ex quo infero, non ita ex ipsa

rerum natura distinctis scientiis obiecta esse designata, ut aliter non potuerim obiecta distribui, & scientias ordinari, & inter se distinguiri, vbi enim nulla est physica actuum aut habituum connexio, aut dependentia, strictior alia vno non poterit excogitari.

Suadet etiam eamdem sententiam dissertatio que inter Doctores de eadem Dialetica, An pertineat ad Philosophiam, an ad Metaphysicam, an specialis scientia sit dicenda? & de eadem Metaphysica an triplicem specie scientiam distinctam contineat, quas questiones non ex aliis principiis, quæ ex autoritate Philosophi prescribente his scientiis propria obiecta illius recte definit: postquam enim omnes conuenerint, scientias per obiecta distinguiri, mensura singulorum obiectorum desumenda erit ex Philosopho, seu ex Principe cuiusvis scientiae, que illi obiectum cum tanta latitudine, & vniuersalitate, & non cum alia maiori, minori designavit. Legi si placet circa predictas questiones P. Suar. disp. 1. Metaphys. & PP. Conimbr. quæst. I. Proem. Physica.

Oibiæ: Scientiæ distinctæ habent distincta principia, ex quibus suas inferant conclusiones: ergo per haec principia poterunt scientiæ inter se distinguiri. Respondeo concedendo antecedentes, negando consequentiam, quia principia specialia cuiuscumque scientiæ adeo inter se sunt disparati, ut sœpe nulla possint ratione vniuersalitate, quæ omnia inter se conueniant, secerni à principiis aliarum scientiarum. Secundo quia distinctæ scientiæ distinctis vtuntur principiis, quia illis indigent ad distincta predicata de subiectis formaliter distinctis inferendis, ac proinde prior est in quacumque scientia distinctio sui obiecti ab obiectis reliquarum scientiarum, quæ distinctio suorum principiorum ab aliarum scientiarum principiis. Demum noto, quod etiam per principia distincta scientiæ inter se distinguenter, eadem latitudine distinguenda esse, quæ per obiecta distinguuntur, possint enim ex natura rei ex pluribus paucioribusve principiis distincte institui scientiæ, licet attentâ eiusdem rei naturâ, recte ex principiis, quibus de facto vtuntur effient institutæ.

P V N C T V M I V.

De scientiarum subalternatione.

DE scientiarum subalternatione agit Aristoteles I. Post. cap. 9. text. 23. ex quo ferè omnes Doctores triplicem modum subalternationis in scientiis assignant. Primus est ratione finis, quia scientia haec respicit illius obiectum tanquam proprium finem, sicuti ars frænæfactoria respicit equum, & equum respicit militarem, in quo sensu ars frænæfactoria & equum respicit militarem, subordinari dicuntur, & artes seruiles architectonicæ arti. Secundus est ratione principiorum, quando principia vnius scientiæ sunt conclusiones alterius: tunc enim sicuti principia vnius scientiæ sunt sub alterius principiis, sic una scientia dicitur esse sub altera. Tertius ratione obiecti, quando vnius obiectum est sub obiecto alterius contractum per differentiam accidentalem, sicuti se habet Perspectiva respectu Geometriae, quia id quod Geometria probat de linea, Perspectiva probat de linea visuali. Ex his scientiis subalternata illa proprie dicitur subalternata, quæ subalternationem habet ratione obiecti contracti per differentiam accidentalem, hanc definiuit Aristoteles I. Post. cap. 7. & 9. Constituit enim Philosophus subalternationem in eo, quod scientia inferior, seu subalternata à subalternante dependeat, illiusque demonstrationes sub eadem ratione formaliter ad se deriuunt, quod fit quando scientia inferior accipit obiectum formale superioris, & illi tantum addit accidentalem differentiam. Ratio est quia scientia, & demonstratio sequitur suum formale obiectum, ac proinde, ut scientia subalternata affumat demonstrationes subalternantis, debet suum obiectum desumere, non contractum per differentiam aliquam essentiale, quia iam non esset idem obiectum formale, sed contractum per aliquam differentiam accidentalem, que non extrahat obiectum à sua ratione formaliter, & illi aliquam adhibeat differentiam, ut aliquomodo saltem accidentaliter scientia subalternata à subalternante discrepet.

Ex hac doctrina tres proprietates agnoscunt ferè omnes authores

authores in scientia subalternata respectu subalternantis. Prima est vt principiis subalternatæ probentur à subalternante. Hanc conditionem apposuit Philosophus i. Post. tex. 13. vel 69. vbi ad principia Harmonicæ seu Musicae probari ab Arithmetica, cui Musica subalternatur. Ratione probatur proprietatem illam inseparabilem esse à scientia subalternata. Si principia vnius scientiæ non dependant ex principiis alterius, illæ scientiæ essent omnino diuersæ, & nulla in illis reperitur dependentia: ergo nec subordinationis, quæ dicit dependentiam vnius scientiæ ab alia; ergo ad rationem subordinationis seu subalternationis scientiarum requiritur vt principiis scientiæ inferioris, seu subalternata, dependant à subalternantis principiis. Secunda proprietas est, vt obiectum subalternata continetur sub obiecto subalternantis; ut ab illo depéndat intrinsecè in esse & cognosci à priori. Conditionem hanc expressit Aristoteles i. Post. tex. 100. alias 300. dicens subalternatam habere *quia*, & subalternantem habere *propter quid*, hoc est, subalternantem probare à priori obiectum, quod subalternata tantum probat, à posteriori; ergo non potest perfectè sciri obiectum scientiæ subalternatae, quovisque obiectum subalternantis, sub quo continetur demonstratur *propter quid*, seu à priori, non enim perfectè res cognoscitur quovisque à priori, qui est perfectissimus cognoscendi modus, innescat. Secundò probatur inducitione facta in omnibus obiectis subalternatis, & subalternatis, in quibus semper subalternatum ab obiecto subalternantis dependet; cognitione enim linea visualis dependet à cognitione lineæ, & cognitionis corporis humani sanabilis dependet à cognitione corporis humani. Ratione probatur, quia ideo datur transitus à subalternante ad subalternatam, ut quæ sunt cognita in subalternante deseruant ad cognitionem perfectam eorum, quæ sunt in subalternata, si cognitionis à priori habenda sit: ergo obiectum subalternatae vt à priori cognoscatur dependet à cognitione obiecti subalternantis. Tertia conditio est vt obiectum subalternantis sit aliquo modo idem cum obiecto subalternatae, & aliquo modo diuersum ab illo. Explicit hanc proprietatem Aristoteles i. Post. tex. 20. alias 58. 59. & 60. docens subiectum subalternantis deberet esse alterum à subiecto subalternata, quo modo loquendi significatur obiectum subalternatae accidentaliter differre, & non essentialiter, quia id cui essentialis differentia conuenit atud dicitur, & id cui tantum accidentalis alterum appellatur. Proprietatem hanc probauit suprà num. 1. que potissima est scientiæ subalternatae, ex qua reliqua dimanant, cum enim scientia sequatur suum obiectum, eo ipso quod scientia inferior sumat obiectum scientiæ superioris, debet accipere cum obiecto principia, & demonstrationes scientiæ superioris, & sibi applicare in obiecto superiori per differentiam accidentalem contracto, quia ratio ne sunt proprie demonstrationes illæ quas scientia superior de eodem obiecto non contracto per talem differentiam exhibuit.

3 Ex hoc fit primum subalternationis gênum ratione finis proprium non esse, & artem frænæfactoriorum non subordinari militari, neque artes seruiles arti architectonicæ, quia huiusmodi artes, que respiciunt alias, tanquam fines ad quos ordinantur, non ex illis desumunt obiectum, neque illarum principiis vtuntur, ars enim frænæfactoria obiectum habet adequare distinctum ab equitatu: & equitatu à militari; & ars scindendi lapides non habet pro obiecto obiectum architectonicæ contractum per aliquam differentiam accidentalem, neque ars frænæfactoria vtut principiis artis equestris, ut equestris desumit principia artis militaris, sed qualibet habet principia inter se diuersa, absque eo quod propria vnius artis possint deseruire ad inferendas conclusiones alterius, neque vnius artis conclusionibus potest alia vt tanquam principiis ad proprias conclusiones inferendas.

4 Infertur similiter reliquias scientias non subordinari Metaphysicæ, etiamque Metaphysica agat de ente in tota sua latitudine, & reliqua scientiæ de ente contracto contenta sub ratione communis entis, quia reliqua scientiæ agunt de ente contracto per differentiam essentialiæ, quod diuerfam scientiam sibi vendicat, ac ens abstractum ab illa differentia. Eadem ratione scientia de homine non subalternatur scientiæ animali, quia scientia de homine est scientia de animali contracto per differentiam essentialiæ. Ratio à priori est, quia illa, quæ demonstrantur

de ente, seu de quocumque prædicato communi essentia-
liter contracto, non possunt demonstrari ex principiis,
quibus demonstrantur illa, quæ de illo prædicato abstra-
cto enunciantur, cum nullam connexionem habeant cum
illo, sed specialiter oriantur ex differentia contrahente,
& propter eandem rationem nulla conclusio pertinens ad
scientiam de illo prædicato communi potest esse antece-
dens ad illa inferenda, quæ de illo prædicato iam contra-
cto, seu de specie ad quam contrahitur enunciatur. Exem-
pli gratiâ: demonstrat scientia de homine hominem esse
admirandum, hoc inferri non poterat ex nulla conclusio-
ne, quæ habeat scientia de animali, neque ex aliqui-
bus principiis, quibus scientia de animali de illo dispu-
tet, quia esse admirandum oritur ex differentia ratio-
nalis inclusa in homine, de qua scientia de animali
non agit, & cum que nihil eorum, quæ de animali
abstractione sumpto prædicantur connexionem habent, quia
animal abstractione lumpum cum omnibus que de illo pos-
sunt enunciari secundum conceptum abstractum indiffe-
rens est vt coniungatur cum rationali, vel cum hinnibili.

Ob eandem rationem scientia, que agit de obiecto aliquo contracto per differentiam accidentalem in esse
rei, respectu obiecti, essentialiter tamen in esse obiecti
respectu talis scientiæ, quia obiectum illud consideratur
sub tali accidenti tanquam sub ratione formalis obiec-
tiua, ratione cuius subiecto conuenient illa, quæ scientia
enunciatur de tali subiecto subalternata non erit respec-
tu scientiæ, que agit de illo obiecto non contracto per
illam differentiam, sed alia scientia essentialiter distin-
cta, quia scientia illa non vt poterit demonstrationibus,
neque conclusionibus scientiæ de obiecto non contracto,
ad inferenda illa, quæ conuenient obiecto contracto
ratione differentiæ, ad quam contrahitur, cum qua
nullam habet connexionem. Ratio est quia scientiæ
differunt per rationem formalem subiecti de quo dispu-
tant, ratione cuius subiecto conuenient illa, quæ de illo
enunciantur: ergo quotiescumque scientia agit de subiec-
to sub diversa ratione formalis, etiamque hec accidentalis
sit subiecto; dummodo ratione illius conuenient subiec-
to illa, quæ de illa scientia demonstrantur, scientia
erit essentialiter distincta, & principiis essentialiter
distinctis indigebit, & distinctis demonstrationibus. Con-
firmatur: scientia de homine alio formaliter vt alio, in
ordine ad illa, quæ homini conuenient ratione albedinis,
non minus differt à scientia de homine secundum se
sumptu, quam differt scientia de homine à scientia de
animali, quia sicuti conclusiones, quæ inferuntur in
scientia de animali deseruire non possunt ad inferenda
illa, quæ homini conuenient, quatenus homo est, ita
conclusiones, quæ inferuntur in scientia de homine se-
condum se sumptu deseruire non possunt ad inferenda
illa, quæ homini alio formaliter ratione albedinis con-
uenient; quia nihil eorum, quæ conuenient homini qua-
tenus homo est, connexionem habet cum aliquo illo-
rum, quæ conuenient homini alio formaliter ratione
albedinis.

Debet ergo scientia subalternata, quæ agit de sub-
iecto contracto per differentiam accidentalem, demon-
strare passiones, que illi subiecto conuenient ratione sui,
& non ratione differentiæ, præcisè applicando subiecto
contracto; id quod de eodem subiecto dicitur indepen-
denter à tali contracione, applicando demonstrationes
propriæ materiae, quas scientia subalternata in materia non
contracta per differentiam accidentalem conficiebat, &
non considerando differentiam contrahentem vt ratio-
nem formalem obiecti, ob quam rationem dicebat Aristoteles 13. Metaphys. summ. 1. cap. 3. Harmonicam non con-
siderare vocem prout est vox, sed prout est numerus, &
Perspectivam non considerare visum, vt visus est, sed vt
lineam; etiamque huius obiectum sit visualis linea, seu linea
contracta per differentiam visualis, & illius obiectum sit
numerus vocum. Cum ergo dicimus Perspectivam respi-
cere tanquam obiectum lineam vt in visu, non reduplica-
mus ibi rationem formalem obiecti, sed assignamus
conditionem accidentalem, seu materiam, in qua linea
consideratur à Perspectivo. Ex quo etiam fieri quod si illa
conditio accidentalis ad rationem formalem obiecti
scientiæ subalternæ pertineret, iam talis scientia sub-
alternata non esset, quia in illa ratione formalis esset inde-
pendens à subalternante scientia, habere enim principia

E propria

propria, & proprietates illius rationis formalis demonstrat propriis demonstrationibus, & subalternantis scientiæ demonstrationibus.

7 Aduerto infuper, quod etiam scientiæ demonstrationes scientiæ subalternæ diuersæ videantur à demonstrationibus subalternantis ratione principiorum, quia subalternata virtus conclusione subalternantis tanquam principio, & ratione conclusonis, quia in Medicina conclusio est: *Vulnera circulare difficile sanantur*, quam nullo modo Geometria inferit; nihilominus demonstrationes vtriusque scientiæ accidentaliter tantum differunt ratione materie affectæ differentiæ accidentali in demonstratione scientiæ subalternata, quâ non affectur materia in demonstratione scientiæ subalternantis. Rem explicit exemplum. Conclusio illa *Vulnus circulare difficile sanatur*, hoc est, partes carnis à quibus vulnera circularis portio fuit aulsa, ex cuius defectu figuram circuli conficiunt, difficultus vniuntur, quâm vnirentur, si triangularem, aliamve figuram redderent, est pure Geometrica, quia difficultas illa uniuersis non conuenit vulneri circulari, quia vulnus est, sed præcise quia figuram retinet circulari, eadem enim est difficultas in quacunque alia materia, in qua figura circularis continget, ac proinde probatis illius conclusionis non Medico, sed Geometræ incumbit, cuius est dicere, omnis figura circularis habet partes inter se maximè distantes, quæ difficultus vniuntur. Ex quo inferitur demonstrationem, in qua infert Geometra; ergo partes figura circularis maximè distant, & demonstrationem, in qua infertur; ergo vulnus circulare habet partes maximopere distant, tantum differere ex eo quod prior demonstratio abstrahit à materia; posterior vero fit in materia speciali, quæ differentia accidentalis est, ac proinde, demonstratio formaliter est eadem, & ex eisdem principiis, ex quibus fuit illatum hoc consequens, figura circularis habet partes maximè distantes potuit immediate inferri consequens, quod infertur in demonstratione scientiæ subalternantis, videlicet, *vulnus circulare habet partes maximè distantes*, licet frequentius prius inferamus, ergo figura circularis habet partes maximè distantes, deinde ex hoc consequenti illato tanquam ex principio iterum subinferamus, ergo vulnus circulare habet partes maximè distantes, quæ illationes in re non differunt, posterius enim consequens in priori formaliter erat includit, sicuti in hanc vniuersalitate, *Omnis homo est animal* includit hæc propositio, *Omnis homo albus est animal*, quia differentia accidentalis albedinis non extrahit subiectum à ratione hominis, neque ratione talis differentiæ conuenit homini, qui est albus esse animal, sed præcisè ratione hominis, quod eodem prorsus modo contingit in vulnera circulari; ratio enim vulneris non extrahit circulum à propria ratione circuli, neque circulus, qui est in materia vulneris habet partes maximè distantes; quia est in hac materia, sed præcisè, quia circulus est.

8 Ex his infero, scientiam subalternatam distinguere à subalternante inadæquata & accidentaliter tantum ratione differentia non pertinentis ad rationem formalem scientiæ, ex eo videlicet, quod id, quod scientia subalternans inferebat abstrahens à materia, scientia subalternata infert in hac speciali materia, vel ex eo, quod id quod scientia subalternans inferebat in materia vniuersaliter sumptuosa, scientia subalternata infert ex eisdem principiis in materia contraria per differentiam accidentalem, abique eo, quod ratione talis differentiæ prædicatum talis conclusio nisi inferatur de subiecto, sed præcisè ratione subiecti, quatenus ad talem contractionem supponeretur.

9 Ex his infero, nullam cognitionem practicam subordinari cognitioni speculativa aliis scientiæ, quia cognitione practica respicit ex parte obiecti formalis factibilitatem, quam non respicit cognitione speculativa, ac proinde cognitiones istæ differunt inter se ex obiecto, seu ex modo illud respiciendi, quæ differentia maior est, quam illa, quæ reperitur inter conclusionem scientiæ subalternatæ & subalternantis. Quod si communiter feratur multis scientias practicas subalternari speculatiuius ut Nauticam Astrologiæ; Musicam practicam Musicam speculatiuiam; Medicinam Physicam, ideo est, quia scientia practica in multis dependent à scientiis speculatiuis, quæ ita conducent ad cognoscendum obiectum, circa quod tanquam circa materiam scientia practica versantur, ut absque illarum directione scientia practica procedere nequeant. Rem declarat exemplum. Nauticus cognoscit modum, quo nauis du-

cenda est, & quâ ratione debet vela pandere, & remos inflectere, cognoscit etiam non oportere nauim mari credere, nisi quando tempus est tranquillum, quæ cognitio-nes practica sunt, & ad nauticam spectantes, verum tamē cognitiones illæ Nautico inutiles erunt, & nunquam opportunum effectum habere poterunt, abique alia Astrologica: ex vi cuius cognoscit tempus fore tranquillum, & mare pacatum, quod ex syderum coniunctione deducit Astrologia: duplum ergo cognitionem debet habere Nauticus, quamdam merè speculatiuum, ex vi cuius cognoscit syderum coniunctionem, quâdve tempus hæc, & illa syderum coniunctio portendat; aliam, quâ ratione debet expandere vela, remos inflectere, nauimque ducere; prior illa cognitione speculativa est non practica, nec propria artis Nauticæ, posterior practica propriissimâ artis Nauticæ, verum quia Nauticus verâquid indigeret, & posterior prior regitur, & Astrologus nunquam indiget cognitionibus practicis, quæ ad Nauticam propriè spectant, Astrologia dicitur scientia subalternans; & Nautica, scientia subalternata, etiam conclusiones practicæ artis Nauticæ in principiis resoluta, & non dependant à conclusionibus Astrologiae, quod propriè requiritur ad scientiam subalternatam.

10 Similiter Medicus duplum cognitionem habet quædam est de humorum natura, de illorum complexione, de herbarum qualitate, & virtute sanativa simplicium, atque mixtorum, quorum obiectorum cognitione speculativa est, & ad Philosophiam spectat; poterat autem cognitione de humorum natura, & de illorum incomplexe in corpore sanabili dici cognitione Medica subalternata Philosophia, quia tantum attingit in subiecto differentiam accidentali contracto, quod Philosophia attingit in omni corpore, utrumque tamen cognitione tam subalternans, quam subalternata speculativa est, & secundum has cognitiones, quibus agnoscit Medicus complexionem humorum, & qualitatem naturam, & oppositionem cum aliis in corpore sanabili, verum est medicinam subalternari Philosophia, hoc tamen non est scientiam practicam speculatiæ subordinari, quia ut dixi tam cognitione subalternans, quam subalternata speculativa est. Alia est cognitione practica, quæ attingit modum medendi, hoc est, applicandi medicinas, & alia media ad sanitatem inducandam, & vtendi herbis illis, quas ex Philosophia nouit Medicus habere virtutem sanativa, quæ cognitione non subalternatur cognitioni speculativa de virtute herbarum, humorum complexione & qualitatibus naturâ, & oppositione, sed quilibet cognitione in principiis propriâ resolutur, dicitur tamē posterior hoc cognitione priori subalternata, quia Medicus non poterit opportunè applicare hanc herbam corpori medendo, si prius non cognoverit naturam herbae, & corporis medendi naturam. Neque ex eo quod moueatur Medicus ex cognitione comprehensionis huius corporis, & virtutis sanativa huius medicinæ ad applicandam hanc medicinam huic corpori, infertur cognitionem comprehensionis huius corporis, aut cognitionem Medicinae esse practicam, quia Medicus neque producit ex vi huius cognitionis comprehensionem corporis, aut Medicinam, sed mouetur ad applicandam medicinam corpori, sicuti mouetur Deus ex cognitione peccati ad infligendam poenam, & tamen cognitione de peccato in Deo practica non est, quia ad cognitionem practicam ut dicebam Punct. 2. non sufficit quod ex vi illius alijs effectus producatur, sed requiritur, quod ex vi illius medio voluntatis actu producatur obiectum terminans talem cognitionem.

11 Obiectus primus: Principia aliarum scientiarum probantur à Metaphysica teste Aristotele i. Physic. text. 8. & ad illam tanquam ad scientiâ vniuersalissimam pertinet probare omnium principia: ergo scientiæ omnes subalternantur Metaphysicæ. Respondeo. Metaphysicam probare aliarum scientiarum principia demonstratione deducente ad impossibile deducendo ad duo contradicitoria, negantes talia principia per principium vniuersalissimum quolibet, est, vel non est, non vero demonstratione offendit, quæ demonstrat scientia subalternans principia subalternata, quando principia ista ex illius conclusione inferuntur.

12 Obiectus secundus: Theologiam subordinari Metaphysicæ, quia hæc agit de Deo, illa vero de Deo cōtracto per differentiam accidentale extrinsecam, videlicet de Deo reuelato. Respondeo

Respondeo subiectum Theologia non esse Deum reuelatum, quia Theologia non infert: ergo Deus reuelatus est immensus, aut aeternus: sed Deus secundum se, qui in Thologia applicatur intellectui per actum fidei innitentis revelationi. Addo, quod etiam Deus reuelatus esset obiectum Theologiae, non ideo Theologia esset subalternata Metaphysice, quia differentia illa non se haberet per accidentem respectu scientiae Theologicae, cum plura de Deo propter revelationem demonstraret Theologia, quae Metaphysica non aequitur.

13 Obiicies tertio: Scientia Animistica agit de operationibus intellectus. Logica agit de cibis operationibus directis: ergo Logica agit de objecto scientiae Animistica contracto per differentiam accidentalem: ergo Logica subordinatur scientiae Animistica. Respondeo Logicam agere de operationibus ut directis respiciendo tanquam rationem formalem obiectum ipsam directionem, ac proinde respectu Logicae directio differentia accidentalis non est, sed essentialis sive respectu operationum secundum se accidentalis sit, sive essentialis.

14 Obiicies quartu: Aristoteles i. Post. cap. 9. ait scientiam subalternantem demonstrare propter quid, & scientiam subalternatam demonstrare quia: ergo demonstrationes scientiae subalternantur, & scientiae subalternante non possunt eadē esse, neque in eadem principia vltimā resoluti, cum demonstratio propter quid sit à causis, & demonstratio quia ab effectibus. Respondeo sepe Aristotelem vocare tantum demonstrationem propter quid omnium perfectissimam de subiecto adequato totius scientiae, & reliquias omnes demonstrationes quia, etiam in eadem principia illarum conclusiones resoluntur, & in hoc sensu dixit scientiam subalternantem demonstrare propter quid, quia demonstrat primam passionem de subiecto adequato totius scientiae, & scientiam subalternatam demonstrare quia, ex eo quod nihil demonstraret de subiecto adequato totius scientiae, semper enim agit de subiecto contracto per aliquam differentiam accidentalem.

P V N C T V M . V.

Ded distinctione habitus in intellectum scientiam, sapientiam, prudentiam, & artem.

Aristoteles c. Ethicor. cap. 3 habitus anima diuinit in intellectum, Scientiam, Sapientiam, Prudentiam, & Artem; quae diuinit in praestantiarum breuitate expoundit, ut singula membra diuinit nobis innotescant. Diuinit, quod in hac membra partitum, non comprehendit habitus intellectus quatenus se extendit ad facultatem, & virtutem, sed tantum Aristoteles definitum habitum intellectus, quo anima affirmando, vel negando verum dicit, ratione ipsius habitus in cognitionem veram in se inclinans, qui habitus ab Aristotele virtus appellatur. Cum enim virtus sit dispositio perfecti & optimi, & in intellectu verum sit optimum, hinc est quod habitus qui disponit ad cognitionem veram virtus appellatur. Ex hoc fit in hanc diuisionem non venire opinionem neque fidem humanam, qui habitus ex se indifferentes sunt ad cognitionem veram, & falsam, utriusque enim artibus falsitas potest contingere. Dicuntur habitus quorum artibus potest veritas, falsitatem contingere, facultates, quia ex vi illogica facultatem habet intellectus ad verum, & falsum, & quasi liber est ad vitramque partem. Sic sentiunt Alexander initio Topicor. vbi ait facultatem in vitramque partem disputatione, & circa vitramque partem disputationis verlari, & Niphus cum Petro Victorino i. Rhetor. cap. i. vbi assertum facultatem esse idem, ac vim, vel potestatem, que verlatur circa vitramque partem de omni materia, vel probabilitate ut facit Topicar, vel ornata ut Rhetorica, vel sophistica ut facit Sophistica, necessariò aut evidenter versari non potest, quia necessitas & evidenter dari non possunt circa duplice partem contradictionis. Neque audiendi sunt Rethores quidam quos referit Alexander in principio Topicorum, qui ut siam facultatem extollerent inanis gloria cupidit, absque viro fundamento dixerit Aristoteles i. Rhetor. c. 4. Rhetorica facultatem appellasse eo quod hominem in facultate constitutum, ut illum reliqui colant & admirantur. Habitus erroris facultas non est, quia non est indifferens ad verum,

Franz. de Oviedo, Philosoph. Tom. I.

& falsum, sed ex se ad falsum inclinat, ex eo tamen potiori ratione ab hac diuisione reiiciendus, quia magis opponitur cum virtute, quam facultas. Et hoc de toto diuiso.

Primum membrum diuidens quod est *Intellectus* aliqui à potentia intellectiva non distinguunt, verumtamen cum hæc non sit habitus acquisitus, de quo agit Philosophus imerito in praesenti loco nomine intellectus potentia intellectus definiuntur. Melius sentit Albertus c. Ethicor. tract. 2. cap. 18. vbi afferit intellectum significare habitum primorum principiorum, hoc est habitum, quo intellectus disponitur, & redditur promptus, ut bene versetur circa principia vniuersalissima, que sunt intellectui evidenterissima. Qui habitus iure optimo propter suam vniuersalitatem *Intellectus* dicuntur, quia sicuti potentia intellectus insuit in actus omnium scientiarum, ab illa omnes isti dependent, sic aliquo modo habitus isti influunt in omnes actus cuiusvis scientiae, & ab illis horum veritas aliquo modo dependet, quia postquam quis illa, quæ evidenter sunt nota proterue negat ad actus horum habituum reducitur, totaque res vndeque ad hæc prima principia resolutur, & contra huiusmodi principia negantes inferunt idem simul esse & non esse, quod contradicit principium illud vniuersalissimum implicat idem esse & non esse.

Nomine *Scientia* non quamcumque demonstrationem, seu cognitionem evidenter intelligit Philosophus, sed illam quæ speculativa versatur circa obiectum, quod non potest sic, & aliter fieri, sed circa obiectum necessarium incorruptibile, & aeternum, ideo ab hoc membro diuidenti exclusum conclusio evidens procedens ex aliquo principio sensum evidenter prædicto, quod potuit aliter contingere, & non ita percipi; excluduntur etiam omnes scientiae practicae, quod ostendam inter explicandum ultimum distinctionis membrum. Quod explicat Albertus tract. 2. cap. 2. in 6. Ethic. vbi ait in vera scientia omnes arbitrii id, quod sciimus non posse aliter se habere, hoc est ad veram scientiam necessarium esse ut objectum non possit aliter se habere, quod idcirco est necessarium ad veram, & perfectam scientiam, quia ea quæ sunt contingentia, habent esse ita debile, ut quando sunt, non possimus alio modo cognoscere utrum sint, vel non sint, nisi per sensum, neque possumus illa cognoscere in suis causis, quia cum causa possint illa producere & non producere nescimus utrum illa produixerint necne, nisi per sensum, non autem per veram & propriam scientiam: propriea non potest esse obiectum scientie, quod debet esse tale ut non possit aliter se habere.

Tertium membrum diuidens est *Sapientia* que secundum varias acceptiones solet intelligi. Primo pro congerie plurium, vel omnium scientiarum, que in eodem homine reperiuntur, qua ratione hominem his scientiis instrutum sapientem appellare solemus. Quomodo Arist. i. Metaphys. cap. 2. vult hominem sapientem omnia eo modo, quo possibile est, scire. In hoc sensu videtur summissa sapientiam Cicero in 4. Tuscul. & lib. 2. de officiis, quando dixit sapientiam esse rerum diuinorum, & humanarum causarumque, quibus haec res continentur, scientiam. Et hoc eodem modo videntur summissa Philosophi, quando diceant esse cognitionem verum omnium rerum vndeque ad ultimas proprietates, quod una tantum scientia præstare non potest, sed tantum omnium collectio.

Secundum sumitur Sapientia pro excellentia cuiuscumque scientie vel artis, quo modo solemus vocare sapientem illum, qui ultra vulgarem modum aliquius facultatis notitiam affuerit est. Quo sensu videtur sapientiam accepisse Philosophus c. Ethic. c. 7. quando dixit, sapientia in artificiis illis attribuere solemus, qui absolutissimi sunt, vnde Phidias sapientissimum marmorarium, & Polycletum sapientissimum statuarium dicere solemus. Huius acceptiois meminit S. Thom. i. part. quæst. 1. art. 6. vbi inquit in unoquoque genere sapientem illum appellari, qui altissimum illius rei causam considerat, ut in genere artifex qui formam domus disponit, dicitur sapiens Architectus respectu artificum inferiorum, qui dolant ligna, vel parant lapides. Et de hac sapientia videtur loquutus S. Paul. i. Corinth. 3. dicens ut sapiens Architectus fundationem posuit.

Tertidum sumitur Sapientia pro scientia omnium perfectissimae secundum quam acceptioem illa in hac diuisione adduxit Aristoteles, qui eodem lib. c. 7. dicit sapientiam

E 2. tiam

tiam esse perfectissimam quandam scientiam, quæ non solum ea, quæ ex principiis sunt cognoscit & per vniuersalissimas causas, sed etiam de aliarum scientiarum principiis iudicat, quam idem Aristoteles in principio Metaphysicæ dicit esse Metaphysicam, & lib. 3. Met. tex. 15. dicit ex his, quæ ab antiquis determinata sunt apparent, quænam scientia sapientia nomine donanda sit; vnaquæque enim scientia potest hoc nomine appellari, sed si propriè loqui velimus, illa est verè sapientia, quæ & principalissima & honorabilissima est, & cui reliqua scientia tanquam ancilla contradicere non debent, & que est ipsarum finis, quia huius causâ sunt cetera omnia. Quæ omnia approbat S. Thom. 1. 2. qæst. 57. art. 2. & inde inferit sapientiam tantum esse vnam, quia etiæ plures sunt scientie, vni tantum principatus, & excellencia inter omnes potest competere, hancè Theologian esse affirmat, etiæ Aristoteles Metaphysicam esse existimauerit, qui nostram Theologiam non cognovit.

7 Huius sapientie sex conditiones deducit Suarez disp. 1. Metaphys. sect. 3. num. 8. ex Aristotele 1. Metaphys. cap. 2. Prima est ut versetur circa omnia, & sit eo modo quo potest, omnium rerum scientia. Secunda est ut in rebus difficultioribus, & à sensibus remotioribus versetur, ex his quæ intra humanae scientie sphæram, & intra naturalem hominis capacitatem continentur. Tertia conditio est, ut sit cognitio certissima. Quarta, ut sit aptior ad docendum, ad reddendas causas rerum, quarum est ipsa scientia seu sapientia, quam conditionem tradidit Philosophus 1. Metaphys. vbi dixit, signum scientie esse, posse docere, & ad sapientiam pertinere causas rerum cognoscere, & tradere, & in quacumque scientie illum sapientiæ existimari, qui rerum causas intiuens, & vniuersalibus comprehendit. Quinta conditio est, ut propter seipsum, & sciendi causâ sapientia appetatur, hoc est, ut speculativa, quod ad scientie dignitatem pertinet. Sexta conditio est, ut sapientia alijs scientiis prospicit potius, quam ministret. Harum conditiones nonnulla alijs scientiis à Metaphysica distinctis conueniunt, omnes tamen perfectissimo & eminentiori quadam modo Metaphysicæ competere probat P. Suarez supra citatus.

8 Tertium hoc membrum in re adæquate non differt à secundo, quia scientia omnium perfectissima intra reliquorum numerum continetur; differt tamen inadæquate, quia secundum membrum extenditur ad plures scientias, hoc autem tantum ad vnam, etiæ contentam in scientiis, que continentur in secundo membro diuidente. Differt etiam ratione, quia idem habitus potest dici scientia, quatenus cognoscit conclusiones per sua principia; & potest dici sapientia, quatenus procedit per acutissimas causas & de aliarum scientiarum principiis iudicat. Utramque distinctionis rationem attigit S. Thom. 1. 2. qæst. 57. art. 2. ad 1. vbi dicit non esse absurdum vnum & eundem habitum habere duas rationes formales specificas, & constitutre duplex membrum diuidens huius diuisionis; addidicque hanc diuisionem similem esse illi, quæ diuiditur anima in sensituum, vegetatiuum, & rationale, & cuius diuisi rationes omnes diuidentes eidem numero animæ physicæ competere possunt.

9 Quartum membrum diuidens est Prudentia, quam definit Aristot. & Ethic. cap. 5. *Habitus cum vera ratione artius circa ea que & bona, & mala bonum sunt.* Dixerat enim prius prudentis virtù esse consulere de his, quæ sibi ipsi bona sunt, atque utilia. Distinguit S. Thom. 1. 2. qæst. 52. art. 4. artem à prudentia, quod ars dat facultatem operandi, prudentia vero dat vnum illius facultatis, ideo ars non presupponit neque requirit rectitudinem appetitus, quam requirit prudentia, quia prudentia requirit hominem esse bene affectum circa finem, quod sit per appetitum rectitudinem. Hac de causa artifex magis laudatur quando sciens & volens facit opus disconforme regulis artis, quam si hoc faciat nesciens, & nolens, quia in primo casu non est male affectus in habitu artis, sed in habitu appetitus, qui non pertinet ad artem; quicumque enim excellentissimus artifex potest pro sua voluntate in artem peccare, & non ideo dicetur minus conscientius eorum quæ ad artem spectant; in secundo vero casu est male affectus circa habitum artis, & minus conscientius eorum, quæ ad artem pertinent, siquidem non ex prauo voluntatis affectu, sed ex ignorantia procedet disconformitas operis cum regulis artis.

Aliter in prudentia contingit, quia si artifex peccat non volens, & nesciens, minus peccat, quam si peccaret sciens, & volens; cuius ratio est, quia rectitudo appetitus, & voluntatis est de ratione prudentie, non vero de ratione artis. Sic in vniuersum homines, qui ex ignorantia, seu nescientia peccant, potius ignaros, & incios, quam imprudentes appellamus illos vero qui ex prauo intentio delinquunt, & fines sibi à ratione aberrantes proponunt, non incios, sed imprudentes appellamus.

Hic prudentia habitus est recta ratio de rebus agendis, & in intellectu practico refidet, quia ad hunc pertinet tractare de rebus agendis; aliquo modo esse in estimativa docuit S. Thom. supra, quia ad hanc pertinet cognitio singulatum, de quibus prudentie habitus fert iudicium, quomodo hic & hunc fieri debeant. Sub hac virtute prudentie tres aliae solent constitui: *Eubulia* seu virtus, quæ & nobis, & aliis recta consulimus: *Synesis*, quia in casibus extraordinariis qui non possunt ratione communi comprehendendi, iudicamus: & *Gnomus*, quæ post rationem, & consilium iudicat quid agendum sit; quibus alij addunt virtutem perceptuam, cuius proprius actus est imperium, & in hac virtute plures Thomistæ virtutem prudentie ultimum constitutum, & tres alios habitus ad hanc presupponunt affirmant, & ideo eodem prudentie nomine omnes appellari. Ag vero admittendi sint quatuor habitus, vel tantum tribus tota prudentie ratio contineatur, parum ad rem nostram referit; cui sufficiunt satisfaciunt afferentes ad prudentiam pertinere tres illos habitus prius annumeratos, & quartum, si detur de imperio actu dicam Controu. 11. de anima Punct. 5. Circa distinctionem horum habituum in mea sententia vis potest aliqua reperiri difficultas: defendo enim Controu. 13. de anima Punct. 2. habitus intellectus non distingui ab intellectu speciebus, & ita facile est pro distinctione quorumcumque actuum habitus distinguere. De omnibus quæ ad Prudentiam spectant legendus est S. Thom. 1. 2. qæst. 57. art. 6.

Quintum membrum diuidens est Ars; artem autem definit Aristot. & Ethic. cap. 4. *Habitus cum vera ratione artius*, & ideo ait artem versari circa ea, quæ esse, & non esse possunt, quorum principium est in eo, qui facit, non vero in eo quod efficitur, & ideo addit artem non versari circa actionem, sed circa factionem. Verumtamen difficultas est quomodo differant *fatio*, & *actio*. S. Thom. 1. 2. qæst. 57. artic. 4. existimat factionem dici ab Aristotele actionem quæ transit in externam materiam, quam transeuntem appellare solemus; ex cuius mente lata artes quarum actiones externa sunt, comprehenduntur nomine artis in divisione ab Aristotele adducta, & artes alias, quarum actiones sunt internæ, ut Grammaticam & Poësim, (quas solemus appellare artes *liberales*, seu liberas, ad distinctionem illarum, quarum actiones externa sunt, quas serviles dicimus, quatenus illarum exercitio corpus servulit animo subditur,) ad scientiam reducit, quia sunt habitus cum ratione actiui distincti ab habitu prudentie. Ceterum est habitus isti aliquam similitudinem habeant cum scientia quia illorum actiones internæ sunt, nihilominus negari nequit magnam similitudinem habere cum aliis artibus, quatenus prescribunt modum, quo obiectum faciendum est, & à scientiis maximopere recedunt, quatenus plures exhibent demonstrationes circa suum obiectum deductas ex principiis legitimis; Grammatica vero & aliae huiusmodi artes nihil demonstrant, neque aliquid ex principiis certis & evidenter deducunt. Ob hanc rationem censeo dicendum ad hoc membrum diuidens reuocasse Aristotelem omnes artes liberas, quarum actiones internæ sunt, & has dici habitus cum vera ratione facti. Confirmatur ex ipso Aristotele, qui loco citato duas requirit conditions ad rationem artis. Prima est, ut versetur circa aliquid singulare factibile, quod nāquam ex solis naturalibus principiis per se fiat (nisi forte casu contingat) sed opera humana rationis, & ex his quæ prescribit habitus, ac proinde sit opus in se artificiale, cuius principium sit in ipso efficiente, & in intellectu humano per quamdam illius operationem, quem aliqui vel proprio labore inuenierint. Secunda conditio est, ut tali operatione ratio, & intellectus operantis intendant rectitudinem ipsius operationis secundum se, siue illa operatio sit immanens, siue transiens, & his duabus conditio

Punct. I. De distinct. habitus in intellectum.

53

conditionibus positis, distinguetur sufficienter ars libera-
lis à prudentia, quod intendere videtur Aristoteles cap.
4. citato, quem in hunc sensum interpretantur Valentia 1.2.
disp. 2. quest. 3. Punct. 2.

¹³ Secundum hanc interpretationem dicendum est Ari-
stotelem intellexisse nomine factio[n]em quamcumque ope-
rationem sine immanente, sive transuentem distinctam
ab operationibus ipsius appetitus, ita ut dependeat à vo-
luntate, & appetitu quoad imperium, & non quoad effi-
cientiam, sed ab alia potentia physice elicatur. Difserit
autem Ars à Prudentia, quia ars in actione seu in factio[n]e
non attendit rectitudinem operantis, sed tantum ipsius
operis, ita ut si opus sit iuxta artis præcepta, etiam t[em]p[er]e
t[em]p[er]e efficaciter ab operante propter finistram intentionem
à qua imperatur opus artificiorum, habeat totam
rectitudinem, quam exposcit ars. Prudentia vero versatur
circa ipsas operations immanentes, quatenus recte
sunt moraliter, & recte ab homine exercentur, & ex ho-
nesta intentione procedunt, ita ut nunquam opus, quod
peccaminosè sit quantumvis sit iuxta præscripta cuiusvis
artis, seu scientie, possit dici factum iuxta veram pruden-
tiam, cuius est ita voluntatem gubernare, ut ab illa pecca-
tum omne remoueat.

¹⁴ Secundum hanc acceptiōnem ad hoc membrum reu-
cantur omnes scientie practicæ, que sunt habitus cum
ratione factiū, etiam versentur circa operations intel-
lectus, sicut Logica, & ob hanc rationem huiusmodi
scientias exclusit Philosophus 1. Post. tex. 5. alias 7. & 2.
Metaphys. tex. 3. à vera ratione scientie, vbi tantum scien-
tiam purè speculatiuam, scientiam simpliciter appellauit,
quam definiuit 6. Ethic. cap. 3. Hoc sibi volebat Aristoteles 6. Ethic. cap. 4. docens scientiam esse circa ea, quo-
rum principium non est in nobis, hoc est quia à nobis non
sunt, seu quia non considerantur, quatenus à nobis fieri
possunt, sed ad hoc ut à nobis sint, sed in ipsis rebus;
hoc est, quorum principia contemplantur ex parte ipsis
objiecto scientie, & nobis non sunt; Ars vero dicitur
esse circa ea, quorum principium est in nobis ipsis, id est
circa quae nos ipsi artis ope facere possumus.

¹⁵ Ex hoc sit iuxta mentem Aristotelis scientiam non dis-
tingui ab Arte ex eo, quod scientia aliquid de suo obiecto
demonstrat; & ars nihil de illo demonstrat; quia eti-
verum sit omnem scientiam plura de suo objiecto demon-
strare, & nonnullas artes nulla ornari demonstratione, ta-
men non est contra rationem artis plura de suis objiectis
demonstrare; scientia enim practica plura demonstrant
de suis objiectis, & secundum acceptiōnem, qua hic
vitru Aristoteles, scientia non sunt, sed artes. Distin-
guuntur ergo scientie, & ars ex eo, quod ars versetur circa
operations diligenter à voluntate quatenus à nobis fieri
possunt; & scientia versetur demonstratiōe circa illa, qua
à nobis fieri nequeunt. Ex quo si, ut opimè docuit Ari-
stoteles Met. tex. 3. scientiam per se afferre causas sui ob-
iecti, quia illius est rem per causam ostendere; arte vel
rem (sub qua scientia-practica continentur) per accidentis
causas adducere, quia ad artem, & ad omnem habitum
practicum tantum spectat dare modum, & regulam operis
faciendi, & illud etiam facere, quando fieri debet, quod si
causas afferat, has non adducit præcisè ut res per cau-
tas melius innotescat, sed ut causis cognitis facilius res
fieri possit.

¹⁶ Ex his concluditur habitus, virtutem, quem intende-
bat Aristoteles dividere, in hæc quinque membra ade-
quata secari, quia omnis habitus aut est speculativus, aut
practicus: si speculativus aut est habitus, quo intellectus
benè disponitur circa principia viuaversalissima, aut circa
principia seu conclusiones alienius peculiaris scientie. Si
circa principia viuaversalissima, erit intellectus. Si circa
principia alienius scientie, aut circa principia omnium
perfectissima, vel non omnium perfectissima. Si circa
principia omnium perfectissima, erit sapientia, quatenus
conuenit cum aliis in hoc, quod est versari circa principia
peculiaris scientie, erit scientia. Si versetur circa principia
scientie non omnium perfectissima, erit scientia, &
non sapientia. Si habitus sit practicus, aut erit actius,
aut factius. Si actius, erit prudentia: si factius, erit
ars.

¹⁷ Nota ultimè quod licet in præsenti nomine scientie
Aristoteles scientias practicas non comprehendat, quia
non quamcumque cognitionem demonstratiuum scien-

tiunt, de Oviedo, Philosoph. Tom. I.

tiam appellauit, iam tamen frequenter Philosophi scie[n]tias practicas, scientias simpliciter dicunt, & omnem co-
gnitionem demonstratiuum, scientificam appellant, in quo
ab Aristotele non recedunt, qui 6. Met. 1. inter scientias
intellectuales anumerat Philosophiam moralem, & ar-
tes, non quia omnis ars sit scientia, sed quia ratio scientie
cum ratione artis non opponitur. Quod si Aristoteles in
presenti scientiam, & artem distinxit tanquam membra
in se opposita, ideo fuit, quia nomine scientie non
scientiam secundum totam suam latitudinem desumpit,
sed contractam ad rationem scientie perfectissime, qua
est scientia purè speculativa. Quod si velis defendere
scientias practicas ex eo præcisè quod sunt practicas, eti-
ma demonstratiū circa suum obiectum procedant, absolute
scientia non esse dicendas, questio erit pura de nomine,
conveniensque in obiecto & in modo tendendi circa tale
obiectum his scientiis assignando, & tantum in nomine
illis imponendo dissenties.

CONTROVERSIA II.

De Proœmialibus Logice.

P V N G T V M P R I M V M.

De obiecto Logice.

S. I.

Pramittuntur quedam:

GONSTANS est omnium sententia Logica[m]
agere de modo sciendi, hoc est de sciendi instru-
mento, quod forsan tantum est demonstratio, quia
hac solūm scire dicimus, nihilominus Logica non tantum
agit de demonstratione, sed etiam de oratione, propositio-
ne, diuīstone, definitione, argumentatione, & syllogismo
in communis & de omnibus illius speciebus, quia haec om-
nia, vel partes sunt modi sciendi, sciendique instrumenta,
vel eorum notitia requiritur ad cognitionem demonstra-
tionis, quapropter à multis demonstratio obiectum dicitur
attributionis, reliqua vero obiecta attributi, de quo
postea.

In hoc sciendi modo quatenus continet haec omnia in-
ueniuntur in primis conceptris formales, actus videlicet
intellectus, in quibus formaliter consistit sciendi instru-
mentum definitio, propositio, argumentatio, &c. quia nullo
alio modo sunt haec instrumenta, quam formando hos
conceptus, hoc vel illo modo inter se ordinatos, quos
postea voce manifestamus, & aliis mediis his vocibus
proponimus interna sciendi instrumenta à nobis facta, de-
finitionem, & argumentationem, &c. quibus correspon-
dent voces externæ tanquam conceptibus, loco quorum
substituuntur. Conceptus isti, seu haec sciendi instrumenta
habent obiecta in qua feruntur, & que representantur,
seu cognoscuntur, per cognitiones illas, in quibus consi-
lit formalis definitio, propositio, & argumentatio, &c. quia
omnis cognitionis alicuius obiecti sive realis, sive ficta est
cognitionis. Ex his orta sunt diversi modi sciendi in forma-
lem, in obiectuum, & vocalem. Modus sciendi forma-
lis dicit conceptus illos internos, ex vi quorum rem defi-
nitio, affirmo, infero in syllogismo probabili & demonstrati-
o, qui dicuntur instrumenta sciendi formalia, quia tan-
quam propria formæ inherēt intellectui: talis est con-
ceptus respondens his vocibus animal rationale, in quo con-
sultit clara, & definitiva cognitionis, seu definitio hominis,
& sive de aliis huiusmodi conceptibus. Modus sciendi ob-
iectivus sunt obiecta significata per modum sciendi forma-
lem, que representantur per cognitiones, in quibus con-
sistunt formalis definitio, propositio, & argumentatio.
Modus sciendi vocalis dicit voces respondentes concepti-
bus, in quibus consistit modus sciendi formalis, v. g. vo-
ces istæ animal rationale, quæ dicuntur vocalis definitio,
quia substituuntur loco definitionis formalis, seu concep-
tus, quo hominem quidditatim, & definitivè cognoscet.
Ex his questio subhorta, an obiectum Logice sit modus

E 3 sciendi

sciendi formalis, an obiectuius, an etiam se extendat ad modum sciendi vocalem?

3 Oportet etiam aduertere quæstionem non esse an Logica agat de conceptibus formalibus, in quibus consistunt sciendi instrumenta, secundum rationem communem cognitionis, seu actionis vitalis, & spiritualis; sub his enim formalitatibus ad libros de anima spectant, sed tota difficultas est an Logica agat de conceptibus formalibus secundum specialem rationem instrumentorum sciendi, videlicet quatenus sunt formalis definitio, diuisio, & argumentatio, &c.

4 Statuendum est etiam non ita posse agi de conceptibus formalibus, quin aliquo modo agatur de obiectuius, quia cum ad hos illi referantur, non possunt cognosciri, quin indirecte & in oblique illorum obiecta cognoscantur, que conceptus obiectui dicuntur. Ex his sit authores afferentes Logicam tantum agere de conceptibus formalibus, negare non posse aliquo modo obiectiuos attingere, quia tantum potest esse quæstio an conceptus obiectui primò, & per se attingantur, ita ut sit obiectum Logicae primarium, an tantum secundarium, & in oblique ratione formalium, quod tantum possunt affirmare, qui afferunt Logicam tantum agere de conceptibus formalibus.

5 Eadem imò potiori ratione dicendum est illos, qui aferunt Logicam tantum agere primariò de conceptibus obiectuius, negare non posse agere de conceptibus formalibus, per quos entia illa, que per formales cognoscuntur dicuntur obiecta. Ratio est perspicua, quia Logica non agit de obiectis cognitis præcisè secundum suam entitatem, cum enim agit de natura generica, & specifica, non agit de natura animali, & hominius que genus & species denominantur, sed de illis quatenus subiectiuntur his denominationibus, neque de obiecto definito, aut demonstrato secundum se, sed quatenus subest definitioni, aut demonstrationi, alias Logica ageret de omni ente secundum se sumpto, cum nullum sit ens, quod non sit obiectum modi sciendi formalis. Addit bene Ariaga disp. 1. sect. 2. subsect. 2. non posse agi de rebus obiectis, vt subiungit conceptibus formalibus, seu de obiectis vt formaliter sunt obiecta, quin agatur de ipsis conceptibus formalibus, per quos illa, que cognoscuntur, constitutur formaliter obiecta, & per quos formaliter dicuntur conceptus obiectui subesse formalibus, sicuti non potest agi de obiecto vt albo, quin agatur de albedine, per quam constitutur formaliter album, quia ratione potest probabo conceptus formales, seu modum sciendi formale necessariò pertinere ad obiectum formale Logicae.

§. II.

Voces non sunt obiectum Logicae.

6 Non potest in quæstionem vocari an voces secundum se cadant sub Logica obiectum, sed tantum tractanda est difficultas de vocibus, quatenus in syllogismo, & in aliis sciendi instrumentis, constituantur, & ordinantur.

7 Multi referunt pro scientia affirmativa Nominales afferentes Logicam tantum agere de vocibus, ac proinde has esse obiectum adæquatum Logice; illos tamen ab hac impostura defendit Huradus disp. 1. sect. 3. subsect. 1. qui hoc habeat vocem nomen vtebantur ad significandum conceptum illi respondentem, sicuti enim nomen loco conceptum substituantur, sic nominibus vtebantur loco conceptum, & illa que de conceptibus significare volebat, de nominibus prædicabant, quod in causa fuit ut vulgo Nominales appellarentur, in cuius nominis ignominiam illorum gloria preualuit, que ex doctissimis viris in nomen ipsum alias non decorum, iam ad illos contraactum redundauit, & magno schola plauſu Nominalium hodie nomen recipitur.

8 Alij sunt, qui vulgi errore suffulti pro se referunt Nominales, afferunt voces esse obiectum inadæquatum Logicae.

9 Alij acuti recentes tenent voces esse obiectum materia le Logicae, quia participant artificium modi sciendi derivatum ex conceptibus formalibus; sicut actus externus prudentia participat ratione virtutis derivatus ab actu interno.

Dicendum est cum communi Doctum sententia, quos referit, & sequitur P. Suarez disp. 1. Metaphys. sect. 4. n. 27. voces nullatenus ad Logicum spectare, neque aliquam rationem obiecti Logica habere, quod si probo. Significatio & congruentia vocum non spectant ad Logicum, sed ad Grammaticum, cuius est nominibus uti significantibus id quod intendimus, & congruentia nomina seu voces componere, quibus utitur. Ornatus earamidem vocum non pertinet ad Logicum sed ad Rhethorem. Sed in nominibus seu vocibus præter significationem, congruentiam, & ornatum nihil reperitur: ergo nihil est in vocibus, de quo agat Logicus.

Dices in syllogismo vocali reperi ordinem, quo prius ponitur major, deinde minor, & posterius consequentia & in propositione inueniri signum, ita collocatum ut afficiat hunc terminum & non illum, que omnia ad Logicum spectant. Respondeo, huiusmodi collocationem non spectare ad Logicum, sed ad Grammaticum; quod probo, & non solùm diffolu argumentum, sed meam conclusiōnem confirmo. Ad Grammaticum spectat uti vocibus significantibus res eo modo, quo à nobis concipiuntur, & illas adducere, ita ut supposita libera hominum impositione subiecti dicantur loco conceptuum, quos exprime re intendimus: ergo ad Grammaticum spectat tali modo ordinare voces ut propositione constitutur affirmativa, & vt signum hunc terminum afficiat, & vt hec propositione vocalis substitueretur loco huius mentalis, que dicitur maior; & illa vocalis propositione loco illius, que dicitur minor; & alia vocalis propositione loco mentalis, que consequentia dicitur, alioquin res non significanterent vocibus eo modo, quo concipiuntur, neque voces substituerentur loco conceptum: ergo ad Grammaticum spectat totum artificium syllogisticum, quod potest reperi in vocibus, si in his aliquod reperitur. Probo antecedens: voces invenientur sunt ad significandos nostros cōceptus, & cum quis lingua Latina instituitur, id intenditur, ut ille vocibus Latinis uti sciat, ita ut illis suos exprimat conceptus, & similibus vocibus ab aliis explicatos percipiat: ergo ad artem cuiuscumque linguae, seu ad Grammaticam illius pertinet uti vocibus eo modo, quo res exprimuntur, ea ratione, quia concipiuntur, & quo nostri interni conceptus panduntur. Consequentiā prioris enthymematis probo. In syllogismo vocali tantum requiritur ille verborum ordo, ex vi cuius sufficieret exprimir mentalis syllogismus, seu explicantur conceptus formales in quibus consilii syllogismus mentalis: ergo si ordo requisitus ad hanc expressionem mentalis syllogismi pertinet ad Grammaticum, ut iam probauit, nullus est ordo in syllogismo vocali, qui ad Logicum pertineat.

Obiecties primò: Logica est ignoti manifestatiua. Sed voces manifestant ea, que sunt ignota: ergo voces pertinent ad Logicam. Respondeo: voces manifestare Grammaticaliter non Logicæ, Logica enim per expressiores conceptus manifestat nobis obiecta illa, que confusè cognoscemus; voces vero non ipsi proferenti aliud manifestant, sed tantum audiēnt ea, qua per Logicam vel alii dñe proferens didicet. Sic de vocali definitione dicendum est explicare rei naturam Grammaticaliter, & in ordine ad audiēntem, qui illi exterius manifestat conceptus proferens, per quos natura definiti Logicæ explicatur, & haec explicatio, seu definitio interna ad Logicam spectat, & non illa externa vocalis.

Obiecties secundò: Ad Logicum spectat contemplati syllogismum vocalem: ergo voces pertinent ad Logicam. Probo antecedens: Grammaticus non potest cognoscere an syllogismus vocalis recte, vel male sit conformatus: ergo haec contemplatio ad Logicum pertinet. Respondeo omnia, que pertinent ad voces recte geri, si respondeant conceptibus, cuius sunt signa, quod ad Grammaticam pertinet, neque de illis aliud contemplandum est. In vocibus enim non spectanda est forma syllogistica, sed significatio conceptum, quod si hi formam syllogisticam habeant, hanc voces representabunt, & homo intructus simul Logicā & Grammaticā, per Logicam speculabitur conceptus internos, quos postquam nouerit, per Grammaticam tantum cognoscet, a voces forme syllogisticae respondeant, quod est habere totam figuram syllogisticam, que in illis potest reperi. Quod si purus Grammaticus id præstare nequit, ideo est quia non cognoscit an conceptus illi, quibus voces respondeant, habeant in se figuram syllogisticam.

syllogisticam; & ita postquam nouit voces conceptibus his respondere, dubius manet, an respondeant conceptibus habentibus formam syllogisticam; & an habeant formam syllogisticam, que in ipsis potest exposci, quod est idem; sicuti pictor postquam nouit imaginem, referre hanc figuram, ignorans erit, an referat figuram leonis vel viris, si aliud non nouit, an hac figura sit leonina vel virina, quod arte pictoria comparare non poterit.

14 Obiectus tertius: Terminus distinguitur in terminum mentalem, & vocalem: ergo Logica agit de termino vocali: ergo de vocibus: ergo voces sunt obiectum Logicae. Repondet eodem modo posse probari scripturam esse obiectum Logicae, quia similiter diuidimus terminum in mentalem, vocalem, & scriptum, quapropter afferro diuisiōnē illam esse nimis imprōpriam, & analogam; sicuti diuisio quā solemus hominem diuidere in hominem vivum, & hominem pictum.

15 Ad exemplum recentiorum quod adduximus de actū externo prudentiae, qui simul cum interno ad virtutem prudentiae pertinet. Respondeo talem actū extēnum pertinere ad virtutem prudentiae, qui est effectus actus interni prudentiae, à quo imperatus procedit, syllogismus verò vocalis non est effectus syllogismi interni mentalis, neque ab hoc imperatur seu dirigitur, sed tantum procedit directus regulis Grammaticae, quarum directōne ita disponuntur voces, ut respondeant conceptibus, in quibus internum syllogismus consistit, quem voces respiciunt non tanquam principium dirigens, aut imperans, sed tanquam obiectum, quod significant, seu loco cuius substituuntur.

16 Adduci etiam solet S. Thomas opusq. 9, quæst. i. & initio libri Periherm. pro sententiā afferente voces esse obiectum Logicae, intelligendus verò est Angelicus Doctor de vocibus pro conceptibus subrogatis, sicut Aristoteles sepe loquitur, & Porphyrius, qui liberum prædicabilium, liberum quinque vocum appellat.

§. III.

Affignatur obiectum materiale Logice.

17 Dicendum est cum Patre Suario I. Metaphys. dist. 1. sect. 4. & tract. 2. disp. 36. in initio, Patre Fon. tract. 2. Metaphys. cap. 3. quæst. 1. sect. 5. Hatt. disp. 1. sect. 5. subsect. 2. Arriag. disp. 2. sect. 1. subsect. 2. conceptus formales esse obiectum materiale Logicae, quod sic probo. Dialectica seu Logica est aīs praescribens regulas disputandi ut omnes sententias, & docuit Aristoteles i. Rhetor, ad Theodectem cap. 1. & 2. vbi docet munus Dialecticæ esse disputare, & i. Periherm. cap. 1. vbi docet sciri oportere à Dialectico, quid sit affirmatio, & negatio, & S. August. 17. contra Cresconium cap. 18. dicit quid aliat est Dialectica, quām pericula disputandi & docuit Arist. & cap. 14. A disputatione Dialecticæ non accipi, ita Græcè Dialecticus multò differtatis, & tolerabilitis Latinè dicuntur disputatores; quod si vñus admitteret Latina Dialectica, Disputatione dicetur, ergo ex mente Aristotelis, & Augustini Dialectica agit de affirmacione, negatione, & disputatione, sed affirmatio, negatio & disputatione sunt conceptus formales mentis: ergo agit de conceptibus formalibus. Confirmatur & declaratur eadem ratio: Logica agit de definitione, propositione, & argumentatione: sed definitio, propositio, & argumentatio important conceptus formales: ergo agit de conceptibus formalibus. Probo minorem: Conceptus, quem ego formo respondentem his vocibus animal rationale, recte explicat naturam hominis: ergo est definitio hominis: ergo definitio importat conceptum formale, & sic de propositione & syllogismo, & reliquo sciendi instrumentis philosophandum: conceptus formales sunt sciendi instrumenta: ergo Logica, quæ agit de sciendi instrumentis, agit de conceptibus formalibus.

18 Vidi recentiores afferentes Logican versari circa intellectus operationes tanquam circa finem, non tanquam circa obiectum immediatum, sicut ars frēnatoria habet pro fine equetrem, & pro obiecto frēni constructionem; sic Logican habere dicunt pro fine conceptus formales diligendos, & pro obiecto conceptus obiectiuos. Contra: Logica immediatus agit circa conceptus formales, quām circa obiectiuos: ergo non possunt conceptus obiectiuos habere rationem obiecti, & formales rationem finis. Antecedens probo: Conceptus obiectui resultant ex forma-

libus, & catenus potest illis aliqua regula prescribi, quatenus formalibus prescribitur, cùm enim in se ipsis non sint, sed tantum in formalibus, ex quibus resultant; sic in se ipsis dirigi non possunt, sed tantum in formalibus: ergo immediatus agit Logica de conceptibus formalibus quam de obiectiuo: ergo non veratur Logica circa conceptus formales tanquam circa finem mediārum mediis conceptibus obiectiuos, circa quos vt obiectum immediatum versetur. Corroboretur præcedens conclusio rationibus, quibus iam probabo conceptus obiectiuos non pertinere ad primarium Logicæ obiectum.

Dicendum est secundū, Logicam primariū & per se non agere de conceptibus obiectiuos, sed tantum secundariū quatenus hi sunt obiectum formalium; sicuti pictor, qui agit de Cæsaris imagine tantum de Cæsare agit quatenus est obiectum imaginis, quæ est proprium & immediatum obiectum suæ artis. Logicam non agere de conceptibus præcisè secundū se sumptis, sed tantum quatenus formalibus subsunt extra omnem controvēsiā eīt, de illis ergo tantum poterit agere quatenus formalibus subsunt. Sed haec ratione non posse de illis agere, nisi quatenus agit immediata de formalibus, sic probo. Eatenus potest agere de conceptibus obiectiuos vt subsunt formalibus, & de illis præcepta tradere quatenus ab ipsa sunt: sed conceptus obiectiuo vt directi tantum sunt à Logica, quatenus ab ipsa sunt formales: ergo tantum potest agere de conceptibus obiectiuos, vt subsunt formalibus, quatenus agit de formalibus. Maior per se patet, frustra enim præcepta tradierentur de illo, quod fieri nequit, præcepta enim ordinantur ad praxim, & ad illud per se tantum possunt ordinari præcepta, quod est praxis, seu operatio exercita præceptorum directione. Minorem probo: in conceptibus obiectiuos vt directis, seu vt subsunt formalibus duo reperiuntur: entitatis ipse, quæ cognitiones seu formales conceptus terminant. Sed Logicus non facit entitates ipsas secundū se: ergo tantum affici formales conceptus. Confirmatur & declaratur eadem ratio: conceptus obiectiuo vt directi, seu vt formalibus subsunt per se non sunt, sed tantum resultant ex formalibus, sicuti denominatio visi resultat ex visione, & catenus tantum possunt bene malè fieri, quatenus bene vel male sunt formales: ergo tota directio eo debet tendere, vt recte sunt formales, quibus recte factis obiectiuos recte esse directos necesse est: obiectiuo enim vt directi, tantum sunt in directione ipsa, sicuti paries formaliter vt vñus tantum sit in ipsa visione. Rem vñico cape verbo. Id doceor Logicā, quod facio: Sed ego tantum facio conceptus formales: ergo tantum Logica doceor circa conceptus formales. Rurius, Logicā tantum docemur definire, diuidere, enunciare, & arguere, sed hæc omnia tantum consistunt in nostris intellectus operationibus: ergo Logica tantum agit de nostris intellectus operationibus.

Dices his probari actū præcticos Logicæ tantum tendere circa conceptus formales, dari tamen in eadem Logica alios actū speculatiuos, qui veruntur immediatè non solā circa conceptus formales, sed etiam circa obiectiuos. Poterant solutionem reiicere ex dicendis Punct. 5. vbi probabo nullum actū speculatiuum reperi in Logica; sed esto, actū speculatiū continet Logica, adhuc hi tantum immediatè formales conceptus intuebuntur, quod si probo. Logica non speculatur res secundū se sumptis, sed formaliter quatenus directas: ergo id, quod formaliter speculatur, est earum directio. Sed directio ipsarum nihil aliud est, quām formales conceptus, à quibus obiecta extrinsecè directa dicuntur: ergo id, quod formaliter Logica immediatè contemplatur, tantum est directio conceptuum obiectiuorum, quæ non distinguunt à conceptibus formalibus.

Dices, conceptus vt directos duo dicere, formalem directionem, & obiecta, quæ ab hac exrinsecè directa dicuntur, & vñrumque Logican speculari. Contra: Logica non agit de obiectis, quæ conceptibus formalibus directa dicuntur, secundū se sumptis, vt distinctis à formalibus, sed illa formalitate, sub qua subeunt denominationē directorum: ergo tantum agit de forma illa à qua procedit talis denominatio; sicuti pictor, qui agit de tabula vt picta tantum agit primariū, & per se de pictura, & de tabula, tantum secundariū. Confirmatur: conceptus obiectiuo vt directi tantum dicunt primariū, & per se illud supra quod cadit reduplicatio vñsed hæc tantum cadit supra rationem

formalem illorum : ergo conceptus obiectui formaliter ut directi tantum dicunt primari & per se directionem & secundari & in obliquo subiecta, que denominantur directa : ergo dicere Logicam agere de conceptibus obiectui formaliter ut directis, tantum est dicere Logicam primari agere de directione, secundari de subiectis, que his subiuntur. Particulam ut tantum cadere supra rationem formalem illius, quod afficit, communis omnium loquendi modus ostendit, & communis omnium consenserit imposita est ad hanc rationem formalem significandam, quod constat ex omnibus loquitionibus, quibus hac particula vtrinque dicitur enim de subiecto albo & dulci, v. g. de faccharo, faccharum ut est album, non est dulce, quo tantum significamus albedinem non est dulcedinem, seu non esse eandem formam, est ut cuius idem subiectum album constitutur, & ut cuius dulce redditur.

²² Obiectum Hurtadus ; Plura praecepta, que tradit Logica non possunt verificari de conceptibus formalibus, sed tantum de obiectuis : ergo Logica non tantum agit de conceptibus formalibus, sed etiam de obiectuis. Probat antecedens : Logica docet definitionem, & definitum debere conuerti, quod non potest conuenire conceptibus formalibus, qui inter se connectuntur, & optimè quadrat conceptibus obiectuis : deinde docet genus predicari de specie, quod de conceptibus formalibus dici nequit, sed de obiectuis : Similiter docet utramque premissem non distinguiri realiter à conclusione, sed tantum ratione nostra, quod verum est in praemissis, & in conclusione obiectuis, & non in formalibus, ergo haec & alia huiusmodi praecepta traduntur tantum de conceptibus formalibus, & non de obiectuis. Si aliquid probaret hec ratio extorqueret Logicam agere de obiectis conceptuum formalium secundum le sumptis, & non quatenus subiunt conceptibus formalibus, quod nemo admittit, & ego sic inferri probo. Obiectum conceptus formalis definiti, & obiectum conceptus formalis definitionis, seu definitionis formalis in se independenter à formalibus conceptibus abique vlo responsum ad illos conuertuntur, seu sunt idem ut per se notum est, & vt subiunt his conceptibus formalibus distinctis non conuertuntur : ergo hoc quod definitionem, & definitum conuerti, non conuenit conceptibus obiectuis ut subiunt formalibus, sed secundum se sumptis : ergo de illis secundum se sumptis agit Logica. Obiecta illa non conuerti ut subiunt illis distinctis cognitionibus sic probo : Obiecta ut subiunt illis cognitionibus dicunt formaliter cognitiones realiter distinctas : ergo licet materialiter conuertuntur, seu sint idem simplex obiectum, formaliter non conuerti dicuntur, non enim concreta, quorum forma distinguntur formaliter sumpta, conuerti possunt, quamvis subiecta conuertantur, quia haec formaliter sumpta conuerti, dicit conuerti formas, per quas conuertuntur. Confirmatur : haec propositio in omnium sententia est falsa faccharum ut subiecti albedini, subiecti dulcedini, que idem sonat cum ita faccharum ut est album, est dulce, & utraque dicit identitatem inter albedinem & dulcedinem : ergo similiter haec propositio est falsa, homo ut subiecti formalis definitionis, seu definitio formalis, subiecti conceptus formalis definiti, que cum ita coincidit, homo ut cognitus per definitionem formalem, est cognitus per conceptum formalis definiti, qui non est definitio, sed conceptus confusus definiti, & utraque importat identitatem inter definitionem formalem, & conceptum, ex vi cuius definitum confusus apprehenditur, quia in re non subsistit, & ita utraque propositio est falsa. Idem arguit de identitate praemissarum cum conclusione, & generis cum speciebus, & de quibuscumque aliis.

²³ Respondeo praecepta Logica immediatè tradi circa conceptus formales, que tantum dirigi possunt, quorum sensus hic est : definitio & definitum debent conuerti, hoc est, conceptus formales definitionis, & conceptus formales definiti sic debent confici ut obiectum vtrinque sit idem inquietabiliter sumptum : Genius praedicatur de specie : hoc est, conceptus formalis generis, & conceptus formalis speciei tales debent esse ut obiectum conceptus formalis generis vere dici possit de obiecto conceptus speciei : Præmissæ non distinguuntur realiter à conclusione, hoc est conceptus formales præmissarum, & conceptus formales conclusiois sic debent esformari, ut obiectum conceptus for-

malis conclusionis non distinguatur ab obiecto conceptum formalium præmissarum, & sic de omnibus aliis præceptis. Sic intelliguntur præcepta cuiuscumque artis, cum enim ars architectoria dicit, edificium debet habere hanc proportionem longitudinis, & latitudinis, præceptum hoc immediate dirigetur ab architecto, cui immediate non præcipitur proportio longitudinis, & latitudinis, sed id, ex quo resultat longitudine, latitudo, & harum proportio, quod est præcipi illarum actiones lapidum & lignorum ex quibus resultant longitudine, latitudo harumque proportio.

§. IV.

An omnes operationes intellectus pertineant ad obiectum Logicae.

²⁴ E st difficultas an Logica, qua habet pro obiecto conceptus, seu intellectus operationes, versetur circa omnes operationes, apprehensionem videlicet, iudicium, & discursum ; an harum aliqua ab obiecto Logicae sit excludenda ? Non defuere antiqui, qui tantum ad tertium intellectus operationem obiectum Logicae reducerent ; neque alii, qui strictiores terminos Logicae obiecto assignarent afferentes hos demonstrationem non excedere. Iam tamen inter authores tota controvicia ad apprehensionem simplicem deducitur. De iudicio & quocumque discursu apud omnes Doctores, uno vel altero tempore, statutum est ad obiectum Logicae pertinere. Simplicem apprehensionem ab obiecto Logicae excludant Nostris Conimbricenses question. 5. Proem. art. 3. Hurt. disp. 1. sect. 2. §. 16 Logican amplecti tanquam proprium obiectum omnes intellectus operationes defendunt P. Suarez tom. 1. Metaphys. disp. 1. sect. 4. P. Bonf. 2. Metaphys. cap. 3. quest. 1. sect. 3. P. Rub. quest. 6. Arriag. disp. 2. sect. 4.

Præmitto duplē dari apprehensionem, quadam simplicem, aliam compostam. Simplex apprehensio dicit illa, in qua obiectum apprehensum appetit inquietabiliter ut unum, sive in se ut unum, sive plura, sicut apprehensio, que fertur in ratione, quod ex parte obiecti dicit plura, & omnia instar unius ex vi huius apprehensionis attinguntur. Apprehensio composta est illa, in qua obiectum instar duorum apprehenditur, sicut in hoc complexo animal rationale, in quo rationale apprehenditur instar distincti ab animali, eti cum illo identificetur.

Præmitto similiter bisariam posse rem aliquam arte dirigere. Primum ut compositum artificiosum, quod ars sua directione construit, quo pacto cathedra domuvel ab arte dirigitur : Secundum potest dirigere non ut opus artificiosum neque ars factum, sed ut pars operis seu ut materia quam desumit ars in constructionem operis artificiois. Sic dominicatoris ars dirigit ligna, & lapides ab alio artifice expolita, ad quorum usum, & non ad illorum effectu regulas prescribit. Quod primo modo dirigitur potest esse omnino simplex & omnis compositionis expers. Ratio est facilis : opus aliquod ab arte dirigere nihil aliud est, quam in se tale euadere, quale illud prescribit ars, seu quale cognitione dictat esse faciendum. Sed entitas omnino simplex potest fieri ea ratione, quia cognitione dictat esse faciendum : ergo opus omnino simplex potest dirigere cognitione prescribere non solum illius usum, sed illius effectu : sic Angelus a Deo productus procedit effectus secundum ipsius effectuonem à cognitione simplicis intelligentiae, quia Deus cognovit Angelum possibilem in differentem ut produceretur. Que posterior modo diriguntur, eti secundum suam entitatem simplicia vel composta esse possunt, quia possum ego uti re simplici vel composta ad aliam conuendam, semper diriguntur directione quadam ordinata ad opus componentum ex illo, cuius usus prescribitur ; & ex alio adiungendo entitati, quia vivunt tanquam materia, aut parte rei faciende. His præmissis duplii conclusione difficultatem definio.

²⁷ Apprehensio composta potest dirigere ab intellectu in se ut fiat artificiose, & de facto ita dirigitur, quod sic probo. Apprehensio, quia expressæ, & distinctæ percipio partes metaphysicas hominis per conceptum respondentem his verbis animal rationale, est sciendi instrumentum, videlicet, definitio

definītio constans genere & differentia facta iuxta regulas Logice, quā p̄c̄ibunt definitionem debere constare genere & differentia: ergo hac apprehensio potest dirigi Logice p̄cepto, quo instruor hac ratione definitiōnē confidere. Confirmatur: si quis intēdens hominem definire appreherēt animal sensitūm, contra Logicę regulas definitionem exhiberet, seu potius nihil definire: & si appreherēt animal rationale sensitūm, definitiōnē illa est contra Logicę p̄cepta, quia in illa superflueret sensitūm: ergo definitiō fieri potest iuxta Logicę p̄cepta, & contra eadem Logicę p̄cepta ergo potest p̄scribi Logica p̄ceptis. Rem simplici enthemētate ostendo: Logica tradit p̄cepta definiendi: ergo definitiō potest dirigi his p̄ceptis, alijs superflue p̄cepta ista darentur, si nihil defuerint ad definitionem faciendam. Definitionem confidere in simplici apprehensione sic probō: quando ego dico, homo est animal rationale p̄dicto definitionem de definito: ergo definitiō non est totum hoc complexum, homo est animal rationale, sed illud extēnum, quod se tenet ex parte p̄dicati, videlicet animal rationale, quod est obiectum simplicis apprehensionis, quā regulariter p̄cedit hoc iudicium, ut plurimum enim astequā ego enunciem animal rationale, apprehendō vtrumque extēnum, quod postea annexū per actū iudicij, & apprehensionē terminata ad hoc extēnum animal rationale est adēquata hominis definitiō, quia ex parte obiecti continet quod essentiālē est homini, & hoc distinetē fine confusione partium metaphysicarum attingit cum distinctione inter genus & differentiam, videlicet inter animal, ex vi cuius homo conuenit cum aliis speciebus, & rationale, ex vi cuius differt à reliquis omnibus.

28 Respondeat Hurtadus definitionem non pertinere ad Logicum, nisi quatenus affirmatur definitiō, vel de illa aliquid affirmatur vel negatur, & tunc non est obiectum simplicis apprehensionis, sed iudicij, neque in hoc iudicio (ait Hurtadus) reperiatur aliqua apprehensionē, quā iudicio correspōndeat, quia hec non est pars iudicij, ac proinde etiam si h̄c propositio homo est animal rationale, sit obiectum Logice, nulla simplex apprehensionē in hac propositione reperiatur, quā Logica dicatur obiectum. Fator in hoc iudicio homo est animal rationale nullam reperiiri simplicem apprehensionem, quia iudicium non componitur ex apprehensionibus vt benē docet Hurtad. verum tamen non aſtentior Hurtado aſtentior definitionem extra iudicium per simplicem apprehensionem, factam, ex vi cuius percipio animal rationale, non esse obiectum Logice, quod sic impugno. Hac apprehensionē animal rationale verē attingit partes Metaphysicas homini distinctē cognitas, quarum una est genus & altera est differentia, & in omnibus est conformis p̄ceptis definitionis, quod non habet alia apprehensionē animal sensitūm seu animal sensitūm rationale: ergo h̄c apprehensionē est iuxta regulas Logice quod alia non habet; ergo h̄c apprehensionē est Logica obiectum.

29 Dices apprehensionem hanc esse iuxta Logica p̄ceptum, nihilominus non esse p̄ceptis Logice directam, quia independenter ab his fuit in mente excitata, & in ordine ad hanc apprehensionem perinde se habent p̄cepta Logice, ac si non essent. Addes conſequenter, quod ait Hurt, p̄cepta Logica non esse de definitione facienda extra iudicium, quia fruſtrā traherentur p̄cepta, de illo quod vi p̄ceptorum fieri nequit, sed de definitione inclita in iudicio, quo quis dicit, homo est animal rationale, aliove huiusmodi.

30 Tota rei difficultas in huius solutionis doctrina vertitur, nullus enim negare poterit apprehensionem respondentem his vocibus animal rationale definitionem contineare, in qua nullus scrupulosus Dialecticus vitium deprehenderet, & ita non ex alio capite poterit ab obiecto Logice extrahi, nisi ex eo quod independenter fiat à p̄ceptis omnibus Dialecticis, & ita illius rectitudinē non à Logica acquifita procedat. Quod si intellectus possit aliquo p̄cepto dirigi ad hanc apprehensionem elicendam, ipsam intra obiectum Logice contineri extra dubium erit. Sentio inherens doctrinę traditę, rectitudinem huius apprehensionis, seu ipsam apprehensionem, à qua rectitudine non distinguitur optimē fieri posse dependentē à p̄ceptis Logice quibus intellectus instruitur. Probat hoc non nullus ex eo quod postquam intellectus apprehendit animal, & apprehendit rationale, & apprehendit hinnibile,

& apprehendit mortale, & alias huiusmodi differentias, potest p̄ceptis Logice instructus coniungere apprehensionem animalis cum apprehensione rationalis, & quandam complexam apprehensionē componere, ex vi cuius hominem definiat, quod forsitan non ita faceret si p̄ceptis Logice non esset instructus, sed his deſtitutus coniungeret cum apprehensione animalis alijs alijsve apprehensiones, quibus vitiosam redderet definitionem. Hac ratione defendunt ſimplicem apprehensionem dirigi p̄ceptis Logice non tanquam opus artificiosum, sed tanquam materialē ex qua fit artificiosum opus, ſicut dirigitur ligna & lapides in constructione domus. Doctrina h̄c non omnino placet, quia apprehensionē compoſita non componitur ex dupli ci simplici apprehensione, ſicut neque iudicium ex dupli apprehensione, quod probabo Controu. g. de anima, Punct. 2. ergo intellectus non potest coniungere apprehensionem ſimplicem animalis, & apprehensionem ſimplicem rationalis ad conſtruendam hanc complexam apprehensionem animal rationale: ergo p̄cepta Logice non poſſunt intellectum instruire ad hanc apprehensionem eliciendam.

His tamen non obſtantibus censeo p̄cepta Logice intellectum dirigere ad apprehensionem compoſitam faciendam ex pluribus ſimplicibus, non quia intellectus ſimplices apprehensiones in ſe vniat, ſed quia ex obiectis apprehensis distinctis apprehensionibus ſimplicibus vnam compoſitam conficiat amplectentem obiecta vtriusque ſimplicis. Exempli gratiā, apprehendit intellectus animal, & apprehendit intellectus rationale, & hoc abſque vlys Logica p̄ceptis, vel faltem abſque p̄ceptis, quā verſantur circa definitionem; his habitis apprehensionibus dicit Logica: annexē obiecta harum duarum apprehensionum alia apprehensione, quā indiūfibilē vtrumque attingat obiectum, quo facto optimam homini definitiōnē conſtruet constantia genere, & differentiā: poſteea voluntas hac cognitione praeuenta imperat intellectui apprehensionem illam, quam confici intellectus imperatus voluntiōne directa Logica p̄cepto seu cognitione p̄ſcribente quomodo ſit facienda definitiō. Itaque apprehensio animali, & apprehensio rationali, per apprehensiones distinctas, imperat voluntas praeuenta cognitione p̄ſcribebit, definitionem faciendam eſſe per apprehensionem complexam indiūfibilē ad vtrumque obiectum terminatam, quam apprehensionem elicit intellectus, quā eſt praxis actus Logica illiusque obiectum.

Ex his inferes apprehensionem animalis, & apprehensionem rationalis extrinsecē tantum poſſe dirigi vi materialē, ex qua fit definitiō, quā non fit ex iphis apprehensionibus, quia, vt dicebam, apprehensionē compoſita ex ſimplicibus non componitur, ſed tantum ex obiectis, ad quā ſimplices apprehensiones terminantur.

Procedit modō difficultas an ſimplē apprehensionē poſſit in ſe dirigi, vt opus artificiosum, quā tota deuoluitur ad inquirendum, an apprehensionē, quā confici genus, vel ſpeciem, ſive per p̄c̄iōnēm ex parte actus, ſive ex parte obiecti poſſit à voluntatis imperio dependere. Quia certum eſt apprehensionē, quā cognoscit animal abſtratum à ſuis inferioribus, & apprehensionē, quā apprehendit rationale abſtratum à ſuis inferioribus & p̄ceptum ab animali conſtituere verum genus, & veram difference, ita vt nullum vitium contra Logica p̄cepta in his apprehensionibus poſſit reperiiri. Cenſent nonnulli haſ ſimplices apprehensiones non poſſe imperari, quia ſi intellectus ſufficientem habet ſpeciem ad illas, neceſſariō eliciuntur; ſin minus, nullo imperio intercedente elici poterunt. Non aſtentior huic rationi, quia non omnes species que ſunt in intellectu ſufficientes ad aliquem actum, ſemper intellectum ad illum eliciendum determinant, ſed illum conſtituent potenter elicer actum, ſi determinetur à voluntate ad tamē actum eliciendam, vt in omni probabili iudicio certum eſt. Affirmo ergo poſtquam quis cognovit hominem & equum cum aliquibus operationibus ſimilibus & alijs diſſimilibus, & ex p̄ceptis Logice cognovit rationem genericam abſtractam ab ſpecificis diſtinctis habentibus ſimiles operations, quarum principiū confusē cognitum dicitur genus, poſſe voluntate imperare intellectui, vt abſtrahat principiū aliquod commune illarum operationum ſimilium, quod dicetur genus illarum ſpecificarum, ex vi cuius imperii intellectus apprehendet principiū illarum operationum,

tionum, videlicet animal, quod est propriæ genus constitutum formaliter per illam cognitionem, si cognitione pertinet ad rationem formalem generis; vel quasi efficienter, si cognitione non pertinet ad rationem formalem generis, sed illam fingit, &c. Voluntatem posse huiusmodi abstractionem factam per simplicem apprehensionem, mihi suadeo ex eo quod scimus intellectum subiecti voluntati in omnibus actibus, quorum habet principium sufficiens, & non ad illos necessari determinans, quod habere respectu harum apprehensionum experientia ipsa fuderet. Secundò quia scimus intellectum in pluribus actibus voluntatis obediens, & nulla est ratio, quæ huiusmodi apprehensionem ab illius eximiat imperio. Tertiò quia ipsa experientia compertum est nos pro nostræ voluntatis libertate modò apprehendere rationem animalis præcisam, modo rationem rationalis, & alia huiusmodi prædicta vniuersalia.

34 Obiçies: quando voluntas imperat hanc apprehensionem, ex vi cuius constituitur vel efficienter vniuersale; iam intellectus cognoscit illam apprehensionem: ergo cognoscit illius obiectum per eandem cognitionem, quæ apprehensionem cognovit: ergo iam habet apprehensionem de illo obiecto, cuius apprehensionem imperat; ergo iam supponitur factum genus, aliudve vniuersale ad quod factum imperatur apprehensio. Confirmatur: eo ipso quod voluntas imperat intellectui apprehensionem circa principium sentiendi commune homini, & equo, iam supponitur intellectus cognoscens hoc principium commune: ergo iam factum supponitur apprehendens tale principium: ergo iam supponitur construens vniuersale: ergo vniuersale nunquam si Logica præceptis, vel si aliquando sit, illius effectio est superflua, cum iam supponatur factum ex alia apprehensione precedente actum imperij Logicae præceptis directum. Respondeo actum voluntatis imperare in actu primo constructionem vniuersalis, seu principij communis omnium actuum sciendi, non verò hanc speciale constructionem vniuersalis, seu hoc speciale animal quod nondum intellectus agnoscit, licet ex illo imperio hoc vniuersale speciale procedat, sicut cum voluntas imperat intellectui inquisitionem rationis ad aliquam conclusionem probandum, & ex vi huius imperij intellectus inquirit, & hanc speciale inuenit rationem, quam numquam intellectus in particuli apprehenderet. Ex quo sit non supponi ad illud imperium, ex quo procedit constructio huius vniuersalis animal, cognitionem aliquam de apprehensione speciali, per quam sit, neque de illius speciali obiecto, sed in communi de aliqua apprehensione, cuius speciale naturam nondum intellectus perspectam habebat. Sic contingit in omnibus sciendi instrumentis, quia antequam intellectus apprehendat in particuli demonstrationem aliquam, quæ concludatur hominem esse risibilis, eo ipso quod proponatur intellectui hoc obiectum, homo est risibilis, esse demonstrabile, voluntas imperare potest intellectui ut obiectum demonstraret, quod prestabat intellectus per hanc numero demonstrationem, cuius principia ipse inquireret.

35 Obiçies primò: Simplex apprehensione est vniuersus simplex actus: sed vniuersus actus non est capax directionis: ergo simplex apprehensione non est capax directionis. Respondent nonnulli simplicem actum non esse capacem directionis ut opus artificiosum, bene tamen ut materiam ad opus artificiosum conducementem; ergo verò hac solutione prædictæ argumento satisfacere non possum, quia dixi simplicem apprehensionem dirigi ut opus in se artificiosum. Respondeo negando minorem, quia simplex actus conformis potest esse regulis artis, & ita potest regulis dirigi, quibus sit conformis. Neque obicitur non posse male fieri, quia directio non semper deferrunt ut idem opus, quod posset male fieri, rectè fiat, sed ut fiat opus intrinsecè rectum, quod sine directione, quoad substantiam non fieret: sed de hoc latius.

36 Obiçies secundo: Dialectica nullum tradit præceptum ad simplices apprehensiones eliciendas, neque illa doceatur obiecta apprehendere: ergo Dialectica non respicit simplices apprehensiones tanquam proprium illarum obiectum. Respondeo Dialecticam non tradere præcepta ad apprehensiones faciendas præcise, ut sunt cognitiones, sed quatenus sunt forma constituentes vniuersale, vel illius effectiones, & quatenus sunt definitiones alicuius obiecti docemant enim præceptis Logicae quales debeat esse

apprehensiones, ut huiusmodi munera praesent, & quibus debemus vti ad definiendum diuidendum, quod fit per simplicem apprehensionem; ex vi cuius cognoscitur distinctè obiecta, que ante in ista vniuersitate fuerant præcognita, & ad constringendum vniuersale, quæ omnia ad Dialeticam, & ad sciendi modum spectant.

§. V.

An ens rationis sit obiectum Logicae.

37 Requens est in Thomistarum schola sententia, quæ docet obiectum Logica esse ens rationis. Ita sentire videtur D. Thom. 4. Metaphys. lect. 4. part. 2. quam sententiam illi adscribunt Sot. quest. 1. Proem. vbi citat alia loca S. Thom. Aegid. Romanus initio Elench. Tol. quest. 5. proem. Fonf. lib. 2. Met. cap. 3. quest. 1. lect. 3. P. Rub. quest. 6. concl. 2. qui omnes uno Fonfecit dempto S. Thomam sequuntur; eamdem sententiam tenet Durandus in 1. dist. 33. quest. 1. num. 10. Caterulinus P. Hurt. subsect. 1. & 2. præcipue à S. 53. optimè probat Angelici Doctoris mentem esse, obiectum Logica esse nostros formales conceptus, qui entia rationis dicuntur, quia efficienter ab intellectu procedunt, & in intellectu subiecti, & ab intellectu esse habent, ac proinde cùm ratio pro intellectu sumatur, optimè nostræ ratiocinationes entia rationis dicuntur, quia à ratione, hoc est ab intellectu procedunt, & in ratione subiectantur. In eodem sensu rectè interpretatur Aristotelem, & ferè omnes Doctores pro hac sententiâ suprà citatos, quos legitimè ab Hurtado exponi præcipue Angelicum Doctorem constabit legenti, testimonia ab ipso adducta, quæ omitti, quia apud ipsum facile videri possunt.

Obiectum Logica non esse ens rationis, hoc est ens ratione factum fert communis sententia, quam amplector iuxta doctrinam traditam, ex qua ita clare infertur ut nouâ probatione non indiget. Unico verbo discursum infinitum: Obiectum Logica sunt operationes nostri intellectus: ha non sunt entia facta sed realia, sed realiter ab intellectu producta, & in intellectu recepta: ergo obiectum Logica est aliquid reale & non ratione factum. Quod si dicas, præter operationes intellectus, quæ sunt reales, etiam entia rationis ad obiectum Logica spectare, facilè viam hanc ex prædictis præcludam. Si ens rationis aliquo modo pertineret ad obiectum Logica, maximè quia est obiectum conceptum formalium ad Logican spectantium: Sed obiectum conceptum formalium non est obiectum Logica; ergo nullæ rationes entia rationis possunt ad obiectum Logica pertinere. Tradunt maiorem omnes, qui assertur obiectum Logica esse ens rationis. Minorem ex professo suprà probauit; obiecta enim conceptum formalium sunt conceptus obiecti, & hos non pertinere ad primarium Logica obiectum multis ostendi.

Ex hac doctrina totum sententiae contraria fundamentum eruerit, si enim illius propagatores arguant: Logica agit de definito, de genere, de differentia, & specie, & aliis secundis intentionibus. Sed definitum ut definitum, genus, differentia, & species sunt entia rationis: ergo agit de entibus rationis. Respondeo, Logican primariò non agere de definito ut definito, neque de genere, differentia, aut specie quatenus sunt obiecta facta à nostro intellectu, si verum est, hæc esse obiecta facta; sed de actibus, seu de operationibus, seu cognitionibus, quibus hæc obiecta finguntur, quas reales esse nemo ibit inficias, quia obiectum factum non potest fingi, nisi per realem cognitionem, ex vi cuius habet esse obiectum in intellectu. Dixi non agere de his quatenus sunt obiecta facta, si talia esse verum est, quia existimo definitum ut definitum, genus, differentiam, & speciem esse entia realia, ac proinde etiam Logica de his ageret, non ageret de obiectis factis. Hæc obiecta non esse facta, sed realia sic probo. Definitum ut definitum tantum importat denominationem extrinsecam deriuatam à cognitione, in qua formaliter consistit definitum, seu à definitione formalis: verbi gratia homo ut definitur dicit hominem ut cognitum ex vi cognitionis respondentis his vocibus animal rationale, que cognitione est formaliter definitio, & suum obiectum definitum denominat. Sed hæc extrinsecas denominatio non est ens factum, sed ens reale indistinctum à obiecto denominato, & à forma denominante;

Punct. I. De obiecto Logice. §. VI.

59

nante: ergo definitum ut definitum non dicit quid fictum, sed tantum quid reale extrinsecum. Definitum ut definitum tantum importare extrinsecam denominationem à definitione derivatam, sicuti visum ut visum, & cognitum ut cognitum similes denominations important procedentes à cognitione & visione, negabit nemo: has denominations extrinsecas non esse entia rationis, sed realia probo. Controu. 12. Met. Punct. 5. Genus, differentiam, speciem, & alia huiusmodi concreta non esse entia rationis, sed realia intentionalia constabat ex dicendis Controu. 3. vbi probabo vniuersale, & consequenter omnes illius species in quibus continentur concreta suprà relata, constitui formaliter per cognitionem realem terminatam ad obiecta realia, nullà fictione intercedente; ac proinde etiam Logica respicit tanquam proprium obiectum vniuersale, genus, & speciem, nullum fictum obiectum respicer, quia animal ut vniuersale, & vt genus respectu hominis, & equi tantum dicit cognitionem quamdam confusam, in qua consistit forma vniuersalis, & forma generis, quæ extrinsecè dat conceptui obiectivo animalis denominationem vniuersalis, & talis vniuersalis, videlicet generis, & sic in quibuscumque aliis speciebus vniuersalis contingit, quæ tantum important extrinsecam quamdam denominationem ab hac, vel ab illa cognitione tanquam à definitione derivatam.

Agit ergo Logica de vniuersali, genere, & specie secundum id quod formaliter dicunt, hoc est, de formis per quas vniuersale, & illius species constitutur, quæ sunt cognitiones reales; quod si cognitiones ita non constituerent formaliter vniuersale, & illius species, sed tantum terminantur ad formas fictas ex vi ipsarum cognitionum, per quas formas vniuersale, illiusque species constituerent, quod ita fieri multi probabiliter sentiunt, tunc non diceretur Logica agere tanquam de obiecto primario, de formis vniuersalis, & speciebus vniuersalis, sed de cognitionibus, ex vi quarum fierent tales forme fictæ, quia forme fictæ in se ipsis dirigi non possent, sed in cognitionibus, ex vi quarum fierent; implicat enim obiecta ficta directionem aliquam habere, præter directionem intrinsecè inherentem cognitionibus, quæ extrinsecè obiecta directa denominant, non enim alia ratione obiectum bene, vel male cognitione potest constitui, nisi quatenus cognitione ad illud terminata bene vel male se habet, & tantum potest arte fieri obiectum siue reale, siue rationis constitui rectè cognitionem, quatenus potest arte fieri constitui rectam cognitionem ad illud terminatum.

Ex his inferes, quod etiam genus, aut species pro materiali sit ens rationis, ut cùm chimera consideratur tanquam quid superioris respectu hircocerui, & hippocentauri, non ideo Logican agere de ente rationis, quia Logica immediate & per se non respicit tanquam proprium obiectum materiam, ex qua sit vniuersale, sed cognitionem per quam sit, siue hæc sit forma vniuersalis, ut ego cum multis sentio, siue tantum terminatur ad formam illius vel alii opinantur. Quod si Logica inquirat, que sit materia, & que sit forma vniuersalis, ideo est, quia Logica intendit dirigere cognitionem, in qua consistit, vel ex vi cuius fugitur forma vniuersalis & cognitionem terminatam ad materiam vniuersalis, & ideo non potest non secundari de harum cognitionum obiectis agere.

Obiectis primò: Aristotelem. Met. tex. 5. licetem Dialecticum & Metaphysicum agere de omni ente: Sed Metaphysicus agit de ente reali: ergo Logicus agit de ente rationis. Absurdè satish hoc Philosophi testimonium ad rem hanc adducit, si enim aliquid probaret, ex illo inferretur Logicum agere de omni ente rationis vniuersaliter sumptu; quod Dialecticum esse errorem affirmat P. Suar. disput. 50. Met. initio. Alter intelligendus est Aristoteles, videlicet de ente reali respectu Dialectici & Metaphysici, de quo secundum se sumptu agit Metaphysicus, & de eodem formaliter ut definibili, & vt demonstrabili, & sub aliis denominationibus, quas participat à sciendi instrumentis agit Dialecticus, quod tantum est agere de definitione, de demonstratione, & de aliis scientiis instrumentis.

Ad quacumque alia testimonia, quæ ex Aristotele & S. Thomae adducuntur, respondentum est, per ens rationis non intelligi ens fictum, sed ens à ratione seu ab intellectu factum, quod frequenter apud Aristotelem, & S. Thomam ens rationis appellatur. Sic Aristoteles. Post-

litic. cap. 14. vbi artes intellectuales, artes rationis vocat, & S. Thom. opusc. 47. syllologium vocavit actum rationis, & opusc. 48. in tract. de demonstratione cap. 14. scientiam appellat motum rationis.

Obiectis iterum: Contraiorum eadem est scientia, seu disciplina: Sed Logica agit de definitione reali: ergo agit de definitione ficta, seu de definitione rationis: ergo agit saltem inadäquate de ente rationis. Confirmatur: quia Metaphysicus agit de ente reali, agit de ente rationis, quod opponitur enti reali: ergo quia Logicus agit de definitione formalis reali, debet agere de definitione formalis rationis, quæ illi opponitur. Eodem argumento poterit probari quacumque aliam scientiam agere de ente rationis. Theologia enim, quæ agit de Deo reali, dicetur eadem ratione debere agere de Diis fictis, qui opponuntur Deo vero, & reali; & facultas, quæ agit de vera Medicina dicetur agere de Medicina ficta. Respondeo definitionem rectam, de qua agit Dialecticus non opponi contrariè cum definitione rationis, sed cum definitione vitiosa, quæ non est iuxta regulas rectæ definitionis, & ita Dialectica, quæ agit de recta definitione, etiam debeat agere de definitione illi contrariè oppositâ, non debet agere de definitione rationis. Ad confirmationem desumptam ex Metaphysica, Respondeo obiectum Metaphysica esse conceputum entis realis abfractum sumptum, cui tantum potest ens rationis opponi, quia vnum contrarium debet esse extra aliud, & extra ens reali prater ens rationis nil potest ex cogitari, quod illi opponatur.

§. VI.

De restituendis, & directione operationum intellectus, & artificio Logicae prescripto.

D iversus est directio, quædam activa, alia passiva, vel formalis. Directio activa est dictamen illud, ex vi cuius prescribitur modus, quo faciendum est opus quod dicitur directum, actus verbi gratia quo dicit Logicus, definitio debet constare genere, & differentia, & actus, quo dicit Architectus: adificium debet habere hanc proportionem longitudinis cum latitudine. Directio passiva vel formalis est ratio illa, ex vi cuius opus arte factum conforme est dictaminis prescribenti modum, quo faciendum est, quod in adificio erit hæc proportio longitudinis cum latitudine, & in definitione hæc compositio ex genere, & differentia, quæ correspondenti duplice directioni activa suprà explicata. Directio activa extrinsecè est operi directo, & directioni formalis, fertur enim activa directio in opus directum, & in illius directionem tanquam in obiectum quod prescribitur, & ad quod faciendum dirigit operantem. Directio formalis seu passiva intrinsecè est operi directo, & in illo reperitur: intrinsecè enim est definitionis compitio ex genere, & differentia, & adificio proportio longitudinis, & latitudinis, quæ habet.

Cæterum, in ipso opere directo duplē directionem possumus intueri, quandam intrinsecam, extrinsecam aliam. Directio intrinsecè est illa, ex vi cuius opus est conforme dictaminis artis, siue ab illis processerit, siue non. Sic definitio constans genere, & differentia dicitur iuxta dictaminis Logicae, etiam si casu facta fuerit nullo prædictam Logico, & hæc directio sumitur formaliter ab aliquo intrinsecō rei directa. Alter potest dici opus extrinsecè directum, quatenus de facto est obiectum directionis activa, à qua procedit, & à qua tanquam à forma extrinsecè dicitur directum, sicuti dicitur obiectum visum à visione, quam terminat. Hac directione extrinsecè carebit definitio quantumvis exacta, quia calu facta fuit, seu ab homine ignaro seu oblio preceptorum Logicæ, quæ horum actuum obiectum non est, neque ab illis dependet, cædemque directione extrinsecè gaudet definitio, quæ procedit à dictamine prescribente modum, quo facienda est, cui dictamine conformis euadit, & cuius dictum praxis seu operatio. Itaque hæc eadem definitio animal ratione, quæ semper est intrinsecè directa, habebit directionem extrinsecam si procedat à directione activa, seu à dictamine prescribente modum quo facienda est, & extrinsecè directione carebit, si non procedat ab illa directione, actua à qua tanquam obiectum à cognitione, quæ est directio, denominatur cognitio, & directa.

Directio extrinsecè in opere directo nullā perfectionem formaliter

60 LOGICA. Controv. II. De Proximalibus Logica.

formaliter imperat, tantum enim ordinatur ut sit causa directionis intrinseca, in qua consistit perfectio operis directi: quod si hoc directio intrinseca sit, absque illa extrinseca directione, à qua opus factum denominetur extrinsecè directum, nihil in illo opere desiderabitur, ut absolute dicatur perfectum: non enim perfectius quis dicit esse edificium factum regulis artis alio, eodemve causa facta; ita tamen ut si regulis artis fueret, non alia ratione, sed eadem omnino faciendum esset, neque quis cum syllogismum contemplatur, inquirit an processerit à Logica naturali, vel acquisita, an ab homine conscient vel ignaro præceptorum Logica, sed an an se habeat rectitudinem formalē intrinsecam, ex vi cuius conforme sit præceptis Logicis sive ab illis processerit, sive independenter ab illis fuerit factum.

48 Totum Logica artificium situm est in hac formalī rectitudine, eo enim ipso quod definitio, definitio, & syllogismus habeant hanc formalem rectitudinem, ex vi cuius definitio in se conformis sit omnibus præceptis, nil desideratur: sed eo ipso quod sit exacta definitio, habet omne artificium definitionis, sine quo non posset esse definitio: ergo eo ipso definitio sit conformis omnibus præceptis de definitione traditis sive ab illis dependeat, sive non, habebit omne artificium definitionis.

49 Hac directio intrinseca, seu hoc Logica artificium, quod reperitur in quolibet sciendi instrumento, non distinguitur ab ipsis conceptibus formalibus. Ut rem clarius explicem, premitto instrumentum sciendi posse dici constare vno tantum conceptu formalī, seu unica cognitione: vel posse dici constare duplici formalī conceptu, seu duplice cognitione, quo admissio afferat directionem, seu artificium instrumenti sciendi includentis vnicum tantum conceptum formalē ab hoc non distingui, & directionem instrumenti sciendi includentis duos, trével conceptus formales non distinguuntur ab his tribus actibus simul sumptis. Conclusionem sic explicatam probo: postulo simplici conceptu representante animal rationale, ex vi cuius distincte cognoscuntur partes. Metaphysica hominis, si hoc complexum animal rationale per eundem actum representatur, ut communis fert opinio, quam ego defendo Controv. 5. de anima, Punct. 2, scilicet quocumque alio datur exacta hominis definitio formalis: ergo nulla alia directio se nullum artificium superadditum requirit ad exactam definitionem: ergo artificium, quod importat exactam definitio, non est quid superadditum huic conceptui formalī, seu huic simplici cognitioni, ex vi cuius cognoscitur animal rationale. Secundò iudicium, quo ego dico homo est animal, quod simplicem actum indubitate importare probo eadem Controv. 5. de anima Punct. 2, quocumque superaddito scilicet est enunciatio superioris de inferiori: ergo est prædicatio directa & formalis, iuxta regulas Logice: ergo per se ipsum habet totam directionem Logican, seu totum Logica artificium: ergo nihil requiritur superadditum, vt hoc iudicium sit intrinsecè directum. De instrumento sciendi quod constat pluribus conceptibus formalibus eodem modo arguo. Pono definitionem hanc animal rationale includere duplēm conceptum formalē seu duplēm cognitionem, quandam terminatam ad animal; aliam ad rationale: eo ipso quod datur hec duplex cognitione, quandam terminata ad animal, alia ad rationale; ex vi utrumque intellectus cognoscet animal rationale: ergo utrumque consilueret definitionem hominis: ergo in utrumque consiliet totum artificium definitionis. Idem dicam de iudicio. Si velis defendere constare tribus actibus realiter distinctis: Eadem ratione arguo in syllogismo: eo ipso quod dentur hec iudicia: *Omnis homo est animal: omne animal est sensitivum*: & postea aliud procedens ex his duabus: ergo *omnis homo est sensitivus*, datur syllogismus perfectus: ergo syllogismus non includit directionem aliquam superadditam his iudiciis, si in his tribus syllogismus consistit: ergo nulla directio superaddita his iudiciis requiriatur ad rectum syllogismum constitutendum, sive probabilem, sive demonstratum, cum enim duo priora iudicia sint probabilia, syllogismus est probabilis, & cum fuerint evidenter syllogismus demonstratus euaderet.

50 Ratio à priori facilis est: directio formalis & intrinseca conceptuum formalium est modus, quo attingunt obiecta; & hoc ex vi illorum cognoscuntur: sed in cogni-

tione non distinguitur ratio cognoscendi, & modus cognoscendi, & ratio attingendi, & modus attingendi obiecta: ergo in cognitionibus non distinguitur directio ipsarum ab ipsis cognitionibus: ergo idem est dari hos conceptus formales, & hos hanc habere rectitudinem, hanc directionem, seu hoc Logica artificium.

Ex hoc inferes eundem numero conceptum, eodemve indubitate sumptos non posse bene, & male dirigiri, quia directio & indirectio ab ipsis non distinguitur, sed eatenus dicitur Logica dirigere conceptus formales, quatenus praescribit eliciuntur eorum, qui per se ipsos sunt sunt directi, & prohibet elicere alios, qui per se ipsos sunt indirecti. Similiter in instrumento, quod contat dupliciti conceptu formalē potest dici Logica dirigere huc conceptum formale iam elicitem, quatenus dictat coniungendum esse cum hoc eliciendo, & non cum alio: exempli gratia, postquam quis habet hos duos conceptus formales, *omnis homo est animal: omne rationale est homo*, potest Logica illos dirigere praescribendo eliciuntur huius ergo *omne rationale est animal*, cum quo priores coniunguntur, & omnes simul habeant rectitudinem syllogisticam, quam duo priores non haberent, si coniungerentur cum illo: ergo *omnis homo est rationalis*.

Inferes similiter in conceptibus formalibus non posse distinguiri dirigibilitatem ab ipsa directione actuali intrinseca, qua cum per suam entitatem dirigantur, non possunt concepi cum potentia ut dirigantur, neque cum indifferentia ad directionem, nisi eadem ratione qua imprudente dicere solemus entitatem esse indifferentem ad existendum, que indifferentia non importat aliquam potentiam physicam; sed tantum Logican, aut Metaphysicam. Dixi non distinguiri directionem actuali intrinseca à dirigibilitate, quia respectu instrumenti quod constat pluribus conceptibus possumus in aliquibus eorum ab aliis separatis concipere aliquam dirigibilitatem, seu potentiam ut dirigantur; Exempli gratia, hi duo conceptus *omnis homo est animal: Petrus est homo*, nondum habent directionem syllogisticam, quam habebunt si coniungantur cum isto: ergo *Petrus est animal*: sed possunt cognosci indifferentes ad hoc ut cum illo coniungantur: ergo possunt cognosci indifferentes ad hoc ut dirigantur. Hac tamen indifferentia non est ad directionem, quam in se possint habere ut opus artificiosum; sed ut partes componentes opus artificiosum, videlicet syllogismum, qui nunquam indifferens est ad habendum vel non habendum directionem, quam essentialiter includit. Concludo ergo in opero artificioso distinguiri non posse dirigibilitatem à directione, nisi per dirigibilitatem intelligatur ipsa actualis formalis directio in statu possibilis; & rursum distinguiri dirigibilitas & directio, sicut homo existens, & homo possibilis, & possibilis, & existentia cuiuscumque entitatis. Poterit tamen distinguiri dirigibilitas partis componentis opus artificiosum, ab ipsa directione actuali, quia huius dirigibilitas tantum dicit potentiam partis ad componendum, & actualis directio dicit actualem compositionem, qua consistit in coniunctione partis potenteris cum alia comparte, seu cum aliis componentibus, ex quibus simul sumptis adequatest opus artificiosum.

Obiectio primo: Rectitudo actus voluntatis distinguatur ab actu voluntatis: ergo rectitudo actus intellectus distinguatur ab actu intellectus. Respondeo, antecedens negari à multis Theologis, nihileminus illo admisso consequentiā à me negari, quia actus voluntatis induit honestatē moralē, que recipit extrinseca circumstantias temporis, & loci, aliasque quam plures, ex quibus quocumque deficiente deficit honestas actus, seu illius moralis rectitudo, quia bonum ex integra causa; actus vero intellectus hanc moralē rectitudinem participat aliquando ab actu voluntatis, que etiam illi superaddita est, in presenti autem non disputamus de rectitudine morali, seu in genere moris, cuius fundamentum est voluntatis libertas, sed de rectitudine physis actuum intellectus, que à nulla extrinseca circumstantia dependet, data enim entitate extrinseca huius formalis conceptus *animal rationale* quocumque extrinseco superaddito implicat non dari rectam exactamque hominis definitionem.

Obiectio secundū: Rectitudo domus distinguatur ab elementis, ex quibus componitur: ergo rectitudo syllogismi distinguatur à conceptibus formalibus ex quibus componitur

51

52

53

54

nitur, etiam simul sumptis. Respondeo negando consequentiam, quia omnia domus elementa, seu tota materia, ex quibus domus construitur, dari possunt domo non constructa, quia constructio domus addit, supra omnia elementa illorum ubicaciones superadditas, ex vi quarum dominus habet hanc proportionem partium inter se, quae possunt ab ipsis elementis separari; assensus vero ex quibus componitur syllogismus non possunt existere, quin existat syllogismus, qui nihil his superadditum includit, sed consistit in ipsorum coexistencia, seu in existentia conclusio-
nis, supposita existentia premisarum.

⁵⁵ Initabis contra hanc solutionem: Ex eisdem actibus intellectus possunt fieri diuersa sciendi instrumenta: ergo sciendi instrumenta distinguntur ab actibus intellectus, etiam simul sumptis. Probatur antecedens. Ex conceptu hominis, & ex conceptu animalis, & ex conceptu copulae est potest fieri haec propositio, *animal est homo*: potest ite haec componi, *homo est animal*: ergo ex eisdem conceptibus possunt fieri diuersa sciendi instrumenta. Respondeo haec propositiones non constare eisdem conceptibus, sed in opinione, quae afferit iudicium importare simplicem qualitatem, esse omnino diuersas in nullo communicantes; in opinione vero, quae afferit iudicium inuolueret tres cognitions distinctas, cognitionem terminatam ad copulam est esse distinctam in his duabus propositionibus, quia diuersus est modus annexandi extrema significans in hac propositione, *homo est animal*, à modo eadem extrema annexandi significato in hac propositione, *animal est homo*.

§. VII.

De Obiecto formalis Logice.

⁵⁶ Obiectum formale cuiusvis conclusionis pertinentis ad aliquam scientiam sive probabilis, sive scientifica, sunt premisse, ex quibus talis conclusio deducitur, ex vi quarum intellectus conclusioni assentitur. Sic obiectum formale huius Logice: *Definitio debet esse clarior definitio*, erunt premisse, ex quibus deducitur, videlicet: *Omne quod definit ad explicandum debet esse clarius re explicanda*. Sed *definitio debet ad explicandum definitum*. Ex quibus legitime concluditur: *ergo definitio debet esse clarior definitio*. Et sic reliqui actus cuiusvis scientiae respiciunt tanquam obiectum formale premisarum, ex quibus deducuntur. In quo sensu non inquirimus quod sit obiectum formale Logice, aut alius cuiusvis scientiae, sed tantum fogamus quae sit formalitas in subiecto cuiusvis scientiae, ratione cuius constitutatur subiectum actuum talis scientiae: & caius passiones, & proprietates scientiae contemplatur, seu ostendat practicę, vel speculatię, etiam si talis formalitas non sit obiectum formale motuum actus scientiae, quatenus actus habet hanc speciem. Itaque cum inquiritur, quod sit obiectum formale scientiae, inquirimus quae sit formalis ratio propter quam illa, qua de hoc subiecto enunciantur pertinente ad hanc scientiam, que ratio formalis ad constituentium actum pertinentem ad hanc scientiam, & materialis in ordine ad constituentium actum sub hac specie determinata, ex pluribus quae sub eadem scientia continentur. Exemplum sit in his actibus: *Definitio debet esse clarior definitio*; *diuisus latius debet patre quolibet membro diuidente*. Ratio formalis propter quam vterque pertinet ad Logicam est, quia vterque versatur circa dirigendas operationes intellectus: prior circa dirigendam operationem intellectus, ex vi cuius sit definitio; posterior circa dirigendam operationem intellectus, ex vi cuius sit demonstratio: & ita ab obiecto vtriusque abstractitur directio operationis intellectus, circa quem vterque versatur. Si tamen inquiramus, à quo specificet hic actus specificus, *diuisum latius debet patre membro diuidente*, necessariò dicemus specificari à suis premisarum, quae erunt: *Omne totum latius patet sua parte*; *diuisum est totum*; *Ergo latius patet sua parte*. Ex quibus postea inferunt: ergo latius patet membrum diuidente, quod est pars illius, & sic alter actus, *Definitio debet esse clarior definitio*, specificatur à premisarum supra adductis. Ex hoc inferes non queri cùm inquirimus, quod sit obiectum formale aliquius scientiae, quod sit specificatum singularium actuum secundum propriam vniuersalique rationem specificam, sed secundum rationem illam communem, ex vi cuius dicitur pertinere ad tales scientiam videlicet

ad Logicam, ad Philosophiam, vel ad Metaphysicam, quae specificatio defumitur ex ratione formalis subiecti, de quo aliiquid enunciatur, ex vi harum vel illarum premisarum, quae materialiter se habent in ordine ad hanc speciem actus scientifici constituendam, ex pluribus quae sunt sub eadem scientia, & potius diceretur ratio formalis subiecti, quam obiecti scientiae, est enim formalis ratio illius de quo aliiquid demonstratur, & non est ratio formalis demonstrandi, seu enunciandi illud, quod dicitur de scientia subiecto.

Duo insuper sunt præceptorum genera, quae possimus in Logica reperire: quædam positiva, alia negativa. Præcepta positiva sunt, quibus dicitur: *Definitio debet compendi ex genere & differentia*: *In syllogismo recte concidente maior extremitas debet in conclusione ex parte predicati collocari*. Præcepta negativa sunt quibus dicitur: *syllogismus non debet habere quatuor terminos*. *Membra diuidenda non latius debent patere suo diuiso*, & alia huiusmodi. Præcepta positiva immediatè respiciunt ipsam rectitudinem sciendi instrumenti, quam per se attingunt; *compositio enim ex genere & differentia*, quam prescribit primum præceptum positivum, est ipsa definitionis rectitudo; & *collocatio maioris extremitatis ex parte subiecti in conclusione*, quam attingit ut obiectum; *secundum præceptum*, formaliter pertinet ad rectitudinem demonstrationis. Præcepta negativa, eti ordinantur ad rectitudinem positivam non immediatè illam attingunt, sed irrectitudinem quam intendunt vitare in sciendi instrumento, præceptum enim, quod dicit, syllogismus non debet contare quatuor terminis, & præceptum quod dicit, membra diuidenda non debent latius patere diuiso, dicunt modum, quo non est faciendum sciendi instrumentum, non tamen prescribunt modum, que faciendum est, & explicant quid debeant non habere sciendi instrumenta, non tamen definunt quid positivè continere debeant, quod placet prænotasse ad exactiorem explicationem obiecti formalis Logice.

⁵⁷ PRIMA CONCLUSIO. Obiectum formale Logice non est directio actiuæ. Hac conclusio facilissime probatur: directio actiuæ est præceptum, ex vi cuius prescribitur modus, quo faciendum est sciendi instrumentum. Sed hoc præceptum est actus ipsius Logice, seu ipsa Logica: ergo non est obiectum Logice, cum Logica à suo obiecto distinguatur. Maior constat ex dictis. Minorē admittunt omnes, qui afferunt munus Logice esse præcepta tradere ad instrumenta Dialectica construenda.

⁵⁸ SECUNDA CONCLUSIO. Obiectum formale Logice non est directio extrinseca operis artificiosi. Probo claram: *hac directio extrinseca est denominatio resultans ex ipso actu Logice*, seu ex ipso præcepto prescribente modum, quo faciendum est sciendi instrumentum: Sed præceptum Logice non fertur tanquam in obiectum in denominacionem resultantem ex illo in obiecto, circa quod versatur: ergo directio extrinseca instrumenti sciendi, seu instrumentum sciendi ut extrinsecè directum per directionem actiuæ non est obiectum Logice. Antecedens constat ex dictis. Consequentiam probo: actus quo ego agnoscō syllogismum componendum esse ex tribus terminis non respicit syllogismum ut cognitum per illum actum, alias se ipsum respiceret & supra se ipsum reflecteret: ergo non respicit syllogismum ut directum extrinsecè per directionem actiuæ.

⁵⁹ TERTIA CONCLUSIO. Præcepta positiva seu affensus Logice respiciunt in opere artificioso ipsam directionem intrinsecam formalem indistinctam ab ipso opere artificioso, & à conceptibus formalibus ex quibus componitur. Probo hanc conclusionem: Obiecta horum actuum: *syllogismus debet constare tribus terminis*, & *Definitio debet constare genere & differentia*, sunt ipsa constructione syllogismi ex tribus terminis, & ipsa compositione definitionis ex genere, & differentia: sed haec syllogismi constructione, & haec definitionis compositione important directionem actualiem syllogismi, & definitionis, ut constat ex doctrina tradita: ergo obiectum horum actuum est directio actiuæ horum instrumentorum. Idem contingit in quocumque præcepto positivo Logice, seu in quocumque affensu de opere artificioso, seu de sciendi instrumento, cuius obiectum semper erit directio formalis intrinseca ipsius instrumenti. Hanc directionem intrinsecam non distingui ab ipso

opere artificiose, & à conceptibus formalibus, ex quibus adæquate consurgit sciendi instrumentum probauit suprà. Constatit etiam ex dicendis de præceptis negatiuis, seu de actibus diffensu, Logicam formaliter intendere hanc directionem intrinsecam instrumenti sciendi.

61

QUARTA CONCLUSIO: Præcepta negativa Logica seu actus diffensus versantur circa positivam irrectitudinem operationum intellectus, quam vitare intendunt. Ratio est facilis: sicuti actus, quo dicimus, *definitio debet constare genere, & differentia,* attingit operationem intellectus propter rectitudinem operationis, seu operationum intellectus quan in definitione reperiit intendit Logica: si actus quo dicimus *syllogismus non debet constare quatuor terminis,* attingit operationes intellectus quibus fieret virtiosus syllogismus constans quatuor terminis propter irrectitudinem, que in talibus actibus, & quia hanc intendit Logica vitare in intellectus operationibus, detestatur operationes, in quibus talis irrectitudo reperitur: & sicuti præcipit fieri operationem, seu operationes, in qua vel in quibus reperiit rectitudinem definitionis compositæ ex genere, & differentia, quia in his operationibus rectitudine reperiit, sic prohibet fieri operationes, in quibus reperiit irrectitudo syllogismi virtiosi compositi ex quatuor terminis, quia in his operationibus hac irrectitudo, seu hoc vitium reperiit: ergo sicuti præcipiens rectitudinem definitionis respicit rectitudinem, quam præcipit in exacta definitione ut obiectum, ratione cuius formaliter actus iste pertinet ad Logicam; sic actus prohibens irrectitudinem syllogismi virtiosi constantis quatuor terminis respicit irrectitudinem, quam prohibet, ratione cuius formaliter actus iste pertinet ad Logicam: ergo sicuti rectitudo, quæ præcipitur, ex vi huius actus: definitio debet constare genere, & differentia, est ratio formalis propter quam actus ex vi cuius præcipitur, pertinet ad Logicam, irrectitudo, quæ prohibetur, ex vi huius actus syllogismus non debet constare quatuor terminis, est ratio, propter quam actus, ex vi cuius hac irrectitudo prohibetur, pertinet ad Logicam.

62

QUINTA CONCLUSIO. Obiectum formale Logica non tantum est rectitudo operationum intellectus, sed etiam irrectitudo operationum intellectus. Hæc conclusio ex duabus præcedentibus efficaciter probatur. Obiectum formale alicuius scientie, quod in praesentiarium inquirimus est illud ratione cuius actus dicuntur ad illam scientiam pertinent; sed præcepta positiva Logica, seu illius assensu pertinent ad Logicam propter rectitudinem, quam præcipiunt; & præcepta negativa Logica, & illius diffensus pertinent ad Logicam propter irrectitudinem, quam prohibent, ut probauit tertia, & quartæ Conclusiones: ergo rectitudo operationum intellectus est ratio, ut ad Logicam pertineat hic actus; & irrectitudo est ratio ut ad eandem scientiam pertineant alij actus: ergo Logica, que hos, & illos actus amplectetur rectitudinem, & irrectitudinem ut obiectum formale adæquatum rectitudinem modis actibus illam præcipientibus, & irrectitudinem modis actibus illam prohibentibus respiciet.

63

SEXTA CONCLUSIO. Etiamsi irrectitudo operationum intellectus sit obiectum formale, ex vi cuius aliqui actus pertinent ad Logicam, ut probauit Conclusionem 4. & obiectum formale Logica non solùm dicat rectitudinem operationum, sed etiam illarum irrectitudinem, abolutè dicitur obiectum formale Logica esse rectitudinem operationum, nullâ mentione habita de irrectitudine. Statuit hanc conclusionem communis loquendi modus, iuxta quem dicitur irrectitudinem operationum intellectus esse obiectum formale Logica, quod de irrectitudine non dicitur: Definida plures sunt rationes quæ illam suadent. Primo, quia actus illi, quibus prohibetur irrectitudo pauciores sunt, & minus præcipiunt, quam actus, quibus rectitudo percipitur. Secundo, quia ipsi actibus, quibus prohibetur irrectitudo, intendit Logica rectitudinem syllogismi, & ita possunt dici ordinari ad positivam rectitudinem, eò enim tendit actus, qui dicit ne fiat syllogismus constans quatuor terminis, ut fiat syllogismus rectus constans tribus terminis, & ideo prohibetur irrectitudo ut exerceatur rectitudo, quam præcipit alius actus; non autem ideo præcipitur rectitudo, ne exerceatur irrectitudo: præcepta enim negativa Logica non sunt in negatione irrectitudinis, sed ordinantur ad rectitudinem positivam: præcepta autem positiva in ipsa recti-

tudine sunt, quam per se intendunt, & secundariè irrectitudinem auertunt, ne deficiat actibus intellectus debita restitudo. Tertiò; quia præceptum Logica prohibens syllogismum fieri ex quatuor terminis, quasi præcipit negationem quatuor terminorum in syllogismo pertinentem ad illius formalem rectitudinem & rectitudinem, ac proinde quasi immediatè præcipit rectitudinem. Non dixi absolutè præcipere negationem pertinentem ad rectitudinem, sed quasi illam præcipere, quia strictè loquendo præceptum prohibens syllogismum ex quatuor terminis componi non præcipit negationem quarti termini in syllogismo qui tantum tribus constat, quia implicat hunc numero syllogismum ex tribus tantum terminis compositum ex quatuor componi, quia conceptus formales illius per se ipsos respiciunt hos terminos, & per se ipsos habent non respicere alios, sed tantum prohibet fieri loco huius syllogismum alium per se ipsum respiciendum quatuor extrema, & ex quatuor terminis compositum quem tantum immediate prohibet, & ob hanc rationem dixi tendere in irrectitudinem syllogismi virtiosi, si enim immediate tendet in negationem formalem pertinentem formaliter ad rectitudinem syllogismi, immediate tenderet in syllogismi rectitudinem, & ita nullus daretur actus Logica, qui respiceret irrectitudinem tanquam rationem formalem, ex vi cuius ad Logicam pertinet.

Contra conclusiones præcedentes supposita iam doctrinæ traditiæ vix aliquid potest obici, quod solutum non sit, hoc vnum superest argumentum quod expendo, & soluo. Obiectum materiale Logica dicit operationes intellectus; obiectum formale dicit earundem rectitudinem ab ipsis indistinctam: ergo Logicus tantum agit de ipsis operationibus formalibus secundum se sumptis, & quatenus sunt expressiones talium obiectorum: sed Animisticus agit de eisdem operationibus secundum se sumptis, & quatenus sunt expressiones fuorum obiectorum: ergo Logicus, & Animisticus agunt de eodem formalis obiecto. Respondeo Animisticum agere de operationibus intellectus quatenus sunt expressiones fuorum obiectorum inferendo esse spirituales, consistere in qualitate vel in actione, fieri mediis specibus, vel produci immediate à phantasmatore; quadam esse abstractius, & intuitu alias; Logicum vero nihil ex his inferre, sed hanc cognitionem denominare hoc obiectum subiectum, & illud predicatum; hoc diuissimum, & illud membrum diuidens; hoc superioris, & illud inferioris; hoc antecedens, & illud consequens & alia huiusmodi, de quibus non curat Animisticus, ac proinde longè diuerso modo operationes istæ pertinent ad Animisticum, & ad Logicum, & sub diuersa ratione formaliter terminant actus virtusque scientie.

S. VIII.

De obiecto attributionis.

DE obiecto attributionis Logica inter nos recentiores longa est dissertatio, quam magna ex parte de nomine esse censeo, quod fatetur Arriaga disput. 2. sect. 5. subsect. 1. num. 45. multo enim sibi fingunt definitionem obiecti attributionis, ut iuxta illam facilè defendant obiectum attributionis illud esse, quod ipsis tale placuit appellari. Lege Hurtadum, si vis disp. 1. sect. 8. & Arriagam suprà, apud quos diffusè difficultatem tractatam inuenies; ego enim brevissimè ab illi me expediam.

Pater Suarez disput. 1. Metaphys. sect. 4. à num. 26. P. Fonteca 2. Metaphys. cap. 3. quest. 1. sect. 5. PP. Combrimbr. quest. 5. artic. 3. P. Rubius quest. 5. à num. 21. sentiunt obiectum Logica esse modum sciendi in communi amplectentem definitionem, diuisionem, & argumentationem.

Sotus cum aliis Thomistis, quibus consentiunt Comimbrenses quest. 5. proœmial. art. 3. & apud hos Scotus & Albertus docent obiectum adæquatum attributionis Logica esse argumentationem in communi.

Hurtad. & Arriag. & alij plures recentes affirmant obiectum attributionis esse demonstrationem, ad quam reliqua ordinantur, quæ in Logica docentur.

PRIMA CONCLUSIO. Modus sciendi in communi non potest esse obiectum attributionis Logicae quod sic probo. Per modum sciendi in communi vel intelligitur ratio aliqua abstracta ex parte obiecti ab omnibus sciendi instrumen- tis,

64

65

67

68

69

cis, vel intelliguntur omnia sciendi instrumenta confusè cognita; in nullo autem sensu posse modum sciendi in communis esse obiectum attributionis Logica sic probo. Ratio abstracta ex parte obiecti ab omnibus sciendi instrumentis non potest fieri ab intellectu, qui nunquam potest efficere rationes communes, sed peculiares, videlicet hanc definitionem, hanc divisionem, seu hunc syllogismum: ergo Logica non docet quomodo facienda sit ratio ex parte obiecti abstracta ab omnibus sciendi instrumentis: ergo non respicit tantum obiectum attributionis aut attributi hanc rationem communem: ergo haec ratio communis abstracta non est obiectum attributionis Dialectice. In posteriori sensu modum sciendi in communis, hoc est, omnia sciendi instrumenta non esse obiectum, attributum, sic probo. Obiectum attributionis est illud ad quod res aliqua omnia obiecta illius scientiae ordinantur, & quod non ordinatur ad aliud: sed definitio, & divisione ordinatur ad propositionem tantum partes illius, propositio ad syllogismum: ergo non possunt esse obiecta attributionis, quod non debet ordinari ad aliud. Minorem probo: definitio est pars propositionis, & propositio est pars syllogismi. Sed partes ordinatur ad totum: ergo definitio ordinatur ad propositionem, & propositio ordinatur ad syllogismum. Mitto alias rationes, quibus Hurtadus, & Arriaga hanc conclusionem impugnant, quibus abstineo quia mihi efficiaces non sunt.

70 SECUNDA CONCLUSIO. Demonstratio non est obiectum attributionis: quod sic probo: Syllogismus probabilis non ordinatur ad demonstrationem: sed Logica agit de syllogismo probabilis: ergo non omnia, de quibus agit Logica ordinantur ad demonstrationem: ergo demonstratio non est obiectum attributionis. Syllogismum probabilem non ordinari ad demonstrationem probo, ex eo quod non sit pars illius, neque presupponatur ad illam, neque aliquo modo ad demonstrationem pertineat. Rursus syllogismus vniuersaliter dividitur in demonstratum & probabilem, tamen in species essent: alter oppositas. Sed una species non ordinatur ad aliam: ergo syllogismus probabilis non ordinatur ad demonstrationem. Dices syllogismum probabilem non ordinari ad demonstrationem, cognitionem tamen syllogismi probabilis ordinari ad demonstrationem, cognitione enim vniuersi contrarij conductus ad cognitionem alterius, & ob haec rationem dicitur contrariorum eandem esse disciplinam, seu contraria ad eandem scientiam spectare. Contra: ob eandem rationem posset dici cognitionem demonstrationis ordinari ad syllogismum probabilem, quia sicuti opponitur contrarie syllogismus probabilis cum demonstratione, ita demonstratio opponitur cum syllogismo probabilitergo ex hoc capite non potiori iure dicetur demonstratio, quam syllogismus attributionis obiectum. Dices demonstrationem esse principalem speciem, & ideo cognitionem syllogismi ordinari ad demonstrationem, & cognitionem demonstrationis non ordinari ad cognitionem syllogismi. Contra: etiamsi demonstratio sit perfectior syllogismo, ex quo conducunt cognitione syllogismi ad demonstrationem faciendam, & cognitione demonstrationis ad elicendum syllogismum: ergo non magis ordinatur cognitione syllogismi probabilis ad demonstrationem, quam cognitione demonstrationis ad syllogismum. Deinde in speciebus quae vniuersaliter participant rationem generis, cognitione speciei imperfectioris non ordinatur: specialiter ad speciem perfectiorum cognoscendam, nullus enim dicit cognitionem equi specialiter ordinari ad cognoscendum hominem, neque cognitionem canis ordinari ad cognoscendum leonem: ergo ex eo quod demonstratio sit perfectior syllogismo probabilis, non infertur cognitionem syllogismi probabilis ordinari ad demonstrationem.

71 Aliter probo cognitionem syllogismi probabilis non conducere ad demonstrationem. Cognitione syllogismi probabilis non potest conducere ad divisionem terminorum demonstrationis, neque ad modum inferendi, & illa terminorum dispositio eadem est in syllogismo probabilis & in demonstratio, & præmissis suppositionis eadem necessitate infertur consequens in syllogismo probabilis, & in demonstratio, qui tantum materialiter differunt ex eo quod syllogismus probabilis componitur ex præmissis tantum probabilibus, & syllogismus demonstratus, ex præmissis evidenter eadem ratione dispositis: ergo cognitione formae syllogismi probabilis non deseruit ad co-

gnitionem formæ syllogismi demonstrativi, cum prorsus sit eadem omnino. Sed cognitione materie neutrum potest deseruire, & etiamsi deseruiret, non diceretur deseruire cognitione syllogismi, quia materia syllogismi syllogismus non est: ergo cognitione syllogismi probabilis non ordinatur ad cognitionem demonstrationis.

72 Quod si demonstratio, & syllogismus probabilis contrarie opponantur & ad eandem scientiam pertineant, non ideo infertur syllogismum probabilem, neque illius notitiam ordinari ad demonstrationem: ex hoc enim capite non est maior ratio ut ordinetur syllogismus, probabilis, aut illius notitia ad demonstrationem, quam ut ordinetur demonstratio, aut illius notitia ad syllogismum probabilem, sive enim de utroque contrario ex quo primus agit scientia, et patet in qualitate respectu primarum qualitatum. Tunc autem dico solet scientia secundarij agere de aliquo contrario, quando hoc non est simpliciter tale, neque illius notitia per se est utilis, nisi quatenus conductus ad aliud cognoscendum, sicuti Metaphysica, quia agit de omni ente agit de ente rationis, quia opponitur cum ente reali, & primarij, quia non est simpliciter ens; & quia illius notitia tantum est utilis, quatenus conductus ad ens reale cognoscendum, & ita nulla scientia per se primario agit de ente rationis.

73 TERTIA CONCLUSIO. Obiectum attributionis Logicae est syllogismus perfectus complectens probabilem, & demonstrationem, abstractus tantum ex parte modi, & ex parte obiecti includens syllogismos omnes peculiares demonstratiuum & probabiles, quos decet Logica facere, & non rationem aliquam illis communem. Conclusio haec ex precedenti faciliter deducitur, illius rationem breuiter attingo, cuius doctrinam suius tradidi. Omnia quae tractantur in Logica ordinantur ad syllogismum perfectum, termini enim, definitio, & divisione propositionem componunt, & haec syllogismum: ergo omnia distincta a syllogismo, de quibus agit Logica, ordinantur ad syllogismum. Insuper syllogismus perfectus, qui complectitur demonstrationem, & probabilem non ordinatur ad aliud de quo agit Logica, neque vnuus syllogismus perfectus ordinatur ad alium, ut probauit conclusione precedentis: ergo syllogismus perfectus complectens demonstrationem, & syllogismus probabilem est obiectum attributionis Logicae.

74 Arguit Hurtadus: Sola demonstratio est ultimus finis Logicae: ergo haec solum est obiectum attributionis. Probat antecedens ex parte intellectus, quia una demonstratio, quae triplicem operationem includit, adquaret & simpliciter perficitur, illud enim est finis ultimus alius, in quo adiquata illius perfectio continetur. Probat secundum ex parte obiecti: finis ultimus aliquius potentia est ille, per quem exhaustur, & percipitur totum obiectum: sed intellectus per demonstrationem tantum exhaustus, & percipit totum obiectum: ergo demonstratio tantum est ultimus finis Logicae. Vrgit: potentia cognoscitiva naturaliter appetit suam operationem, & quod perfectior est operatio, eo vehementius illam appetit, ergo cum adipiscitur totam suam perfectionem in demonstratione contentam, in illa tantum in ultimo fine requiescat, & nihil amplius appetet. Totam perfectionem intellectus in demonstratione contineri sic probat: per demonstrationem cognoscuntur effectus obiecti, illius principia, proprietates, atque palaciones perfectissimo modo, quo possunt cognosci: ergo nihil superest cognoscendum: ergo in demonstratione inuenit intellectus totam suam perfectionem. Respondet demonstrationem non esse ultimum finem intellectus, neque in illa contineri omnem perfectionem intellectus, sed hunc referri tantum in ultimum in demonstrationem, & syllogismum probabilem, quia per utrumque ultimum perficitur, uterque enim syllogismus est perfectio intellectus, & neuter ordinatur ad aliam operationem perfectiorem ipso. Deinde afferat habita demonstratione intellectum quiescere, hoc est, non procedere ex demonstratione ad aliam perfectiore operationem, quia ratione etiam quiescit habitu syllogismo probabili, ex quo infero ego utrumque syllogismum esse finem ultimum Logicae, non tam ita quiescere ut demonstratione habita intellectus non tantum appetit cognoscere omnia obiecta perfectissimo modo, quo potest illa cognoscere, sed cognoscere omnia obiecta

Franc. de Oviedo, Philosoph. Tom. I.

F. 2. omibus

64 LOGICA. Controu. II. De Proemialibus Logica.

omnibus modis quibus perfecte cognosci possunt, & cum obiecta sine cognoscibilia per syllogismum probabilem, & per demonstrationem, sit appetere illa utroque modo cognoscere, et si vehementius appetat modum perfectiore cognoscendi, videlicet demonstrationem, quod non impedit ipsum appetere minus vehementer syllogismum probabilem propter se ipsum tanquam finem vitium inadäquatum.

75 Instat Hurtadus: quidditatua, & propria hominis perfecio est esse cognoscituum, per discursum, quod sonat rationalitas; sed haec virtutem discurrendi reducit ad actum per demonstrationem: ergo demonstratio est propria hominis cognitionis, & exercitium illius differentiae essentia per ordinem ad quod haec differentia defumitur. Sed qualibet potentia amat tanquam perfectionem sibi ultimum experibilem illam operationem, per ordinem ad quam constituitur essentia: ergo demonstratio est quod ultimum appetit humanus intellectus. Eadem maiori hanc ego minorem subiectem: sed intellectus eam virtutem discurrendi reducit ad actum per demonstrationem & per syllogismum probabilem; & deinde inferre: ergo demonstratio, & probabilis syllogismus, seu omnis perfectus syllogismus est propria hominis cognitionis, & exercitii differentiae, per quam constituitur, & ultimus finis potentiae intellectus. Respondeo omnem syllogismum perfectum pertinere ad ultimum finem intellectus, & est exercitium proprii differentiae, & propriissimam ratiocinationem, non enim minus ratiocinatur in syllogismo probabili, quam in demonstratio, in utroque enim eodem modo procedit, & seruat eandem formam inferendivnum ex alio, tantum enim differunt ratione materie.

Obiectio: Definitio ex se non ordinatur ad propositionem, neque propositio ordinatur ad syllogismum perfectum: ergo syllogismus perfectus non est obiectum attributionis. Respondeo definitionem ex se habere virtutem componendi propositionem, & propositionem ex se illatiuum conclusionis, quod sufficit, ut definitio ad propositionem, & propositio ad syllogismum ordinari dicantur. Instabis, eodem modo posse dici ordinari ad syllogismum fallacem. Respondeo syllogismum fallacem propriè non esse syllogismum, quia de ratione syllogismi est, ut consequens ex premisis inferatur; nihil autem infertur in syllogismo fallaci, & ita syllogismus non est, sed tantum haber apparentiam quandam terminorum, quia fallitur existimantes esse verum syllogismum, & ita cum Logica agit de syllogismo, tantum secundario agit de syllogismo fallaci, qui simpliciter non est syllogismus; sicuti Metaphysica disputat de ente rationis quod simpliciter non est ens.

P V N C T V M II.

De divisione Logica docentis & videntis.

Multa nonnulli scribunt de distinctione Logica docentis, & videntis, in qua questione nihil inuenio, quod nomine non sit, in re enim apud omnes una omnia mens, quod paucis recte ostendit Arriaga disp. 3. sect. 1. Certum est Logicum tradere precepta recte definiendi, diuidendi, & argumentandi, insuper est certum ipsam Logicam, & reliquias scientias vti his preceptis. Insuper est certum Logicam tradere haec precepta, & ipsam Logicam reliquaque scientias illis vti non solum in una vel in altera materia, sed etiam in quacunque materia siue evidenti, siue probabili. En doctrinam Logice, quam ipsa tradit, & vnam eiusdem Logica tum in se ipsa, tum in aliis materiis; nunc ex hac doctrina & hoc viu Logica docens, & Logica videntis defumenda est, quibus autem actibus haec aut illa denominatio sit largienda, quaffio est purè de nomine, siue enim dicas Logicam videntem esse tantum ipsam Logicam, quatenus suis preceptis vident, siue dicas esse actus omnium scientiarum, quatenus preceptis Logice diriguntur, nihil reale apponis distinctum in his actibus, neque secundum hos distinctos dicendi modos, distinctas actibus formalitates tribuis, sed tantum secundum hunc dicendi modum his actibus tribuis videntis Logice nomen quod negas illis, & secundum illum aliis actibus idem nomen accommodas, quod his negas nullā nouā formalitate actibus concessā, aut ab illis ablata. In questione purè de nomine conuenient omnes Logicam docentem dici ipsam

Logicam quatenus precepta tradit, quibus tum ipsa Logica, tum aliae scientiae videntur, dissenso est quid intelligatur nomine Logica videntis.

Prima sententia assert Logicam videntem esse habitum quedam, qui in quaque materia probabilitate disputat. Sententia haec non apparenti fundamento inititur, & facilis negotio reicitur. Non datur habitus, qui in qualibet materia probabilitate concludat: ergo non datur habitus, qui in quacunque materia probabilitate disputat. Conscientia est certa, antecedens per se notum; quilibet enim scientia pro distinctione materia seu obiecti habet distinctos habitus, quibus quilibet de suo obiecto evidenter disputat. Secundum habitus quibus probabilitate disputat Logica, distinguuntur ab actibus, quibus probabilitate disputat Philosophia; ergo non datur uniuersalis quidam habitus ad disputandum probabilitate in quacunque materia.

Secunda sententia est aliorum, qui assertur Logicam videntem esse, quam nos Topicam vocamus quae non probabilitate disputat in quacunque materia, sed precepta tradit in quacunque materia probabilitate disputandi, que loci communes vocantur, & frequenter apud Rhetores vnam habent. Non nego dari talem habitum, verumamen me persitus latet, propter quam rationem habitus iste pra alius Logica videntis sit dicendus, & quae enim ad alias scientias conducit pars Topica, & pars demonstrativa Logica, & aquae utraque parte reliqua scientiae videntur: quare ergo specialis haec pars pra alius Logica videntis dicenda est: ex hoc ergo capite sententiam hanc reicio, quae enim sine fundamento dicuntur, in auctoritate impugnanda non sunt.

Pater Vasq. i. pat. disp. 8. c. 5. n. 19. assert Logicam videntem esse proximam seu operationem ipsius Logica docentis, ipsam videlicet constructionem propositionis, & syllogismi, que in quacunque scientia reperitur. Itaque secundum hanc sententiam Logica videntis erit instrumentum sciendi elicitorum directione Logice, quod quidem sciendi instrumentum non semper est actus pertinens ad eandem scientiam. Philosophi enim, Metaphysica, & Theologia habent proprios syllogismos, & proprias definitiones, que dicuntur sciendi instrumenta, immo ipsa Logica, cuius manus est tradere precepta ad instrumenta sciendi facienda, propria habet instrumenta, & proprias definitions, & demonstrationes, quibus tradit precepta ad alia sciendi instrumenta facienda, quia media definitione docet demonstrationem confidere, & per demonstrationem ostendit, & docet quomodo facienda sit definitio. Dicuntur ergo secundum hanc acceptiōē Logica videntis omnia sciendi instrumenta, quatenus preceptis Logica diriguntur. Quod si aliquod sciendi instrumentum casu fiat, vel luminis natura ductu absque directione preceptorum Logica, tale sciendi instrumentum non dicetur Logica videntis, quia syllogismus secundum se & quilibet sciendi instrumentum tantum denominatur Logica quatenus procedit ab actu Logica, & est illius externa consummatio, & effectus; quod si à Logica non procedat, ex nullo capite Logica dici poterit. Placuit hic dicendi modus Hurtado disp. 2. sect. 1. concluditque iuxta illum non esse tantum vnam Logicam videntem sed plures; omnes enim scientie Logica videntes dicuntur, assertaque esse conformem D. Augusti, qui Paulum, & reliquos Doctores vocat Dialecticos, quia Logica videntur. Eudem sententia suffragari assertur Hurtadus divisionem illam à Dialecticis traditam, quā partuntur Logicam, in Logicam rebus animalium, quae est Logica docens, scientia specialis, & Logicam rebus concretam, quae est Logica videntis comprehendens omnes scientias. Eadem sententiam tradunt Nostris Conimbr. quest. 4. Proem. art. 2. P. Smigletius disp. 2. sect. 4. & Merinero disp. vna proem. quest. 2. sect. 1.

Arriaga supra citatus docet tantum dici Logicam videntem ipsam Logicam, quatenus videntur suis preceptis, quod ex eo probat, quia reliqua scientiae Logica non sunt: ergo non poterunt dici Logica videntis; quod enim non est Logica, non poterit dici Logica videntis; quod vero Logica videntur, fundamentum non est ut dicantur Logica videntis sed vident Logica. Neque ex eo quod actus reliquarum scientiarum diriguntur actibus seu preceptis Logica, poterunt dici Logica, quia effectus non habet rationem causae, neque recte dividetur virtus productiva caloris in ignem, qui est virtus productiva, & ipsum calorem, qui est effectus productus. Non cogent hec à communī sententia discedere,

discedere, quia eti effectus non denominetur virtus produciva, ex eo quod ab illa dependeat, tamen denominationem desumit virtutis seu habitus, à quo procedit; sic actionem externam imperat ab actu interno prudentia actu prudenter; & actionem externam imperat ab actu interno humilitatis, actu humilitatis vocamus, & illi honestatem humiliatem tribuimus, quia huiusmodi externae actiones consummationes sunt internarum virtutum, & ita ad eandem virtutem pertinere dicuntur, & eodem virtutis nomine gaudeat, quo gaudent interni actus, & habitus à quibus procedunt. Sic in Logica contingere potest, actus enim internus Logice consummatur per effectum, videlicet per syllogisticum procedentem ab illo actu, siue syllogisticum pertinet ad Logicam, sicut ad Metaphysicam, vel Theologiam, & ita poterit dici quasi actus exterius Logicae, & Logica denominari, sicut dicitur actus externus prudentia, & prudentia denominatur actio exterius directa actu interno prudentia.

Sto ergo sententia Patris Vaso, quæ in questione purè de nomine congruè fatis rem dirigit. Iliud quod addit Hurtadus, videlicet non solum dandum esse vnam Logicam vntem, sed plures quinque libet scientia est Logica vntem, & ita cum plures sint scientia, plures Logicae vntem, danda sunt, in loquendi modo non probo, quia etiam omnes scientiae sint obiecta praceptis Logicae directa, nihilominus non dicuntur dari plura obiecta adaequata Logice praceptis directa, sed vnum adaequatum inuolens plura inadæquata: sic etiam quilibet scientia sit Logica vntem, & scientiae sint plures, non sunt dicenda plures Logicae vntem adæquatae, sed vna comprehendens plures scientias, quarum quilibet scitum est obiectum inadæquatum Logicae, sic est Logica vntem inadæquata, quia non distinguitur in quacumque speciali scientia esse obiectum directum praceptis Logicae & esse Logicam vntem.

Quæstio est, an sicut Logica secundum omnem partem dicunt docens, ita secundum omnem partem dicatur vntem? P. Fonteca 2. Metaphysic. cap. 3. quæst. i. Patres Combricens. 4. proem. art. 2. docent Logicam tantum habere vnum respectu partis Topicæ, & Sophisticæ, non vero respectu partis Demonstratiæ. Communis tamen sententia docet Logicam vnum habere secundum omnem sui partem, quia sicut Logica docet syllogismos fallaces, topicos, & demonstratiui sunt conformes praceptis Logicae, & directi Logicae praceptis: ergo hi omnes syllogismi praceptis Logicae diriguntur: ergo huius vnius Logicae, & actus Logicae vntem illorum quilibet dici poterit.

Fundamentum Combricensium ad oppositam sententiam defendendam est, syllogismos in materia necessaria aliarum scientiarum effici ab ipsi scientiis peculiaribus, & non à Logica, & ita non posse dici Logica effectus, neque actus Logicae vntem, & syllogismi in materia necessaria ipsius Logicae sunt ipsa Logica, & ita non possunt esse vnius Logicae, quia vnius distinguunt realiter à doctrina, cuius est vnius. In materia probabili & fallaci alter rem se habere putant, quia existimant nullam scientiam elicere syllogismos probabiles in propria materia, quia scientia tantum elicere actus scientificos, sed omnes syllogismos probabiles & fallaces in quacumque materia hant, elicere putant ab habitu Logicae, cuius est ministrare reliqui scientiis in huiusmodi syllogismis elaborandis. Neque ideo, inquit Combricensis, timendum est ne reliqua scientie inopes maneant, si omni doctrinae probabili denudentur, quia Dialectica omnium famula administrativa cum sit, non confutare alienas efficeret ab aliis scientiis eas opiniones, quas ut proprias colit; quemadmodum nec opes famularum operi comparate à dominorum facultatibus aliena consententur.

Hæc Combricensium doctrina multis laborat difficultibus, multa supponit à veritate aliena, breuiter nonnulla in illam adducam. In primis supponit demonstrationes in materia necessaria fieri à Metaphysica, Philosophia, & Theologia in propriis materiis, & circa propria obiecta sine Logica industria, quod omnino falsum est, quia quacumque demonstratio Metaphysica evidens sit, dum à Metaphysico conficitur, Metaphysicus regulis Logicae dirigitur, quæ praescribunt modum, quo in quacumque materia facienda est demonstratio, quod sufficit ut demonstratio Metaphysica vnius Logicae dicatur, & ad Lo-

gicam pertineat, tanquam effectus, & consummatio praceptorum, qua tradit Logica. Secundò supponit Logicam in propria materia non posse confidere demonstrationem, quæ doceat, quomodo facienda sit definitio, directam praceptis, quibus ipsa Logica praescribit modum, quo facienda est demonstratio, quod à veritate alienum est, quia hec demonstratio: *Explicatio debet esse clarior re explicata: definitio est explicatio definiti: ergo debet esse clarior: Definitio est actus, quo prescribitur modus, quo facienda est definitio, & est Logica docens definitionem, & vnius praceptorum, quibus Logica tradit modum, quo facienda est demonstratio, quia fit iuxta pracepta, quibus dicit Logica, demonstratio debet consistere tribus terminis, hoc ratione dispositis in propositionibus per se notis, & ita falsum est non posse eundem actum esse Logican, & vnum Logicæ, hoc est esse praeciprum circa aliquod sciendi instrumentum, & vnum praceptorum circa illum. Tertiò docent Combricenses, omnem syllogisticum probabilem circa obiectum cuiuscumque scientie non dependere ab habitu speciali illius scientie, sed tantum ab habitu Logica, quæ administra est reliquarum scientiarum, quod à veritate longe abest, quia id, quod vocamus vnam scientiam totalem, includit plures habitus & plures actus quosdam probabiles, & alios scientificos, licet aggregatum illud scientiam vocemus sumptuaria denominatione à praecipiis illius actibus. Ratio est, quia Logica tantum docet artificium syllogisticum tam in materia probabili, in qua probabilem syllogisticum constituit, quam in materia euidenti, in qua demonstrationem conficit, & ex vi habitus Logicae tantum potest intellectus vincere difficultatem quæ est in opere resultans ex artificio Logico, illa verò, quæ ex materia resultat, siue in materia probabili, siue euidenti vincenda est à peculiari habitu illius scientie, ad quem materia syllogismi spectat. Secundò si ab habitu Logicae procederent omnes syllogismi probabiles cuiuscumque materia, Logicus præcisè quatenus Logicus, haberet habitus ad disputandum de omnibus, quæ Philosophia, Metaphysica, & Theologia probabilitates disputant, & consequenter ad ferre omnia de quibus ha scientiae agunt, in quibus si res exacte examinentur, vix vnam demonstrationem per centum syllogismis probabilibus repudiemus. Ex quo infero vix vnum vel alterum syllogisticum demonstrationum scientie superesse. Quod enim Combricenses afferunt, videlicet id timendum non esse, quia omnia, quæ Logica scientiarum famula acquirit, supellebili accrebit reliquarum scientiarum, quibus acquiruntur, eleganter, & rhetorice dictum est.*

Sit ergo firmum, vnum Logicae extendi ad syllogismos probabiles, & ad demonstrationes ad quacumque materiam pertinentes, etiam in materia ipsius Logicae, quia licet hæ demonstrationes sint actus Logicae, & habeant pro obiecto sciendi instrumentum; v.g. definitionem, cuius directionem praescribunt, possunt esse obiectum aliorum praceptorum, quæ ad ipsam demonstrationem dirigantur, & ita praecipuum circa definitionem, potest esse vnius praceptorum circa demonstrationem, sicuti de cognitione dicebam, quæ potest esse speculatio vnius obiecti, & praxis respectu aliis cognitionis reflexæ.

Ex his infero rationem docentis, & vntem non esse differentias speciales Logicae, quilibet enim scientia practica; & qualibet ass potest dividiri in docentem, & vntem: docens dicetur actus artis vel scientiae praescribens modum praxis efficienda, & praxis ipsa vntem appellabitur.

Circa distinctionem actuum, & habituum nonnulli afferunt actum, & habitum Logicae docentis esse eundem: alij actus distinguunt, & non habitus: quod autem iuxta nostram principia dicendum sit facile explicabo. Actus Logicae vntem diximus esse omnes actus ad quacumque scientiam spectantes, directos etiam ad ipsam Logicam Logicae praceptis. Ex quibus inferitur actus Logicae vntem pertinentes ad omnes scientias distinctas à Logica diffire ab actibus Logicae, quia nullus actus alias scientias distinctas à Logica est actus Logicae docentis, demonstratio enim Metaphysica, & Theologia quantumvis dirigantur praceptis Logicae docentis, non sunt Logica docens ut per se notum est. Actus vero Logicae vntem pertinentes ad ipsam Logicam, necessariò erunt actus Logicae docentis, & vntem; vntem quia tales esse supponimus, ex eo quod dirigantur aliis praceptis Logicae;

F 3 docentis

docentis quia sunt actus proprii Logicae cuius munus est docere, & cuius omnes actus sunt præcepta, quibus doce-
mur sciendi instrumenta. Verumtamen talis
actus, qui simul sit actus Logicae docentis, quia prescri-
bit modum, quo facienda est definitio, & Logicae videntis,
qui dirigitur præceptis demonstrationis, dicitur Logica
docens, quatenus Logica docens veratur circa definitio-
nem per ipsum actum, & Logica videntis quatenus Logica
veratur circa demonstrationem per alios actus, quibus
Logica tradit modum quo facienda est demonstratio, quo-
rum directione fit hoc demonstratio, quia docemur definitio-
nem confidere, & ita numquam respectu eiusdem parti-
onis Logicae, neque respectu eorumdem præceptorum pote-
rit esse idemnam actus Logicae docentis, & videntis.

13 Ex his infero omnem actum Logicae esse actum Logicae
docentis, quia per hoc quod est docere constituitur actus
in ratione actus Logicae, non vero omnem actum Logicae
esse actum Logicae videntis, quia non omnes actus Logicae
diriguntur alii actibus, in modo ne in infinitum procedamus,
dandus est aliquis actus Logicae docentis, qui nullo alio
dirigatur, qui non erit actus Logicae videntis, quia cum
actus non possint se ipsum mutuò dirigere, necesse est
peruenire ad aliquem, qui a nullo alio dirigatur, vel in
infinitum procedere. Hac exposito à nullo posse negari, nisi
tantum contendendi animo, sunt enim iuxta principia
tradita omnino certa.

14 De distinctione habituum rem ita compono. In actu
Logicae videntis duplex potest excoigitari difficultas, que-
dam procedens ex materia, in qua fit sciendi instrumen-
tum; alia ex artificio Logico, quo debet constare sciendi
instrumentum, definitio videlicet, vel demonstratio.
Difficultas orta ex materia, in qua fit sciendi instrumen-
tum, debet superari habitu scientie, ad quam pertinet
materia, & obiectum formale instrumentum sciendi, quia
Logica non potest vincere difficultatem, quam habet
Philosophus in demonstrando dari unum primum motorum,
vel dari materiam primam, ex qua omnia naturalia
composita componantur, si enim hanc difficultatem vin-
ceret Logica habitus, superflueret habitus omnium scien-
tiarum, vna enim Logica sufficeret ad vincendas difficulta-
tes omnium scientiarum. Vincenda ergo est in actu Logicae
videntis difficultas orta ex materia demonstrationis,
& syllogismi, & ex obiecto formaliter, circa quod versatur
talis demonstratio, quod materiam voco respectu artificij
logicalis, & directionis formalis syllogisticæ. Difficultas
alias potest excoigitari orta ex artificio logicali, quod est
eiusdem rationis in omnibus demonstrationibus, in qua-
cumque materia sicut, & ad quamcumque materiam spe-
cient. Ad hanc difficultatem vincendam plurimum con-
ducere actus Logicae docentis mihi est omnino certum,
nemo enim iniicias ibit faciliter confidendum esse syllo-
gismum in quamcumque materia ceteris paribus ab homine
aprimè cognoscere modum, quo faciendum est, quam
ab alio qui penitus ignorat præcepta Dialecticae circa syl-
logismum efficiendum, norit enim præceptorum circa
demonstrationem, quæ est actus Logicae docentis, dirigetur
quisque ad demonstrationem faciendum in quam-
cumque alia materia. Ex hoc infero actus Logicae videntis
directiuè procedere ab actibus Logicae docentis, & mediis
his actibus ab habitu Logicae docentis, à quibus elicitiuè
procedunt actus Logicae docentis, eo modo, quo actus
procedunt à propriis habitibus sive per concursum acti-
uum, ut alij volunt, sive mediatæ informatione habitus, me-
diæ, quæ tanquam conditione potentia faciliter produci-
tur actus, ut alij opinantur, de quo dicam Controu. 12. de
anima, Punct. 4.

15 Superest difficultas an intellectus optimè directus per
præcepta Logicae docentis ad demonstrationes confiden-
das, iam promptior, & facilitior ad illas, quam esset, si hanc
demonstratio actionem non haberet, que consistit in acti-
bus Logicae docentis, adhuc habeat aliquam difficultatem
ortam ex artificio logicali distinctam ab illa, quæ oritur ex
hac materia, & ex hoc formaliter obiecto, circa quod versa-
tur demonstratio, quæ vincenda est ab habitu scientie, ad
quam vincendam requiratur specialis habitus Logicae
videntis? Nonnulli affirmantiam partem tenuerunt, ex eo
quod artifex, v. g. pictor postquam apprimè didicit pin-
gendi artem, supposita directionis arte difficultatem ha-
bet in ipsa pingenda confidenda. Negavitam partem verio-
rem esse affirmo, nullum enim inuenio caput, ex quo pos-

fit esse intellectus difficilis ad demonstrationem confi-
ciendam, postquam apprimè nouit modum, quo facienda
est distinctum à materiali, & formaliter obiecto, circa quod
demonstratio debet versari; cum vero difficultas ex hoc
capite orta vinecenda sit ab habitu scientie ad quam per-
nit demonstratio illa ratione materia, & obiecti forma-
lis circa quod versatur, superfluit alijs specialis habitus
Logicae videntis, cum nulla specialis difficultas vincenda
superest.

16 Ratio adducta pro opposita sententia nihil probat, quia
potior difficultatem habet in ipsa exequitione pictura,
postquam est instructus arte pingendi, quia non est eadem
potentia, quæ prescribit modum pingendi, & quæ pingit;
& ita postquam intellectus est optimè instructus arte
pingendi, potest esse manus difficilis ad exequendum id
quod intellectus prescribit. In intellectu autem eadem
est potentia prescribens demonstrationem faciendam, &
exequens ipsam demonstrationem, cui si ex materia dif-
ficultas non accretas in exequitione, nulla illi potest
inesse supposita directione, quam habet circa opus ex-
equendum. Quod si postquam intellectus actu prudentie
hic & nunc est optimè instructus circa actum fidei elici-
endum, difficultatem habeat in actu fidei ab ipso elicendo,
tota hæc difficultas oritur ex ipsa materia, seu ex mo-
tivo actus fidei, quod obscurè mouet, quæ sub habitu fidei
vincenda est; sicuti difficultas orta in actu Logicae viden-
tis ex materia & motivo, vincenda est ab habitu scientie
ad quam pertinet talis actu ratione materia, & obiecti
formalis, seu motu.

17 Ex hoc infero omnes actus Logicae videntis procedere
eliciuntur ab habitu, ad quem pertinet actus talis scientie,
& directiuè ab habitu Logicae docentis, non immediatè
& formaliter, quia habitus non immediatè neque forma-
liter dirigit potentiam, sed mediis actibus Logicae docen-
tis, qui immediatè & formaliter dirigunt potentiam ad
conficiendam demonstrationem (idem intellige de quo-
cumque alio sciendi instrumento) in quaunque materia,
& ad quamcumque scientiam spectantem. Infero simili-
ter actu Logicae docentis directum aliis præceptis eius-
dem Logicae, qui simul est actus Logicae docentis, v. g. de-
monstratio prescribens modum, quo facienda est definitio,
directa præceptis definitionis, procedere eliciuntur ab habi-
tuo parti Logicae prescribens modum definitionis con-
ficiendæ, & directiuè ab habitu parti Logicae prescribi-
entis modum quo facienda est demonstratio, non imme-
diatè, sed medio actu procedente ab habitu, qui actus imme-
diatè dirigit demonstrationem, qui est actus Logicae
docentis circa definitionem, & videntis respectu præcepto-
rum que tradit Logica circa demonstrationem.

18 Obicies: Ad habitum Logicae docentis non pertinet
confidere instrumenta sciendi, sed prescribere modum
quo sciendi instrumenta facienda sunt: ergo nullus actus
Logicae videntis eliciuntur procedere ab aliquo habitu Logi-
cae docentis. Respondeo, ad Logicam docentem spectare
trahere præcepta circa instrumenta, per demonstrationem
enim ostendit Logica, quomodo facienda sit definitio, &
per definitionem circa ipsum demonstrationem docet,
quomodo facienda sit demonstratio; & ita ad Logicam
docentem pertinere confidere in propria materia sciendi
instrumenta, quæ formaliter sunt præcepta, seu directio-
nes circa alia instrumenta, quæ tanquam obiecta respi-
ciantur. Habitum tamen Logicae docentis à quo immediatè
elicitur tale instrumentum, demonstratio videlicet, quæ
est doctrina circa definitionem, deseruit ad vincendam
difficultatem, quæ oritur in hac demonstratione ex mate-
ria, & obiecto formaliter illius; illa vero quæ oritur ex ipso
artificio Logicali communis omnibus demonstrationibus,
non vincitur ab hoc habitu, sed immediatè ab actu præ-
scribente modum, quo facienda est demonstratio, & me-
diatè ab habitu Logicae docentis à quo eliciuntur procedit
talis actus.

19 Obicies: Actus Logicae docentis, & videntis distinguun-
tur in specie: ergo non possunt procedere ab eodem habi-
tu. Dixi eundem actum Logicae docentis posse esse
actum Logicae videntis, licet in ordine ad diversa extrema,
quia actus dicitur docens respectu praxis, quam prescribit
& respicit tanquam obiectum; & dicitur videntis respectu
alii actus, à quo tanquam obiectum reflexè respicitur, &
cuius est praxis, quapropter omisso antecedenti, distinguo
consequens. Ergo non possunt procedere ab eodem habitu
vterque

vterque directiuē, vel vterque elicitiū, concedo consequentiā; in eodem enim actū, qui simul est actus Logicae docentis assigno respectum ad vnum habitum, à quo quatenus est docens procedat, & ab alio à quo procedat quatenus videntes ergon possum procedere ab eodem habitu vnuſ elicitiā, & alter directiuē, nego consequentiā, vltio enim cuiuscumque obiecti directiuē procedat à cognitione, & media hac ab habitu, & principio à quo procedit elicitiū cognitionis, & nihilominus cognitionis, & vltio specie differunt.

20 Obiectio: sequi ex nostra doctrina habitum Logicae videntis adhuc respectu huius actus non esse vnum simplicem sed duplīcē, vnum directiuē, & aliū elicitiū. Respondeo: respectu eiusdem actus tantum dari vnum habitum Logicae videntis, qui directiuē concurrit ad actum, hunc verò connotare aliū habitum à quo elicitiū procedat talis actus, qui non dicitur habitus Logicae videntis, sed habitus illius scientiæ ad quem secundum se pertinet actus ille, qui dicitur Logica videntis, sicuti potentia intellectuā, qua est directiuē actuum voluntatis connotat potentiam volitivam, à qua actus voluntatis elicitiū procedant, quia illius munus est dirigere mediis propriis actibus actus elicendos ab aliis potentissimis, & ita elicitiū dicitur respectu propriorum actuum, & directiuē respectu actuum potentiae volitivae, non tamen dicitur dari duplīcē potentiam directiuē respectu eiusdem actus volitivae potentiae. Sic contingit in habitu Logicae videntis, cuius est mediis propriis actibus dirigere actus elicendos ab alio habitu, & respectu illorum propriorum actuum, quos immedietè elicit, dicitur Logica docens, seu habitus Logicae docentis, & respectu aliorum, quos ab alio habitu elicendos dirigit, dicitur habitus Logicae videntis. Et sicut actus voluntatis, quia dirigitur ab actis intellectus, supponit potentiam volitivam tanquam principium elicitiū, & potentiam intellectuā, qua est principium elicitiū intellectus, quia dirigitur, tanquam principium directiuē remotum; sic actus Logicae videntis, quia est actus peculiaris scientiæ directiuē actu Logicae docentis supponit tanquam principium elicitiū proximum habitum talis scientiæ, cuius est proprius, & habitus Logicae docentis, qui est principium elicitiū proximum actus, quo dirigitur, tanquam principium directiuē remotum, qui quatenus directiuē est dicitur habitus Logicae videntis.

21 Obiectio vltimò: Is qui conficit plures demonstrationes Philosophicas in Dari absque vltis praceptis Logicae, facilis est ad faciendas alias demonstrationes in Dari; ergo per actus aliarum scientiarum constituitur quis facilis ad faciendos syllogismos, & sic ad alia sciendi instrumenta conficienda; ergo actibus aliarum scientiarum acquiritur habitus Logicae videntis; ergo habitus Logicae videntis non distinguitur ab aliarum scientiarum habitibus. Respondeo hominem ablique arte conscientiē syllogismos, aut alia sciendi instrumenta, constitui facile ad syllogismos, seu alia sciendi instrumenta facienda; hinc tamen neque habere actum, aut habitum Logicae videntis, quia actus Logicae videntis est syllogismus factus cum directione artis Logicae, & habitus huius actus est facilitas ad faciendos syllogismos praecipiti Logicae directos, ille verò qui syllogismos sine praecipi Logicae efficeret, quātūmvis facilis esset ad illos, neque syllogismos ex arte faceret, quod est habere actum Logicae videntis, neque facilis esset ad faciendos syllogismos arte directos, quod est habere habitum videntis Logicae: Sicut qui ex experientia, & nullā Medicina regulā duabus medendi facilitatem habet, nullo Medicina docentis, aut videntis habitu gaudet, quia habitus Medicina non est facilis ad medendum, sed facilis ad medendum actibus directis Medicinae praecipiti.

P V N C T V M III.

An Logica sit scientia.

Plures inuenio circa eisdem questiones oppositas sententias, quarum rationem disconvenientia si illius expendiuntur authores, facile inter se conuenient, & per longis, & valde prolixis disputationibus parcerent, agnoscentes tantò operę questionis materiam dignam non

esse, totamque resoluti in puram de nomine questionem. In his est, quam præfixus titulus proponit, in qua multum de nomine disseratur, ut ex dicendis confitabit, in quibus accuratè discernam illa, in quibus tantum de nomine dissenso ab his, in quibus de re ipsa potest esse contentio.

Logicam non esse scientiam defendunt nonnulli ex antiquis, quos referunt Noſtri Conimbricenses, q̄st. 4. Proem. art. 3. Hos sequuntur Pereira lib. Philosophie cap. 1. P. Vallius part. 1. Prolegomenorum q̄st. 4. c. 10. P. Smigleſtiſ disp. 2. q̄st. 5.

Logicam propriissimè esse scientiam defendunt D. Th. 4. Metaphys. cap. 4. sc̄t. 4. Scot. q̄st. 1. vniuersalium, Conimbr. suprā. Toletus q̄st. 2. Proemij, Hurt. disp. 2. sc̄t. 1. 5. 2. Arriag. disp. 3. sc̄t. 3. Merinero disp. vnic. proem. q. 3. qui omnes assertur Logicam docentem esse scientiam, licet de Logica vidente diuersimodè loquantur. Patrocinantur eidem sententia quā plures antiqui Philosophi apud Conimbr. suprā.

Ex his, qui assertur Logicam non esse scientiam nullus est, qui neget Logicam habere plures demonstratio-nes, & ex principiis per se notis per legitimas illationes plures conclusiones deducere, hoc tamen non obstante assertur Logicam non esse scientiam, quia plures haberet conclusiones non scientificas, sed tantum ex principiis probabilibus deductas. En egregiam de nomine questionem inter Patronos vtricunque sententias, conuenient omnes Logicam habere aliquos actus scientificos, & alios tantum probabiles, & dissident, an ratione actuum scientificorum scientia sit absolute dicenda, non obstantibus probabilibus, vel an non ita sit dicenda ratione actuum probabilium non obstantibus actibus scientificis? In questione de nomine cum illis eo, qui assertur actus probabiles, & non scientificos non impedit Logicam ratione aliorum actuum scientiam dicere, si ex alio capite reliqui actus absolute scientifici sint: quamlibet enim scientiam totalem absolute nomine scientia appellamus, etiam si secundum aliquas sui partes probabiliter tantum circa obiectum feratur, dum tamen secundum alias scientificè procedat: Si enim totalis scientia absolute scientia dicenda non esset, quoties probabiles aliquos actus includit, neque Philosophia, neque Metaphysica scientia efficit dicenda, cum plures conclusiones includant tantum probabiliter deducatas.

Alij vero Logicam a ratione scientiæ excludunt, quia non est speculativa, sed practica, & Aristoteles nomine scientiæ tantum intellexit Metaphysicas scientias. Et aliam de nomine questionem in qua authores, qui affirmant, & alij qui negant Logicam esse scientiam, admittunt Logicam demonstratiū, & practicè procedere circa suum obiectum, & postea disputant an possit scientia die necne, ex eo quod practica sit. Quæ quidem qualitas ad hunc locum trahenda non esset, in quo debebamus supponere quid sit scientia, seu quid debeamus intelligere hoc nomine scientia, & postea examinare an ratio significata per nomen Logicae conueniat. Est ergo in hac questione firmum inter authores, Logicam esse scientiam, si per scientiam actualē tantum intelligamus cognitionem legitime deductam ex principiis evidenter, & per se notis: est etiam inconcurrens inter illos, qui affirmant scientiam esse practicam, Logicam non esse scientiam dicendam, si nomine scientiæ actualis non intelligatur quæcumque legitima conclusio ex principiis evidenter, & per se notis, sed illa quæ speculatiū circa suum obiectum versatur. Est ergo tota dissensio in hac materia an tantum conclusio evidens pure speculativa dicenda sit actualis scientia; an etiam quilibet conclusio euidentis etiam practica talis sit dicenda; quæ est pure de nomine, vel ad summum de mente Aristotelis, de qua possumus disputare inquirentes an Aristotelem nomine scientiæ intellexerit tantum scientias speculativas, & etiam eodem nomine practicas voluerit intelligi. Aristotelem tantum intellexisse nomine scientiæ scientias pure speculativas, dum s. Ethic. cap. 3. habitus, virtutes diuīst in Intellexum, scientiam, Sapientiam, Prudentiam, & Artem, ostendi Controu. I. Punct. 5. eodemque sensu loquuntur esse dixi i. Postler. text. 5. alij 7. & 2. Metaphys. text. 3. vbi scientias practicas exclusit à ratione scientiæ. Verumtamen ibid. reuli Aristotelem s. Metaphys. textu 1. vbi scientias practicas absolutè nomine scientia appellavit. Ex quo intuli locis primò citatis non intellexisse Aristotelem

scientia nomine omnem scientiam propriè dictam, sed rationem perfectissimam scientia, quæ est in scientia speculativa, & tandem conclusi in fine Punct. s. citati, questionem esse purè de nomine, an scientia practica absolute scientia dicenda sit necne; quod iterum affirmo. In quaestione ergo de nomine, cuius neutra contradictionis pars poterit probari ex alio capite, quam ex Doctorum vnu, affirmo scientias practicas absolute scientias esse dicendas, quia communis hominum consensus cuicunque conclusioni evidentem nomen actualis scientia imperatur.

6 Verumtamen sunt alij, qui ex natura cognitionis practica nonnullas proprietates cum ratione scientia repugnantes deducere intendant, quorum fundamenta adducam, & soluam, ut ex omni capite constet Logicanm absolute scientiam esse dicendam, etiam secundum omnes suos actus practica sit.

7 Obiectum primò: De ratione scientia est, ut sit de iis que sunt talia secundum naturam, non ex nobis; sed quæ in se ipsis, & in sua natura, & non in nobis principium habent. Sed practica cognitio non versatur circa obiectum, quod sit tale ex natura rei, sed ex nobis: ergo cognitio practica non potest esse scientifica, seu actualis scientia. Maior probatur ex Arist. s. Ethic. cap. 3. Minor probatur ex ipsa natura cognitionis practica, cuius est dare esse obiecto. Consequenter videtur legitimus. Respondeo Aristotelem nomine scientie non semper intellexisse scientiam in toto sua latitudine, sed aliquando illud contraxisse ad rationem perfectissimam scientie, quapropter ethi conditio in maiori propositione apposita tantum conueniret scientiis speculatiis, non ideo à ratione scientie, scientie practica essent relegandas: quia doctrina ad Philosophi autoritatem satisfaci. Iam ad doctrinam Maioris propositionis secundum se sumptam, Respondeo non esse inconveniens principium existentia obiecti esse in ipso cognitione, ad hoc vt cognitio versetur scientificè circa illud, quia etiam obiectum à cognitione producatur, dicitur tale secundum suam naturam, quia ex sua natura habet non posse existere sine his predicatis essentialibus, & repugnat sine ipsis existere, quod est habere esse ex sua natura omni modo, quo illud potest habere ens creatum, quod essentialiter debet ab alio dependere. Rem explico: agit Philosophia speculativa de homine, Logica practica de syllogismo; differunt ex eo, quod cognitio Philosophica, non est principium hominis, & cognitio Logica est principium syllogismi, quæ differentia reperitur in ipsis obiectis in ordine ad eadem cognitiones, quorum unum procedit à cognitione practica tendente circa illud, & aliud non procedit à cognitione speculativa, quæ respicitur. Ceterum sicuti syllogismi existentia habet esse à cognitione practica, tanquam à principio, hominis existentia habet esse ab alio principio, à quo procedit, cum non sit à se; & sicuti dicimus hominem habere à se, seu ex se sua predicata essentialia, verbi gratia esse animal & rationale, quia repugnat esse hominem, quia sit animal rationale; sic syllogismus habet ex se, seu à se sua predicata essentialia, quia repugnat dari syllogismum, qui non constet tribus terminis certa, fixaque ratione dispositis, neque minus repugnat dari syllogismum in Barbara non compositum tribus terminis, quorum unus qui dicitur medium sit subiectum Maioris propositionis, & prædicatum Minoris, & aliis, qui dicitur major extremitas sit prædicatum Maioris, & Conclusionis, & aliis, qui minor extremitas dicitur sit prædicatum Minoris, & Conclusionis, quæ repugnat dari hominem, qui non sit animal rationale: ergo in eo sensu in quo potest dici obiectum creatum scientia speculativa habere essentialia à se, seu ex se, quia illam aliter habere non potest, quam ab aliquo principio, quodcumque sit illud, à quo producatur, poterit idem dici de obiecto scientie practica.

8 Obiectum secundò: Obiectum cognitionis practica potest hac vel illà ratione produci, bene & male fieri: ergo non habet ex se determinata prædicta, de quibus possit dari scientia. Respondeo idem obiectum cognitionis practica, v. g. syllogismum in Barbara, seu in alia quocunque figura, non posse diversis rationibus produci, neque indifferens esse, ut bene, malè fieri, sed necessariò certa quadam ratione producendum esse, & rectè esse faciendum, si talis syllogismus faciendum sit, scientia enim

practica non eò tendit, ut rectè fieri aliquod obiectum, quod indifferens est ut bene vel male fiat, sed ne loco obiecti producendi, quod per se ipsum rectum est, & non potest eo ipso quod fiat non recte fieri, producatur aliud obiectum quod per se ipsum declinet à dictamine scientie practica, aliter fieri negat. Patet hoc in quocumque syllogismo, qui est obiectum scientie practicae, qui per se ipsum est conformis, aut disconformis reguli artis, & nunquam fieri potest ut syllogismus ille, qui semel est disconformis, fiat conformis, aut è contra; idemque est dicere: syllogismus iste non est recte factus iuxta syllogismi regulas, ac dicere, syllogismus iste, seu propositiones iste, quæ syllogismi loco ponuntur non sunt syllogismus, neque ex illis syllogismus resulat: idem dico de quocumque sciendi instrumento, idem enim est dicere, haec definitio, seu haec divisio, seu haec demonstratio est vitiosa, ac dicere haec definitio, aut divisio, aut haec demonstratio simpliciter talis non est.

9 Obiectum tertio: Omne obiectum cognitionis practica est illud, quod fieri potest à nobis: sed illud quod fieri potest à nobis est singulare: ergo omne obiectum practicum est singulare. Sed de singularibus non datur scientia: ergo de obiecto cognitionis practicae non potest dari scientia: ergo cognitio practica, quæ versatur circa tale obiectum, scientia non est. Hurtadus disp. i. Metaphys. sct. s. sublect. 4. afferit posse dari scientiam de singularibus, quia de his numero cælis, qui de facto sunt inquirit Philosophia, an constent materia, & formæ: & quia cùm quærum de magnitudine celi Empyrei, Solis, & Luna agitur de hoc cælo Empyreo, & de hoc Sole, & Luna, quæ de facto sunt, & ex his singularibus doctrina ad alia similia ducitur. Similiter demonstrat Astrologus hanc numero eclipsis crastinæ die futuram, & hanc numeri stellarum coniunctionem, que motu naturali cælorum mediæ hac nocte continget.

10 Non haec conuincent dari scientiam de singularibus quatenus singularia sunt, & vltimas differencias individuas includunt, quia cùm inquiritur de his numero cælis, qui de facto sunt, an constent materia, & formæ, non de illis inquiritur formaliter ut sunt talia individua, quia etiam si effent alij cæli numero diversi cum proprietatibus omnino similibus, quos neque sensus neque intellectus humanus ab his posset discernere, idem eodem modo de illis disputaret; sed demonstratio si qua est in hac materia, procedit de his cælis quatenus conuenient cum aliis eiusdem rationis cum ipsis, qui eorum locis possent produci. Idem dico de eclipsis, & siderum coniunctione, quas demonstrat Astrologus: non enim illas demonstrat, quatenus sunt talia individua, neque quatenus procedunt ab hac ratione individua motus, sed secundum rationem communem quæ comprehendit aliam individuam eclipsim, & aliam individuam coniunctionem, quæ ab alio numero cælorum motu, & ab aliis cælis numero distinctis possent contingere.

11 Respondeo obiectum cognitionis practica esse obiectum quod potest fieri à nobis, nihilominus posse esse rationem communem, & vniuersalem materialiter sumptam, seu quæ sit vniuersalis per ipsam cognitionem, quia haec ex parte obiecti nihil aliud dicit, quā plura individua, quorum vniuersalitas non supponit ad ipsam cognitionem, quia in mea sententia vniuersalitas à cognitione non distinguitur, & in sententia aliorum sit per ipsam cognitionem. Ad formam argumenti respondeo cœcessa majori distinguendo minorem. Obiectum quod potest fieri à nobis tantum est hoc numero singulare, & non aliud, nego hoc singulare, & illud singulare vnumquodque ut distinctum ab alio, concedo. Deinde distinguo consequens: ergo obiectum cognitionis practica debet esse hoc singulare, & non aliud, nego consequentiam: debet esse hoc singulare, & illud singulare, concedo consequentiam. Deinde distinguo minorem seu secundum antecedens, sed de singularibus non datur scientia, distinguo minorem; de singularibus non datur scientia, quatenus cognoscuntur secundum rationem communem omnibus, & instar vnius nostro modo concipiendi, in réque omnibus similem, nego: secundum rationem illam quæ est propria huius numero individui ut distincti ab aliis, transeat. Itaque cognitionis practica respicit plura individua, quorum quolibet possumus ex vi illius cognitionis efficere,

etas

intercedit tamen duplex differentia; prima est, quod una, eademque practica cognitionis attingit simul omnia individua, que non nisi successuē & per distinctas actiones nos possumus efficiere. Secunda, quod ex vi cognitionis practicae scientificæ, quā omnia individua, quae à me fieri possunt confundantur, & ab illis praefunduntur, sive ex parte actus, sive ex parte obiecti, differentia individuialis, ex vi tamen actionum, quibus sunt neque datur confusio aliqua individualium, neque differentiarum præcisio, quia licet intellectus vim habeat præscindendi unum prædicatum ab alio ex his, quae sunt in obiecto, nulla potencia effectiva neque ipse intellectus potest similarem præcisionem exhibere circa effectum. Itaque ex vi cognitionis præscindens, per quam fit sive actiuē, sive formaliter obiectum viuens, sive datur actio non præscindens: seu hanc numero praxis, quia ex vi cognitionis; quā ego dico, syllogismus in Darij consistat tribus terminis hac ratione dispositis, que se extendit ad omnes syllogismos, qui in Darij fieri possunt, & præscindunt à differentia individuali cuiusque, habet intellectus sufficientem directionem, ut oblatā hae aut illā materiali, in hac seu in illa possit syllogismum in Darij consciere.

¹² Obiectis: Cognitiones scientificæ sunt eterna veritatis, & habent obiectum necessarium. Sed id quod potest à me fieri non habet eternam veritatem, siquidem in tempore sit, neque est obiectum necessarium, siquidem potest non fieri: ergo non est obiectum scientie. Respondo. Cognitiones scientificas dici eterna veritatis, & necessaria, non quia annunciant aliquid obiectum existens ab eterno, seu necessarium secundum existentiam, sed quia de obiecto sive necessario, seu contingenti, secundum existentiam ab eterno, vel in tempore existenti enunciant ea, que illi sunt essentialia, præcisè quatenus essentialia, seu quatenus connexa cum subiecto in quocumque statu consideretur, sive existens, sive tantum possibile, exempli gratia, haec propositio, homo est animal rationale, dicitur eterna veritatis, quia tantum significat implicare dari hominem, qui non sit animal rationale, quod per totam eternitatem verum est, quis nullum eternitatis instantis assignabis, in quo deitur homo, qui non sit animal rationale, et si quocumque instanti homo existens contingenter existat, & in illo potuerit non existere. In hoc sensu de syllogismo, quem contingenter in tempore conficio potest dari propositio veritatis necessaria, & eterna, haec enim veritas, syllogismus in Darij consistat tribus terminis hac ratione dispositis, ab eterno prolatā est vera, quia sicuti implicat dari hominem in aliquo eternitatis instanti, in quo non sit animal rationale, sic implicat in aliquo eternitatis instanti dari syllogismum in Darij, qui non consistat tribus terminis hac ratione dispositis. Eodem sensu omnes conclusiones ab eterno veritatem, & necessitatibus habent, ab eterno enim est obiectum huius propositionis, *Definitio consistat genere & differentia*, hoc est, eo ipso quod sit definitio, in quacumque materia illa sit contabit genere, & differentia, & ab eterno est verum dicere, *definitio est clarior definitio*, hoc est eo ipso quod sit definitio, in quacumque materia illa sit, erit clarior suo definitio: ex hoc ergo capite non repugnat cognitionem practicam tendere scientificæ in obiectum ex vi illius in tempore, & contingenter producere, cum de obiecto contingenti secundum existentiam possint dari enunciations necessaria, & veritatis eterna.

Ex hoc inferes verum non esse, quod docet Smi. Letius, disp. 2. quæst. 5. pag. 173, existentiam subiecti practici dependeret à nobis, & a nobis constituti, & ita omnem conclusionem practicam dependeret ex altera premissa contingentia, quia eti medium in maiori necessario coniungatur cum passione, in minori contingentia coniungitur cum subiecto, quae contingentia impedit absolutam propositionem conclusionis. Quam doctrinam hoc Logico exemplo confirmari dicit. *Omnis syllogismus constans talis dispositione relatae concludit: syllogismus in Barbara consistat tali dispositione terminorum: ergo syllogismus in Barbara resili concludit: in quo syllogismo manifestum esse ait, medium necessario coniungi cum passione; in minori autem affirmat, contingenter cum suo subiecto coniungi; nam quod si ogismus ille sit in Barbara, & quod habeat talem dispositionem non provenit ex natura rei, sed ex intellectu*

nostro talem structuram syllogismi consciente ad finem recti discursus.

¹³ Rem non ita se habere constat ex doctrina tradita, quia quod syllogismus ille, qui de facto est in *Barbara* sit in *Barbara*, & talem dispositionem terminorum habeat, tantum potest à nostro intellectu dependere, quatenus dependet à nostro intellectu fieri talem syllogismum, in quo sensu etiam pendet à Ioanne generante Petrum, hunc esse hominem, & esse animal rationale, quia sicuti syllogismus, qui est in *Barbara* non existaret, si non fieret à nostro intellectu, sic Petrus, qui est animal rationale, non existaret si non procederet à Ioanne, vel ab alio loco Ioannis, & sicut implicat Petrum produci à Ioanne, vel à quocumque alio, quin Petrus euadat homo, & animal rationale, sic implicat hunc syllogismum, quem dicimus esse in *Barbara* produci ab intellectu, quin euadat *Barbara*, & cum huc terminorum dispositione, quā essentialiter constat, ita ut si in aliquo terminorum alteraretur dispositio, non solum non esset syllogismus in *Barbara*, sed neque esset idem syllogismus, quia physicè esse, hunc syllogismum, esse in tali figura, & habere hanc terminorum dispositionem sunt omnia realiter idem. Quomodo autem regule artis deferuant ut syllogismus sit in *Barbara* dixi supra. Regule autem artis ut sive dixi non deferunt, ut syllogismus idem indifferens sit, vel non sit in hac figura, de facto sit in illa, sed ut ex innumeris syllogismis probabilibus, quorum hic essentialiter est in *Barbara*, ille in *Darij*, ille in *Cesare*, & ille in *Datapi*, & aliis conceptibus quā syllogismorum apparentiam habent, & syllogismi non sunt, à nobisque propter illam fallacem apparentiam syllogismi fallaces appellantur, de facto intellectus noster elicet hunc syllogismum præ alio, qui essentialiter est in illa figura, in qua nos intendimus syllogismum confidere.

¹⁴ Ultimò adduci solet quoddam problema Aristotelis assertentis absurdum esse simul querere scientiam, & modum sciendi: Sed Logica est modus sciendi: ergo non est scientia, alias in Logica simul daretur scientia, & modus sciendi, & qui Logicam inuestigaret, quereret simul scientiam, & modum sciendi. Plausibilis inter Doctores solutio est, Aristotelem fuisse loquutum de scientia distincta à modo sciendi, & tantum intendisse absurdum esse simul querere Logicam, & scientiam aliam à Logica distinctam.

¹⁵ Hic latè nonnulli disputant, an Logica non tantum vt docens, sed vt vtiens sit scientia? Huic questioni facile respondeo: Logica vtiens formaliter est quodlibet sciendi instrumentum in quacumque materia confectum, seu ad quacumque scientiam pertinens vt actu directum, & dependens à preceptis Logicæ: sed hunc syllogismum, quem ego conscio, actu dirigi Logicæ preceptis, & ab illis dependere, est quedam extrinseca denominatio, quia absque illis preceptis, eti non ita facilè posset fieri idem syllogismus, & non pertinet formaliter ad tendentiam syllogismi directi in suum obiectum: ergo non pertinet ad rationem formalem scientie: ergo Logica vtiens vt vtiens non est scientia. Priorem consequiam probo: ratio scientie est intrinseca actu, & dicit respectum ad obiectum. Sed ratio formalis vtiensis non est intrinseca actu, neque dicit respectum ad obiectum: ergo ratio formalis vtiensis, non est ratio formalis scientie: ergo actus Logica vtiensis vt vtiens non est scientia. Ex hoc infero actum Logica vtiensis vt vtiens nunquam esse scientiam formaliter, materialiter autem aliquando non ita, quia aliquando actus directus preceptis scientie est.

¹⁶ Logicam docentem, vt docentem vulgo dicitur esse scientiam, quod non ita intelligendum est, vt omnis formalitas docentis, seu omnis docendi ratio sit ratio formalis scientie, quia in Logica docente plures sunt actus tantum probabiles, qui nullā ratione, neque formaliter vt docentes, neque materialiter sumptū scientifici sunt. Respectus docentis est respectus ad obiectum, de quo Logica ostendit quā ratione faciendum sit, quod potest docere conclusione deducta ex principiis probabilibus, & tunc talis doctrina formaliter non erit scientia; & potest docere modum quo faciendum sit sciendi instrumentum per medium evidens, seu conclusione deductā ex premisis evidenter, & tunc talis doctrina, seu talis docendi modus erit formaliter scientia, ad cuius rationem for-

malem

malem spectat tendentia in obiectum, quod ex vi illius appetit per medium euidens. Ex hoc infero Logicam docentem ut docentem præcisè sumptum non esse scientiam, quia potest dari actus Logicae docentis, qui scientia non fit; Logicam vero ut docentem, seu ut ostendentem modum quo faciendum est sciendi instrumentum per medium euidens, seu conclusione deducta ex præmissis euidentibus formalissimè esse scientiam.

18

Omnia que de actibus Logicae ut sic, & de actibus Logicae docentis & ventis huc usque diximus disputantes, an illis ratio scientiae actualis conueniat, eodem prorius modo transferenda sunt ad habitus, à quibus procedunt; ille enim habitus dicitur habitualis scientia, qui est principium actus, qui est scientia actualis; & habitus, qui huiusmodi actus principium non est, nullatenus habitualis scientia dicitur.

P V N C T V M IV.

An Logica sit ars.

1

Ncidimus in egregiam de nomine questionem, quam sine contentione adhuc illorum, qui de hac re contendunt, breuiter definiam. Logicam esse artem defendunt P. Fonseca 2. Met. cap. 3. quæst. 2. sect. 4. P. Valsq. 1. 2. disp. 85. cap... & pauci ex antiquis apud Vallium modo citandum. Dialecticam non esse artem defendunt P. Tolet. q. 4. de Dialectica in communis proprie finem, P. Vallius Part. 2. Prolog. q. 4. cap. 10. P. Smigletius disp. 2. sect. 5.

2

Aristoteles artem definit: *Habitus cum ratione factius*, que differt à prudentia, quam definit idem Philosophus: *Habitus cum ratione actius*, per ly *factius*, cuius verbi exppositio est totum huius difficultatis negotium. Duxi Controu. 1. Punct. 1. Aristotelem factiōnē appellasse, omnem actionem sive internam, sive externam distinctam ab habitu voluntatis, quod inferebam, ex eo, quod in illa diuīsione habitus in Intellectum, Sapientiam, Prudentiam, & Artem, nomine artis scientias practicas intellexerit, & nomine scientia speculativa tantum comprehendit. Iuxta hanc definitionis Artis expositionem, Logicam esse artem compertum est, quia est habitus cum ratione præscribens quā ratione facienda sint sciendi instrumenta, quā sunt operationes intellectus distinctæ à voluntatis operationibus. Neque ars secundum hanc acceptiōnem defumpta opponitur cum ratione scientia, potius omnes scientias practicas comprehendit.

3

Alij ex Aristotele probare intendunt factiōnē esse actionem, quæ præter ipsam habet aliquod opus externum quod post se relinquit, sicuti ars adificandi post actionem relinquit adificium post illam perseuerans. Ex eodem capite iidem affirmant Aristotelem 1. Magnorum Moraliū c. 33. negare ethiarchizationem esse factiōnē, quia non relinquit opus post se. Luxa hanc artis acceptiōnem Logican non esse artem compertum est, quia operatio, ex vi cuius sciendi instrumentum constituitur, nullum opus post se relinquit, & ita habitus, ex vi cuius sit sciendi instrumentum habitus factiōnē dici nequit, & consequenter habitus factiōnē dici non potest. Ex hoc capite à ratione artis P. Toletus, P. Vallius, & P. Smigletius suprā citati Logican excludunt.

4

Tota hæc quæstio deuoluitur ad inquirendum, quid Aristoteles intellexit per nomen *factius* in definitione positum, & quid idem Philosophus per factiōnē intelligat, cuius principium nomine *factius* significatur, in qua video nobiles Aristotelis interpres afferentes Aristotelem nomine *factius* intellexisse principium operationis exteræ, ideo ab hac expositione non recedo, iuxta quam dicendum est Logicam non esse artem. Standum tamen est dictis Controu. 1. Punct. 5. vbi dixi nomine artis omnes scientias practicas intellexisse Aristotelem, & ita nomen *factius* in definitione artis appositum extendendum esse ad omnes operationes etiam internas distinctas à voluntatis operationibus.

5

Quæ duo componentur si dicamus in predicta definitione extendisse nomen artis, & rationem factiū, ad habitus, qui strictè loquendo factiū non sunt, & rationem factiōnē ad actiones, quæ non ita simpliciter debent appellari, sed tantum secundum quid propter similitudinem aliquam, quam habent in hoc quod est dirigi aliis actibus

intellectus, cum externis operationibus, quæ propriæ factiones dicuntur. Cum enim in eadem diuīsione nomen scientia non in rotâ sua fatitudine defumpſisset, quatenus se extendit ad omnem scientiam, sed tantum pro scientiis speculatiis, necessum fuit illi nomen artis extenderet ad illa quæ tantum secundum quid, & propter similitudinem aliquam artes dicuntur, ut sub illo comprehendenderetur ea, quæ nomine scientiæ sub quo legitimè comprehendendi debent, continerentur. Potuit autem Aristoteles ut nomine scientia strictiori significatione, quam in se habet, ut ostenderet excellentiam scientiarum speculatiuum, quarum comparatione practica scientia, etiæ essentiæ scientiæ gaudeant, non simpliciter scientia appellandæ esse videntur. Supposita autem hac stricta acceptio scientia, necessum fuit laxa ut artis acceptio, ne scientia practica in illa diuīsione non contenta nomine scientia omnino à diuīsione excluderentur.

P V N C T V M V.

An Logica sit scientia practica vel speculativa.

R euocanda sunt in memoriam illa, quæ de natura scientia practica & speculativa tradidi Controu. 1. Punct. 2. quibus præmissis facilè præsentem dirimam quæstionem.

Prima sententia docet Logicam esse purè speculatiuum: sententiam hanc defendunt Scotus, quem sui sequuntur. Ex modernis Rada Controu. 3. art. 2. Faber in prologo sententiārum disp. 9. c. 1. Theodorus ibid. quæst. 4. Merinero in Logica disp. vnica prœomial. quæst. 6. sect. 2. & apud hos plures ex antiquis Scori discipulis. Eandem amplectuntur ex Thomistis non pauci, Capreol. q. 2. prol. Soncinas 6. Met. q. 2. Tabel. ibid. Sotus in Logica q. 4.

Secunda sententia docet Logicam partim esse practicam, partim speculatiuum: ita sentiunt P. Valsq. 1. part. disp. 4. n. 2. P. Suar. 2. Met. disp. 44. sect. 13. n. 54. P. Rub. q. 5. Proemij num. 14. Hurt. disp. 2. sect. 2.

Tertia sententia docet Logicam neque esse practicam, neque speculatiuum, neque utramque differentiam secundum distinctos actus habere, quia neutram illarum propriæ in se habet; & impropriæ aliquid viriusque participat. Sententiam hanc defendunt Smigletius disp. 2. sect. 4. & P. Vallius part. 2. prolog. q. 4. c. 16. c. 15. 16. & 17.

Quarta sententia cui assentior asserit Logicam esse mereorū practicam. Defendunt hanc sententiam Fonseca 2. Met. c. 3. q. 2. sect. 4. Conimb. q. 4. art. vnico, Arriaga disp. 3. sect. 4. subsect. 2.

Prima sententia fundamentum est Logicam versari circa operationes intellectus, ex quo inferit Logicam non esse practicam, quia ratio practicæ dicit ordinem ad proximam, & operatio intellectus praxis esse nequit, cum essentialiter sit speculatio, quæ praxis oponitur. Fundamentum istud impugnauit Controu. 1. Punct. 2. vbi contra Seorum, & illius affectus probauit nostri intellectus operationem optimè posse rationem praxis habere, & hanc non dicere actionem distinctam à nostri intellectus operationibus.

Fundamentum secundæ sententia est, dati in Logica aliquos actus, qui practici esse nequeunt, quos postea obiciam contra propriam sententiam, & ostendam tales actus practicos esse, vel ad Logicam non pertinere.

Eidem ferè fundamento, quo prima, tertia innititur sententia, quæ asserit Logicam non esse propriæ practicam, neque propriæ speculatiuum, negat enim esse speculatiuum, quia non sit in cognitione sui obiecti; & non affirmat simpliciter esse practicam, quia illius obiectum sunt nostri intellectus operationes, quibus ratio praxis conuenire nequit, quia hæc dicit actionem distinctam ab operationibus nostri intellectus. Concedo ergo huic sententiæ Logicam non esse speculatiuum proper rationem, quæ ipsa vtritur, & nego practicam dici non posse, quia versetur circa operationes nostri intellectus, quibus ratio praxis conuenire non possit, ostendi enim loco citato optimè predictam rationem praxis nostri intellectus operationibus conuenire. Quod si velis defendere proxim dicere actionem distinctam à nostri intellectus operationibus, alii cui testimonio Philosophi adhaerens, contentio tantum poterit esse de Philosophi mente, in re enim omnes coenimus Logicam dirigere nostras intellectus operationes,

&

& non alias ab his distinguitas, quod nos dicimus sufficere, ut practica appelletur, & tu dicis sufficiens non esse vt à nobis practica dicatur, absque eo quod tu neges in Logica formalitatem aliquam, quam nos concedamus, vel absque eo quod nos aliquam formalitatem ab his, quas tu in Logica ponis, auferamus, alia ratione constitutamus.

Possem pro quarta sententia, quam amplector adducere. D.Thomam opusc. 70. in Boetium de Trinitate quest. de divisione scientiarum speculatiuum, in responsione ad secundum, vbi expresse affirmant Logicam non esse speculatiuum; sed quia poterunt authores secundarum sententiarum respondere Angelicum Doctorum dixisse esse practicam, & non speculatiuum, quia secundum maiorem partem actuum est practica, & tantum secundum aliquos speculatiuum, ab autoritate Doctoris Angelici abstineo, & ratione meam conclusionem probbo. Logica versatur circa intellectus operationes dirigendas: sed directio operationum intellectus est praxis, seu operatio: ergo versatur circa operationem, seu proximam: ergo Logica est practica. Non versari circa aliquod obiectum merè illud speculando sic probbo. Totum Logicarum obiectum adiquatum sunt intellectus operationes, harumque directio, videlicet constructio definitionis, divisionis, propositionis, argumentationis: sed hec omnia sunt à Logica, quae versatur circa illa dirigendo intellectum, ut recte hæc sciendi instrumenta conficiat: ergo totum obiectum circa quod Logica versatur est operabile, & circa illud modo operabili versatur.

10 Respondent authores opposita sententia Logicam ipsam circa obiectum à se factum post ipsam operationem tendere speculatiuum modo, sicut artifex facta domo merè speculatiuum considerat esse diuturnam, & à frigore defendere. Contra consideratio passionum, vel proprietatum obiecti facti à Logica vel conductit ad operationes intellectus dirigendas, vel non conductit: si conductit, erit practica; si non conductit, non pertinebit ad Logicam, quia hæc tantum agit de operationibus dirigendis, non vero de ipsa operationibus secundum se, nec de ipsa directione, nisi quatenus ab ipsa Logica procedente. Contemplatio enim instrumentorum sciendi secundum se non ad Logicum, sed ad Philosophum, vel Metaphysicum attinet. Exemplum de architecto nihil probat, quia quando considerat artifex domum esse diuturnam, & defendantem à frigore, considerat id quod artifex intendit facere, quia intendit facere domum defendantem à frigore, hoc est, tali modo dispositam ut à frigore defendat. Cognitio enim, quæ pertinet ad artificem, & in qua ars actualis consistit, dicit, dominus ita facienda est ut à frigore defendat, ex vi cuius artifex dominum facit tali modo dispositam ut à frigore defendat.

11 Instabis: artifex considerat dominum iam factam, que consideratio ad dominum faciendam nequit deserire, ac proinde neque practicam esse, sed purè speculatiuum. Respondeo dominum factam posse considerari ut iam factam præcisè, vel posse considerari ut factibilem ex se, vel quatenus potest in illa corrigi aliqui error, si forsan in illius structura sit commissus. Si posterior modo consideretur, cognitio practica erit; si priori, cognitio illa ad artem architectandi non pertinebit, quod cädem prorsus ratione in Logica contingit, possum enim ego examinare circa syllogismum iam factum, an habeat omnem conformitatem cum præceptis Logicarum cognitione præcisè ordinata ad illum syllogismum speculandum, ita ut si appareat syllogismum non esse legitimum, ex vi illius cognitionis non ego potero syllogismum legitimum confidere, & tunc cognitio illa practica non erit. Possum insuper inspicere an syllogismus à me factus habeat conformitatem cum præceptis Logicarum, ut si proprietas illæ in syllogismo facto desideretur, alium conficiam, in quo reperitur omnimoda conformitas cum Logicarum præceptis, & tunc talis consideratio spectabilis ad Logicam, & erit practica.

12 Instabis: quando ego considero syllogismum à me factum non esse iuxta regulas artis, & ideo syllogismum alium regulis illis conformem efficio, duplum reperi cognitionem, quandam ex vi cuius detegi syllogismum non esse legitimum, aliam, quæ præscribit modum, quo aliis syllogismus legitimus sit faciens, qui loco legitimis substituatur, ex quibus posterior erit practica, quia præscribit modum, quo faciendus est aliis syllogismis; & prior speculativa, quia illa immediate non præscribit modum, quo faciendus est talis syllogismus, sed proponit

malitiam syllogismi iam facti, ex qua mouetur ad faciendum alium directum præceptis Logicarum, & non cognitione quæ deprehenditur malitia prioris syllogismi: ergo prior illa cognitione practica non est, quia non ex eo, quod mouetur ego, ad aliquid faciendum ex hoc obiecto cognito, cognitionis obiecti practica est, alia cognitionis quæ Deus cognoscit hominum peccata, practica esset, quia ex peccatis cognitionis mouetur Deus ad poenam infligendam.

13 Respondeo cognitionem illam priorem, ex vi cuius tantum comprehenditur malitia syllogismi iam facti, & tantum deferunt ad alium legitimum faciendum applicando motuum, quo voluntas determinatur ad faciendum alium syllogismum, per se, & intrinsecè non pertinere ad Logicam, sed tantum extrinsecè, quatenus ego illam elicio ex intentione faciendi alium syllogismum, si forsan errore aliquem deprehenderim in syllogismo iam facto, & ita sicuti extrinsecè, & non per se pertinet ad Logicam, sic potest extrinsecè, & non per se, sed ratione intentionis, à qua procedit dici practica, etiam si intrinsecè & per se cognitionis speculativa ut recte probat ratio facta. Neque obstat Logicam frequenter uti tali cognitione, vt dicamus adhuc talem cognitionem Logicam non esse, sed Philosophicam, aut Metaphysicam, quia Naucerus utitur cognitione coniunctionis syderum, ut temporis opportunitatem ad nauigandum agnoscat, & tamen cognitionis circa syderum coniunctionem, & temporis tranquillitatem non pertinet per se formaliter ad artem Nauticam, sed supponitur ad exercitium ipsius artis: sic affirmo in presenti Logicum speculantem malitiam huius syllogismi, ex qua mouetur ad rectum syllogismum faciendum regulis artis directum, ut cognitione speculativâ circa malitiam syllogismi iam facti, quæ formaliter non pertinet ad Logicam, sed ad Philosophiam, seu ad Metaphysicam, ut ex illa mouetur ad faciendum syllogismum directum Logicarum præceptis, sicuti Naucerus utitur cognitione pertinente ad Astrologiam, ut ex illa mouetur ad nauim ducendam iuxta præcepta Nauticæ artis.

14 Obseruant authores afferentes Logicam habere aliquos actus speculatiuos: Hæ cognitiones, definitio & definitum concurruntur; genus latius pater suis differentiis; conclusio identificatur cum præmissis pertinent ad Logicam, & tamen non sunt practica: ergo non omnis cognitionis practica pertinet ad Logicam. Priorem partem antecedentis nemo negabit, posteriorem probbo. Illa quæ identificantur sunt obiectum definitionis cum obiecto cognitionis, per quam cognoscitur definitum, & obiectum conclusionis cum obiecto præmissarum. Similiter, illud quod latius patet est obiectum, quod ex vi cognitionis genus denominatur respectu obiecti, quod ex vi cognitionis denominatur differentia: sed hæ major extensio generis, & illorum extremorum identitas sunt independentes à prædictis cognitionibus: ergo prædictæ cognitiones per ordinem ad hæc obiecta practica non sunt. Respondeo hos Logicarum actus non versari circa conceptus obiectivos, sed circa formales, quod probau Punct. 5. & ita esse practicos, sonant enim, sic conficienda est definitio ut illius significatum sit idem cum significato cognitionis, per quam cognoscitur definitum: tales præmissæ debent in syllogismo adduci, talisque debet esse conclusio, ut huius illarumque obiectum significatum realiter sit idem; dum tali debet esse cognitionis generis ut ad plura se extendat obiecta, quæ cognitionis alterius differentiæ, quæ cognitiones practica sunt, deferunt enim, ut iuxta modum ab illis præscriptum efficiantur definitio formalis, formales præmissæ, conclusio formalis, & formales conceptus generis, & differentiæ. Idem dico de illis principiis, dici de omni, & dici de nullo, quæ immediatè dirigunt intellectum, ut ex propositione universalis affirmativa particularem, affirmativam inferam, & ex universalis negativa particularem negativam deducam.

PUNCTVM VI.

De utilitate, & necessitate Logica ad alias scientias.

D

Vplici ratione utilis est Logica omnibus aliis scientiis. Primo dirigunt intellectum ad sciendi instrumenta facienda, videlicet definitionem, divisionem, argumen-

argumentationem, quibus scientia omnes vtuntur. Secundò suppedando generalia media ad disputandum, & discurrendum de rebus omnibus, ostendendo videlicet locos communes, & sedes argumentorum, ex quibus argumenta ad quamcumque rem probandam desumpsi posse. Primum illud spectat ad formam argumentandi, secundum ad materiam; quamvis enim qualibet scientia habeat media singularia ad suas conclusiones inferendas, tamen Logica omnibus præbat generalia quadam media ex locis communibus desumpta, &c. de locis definitionis, descriptionis, notationis, partium, totius, caufarum, effectuum, antecedentium, consequentium, repugnantium, similiis, &c. de quibus omnibus doctè, & latè Noster Fonseca lib. 7. constitut. Dialecticarum à cap. 10. usque 38. Hæc pars topica vt distincta à reliquo iuxta strictam nominis significationem, Dialectica nomen sibi assertare debebat, vt eruditæ ostendunt Nostræ Conimbricenses quæst. 4. Proemial. art. 1. iam tamen vsu receptum est Dialectice nomen extendi ad hanc partem topicam, & ad alias, quæ specialiter Logica nomine gaudabant.

2 Hec duo præstat Logica reliquis scientiis immediate per proprios actus, habitus enim Logicae immediatè ad actus aliarum scientiarum non concurredit, neque ab illis dignitur, sed tantum à Logica actibus; omnis enim habitus concurredit ad actus similes illis, à quibus producitur. Actus Logicae directiū concurredit ad actus reliquarum scientiarum constat ex dictis de natura Logica docentis, & vtentis, vbi per directionem explicuimus docentis & vtentis Logicae formalitates. Neque aliud est actius influxus necessarius procedens à Logica actibus terminatus ad actus aliarum scientiarum, eo enim ipso, quod per actus Logica instruitur intellectus de modo, quo faciendum est sciendi instrumentum, oblatâ materia cuiuscumque scientie intellectus facilis est ad instrumentum sciendi conficienda, qua elicituè procedant à scientia illa, ad quam spectant, & directiū à Logica actibus, vt latius dicebam Punct. 2. n. 17.

3 Ad definiendum quomodo Logica necessaria sit ad alias scientias supposito modo influenti in illas, sciendum est duplē esse necessitatem, vnam ad simpliciter operandum, quæ suppleri nullo modo potest, quæ necessitate existentia ad operandum requiritur. Alia est necessitas secundum quid vel ad melius, quæ suppleri potest aliquo labore, vt necessitas, quam habeo equi, vel currus ad eundum Matritum. Deinde in memoriam revocandum, est Logicam actualē aliam, quandam esse habitualē; Logica actualis dicitur ipse actus Logicae; habitualis Logica appellatur habitus, à quo procedit actus, qui dicitur Logica actualis. His premissis nonnullis conclusionibus breuiter rem definio.

4 PRIMA CONCLUSIO. Quilibet actus scientificus cuiuslibet scientie potest acquiri sine Logica actuali, & sine habituali. Probo hanc conclusioñem: priores actus scientifici Logici acquiruntur sine Logica precedenti: ergo similiiter poterunt alij acquiri, cuiuscumque scientia sint. Secundò probatur: possunt premissæ cuiuscumque conclusionis in particulari, & illarum cum conclusione connexioni agnosciri sine Logica: ergo potest acquiri scientia actualis sine Logica. Antecedens patet in pluribus illationibus, quas homines nulla instruicti scientie conficiunt: ruficetus enim dicit, homo sentit quia est animal, quæ causalis propositio hanc inuoluit demonstrationem: Omne animal est sensitum: Homo est animal: ergo homo est sensitus. Quod si alia sunt conclusiones, de quibus non est eadem ratio, quia difficultius illarum connexioni cum premissis agnoscitur, difficultas illa vinci poterit maiori studio, & ingenij perspicacia, quibus sine Logica quicunque poterit allegari perfectam notitiam illarum premissarum cum conclusione. Addo difficultatem vinci non posse Logica actuali, aut habituali, quia non ostendit connexionem premissarum in particulari cum conclusione, sed docet quomodo disponenda sunt premissæ, que alijs cum conclusione cognoscantur connexæ, vt ex illis per discursum legitimum inferatur conclusio.

5 SECUNDA CONCLUSIO: Omnes actus scientifici omnium scientiarum metaphysicæ loquendo possunt acquiri sine Logica. Infertur hæc conclusio manifestè ex precedenti, quia si quilibet in particulari potest acquiri, uno acquisito poterit alius, & alius acquiri,

acquisitio enim unius non impedit alijs acquisitionem, imò ad illam adiuuat.

TERTIA CONCLUSIO: Moraliter loquendo implicat quicunque maximo studio, atque labore acquiri simul actus alius scientia sine Logica actuali. Ratio conclusioñis sumenda est ex difficultate obiectorum, quæ maxima est, & ex imbecillitate intellectus, idque experientia fuderat, qua videmus hominem Logice ignoratum vix vnum, vel alterum discursum rectum efformare, sed quā plura, quantumvis polleat ingenio, repetitione terminorum inuoluere, & implicare.

QUARTA CONCLUSIO: Non potest aliqua scientia moraliter loquendo secundum omnes sui partes sine Logica habituali acquiri. Ratio est, quia non potest acquiri sine pluribus actibus Logica, ex quibus necessariò consurgit habitus, ac proinde habitus Logicae concurrunt cum actibus aliarum scientiarum mediis actibus Logica, à quibus producuntur, quasi quid consequens actus Logica, qui aliarum actus antecedunt, & mediis aliis actibus, quos producunt tanquam principia mediata, quæ influent in actus Logice immediatè dirigentes aliarum scientiarum actus.

QUINTA CONCLUSIO: Logica actualis requiritur ad facilius, & minori labore, & absque errandi periculo reliquias scientias acquirendas. Probatur conclusio ex tertia iam tradita, quia si moraliter non possunt omnes actus scientie acquiri sine actibus Logica, certum est actus Logica conducere ad aliarum scientiarum actus faciliter exercendos.

SEXTA CONCLUSIO: Habitus Logica iuuat ad reliquias scientias facilius acquirendas. Probatur hæc conclusio ex proximè precedenti: actus Logicae requiruntur ad alias scientias facilius acquirendas ergo habitus Logica, qui facilitatem inducit ad actus Logicae præquisitos, mediis his iuuabit ad illas scientias acquirendas.

CONTROVERSIA III.

De Natura vniuersalis.

PLURA, quæ non pauci in hoc loco intemperie tractant, supponenda sunt, vel legenda Controu. 4. Metaph. vbi per totam latè ago de distinctione generibus, & explico quid sit realis distinctio, & distinctio rationis, & quibus entitatis hæc & illa conueniant.

Definiam ergo omnia, quæ ad præsentem materiam spectat, ex principio ibi tradendis, quod si tibi videatur necessariò præmittenda ad explicandam Vniuersalitatem naturam, non tibi difficile erit illorum lectioñem præmittere, si aedes Controu. 4. Metaphysicam, quam hoc eodem volumine tibi offero. Nec ramen credas precor, ab illo loco esse extrahenda, & ad præsentem transferenda, quia necessaria sunt ad intelligentiam eorum, de quibus in præsenti sumus acturi, nihil enim proprius sibi vendicat Metaphysica, quām quæstiones de distinctione generibus, & prædicatis, in quibus singulæ distinctiones reperiuntur, & si omnia, quæ ad perfectam intelligentiam eorum, de quibus tractat Logica essent præmittenda, necessariò Metaphysica tota Logicam præiret. Posset forsitan dampnare me hic agere de natura vniuersalitatis, cuius essentiam iure optimo Metaphysica speculari debebat. Non infior vniuersalitatis naturam à Metaphysica esse inquirendam, verum tamen negabit nemo, nec verbum posse dici de naturis quinque prædicabilium, quæ in Logica necessariò sunt explicanda, si prius vniuersalitatis natura nobis non innotescat, quapropter necessarium duxi hanc de vniuersalitatis natura Controversiam præmittere.

PVNCT.

PUNCTVM PRIMVM.

Quid sit vniuersale.

Vniversale definitur Aristoteles, 7. Metaph. text. 45. his verbis: Hoc enim dicitur vniuersale, quod in pluribus natura aptum est inesse, & lib. de interpretatione cap. 5. Dico autem vniuersale quod in pluribus praedicari natura est, vno quidem vniuersalium est, quas definitiones apud eundem Philoponum simul reperies libro de Postler. resolut. cap. 10. text. 25. ex quibus qua communiter circumferuntur Autores deduxerunt, vnum aptum esse in multis, & unum aptum praedicari de multis. Ex quibus definitionibus conflat requiri ad vniuersale vnitatem, & multiplicabilitatem. Vniuersalem exprimit verbum *vnum* in definitionibus expressum, multiplicabilitas explicatur per aptitudinem ad essendum in multis, aut praedicandum de multis, quia quod est in aliquo, & de illo praedicatur necessario identificatur cum ipso: ergo quod est in multis, & praedicatur de multis identificatur cum multis: ergo fit multiplex: ergo in multa illa dividitur, & multiplicatur: ergo omne aptum esse multis, & consequenter omne vniuersale debet esse multiplicabile in multa, de quibus possit praedicari.

Ex natura vniuersalis sic explicata, deprehendes hoc nomen *vniuersale* latius saepe patere vniuersalitatem, de qua agimus in presenti. Quodam enim vniuersalia dicunt propter multititudinem eorum, ad quae dicunt ordinem; sic principium aliquod ex quo plures possunt inferri conclusiones vniuersale vocamus. Similiter nomen aliud, quod ad plura singularia significanda potest extendi, vniuersale in significando dicere solemus, & causam, que plures effectus specie distinctos sub se continet causam vniuersalem, seu vniuersale in causando solemus appellare. Secundum has acceptiones dicimus hoc principium quodlibet est vel non est, ex quo plures inferuntur conclusiones esse vniuersale, & hoc nomen *homo*, quo Petrum & Ioannem significare solemus esse vniuersale in significando, quia plura significat, & *Solem*, a quo plures effectus dependent causam esse vniuersalem; nullum tamen horum vniuersale dici potest secundum acceptionem, de qua in presenti agimus, quia principium illud non est multiplicabile in plura alia principia, neque nomen in plura nomina, neque Sol potens causare plures effectus in plures alios Soles eandem virtutem habentes. Infertur etiam eandem formam existentem in pluribus subiectis, v.g. eandem animam rationalem existentem in pluribus subiectis partibus vniuersalem non est, quia in omnibus subiectis est sine lio multiplicatione, eadem enim est rationalis anima existens in capite, & in pede, eademeque esset existens in aliis materiis adequate distincte.

Ob eandem rationem natura diuina existens in tribus personis vniuersalis non est, quia in omnibus existit sine sui multiplicatione, neque vnuqu verum est dicere, natura diuina in tribus personis fit triplices natura diuina, licet enim persona multiplicentur, natura diuina in ratione naturae manet simplex, & immultiplicabilis. Neque sufficit natura vna identificari cum multis distinctis, quod ex hac identitate non infertur multiplicitas secundum naturam, sicuti contingit in natura diuina, quia identificatur cum tribus personis distinctis, in quibus est, nihilominus vniuersalis non est, quia non est verum dicere, natura diuina est multiplex in tribus personis, etiamque verum si dicere, natura diuina est identificata cum tribus personis. In creatis autem eo ipso, quod entitas identificetur multiplici extremo, in se multiplex, ideo quotiescumque derur identitas cum multiplici extremo, non deficit creature multiplicata requisita ad vniuersalis naturam.

Arguit etiam hanc vniuersalis multiplicabilitatis vnitatem, quam secum ferat vniuersale, ea enim debet esse, quae cum hac multiplicitate compatiantur, cum enim vniuersale fit *vnum aptum esse in multis*, quod dicit formaliter *vnum aptum multiplicari*, necesse est in ipso componi vnitatis, & multiplicabilitatis, licet non componantur vnitatis, & multiplicatio, quia multiplicatio actualis destruit vnitatem. Itaque vniuersale vnum debet esse multiplicabile, scilicet vna quantitas vlnaris diuisibilis est in duas semi-vlnares, cuius vnitatis compofibilitas est cum diuisibilitate in duas semi-vlnares, non tamen cum diuisione, quia eo

ipso quod quantitas vlnaris in duas semi-vlnares diuidatur, iam non manet cum vnitate quantitatis vlnaris, quae destruitur formaliter per ipsam diuisionem. Vnitas haec compofibilitis cum multiplicabilitate individualis vnitatis esse non potest, quia individualis est multiplicabile, im- partibile in alia individualis cum quibus identificetur, dicit enim individualis indistinctionem rei individualis a se ipso, & distinctionem a qualibet alio, neque ex eo quod individualis possit multiplicari in suas partes habet vnitatem sufficientem, vt possit dici vniuersale, quia vniuersale dicit multiplicabilitatem respectu plurium, cum quibus adaequaret identificetur, quae multiplicitas componi nequit cum vnitate individuali, quam individualis importat.

Exclusa vnitate individuali a natura vniuersalis tantum illi superest vnitatis specifica, vel generica, cuius beneficio plura adunantur, que individualiter distinguuntur, ita tamen vt de illorum qualibet ratio illa una secundum se totam formaliter sumpta praedicetur modo explicato. Exempli gratia, ex vi vnitatis specifica identificatur Petrus, Ioannes, Franciscus, & reliqua individualia naturae humanae, & sunt unus homo, qui homo quatenus ita identificatur cum quocunque individuali, vt de illo possit secundum se totum praedicari, & ita in omnia individualia multiplicari, vt totum id, quo formaliter in statu abstractionis dicebat, sit in qualibet individuali, & in ipsis sit multiplex homo, quorum qualibet dicat totam rationem adaequatam, quam dicebat simplex conceptus hominis antequam illius obiectum in ordine ad intellectum, respectu cuius erat vnu, in plures homines multiplicetur. Idem contingit in genere respectu specierum, per vnitatem enim genericam adunantur plures species, v.g. homo, equus, & leo in uno animali, quod postea adaequare de illarum qualibet multiplicatur. Quid vero importet haec vniuersalis vnitatis dicam Punct. 4. & quomodo totum vniuersale identificetur adaequare cum quocunque singulari, explicabo Punct. 5. & ex doctrina ibi tradenda constabit non implicare rem vnam vnitatem formaliter requiratur ad vniuersale construendum in plura inferiora multiplicari.

PUNCTVM II.

An ante operationem intellectus detur vniuersale, seu vnitatis positiva multis communis.

Aristoteles 1. Metaph. à textu 25. & 7. Metaphys. à textu 44. & 1. Ethic. cap. 6. adscribit Platoni sententiam quandam afferentem, rerum species, que ideam secundum hanc sententiam appellantur, per se existere, esseque naturam vniuersalem. & veluti exemplaria naturam singularium: v.g. hominis sententiam assertebat haec opinio in communi per se existere, quam potissimum hominem appellabat, quia particulares homines, non absolute & simpliciter homines, sed hi homines dicerentur. D. Aug. lib. 83. questionum, quest. 46. Plotinus, Iamblicus Philoponus, Simplicius, & alii Platonici censem Platonom posuisse ideas rerum in mente Dei, non vero extra Deum existentes, falsaque praedictum errorem Aristoteleni imposuisse Platoni; vel quia illum non intellexit, vel ut aliquid Magistro adscriberet, quod ab ipso posset impugnari; vel deum sententiam istam ab Aristotele non impugnari vt traditam à Platone, sed vt intellectam à Xenocrate & aliis Philosophis illius temporis. Philosophum Platoni mentem non percussisse, difficile credam, cum illum viginti annos docente audierit, quibus millies eandem sententiam à Platone traditam, & explicantem accipere necesse fuit, fidemque superare videretur post tam diuinam eiusdem doctrinam explicationem, nunquam vniuerso & perspicaci Philosophi intellectu fuisse perceptam. Platoni sententiam vt ab ipso traditam, & non vt ab aliis Philosophis intellectam ab Aristotele fuisse impugnatam, suadetur ex codem Philosopho 1. Ethic. cap. 6. vbi de hac re loquens ingenue fatetur se veritatis causa, etiam amicos (Platonem intelligebat) deserere. Demum Philosophum sententiam hanc Magistro non imposuisse licet coniectari, quia nimis esset impudentia, si preceptorem suum in re grauissima, & omnibus Platonis auditus

Franc. de Oviedo, Philosoph. Tom. I.

G.ibus

ribus "notā voluisset calumniare. Tandem illa sententia non obscurè legitur apud Platonem in Diálogo, quem *Parmenidem* inscripsit, vbi expressè docet ideas non esse notiones, sed notionum obiecta, neque in animis existere, sed tanquam exemplaria in natura confitente. Accedit quod Plato tria posuit rerum perpetua principia, Deum, Idem, & Materiam. At si Idea esset in mente Dei non esset distinctum principium à Deo. His non obstantibus adhuc in re leuis momenti, que minimè ad doctrinam spectat, nihil contra Diui Augustini mentem afferere audebo, à quo neque grauioribus aliis fundatis recedem. Neque de hac re definienda quidquam curo, lege si vis Patres Conimbr. in præfatione Porphyrii quæst. I. art. 3. qui eruditè referunt omnes, qui ab hac calumnia Platoni liberare contendunt.

2 Cuiuscumque sit relata sententia, falsissima est & absurdia, quod sic ostendo. Nihil reperitur in rerum natura, quod non habeat esse singulare, & determinatum, quod implicat esse vniuersale, quia quidquid habet esse singulare, & determinatum non est indifferens ad plura, quod est de conceptu quidditatuum vniuersalium, sed contractum & determinatum ad unum, quod est de ratione quidditatiuum singularium, & essentialiter oppositum cum essentia vniuersalis. Quod autem habeat esse determinatum, & singulare quidquid in rerum natura existit, sic euincitur. Quidquid est in rerum natura prater Deum habet esse ab alio: ergo productum per aliquam actionem à causa prima, vel secundâ adiutâ à prima: sed omnis actio veratur circa rem determinatam, nam si causa aliquid producit, producit rem distinctam ab entitate, que producta non est, & postea produceretur: ergo si distinguitur, vnitatem aliquam, & determinationem debet in se habere. Secundâ, ratio illa separata vel distinguitur, vel non distinguitur à predictatis, qua sunt in individuo. Si non distinguitur: ergo est singularis, & distincta in omnibus individualibus, sicuti sunt horum individualibus differentiae: si distinguitur, distinguitur tanquam res à re vel modo superaddito, & indifferens non erit vt sit in individuo, nifi forsitan eo modo, quo materia prima est indifferens ut sit sub pluribus formis, quas simul potest recipere, sicuti de facto accidentales recipit, que distinctio est rei singularis à pluribus aliis singularibus, quibus potest produci: ergo non nisi per insignem chimeram singi potest haec vniuersalis idea extra intellectum in rerum natura existens. Me vide Controu. 4. Metaphysicæ, Punct. 3. vbi ex instituto probo omnia predicata Metaphysica in individualibus reperta realiter identificari cum differentia individuali, ex qua doctrina haec vniuersalis idea & quælibet alia natura ante intellectum vniuersalis longe abigitur.

3 Commune est inter Thomistas, & alios quam plures autores docuisse Scorum in 2. distinçt. 3. question. 1. & 7. Metaphys. quæst. 18. dari à parte rei naturas, que denominantur vniuersales, & formam illam à qua actu, & formaliter vniuersales denominantur. Horum fundamentalis est Scorum concessione naturam communem omnibus individualibus ex natura rei ante omnem intellectus operationem formaliter distinctam à differentiis individualibus, habentemque vnitatem formalem predictâ distinctione à numerica distinctione, multisque communem, per quam vnitatem tanquam per vniuersalitatem, naturam formaliter vniuersalem constituit necesse est. Verumtamen Merinero nobilis inter omnes recentes Scotti discipulos, & sedulus illius doctrina inuestigator capit. 1. de vniuersalibus disput. 2. question. 1. acriter inuehit in illos, qui opinionem hanc Scoto adscribunt, quam subtilem Doctorem nunquam defendisse, poris oppositam docuisse, meā quidem sententiâ efficaciter probat testimonij ex ipso Scoto deductis, que ad verbum refert loco citato. Fundamentum, quo sententiam istam Thomistæ aliquique plures Scoto tribuerunt, est, dedisse Scorum naturis quatenus est ex se secundum suum esse quidditatum communitatem quandom, seu indifferens ad plura individualia, quam negatiuum esse assertebat Scorus, & ideo insufficientem ad vniuersale constituentem, quod formaliter dicit positivam communitatem; Thomistæ vero existimarent ab Scoto communitatem positivam admitti, & ideo assertuere ab ipso concedi vniuersalitatem, seu formam, per quam constituir vniuersale ante omnem intellectus operationem. Quid

verò de hac vniuersalitate negativa sentiendum sit, dicam Punct. 3.

P. Fonseca s. Metaph. cap. 78. q. 3. duplicum statum in natura meditatur, vtrumque ante omnem intellectus operationem. Primum, in quo est prior singularitate, ad quam contrahitur, & indifferens ut ad hanc vel illam singularitatem contrahatur. Posteriorem, in quo est iam ad talem singularitatem contracta. In hoc posteriori statu naturæ nullam vniuersalitatem competere affirmat, in priori vero eandem naturam vniuersalem esse dicit, quia natura, que est in Petro, ut est prior singularitate, est indifferens, & indeterminata ad omnia individua, & quia à parte rei est prior singularitate, à parte rei habet hanc indifferenciam, & à parte rei est vniuersalis, habet enim vnitatem, & aptitudinem ad multa, quibus natura vniuersalis formaliter constituitur. Sententiam Fonsecae defendit etiam Soncinas 7. Metaph. q. 4.

Sententia ista iuxta nostrâ principia, que nullâ admittit distinctionem inter gradus superiores, & differentias individuales, nullatenus potest subsistere, quia vbi non est distinctio non potest esse *contractio*, neque indifferens ad contractionem, nihil enim per se ipsum contrahitur, neque ad se ipsum est indifferens: sed natura humana, que est in Petro, nullam distinctionem habet ante operationem intellectus respectu differentiarum individualium, cum qua coniungitur: ergo nunquam potuit esse indifferens, ut contraheretur per talem differentiam, vel per aliam ab ipsa distinctam: ergo in nullo priori fuit vniuersalis. Secundâ admisâ distinctione formalis ex natura rei inter predicationem superiora, & differentias individualibus, Fonseca sententiam impugno. Etiamsi predicata superiora ex natura rei formaliter distinguuntur à differentiis individualibus, nihilominus realiter cum illa identificantur: Sed illa, que realiter identificantur, etiamsi formaliter ex natura rei sint distincta, neque antecedenter de potentia Dei absolute separari possunt: ergo nullus fuit itatus, in quo predicata superiora, que sunt in Petro contracta per hanc differentiam individualium, haberent indifferenciam, ut à tali differentia separarentur. Ergo in nullo statu habuerunt indifferenciam, ut per hanc, vel per illam differentiam individualium contraherentur: ergo in nullo statu præcedente operationem nostrâ intellectus habuerunt hanc indifferenciam. Predicata superiora identificari realiter cum differentiis individualibus concedit Fonseca, & propugnat Scotus cum omnibus, qui distinctionem formalis ex natura rei defendunt. Illa, que realiter identificantur, non posse realiter separari, etiamsi ex natura rei formaliter distinguuntur, concedunt omnes nemine dempto, & per se notum est, si enim separatio cum identitate componeretur, possemus dicere, Petrum modò existentem habere identitatem cum Ioanne, qui nondum existit, & non distingui ab illo realiter, sed tantum formaliter ex natura rei.

Dices naturam esse indifferens, ut contrahatur per hanc, vel illam individualitionem in illo priori, in quo est indifferens, ut producatur, & non producatur; & in illo priori, in quo est Deus indifferens ad producendum Petrum, vel Paulum, quia in illo priori Deus est indifferens, ut producat naturam humanam in Petro, vel in Paulo. Respondeo, naturam nunquam habere physicam indifferenciam, ut producatur, vel non producatur, quia ut ostendam Controu. 2. de anima Punct. 1. antequam res formaliter sit existens, nihil illius est, neque possibilis rei importat aliquid distinctum formaliter ex parte obiectu ab ipsa re existente, ac proinde hæc differentia ad existendum tantum est obiectiva, quia id, quod physicum non est, non potest esse physicæ indifferens: sed entitas antequam sit existens, & producta, physicæ non est: ergo non potest esse physicæ indifferens: ergo tantum habet obiectum indifferens. De hoc latius loco citato. Respondeo secundâ, admisâ hac indifferentiâ ad existendum, & non existendum, adhuc naturam nunquam futuram esse indifferens, ut contraheretur per differentias individualibus, quia in illo statu, in quo natura confideretur eo modo, quo esset in illi esset contracta cum propriis differentiis individualibus, & eandem indifferenciam, quam haberet natura ad existendum, & non existendum, haberent differentiæ individualibus cum illa identificare, neque vnuquam esset indifferens ad existendum cum his differentiis individualibus, vel cum illis, sed eo ipso

ipso, quod existeret hæc natura, quæ modò in me contraria dicitur, debuit existerere cum meis differentiis individualibus, & eo ipso, quod eadem natura possibilis esset, & indifferens ad existendum, eandem possibilitem, & in differentiam haberet mea differentia individualis, ita ut pullo statu præscindibilis esset ante intellectus operationem natura, quæ modò est in me, à mea differentia individuali in eodem statu eadē ratione se habente.

Ad illud quod dicitur, videlicet Deum esse indifferens ad producendam naturam in Petro, vel in Paulo, respondet Deum esse indifferens ad producendum Petrum, vel Paulum, & consequenter naturam Petri, vel naturam Pauli; non tamen esse indifferens ad producendam naturam eandem realiter in Petro, vel in Paulo, quia eo ipso, quod produceret Petrum, illum produceret cum tali natura, quam non posset cum aliis differentiis individualibus, neque in alio à Petro producere. Ex quo infertur Deum esse indifferens ad producendum naturam, quam voluerit ex pluribus naturis, quamlibet in illo individuo, cum quo est identificata, non vero ad producendam eandem naturam in hoc, vel in illo individuo, ac proinde nullam dari naturam ante operationem intellectus indifferens ad plura individualia, quam dari necesse erat, ut daretur ante operationem intellectus natura vniuersalis.

Age iam, admitto, quod falsissimum est, dari naturam ante omnem operationem intellectus indifferens, vt contraheretur per hanc, vel per illam differentiam individualem, ita vt natura Petri, quæ per Petreitatem fuit contracta, posset contrahi per Pauleitatem, adhuc affino naturam illam, sic indifferens ad plura individualia vniuersalem non esse futuram. Ratio esto: natura illa non esset indifferens ad plura individualia, ita ut posset simul contrahi ad plura similitate se tenente ex parte actus, sed tantum esset indifferens ad plures contractions sub disjunctione futuras, hoc est, vt contraheretur per hanc, vel per illam non vero per hanc, & per illam contractionem inter se coexistentes, & simul eandem naturam actu contrahentes, quia eadem natura non potest simul duo individualia realiter distincta constitui, quia constituit individualia per contractionem identitatem cum differentiis individualibus, & licet daremus naturam indifferens, vt contraheretur per identitatem ad hanc, vel illas differentias individuales inter se distinctas, non tamen concedenda esset natura potens contrahi simul per identitatem ad differentias inter se distinctas, in quibus multiplicatur: implicat enim eandem rem contrahi per identitatem ad res oppositas, in quibus fiat realiter multiplex, quæ antea realiter fuerat vna simplex entitas, quod per se notum est, quia etiam natura diuina contrahatur per identitatem ad personalitates distinctas in illis non multiplicatur, sed semper manet eadem simplex natura: ergo adhuc entitas illa contrahibilis per plures identitates sub disjunctione non esset vniuersalis. Probo consequentiam de ratione quidditativa vniuersalis est, vt in inferioribus multiplicetur, & vt simul contrahatur ad plura individualia, vt pater in hoc vniuersali homo, quod non tantum est indifferens, vt consideretur in Petro, vel in Paulo, & vt predicitur de hoc, vel de illo, sed etiam vt consideretur in Petro, & in Paulo, & vt predicate ut vitroque, & vt simul dicamus Petrus est homo; Paulus est homo. Sed natura illa non habet hanc multiplicabilitatem ergo natura illa non esset vniuersalis.

Eis his infero, quod etiam daretur distinctio ex natura rei formalis inter praedicata superiora, & inferiora, quæ sunt in Petro, non ideo dicendum esse dari naturam aliquam vniuersalem quia non ideo daretur vna natura multiplicabilis in plures naturas, quia natura humana, quæ esset in Petro distincta formaliter ex natura rei à differentia individuali Petri, non esset realiter eadem cum natura humana Pauli, quæ esset in Paulo distincta formaliter ex natura rei à differentia individuali; quia identitates reales, quas haberent hæc natura cum differentiis individualibus, ratione quarum multiplicantur, impediunt naturas inter se identificari, & fieri vnam naturam. Quod si natura Petri, & natura Pauli esset eadem natura identificata cum pluribus differentiis individualibus, ratione quarum in ratione naturæ non multiplicaretur, adhuc vniuersalis non esset, scilicet vniuersalis non est natura diuina, etiam si identificetur cum tribus personalitatibus distinctis, quia non fit multiplex in ratione naturæ, etiam cum multiplici-

personalitate identificetur. Daretur autem ante operationem intellectus vniuersalis natura, si daretur natura, quæ ante operationem intellectus esset vna, & ante operationem identificaretur cum differentiis individualibus inter se distinctis, ratione quarum eademmet natura, quæ fuerat vna fieret plures naturæ inter se distinctæ, quod fieri manifestam inuoluit repugnantiam.

Standum est communis sententia, quam defendunt D. Thomas I. part. quest. 8. art. 12. & quest. 19. art. 7. & ferè omnes Doctores, non dari ante operationem intellectus naturam vniuersalem, neque unitatem aliquam multis communem minorem unitatem numerica, aut ab illa distinctam. Ratio petenda est ex identitate differentiarum individualium cum omnibus praedicatis superioribus, quæ in eodè individuali reperiuntur, quam modò suppono, quod si illam à me supponi non patiaris, adito Punct. 3. Controvers. 4. Metaphysice, (vbi illam latè probo). Ex hac identitate differentiarum individualium cum praedicatis superioribus efficacia desumuntur argumenta ad probandum sententiam iam traditam. Primum esto: Differentia individualis Petri identificatur cum natura Petri; sed differentia individualis Petri non est communis Ioanni, neque habet unitatem communem Ioanni, aut distinctam ab unitate numerica: ergo natura humana Petri non est communis Ioanni, neque habet unitatem communem Ioanni, aut distinctam à numerica. Maiorem statuimus modò, probandum posse a loco citato: Minorem admittunt omnes: consequentia est legitima, quam sic corroboro. Ex duabus entitatibus identificatis realiter implicat aliquid realiter vni conuenire, quod non conueniat realiter alteri, aliis idem conuenire, & non conueniret eidem entitati: sed natura humana quæ est in Petro, & differentia individualis Petri identificatur: ergo implicat aliquid conuenire naturæ humanae, quæ est in Petro, quod non conueniat differentiis individualibus ipsius Petri: sed differentiis individualibus Petri non conuenit esse communes Ioanni, neque habent aliquam unitatem communem Ioanni, aut minorem unitatem numerica, neque aliquid horum conuenit naturæ humanae, quæ est in Petro.

Secundò: Si natura eadem esset in multis individuali, & multiplicata ratione differentiarum individualium, esset eadem, & non esset eadem: Esset eadem, ut supponitur; non esset eadem, quia esset multiplex, vbi autem intercedit multiplicitas, distinctionem identitatis contradictriorum inter se distinctis, distinctionem autem opponit contradictione necessaria, multiplicitas enim concurrit ex rebus distinctis, distinctionem autem opponit contradictione cum identitate certam est, quia etiam dicatur unitatem & distinctionem in rebus positivis esse entitates positivas, quae immediatè non opponuntur contradictione, quia oppositio contradictione semper versatur inter duo extrema, quorum vnum est positivum, & alterum negativum, nihilominus nullus negat distinctionem inter duas entitates habere sibi essentialiter coniunctam negationem identitatis inter entitates distinctas, quia contradictione oppositur identitati ipsarum, & identitatem habere essentialiter coniunctam negationem distinctionis inter extrema identificata contradictione oppositum distinctioni: in vnuolum ergo manifestam contradictionem identitas, & distinctione respectu eorumdem extremon: ergo eadem inuoluunt identitas, & multiplicitas, quæ essentialiter includit distinctionem. Quod si neges naturam identificatam multiplici differentiæ individuali multiplicem esse, & affirmes adhuc supposita hac identitatem non esse multiplicem, sed simplicem, fingis in creaturis aliud mysterium simile Trinitatis mysterio, in quo reperiuntur differentiae individuales identificatae vni testo, & non identificatae inter se, & naturam identificata cum pluribus differentiis individualibus inter se distinctis, quin ipsa sit multiplex, sed tantum vna natura, quod in creatis admitti, plus est quam chimæricum. Deinde hoc figurae admisso adhuc non daretur natura vniuersalis, quia, ut supra dicebam, vniuersale debet esse vnum in se, & multiplicatum in inferioribus, & non sufficit identificari cum multiplici inferiori, si secundum rationem communem non multiplicatur; ratione cuius natura diuina vniuersalis non dicitur, sed vna singularis natura, etiam si identificetur cum tribus substantiis distinctis, quia ex vi huius identitatis non fit multiplex in ratione naturæ, neque dicitur triplex natura, sed vna triplici substantiæ identificata. Sic continget na-

turæ humanæ, quæ vniuersalis non est, sed particularis, si eadem absque sui multiplicatione in ratione naturæ identificaretur cum pluribus differentiis individualibus inter se distinctis.

12. Posset respondere contradictionem inuolueretur naturam simili esse vnam, & multiplicem, quod non requiritur ad vniuersale, ad quod sufficit naturam, qua ante fuerat vna, fieri multiplicem illius uitate destruktâ, quod contingit in vniuersali intentionalis, quod communis sententia constituit, cuius uitas desperditur cum ad plura inferiora contrahitur, huiusmodi enim contractio est diuisi vnius in plura, posita autem diuisione, ex qua resultat pluralitas, unitatem diuisi destrui necesse est. Non tamen simile contradictionem reperi in eo, quod natura quæ ante fuerat vna, postea multiplex fiat, quod sufficit ad vniuersale constituentem. Respondeo verum esse sufficere ad vniuersale constituentem naturam, qua ante fuerat vna, fieri plures per identitatem adaequatam totius diuisi, seu totius naturæ cum quolibet membro diuidenti, seu cum quolibet inferiori, ad quod contrahitur, ita hoc tamen eadem contradictionem reperi, ac in eo, quod simili sit eadem natura simplex, & multiplex, quia cum simplicitas & multiplicitas rebus per se ipsas conueniant, omni tempore, eodem modo conuenient, & nequit eadem entitas modò esse simplex, & posse multiplex, quia ipso quod sit eadem, manet cum eadem simplicitate, quam habebat, ac proinde, si res qua modò est multiplex, posset fieri multiplex, restinerit simplicitatem, ac proinde esset simplex, & multiplex. Idem contingit in omnibus prædicatis inter se repugnantibus, quæ rebus per se ipsas conuenient, sicuti esse hominem, & esse equum, eadem enim repugnantia est in eo, quod eadem entitas, que hodie est homo, cras sit equus, & in eo quod simul sit homo, & equus, & haec ex illa necessariò infertur, quod si de entitate de qua est verum dicere modò, hodie est homo, esset verum dicere cras, erit equus, cras verum esset dicere, modò huc entitas est homo, & equus. Deinde nullus potest assignari status ante operationem intellectus, in quo natura, qua contradicit ad plures differentias individuales est multiplex, præcesserit ut vna, cum non præcesserit ante hanc contradictionem, quæ in quocumque individuo non distinguitur ab ipsa natura, quæ est contracta, quia naturam esse contrahant ad differentiam individualem, nihil aliud est, quam esse identificatam cum differentia individuali, esse autem identificatum extrellum non distinguitur ab ipso extremo, quod dicitur identificatum.

P V N C T V M III.

An detur ante operationem intellectus unitas negativa multis communis.

Dixi Puncto precedenti subtilem Doctorem nihil contra Angelicum docuisse de excellenti vniuersalitate ante operationem intellectus, quam nullatenus admisit Scorus, ut ex Magistri mente tradunt illius discipuli, & ex illius testimonio clare constat. Iam vero in praesenti difficultate præcipuum Angelici Doctoris discipulum, Caeterianum inquam, Scotti vestigia sequentem video. Afferit Caeteranus cap. 4. de ente & essentia quæst. 6. cum Scoto in 2. dist. 3. quæst. 1. & 7. Metaph. quæst. 18. dari in natura unitatem quandam communem, non possumus, in qua vniuersalitas consistit, sed tantum negativam, quam sic explicata inuenimus apud Scotum, Scotti discipulos, & Caeteranum. Duplex communis unitas ab his authoribus distinguitur: quedam positiva, alia negativa. Unitas positiva communis illa dicitur, quam habet natura ita indeterminata ad plura individua per separationem, & abstractionem à differentiis individualibus, ut eadem sit proxime potens ut de illis prædictetur. Unitas communis negativa est illa, quam habet natura, ex eo præcise quod singularis non sit, quia natura communis negativa nihil aliud est, quam natura non singularis. Ita has unitates ex Scoro explicat Rada 2. tom. Controversiarum, Controversia 3. art. 1. & Merinero cap. 1. de vniuersalibus disp. 1. quæst. 3. sect. Eadem ratione distinctionem hanc explicat Caeteranus loco citato ubi afferit naturam humanam Petri distinguiri à natura humana Pauli

non ratione naturarum, que secundum se sunt vnum quid negativum, quatenus ex se non dicunt distinctionem, sed ratione differentiarum individualium cum quibus identificantur. Addit natura Petri ex se non repugnare esse in Ioanne, nec non habeat positivam aptitudinem ut sit in illo.

Hanc unitatem negativam reicit communis Doctorum sententia, & illam ego eadem ratione impugno, quia unitatem positivam impugnauit. Hæc unitas negativa non conuenit differentiæ individuali Petri: ergo non conuenit naturæ identificatæ cum eadem differentia individuali: implicat enim aliquid sive positivum, sive negativum, à parte rei independenter à nostro intellectu competere alicui formalitatî, & non competere alteri, cum qua formalitas illa est identificata. Alio modo idem argumentum conficio. Differentia individualis Petri ex se habet positivam repugnantiam ut sit in Ioanne: ergo natura Petri habet eandem positivam repugnantiam ut sit in Ioanne. Probanda est consequentia supposita identitatis inter naturam, & differentiam individualem ex principio sepe repetito, videlicet, debere affirmari, & negari de quacumque formalitate, quidquid de alia cum ipsa realiter identificata affirmatur vel negatur, tanquam quid illi conueniens independenter à nostro intellectu.

Virgo: Natura negatiæ vna est natura non singularis, ut volunt, qui hanc unitatem negativam defendunt: sed ante operationem intellectus non datur natura ex se non singularis, neque negatiæ, neque precisiæ: ergo ante operationem intellectus non datur natura negatiæ communis. Non dari naturam non singulararem, hoc est, priuata singularitate, quia possit intelligi carens singularitate, scilicet aer obscurus intelligitur carens luce, certum est quia nihil potest positivè intelligi carens illo cum quo est idem intellectum, & cum quo per se ipsum est plusquam connexum, sicut enim est idemmet. Non posse dari naturam precisæ non singulararem, ex eo probatur, quia in his, quæ realiter identificantur, non nisi intellectus beneficio potest reperi præciso, & adhuc intellectus acie formalitatis identificas non posse ex parte obiecti præscindi, fert gravium Doctorum sententia, quam ut virorem amplector Controversia 4. Metaph. Punct 8.

Demum apud me insignis contradictionis in his terminis reperiatur. Naturæ ante operationem intellectus non est singularis ex se, sed ratione differentiarum, cum quibus identificatur, quia ante operationem intellectus nihil magis ex se potest conuenire rei, quam illud quod conuenit ratione formalitatis, cum qua est identificata, seu quæ est idem cum ipsa, quod enim magis ex se realiter, & physicè potest conuenire entitati, quam illud quod physicè, & realiter per se ipsum illi competit. Dices magis ex se formalitati aliquid conuenire, quod ratione eiusdem formalitatis conuenit, quam id quod illi conuenit ratione aliâs formalitatis, cum qua identificatur, v.g. magis ex se conuenire animali identificata cum rationali esse principiâ sentendi, quod conuenit ratione eiusdem formalitatis animalis, quam esse principiâ ratioinandi, quod illi conuenit non ratione formalitatis animalis, sed ratione formalitatis rationalis, quæ identificatur cum formalitate animalis. Discursus ite refellit authores opposita sententia, qui assertunt naturam hominis esse communem negatiæ, quia non ex se formaliter ut natura hominis est, habet non esse communicabilem Petro, & Ioanni, sicut habet esse principiâ discurrendi, sed ratione differentiae individualis, cum qua coniungitur.

Totam prædictam doctrinam non graui operâ facile querto. In re physicè eadem ante operationem intellectus non est haec, & illa formalitas, quia has tantum intellectus acies partitur in obiecto physicè, & realiter impariabilis, & omnino simplici, in quo non reperiuntur vnum, & aliud physicè distinctum: ergo ante intellectus operationem non potest aliquid alicui entitati conuenire ratione vnius formalitatis & non ratione alterius cum illa identificata, cum ante operationem intellectus non sit vna formalitas, & altera, sed simplex quedam, & individualis entitas, ratione cuius conueniunt omnia, que entitati conueniunt intrinsecè per se ipsum, seu non per aliquid ab illa distinctum: ergo ante operationem intellectus non possumus reperi in Petro natura, & differentia individualis quatenus sunt vna formalitas, & altera, sed quatenus sunt vna simplex entitas, neque potest conuenire incommunicabilitas positiva naturæ Petri magis ratione differentiae individualis,

individualis, quam ratione natura, cum inter naturam, & differentiam individualem nulla reperitur praesatio ante intellectum, qui in entitate simplici duas partitum formalitates, & ex illis proprietatibus, que individualiter, realiter, & physicè eidem entitatim simplici conuenient, quasdam formaliter attribuit huic formalitati, & alias alteri formalitati accommodat.

Exemplum quod adducitur de sensatione, que homini conuenient dicitur quatenus animal est, & non quatenus est rationalis, aduersiorum sententiam non probat, sed meam, quia sensatio procedens ab homine, seu homini conueniens, seclusa intellectus precisione non magis prouenit à formalitate animalis, quam à formalitate rationalis, sed individualiter à toto homine physicè individualiter procedit, & homini secundum se totum sensatio conuenit, quia à parte rei non datur formalitas animalis à rationali distincta, sed tantum datur simplex homo, quem intellectus dividit in formalitatem animalis, & in formalitatem rationalis, & cum dicimus, homo ut animal sentit, & non ut rationale, illud ut explicat formalitatem, cui intellectus specialiter sensationem attribuit, non illam à qua physicè specialiter procedit, & quæ enim procedit sensatio à praedicto animalis, & à praedicto rationalis in homine, & individualib[us] in equo identificari cum animali. Eadem prorsus ratione contingit in incommunicabilitate individuali, quam intellectus differentiis individualibus attribuit, & non naturæ, licet in re individuali, v.g. Petrus, secundum se totum individualiter sumptum fit Ioanni incommunicabile, ita ut nihil sit in Petro, quod ex se physicè non repugnet Ioanni communicari, cum physicè non sit in Petro natura, ut distincta à differentia individuali, quæ possit dici ex se communicabilis, neque differentia individualis ut distincta à natura, cui ex se specialiter conuenient incommunicabilitas, sed simplicissima entitas Petri secundum fe totam à Iohanne distinctam.

Obiectio: De conceptu quidditatu, & essentiali naturæ non est singularitas: ergo de conceptu essentiali naturæ non est incommunicabilitas, sed distinctio ab alio, que conuenit & individuali ratione singularitatis. Respondeo: distinguendo primum antecedens. De conceptu quidditatu naturæ non est singularitas, sumptu naturæ metaphysicæ in ordine ad nostros conceptus, concedo antecedens: sumptu naturæ physicæ, & quatenus est in se fine respectu ad nostros conceptus, nego antecedens. Quia physicæ æquæ est de essentia Petri natura & differentia individualis, inquit physicæ loquendo non est natura, & differentia individualis quatenus significatur per duos conceptus, sed simplex entitas quam intellectus partitur in duos conceptus, quorum unum appellat naturam, & instar aliquius communis multis considerat, & aliud vocat differentiam individualem, cui incommunicabilitatem attribuit.

Obiectio secundum: Naturæ, que est in Petro quatenus est ex se, non est incommunicabilis: ergo habet unitatem communem negativam, que consistit in negatione incommunicabilitatis, seu singularitatis. Probatur antecedens si natura Petri est incommunicabilis, non posset ab intellectu cognosci ut communicabilis, quia nulla entitas apprehendit potest cum praedicto opposito illi, quo gaudet: sed natura Petri praecisa à differentiis apprehenditur ab intellectu ut communicabilis: ergo ex se non est incommunicabilis. Insto clare contra illationis vim. In sententia horum authorum natura non habet incommunicabilitatem positivam, sed tantum incommunicabilitatem negativam, & negationem incommunicabilitatis positivæ, & intellectus apprehendit in natura incommunicabilitatem positivam: ergo intellectus apprehendit in natura incommunicabilitatem positivam contraria, quæcum contradictrio illi quod naturæ inest. Ad argumentum respondeo naturam ex se esse incommunicabilem, & intellectum vi abstractione post illam apprehendere sine incommunicabilitate, præcisam incommunicabilitatem ex parte obiecti, si præcisions obiectum possibilis sunt, vel tantum ex parte actus, si tantum formæ præcisions sunt admittenda, cui apprehensioni nulla subest falsitas, quia abstractum non est menda-

cium, ex vi enim illius cognitionis non dicit intellectus naturam non esse positivæ incommunicabilem, sed præcisæ incommunicabilitatem omittit, & de illa nihil agit. Potest intellectus duplì modo naturam positivæ incommunicabilem apprehendere. Primo non apprehendo positivam incommunicabilitatem ex parte obiecti, sed tantum obiectum ipsum incommunicabile, & incommunicabilitatem ipsam per quandam cognitionem, ita confusam, ut obiectum instar incommunicabilis appareat, & extrinsecè per ipsam cognitionem incommunicabile denominetur, ita ut cognitionis non tangat incommunicabilitatem ut propriū obiectum, sed ipsa formaliter sit extrinseca obiecti incommunicabilitas, in qua cognitione nulla falsitas reperitur, quia ex parte obiecti nihil apparet, quod in illo non sit. Alio modo potest apprehendi incommunicabilitas positiva tenens se ex parte cognitionis, & formaliter ut inherens naturæ cognitionem terminans, & tunc illa incommunicabilitas erit facta ab intellectu, & naturæ tantum intellectus fictione conueniens, & illa cognitionis si tantum sit apprehensiva, falsitatem habebit, quam dicam Contr. 6. de anima Punct. 4. posse competere apprehensioni complexe, quod si iudicativa fuerit absolute & simpliciter erit iudicium falsum.

P V N C T V M . IV.

De unitate uniuersalis.

§. I.

Nonnullæ opiniones reiciuntur.

P robauit non dari vniuersale ante operationem intellectus; insuper certum est intellectum apprehendere naturas vniuersales, & communes pluribus inferioribus, ut patet in conceptu, quo apprehenditur homo non apprehensis differentiis individualibus Petri, aut Iohannis, seu nullo individuali apprehenso, ex vi cuius obiectum individualum representatur, & absque illa distinctione, & potest contrahi in individuali, ita ut illorum quolibet appareat tota formalis ratio diuisi, quod contingit, quando postquam apprehendit hominem in communi dico, Petrus est homo, Iohannes est homo, per quas prædicaciones trahit rationem hominis, quæ antea apprehendebatur præcisa ab individuali, ad Petrum, & totam ad Iohannem.

Ex his necessariò infertur naturam ut vniuersalem, seu vniuersalitatem fieri necessariò ab intellectu, quia per intellectus actum fingitur ens rationis, in quo vniuersalitas contingat, vel in eodem formaliter consistit, hec est enim legitima consequentia: ablatâ cognitione non datur vniuersalitas, posita cognitione absque eo, quod aliquid aliud presupponatur, vel comitetur cognitionem, datur vniuersalitas: ergo vniuersalitas consistit in ipsa cognitione, vel ab ipsa cognitione procedit. Scio dixisse nonnullos Thomistis vniuersale fieri ab intellectu agente, & consistere vniuersalitatem in specie impressa. Verumtamen audiendi non sunt, vel intelligendi de vniuersalitate radicali, & fundamentali, seu remotâ, hoc est, de causa efficiente cognitionis, per quam fit vniuersale, quæ est species impressa, à qua producitur expressa, quam fit vniuersale. Neque in alio sensu speciem veritatis potest habere hec opinio, quia species impressa non est formalis representatio obiecti, neque per illam obiectum representatur: ergo neque per illam formaliter representatur, aut cognoscitur obiectum ut vniuersale, neque ut singulare. Quod vulgo dicitur intellectum agentem per speciem impressam abstractum obiectum à phantasmis, id solum importat speciem impressam produci ab intellectu agente, quia adiutus intellectus possit sine concursu immediato phantasmum obiectum cognoscere actu immateriali seu spirituali, & modo immateriali, hoc est, præscindendo inter prædicta, quæ nequeunt præscindi actu pertinere materialis.

Hæc doctrina supposita est modò difficultas, quomodo intellectus per proprium actum vniuersale conficiat. P. Hurtad. disp. 5. Metaph. sect. II. & P. Arriaga disp. 6. Logicæ sect. I. referunt sententiam cuiusdam recentioris afferentis obiectum immediatum actum intellectus, per quem fit, & apprehenditur vniuersale, esse idolum quodam, seu simulacrum mente confictum, quod in esse applicatur.

G 3 henle

henso, & cognito habeat quidquid obiectū realiter habet: Ita vt quando ego concipio hominem meus conceptus formalis immediate attingat simulacrum illud à me confitum , in quo ego considero predicata similia his quæ realiter video in Petro, aut in Ioanne, qui remotè cognoscuntur in illo idolo, quatenus intellectus noster ex cognitione illius ducitur ad cognoscendum Petrum , & Ioannem . To hoc ergo idolo confiteor prædicti recentiores affirmant confitere vniuersale, ipsūque idolum repertum in Petro & in Paulo non intrinsecè, sed extrinsecè, & intentionaleriter per similitudinem prototypi cum exemplari, ea ratione, qua Cœfus imago reperitur in ipso Cœfure.

4 Recentes alij ita se his simulacris dedere, vt omnia difficultia, quæ in Dialectica, & Metaphysica occurruunt, illis componere præsumant. Affirmant à nostro intellectu spectra quædam produci, quæ substituant loco obiectorum, & in illis tanquam iu imaginibus ista cognosci, ita vt etenim dicatur intellectus cognoscere animal, quatenus specular spectrū quoddam, quod loco animalis substituitur, & etenim dicatur rationale percipere, quatenus percipit spectrū aliud ab ipso productum, & subrogatum loco rationalis.

5 Intellectum nostrum per speciem expressam, seu cognitionem immediate in se iphs obiecta cognoscere, nullo idolo productu, quod immediate attingat, seu in quo cognoscat obiectum , tanquam in ipsius substituto probo Controu. de anima Punct. ad finem; ex his autem que ad illa impugnanda adduco, vnum per alios mihi magni momenti est, contra modum hęc spectra defendendi, quem secundo loco retuli. Videbile sequi per actus supernaturales fidei, & charitatis non attingat à nobis Deum in se ipso, sed in simulacro quodam, quod intellectus loco Dei substituit, quia si intellectus tantum dicitur Deum cognoscere, quia cognoscit spectrum loco Dei subrogatum , immediate non attingit per actum fidei entitatem diuinam in se ipso, quod si illam non attingit per alium fidem, neque per alium intellectus actum, neque illam attinger per actum voluntatis, quia id amat voluntas, quod intellectus proponit, neque potest volitus attingere obiectum immediate in se ipso, quod immediate in se ipso intellectus non proposuit. Dicere autem actum charitatis erga Deum non attingere immediate diuinam bonitatem in se ipsa, erroneum est.

6 Reficienda sententia in præsenti sunt hac spectra, seu idola, quia omnino iniustitia sunt ad præsentem difficultatem, & alias hęc affines definendas: in primis enim illis admissis falsum est spectrum in se intrinsecè habere vniuersalitatem, ipsūque esse vniuersale, quia spectrum seu idolum animalis non identificatur ad aquatē cum aliis spectris, que dicantur illius inferiora, neque cum inferioribus animalis, v.g. cum homine & equo ergo spectrum animalis non est vniuersale respectu spectri hominis, & spectri equi, neque respectu ipsius hominis, & equi, cum quibus non identificatur, quia de ratione vniuersalis est identificari cum suis inferioribus, & de illis prædicari, quod sine identitate fieri nequit.

7 Dices spectrum animalis esse vniuersale respectu spectri hominis, & spectri equi, quia in illo vno cognoscit intellectus omnia obiecta, quia in his duobus attingit. Contrā: si spectrum vniuersale dicitur respectu aliorum, quia representat simul obiecta, quæ duobus aliis representantur, eadem ratione posset dici vniuersalis vna cognitione Angelica respectu duplicit cognitionis humanae, quia illa quæ homo actigat duplī cognitione, vniā indiuisibilis percipit Angelus. Tadēque ratione hec vox bona vniuersalis est respectu harum Petrus & Ioanne, quia vox illa significat omnia individua, quæ his distinctis vocibus, & aliis similibus significantur. Non ergo ad hęc vniuersalia assignanda necessaria erant illa spectra, possent enim in ipsi cognitionibus, seu speciebus expressis confitui, quæ in obiectis possent dici esse tanquam imagines in prototypo. Neque de his vniuersalibus sermo est in præsenti, sed de illis, quorum superiores naturæ cum inferioribus identificantur. Neque in ordine ad formalitatem præcindendas, neque ad alias difficultates explicandas utilia sunt: ea enim, quæ his speciebus aguntur, codem modo possunt cognitionibus, seu speciebus expressis agi, cùm enim obiecta referenda sint ad illa, loco quorum substituantur, è quæ difficile est dari spectrum relatum ad formalitatem animalis, & non ad formalitatem rationalis, loco animalis.

& non loco rationalis substitutum, ac dari cognitionem immediatè relatam ad animal tanquam ad obiectum cognitum, & non ad rationale identificatum cum animali.

Alij recentiores apud Arriagam suprà sect. 3. assertur vniuersalitatem esse intrinsecam, & realem naturæ, dependere tamen tanquam à conditione extrinseca ab abstractione mei intellectus, quæ posita natura, quæ fuerat diuisa in inferioribus, & in quoque que dicitur, sit per se ipsam una in omnibus. Nusquam tam insigne figuramentum referrem, ni postquam illud euulgauit Arriaga , aliquibus aristis authoribus, qui non minori conatu, quam difficultate illius propugnabant. Ne tamen huius genij recentes hanc suam sententiam in meo opere desiderent, illam paucis retulit, & paucioribus impugnabo. In primis hoc vnum, quod bene expendit Arriaga , concinuit opinionem hanc chimicā esse: Qui fieri potest vt ex eo tantum, quod ego in meo cubiculo præscindam animalis prædicatum, seu habeam talē cognitionē prædicatum animalis, quod erat in Petro existente Matriti, non tantum vniatur cum prædicato huius equi exiliente Roma, sed etiam cum illo identificetur, ita vt sit verum dicere, idemmet prædicatum reale, quod modò est in Petro realiter, & à parte rei per se ipsum est in tali equo. Deinde quomodo fieri, aut dici poterit posita præcisione, ex vi cuius cognoscere rationem commuñam animæ rationalis, omnes beatorum, & damnatorum animas, & omnium hominum, etiam Christi Domini in massam quandam conflueret, & fieri unam animam. Profectō si hac attendit inspecciat, alia impugnatione non indigent, simplici enim ipsorum propositione ab hominū sensibus abhorent. Deinde in ipsis terminis, quibus haec sententia explicatur, manifesta inuoluitur contradic̄tio, implicat enim aliquid conuenire aliqui entitati per se ipsam & dependent ab extrinseco connotato; quidquid enim rei per se ipsum conuenit, est cum illa identificatum, quod autem est identificatum cum re fecluso quocumque extrinseco, illam necessariō semper comitatur, quia nequit aliquando id, quod est cum aliquo identificatum, ab ipso separari. Scio responderi huiusmodi formalitates identificatas dependet à connotatis non separari quoad entitatem, sed separari quoad formalitatem ablatu connotato, quia tantum sunt quoad formalitatem, quando adest connotatum, à quo tanquam à conditione dependent. Supercedeo modo huic solutioni, quia haec de connotatis doctrinā multis locis occurrit impugnanda, ideo ne pafim eadem argumenta contra illam referrem, ex professo placuit illam cuertere, vbi proprium sibi locum vendicat, videlicet in relationibus, ex quibus ad alias materias, quibus his connotatis recentes abutuntur, dimanavit. Ideo illam impugno Controu. 9. Metaph. Punct. 5. §. 2.

S. II.

Natura constituitur vniuersalis & una per abstractionem formalem seu cognitionem præcidentem.

VT propriis ad veritatem accedamus præmittenda est duplex præcisio, quam circa gradus metaphysicos & formalitatis diuersas eiusdē physica entitatis authores meditantur. Quædam dicitur præcisio obiectiva ex vi cuius intellectus attingit formalitatem aliquam, quin eadem cognitione attingat formalitatem cum illa identificatum, v.g. formalitatem animalis non attacta ex parte obiecti formalitate rationalis. Alia est præcisio tantum formalis, & ex parte actus, ex vi cuius attinguntur immediate, & per se omnes formalitatis, quæ intrinsecè sunt in obiecto, seu totum physicum obiectum, seu rotæ entitas physica, dicitur autem cognosci formalitas animalis & non formalitas rationalis, quia obiectum illud cognoscitur per operationes illas, quas intellectus attribuit animali, & non rationali, ex quo sit ut cognition illa attingat confusè obiectum illud in ordine ad hominem, & equum, & reliqua omnia, quæ sunt animalia, quin vnum animal ab alio animali discernat, & distinetè respectu omnium quæ animalia non sunt. De his Controu. 4. Metaph. Punct. 8. vbi ac curatè has præcisions explico, & latè probo non posse dari præcisionem obiectuum inter predicata realiter identificata.

Fert communis Thomistarum sententia vniuersale fieri per actum intellectus obiectu præcidentem, ex vi cuius cognoscitur prædicatum hominis, quod est in Petro, & in Paulo

in Paulo abstractum ab omnibus differentiis individualibus, quin Petrus aut Paulus cognoscantur, neq; ex parte actus, neque ex parte obiecti, per quam cognitionem unita quæda rationis impingitur praedicto hominis quod est in Petro, & praedicto hominis, quod est in Iohanne, quia intellectus rationes hominis diuersas per individua mediæ illæ cognitione adunat, & cognoscit ut unum simplex obiectum unitate non reali, sed fictâ per illam cognitionem, que respicit tantum obiectum prædictam unitatem, non enim vndeque attingit prædictas rationes hominum, quæ sunt in individualiis, sed formaliter ut unam simpliciter rationem.

11 Opinio hec ex dupli capite mihi est falsa, primò, quia præcisiones supponunt obiectus, quas non dari probo. Controu. 4. Metaph. Punct. 8. Verumtamen quia familiaris est multis opinio, quæ has præcisiones defendit, placet his admisisse de hac sententia iudicium ferre, & explicare quomodo iuxta illius principia assignanda sit vniuersalitas, seu forma, per quam natura constituitur formaliter vniuersalis. Suppositis ergo obiectus præcisionibus, ex altero capite reiœcio prædictam sententiam, videlicet quia si è fundamento impingit naturæ illam rationis unitatem, ad quam terminetur cognitione, quod sic probo. Ex eo tantum quod cognitione terminetur ad rationes hominis, quæ sunt in Petro, & Paulo quin attingat differentias individualibus, omnes illæ rationes hominis apparent intellectui ab illa distinctione, seu divisione: ergo apparebunt indistinctæ seu individualiis, ergo omnes illæ oblicantur per hanc cognitionem sic præsidentem initar vnius obiecti indistincti apti prædicari de quolibet individuo inferiori contento sub ratione hominis. Confirmatur: rationes hominis, quæ sunt in Petro, & in Iohanne differentiæ formaliter in ordine ad nostrum intellectum per differentias individualibus, cum quibus sunt identificatae: ergo ablati differentiis individualibus afferunt id, per quod rationes istæ inter se distinguantur: ergo ablati differentiis individualibus apprehenduntur instar vnius obiecti individualiis: ergo præcisæ per hanc cognitionem abstractiæ apprehenduntur omnes rationes hominis ad instar vnius individualiis indistinctibilis: ergo unitas illæ rationis superflua superadditur his naturis, & absque illa per solam intellectus præcisionem omnes rationes hominum, quæ in re sunt plures in pluribus individualiis contrasta in ordine ad nostrum intellectum apparent instar vnius obiecti apti prædicari de multis.

Dices per hanc præcisionem seclusa unitate rationis tenente se ex parte obiecti naturam non apprehendi ut unam positivam, sed tantum negativam, quia unitate non apprehensa non potest unum ut unum formaliter apprehendi, & vniuersale debet apprehendi formaliter ut unum unitate positivam, quia vniuersale formaliter, & positivam est unum. Equivocatione laborat prædictus discursus, confundit enim fieri vniuersale unum, & apprehendit ut unum, & fieri formaliter naturam vniuersalem unitate positivam, & apprehendit ut unum positivam unitate, que realiter distinguantur, per cognitionem enim per quam fit natura vniuersalis, & constituitur ut una unitate positivam extrinsecam, apprehendit tantum ut una negativa, eo enim ipso quod natura Petri, & Iohannis abstractatur à differentiis individualibus, & apprehendatur negativa ut una: resultat consequenter in illa denominatione cognitæ, ut una, per quam denominationem constituitur formaliter positivam ut intellectum, & vniuersalem unitate, & vniuersalitatem positivam, que est cognitione respiens tantum ut obiectum naturam negativam unam, hoc est, sine differentiis, per quæ sit multiplex in ordine ad nostrum intellectum, & constituta per se ipsam naturam vniuersalem, & unam unitate positivam extrinsecam, quæ est cognitione. Quod si natura non tantum constitunda sit vniuersalis, & vna unitate, & vniuersalitate positivam, sed etiam ut talis cognoscenda sit tenente se vniuersalitate, & unitate positivam ex parte obiecti, cognoscenda erit per aliam cognitionem reflexam terminatam ad aliam cognitionem præsidentem naturam à differentiis, per quam constituta fuit vna, & ut vniuersalitas unitate & vniuersalitate positivam, & cognita tantum est vna vniuersalitate negativa.

13 Dices, per cognitionem, per quam fit natura formaliter vniuersalis, debere cognoscere formaliter ut vniuersalis, & ut una unitate positivam, & ita non posse fieri vniuersalem per ipsam cognitionem tantum per formam, quia

cognitione abstractum non terminatur ad se ipsam, & cognitione, quæ cognoscitur natura ut vniuersalis, & ut una debet terminari ad unitatem, & vniuersalitatem. Reqd; inferres cognitionem, per quam fit vniuersale debere terminari ad unitatem, & vniuersalitatem, & ita utramque distinguat à cognitione, per quam fit vniuersale, quia talis cognitione non terminatur ad se ipsam, si probares cognoscendam esse naturam ut unam & vniuersalem unitatem, & vniuersalitatem positivam, ex cognitione, per quam formaliter constituitur talis, quod mihi fallim est: censeo enim ex eo quod natura cognoscatur ut una negativam, constitutum formaliter unam positivam per ipsam cognitionem tantum per formam extrinsecam, quia sicuti esse plura, seu distinguuntur intellectus est cognoci cum differentiis, per quas distinguuntur, esse unum per intellectum erit cognosci sine illis differentiis, quæ sunt rationes differentiæ ab aliis, sicuti enim per negationem distinctionis physice, sive hæc importet aliquid positivum, sive negativum constitutum ens physice à parte rei formaliter unum sic per negationem distinctionis intentionalis constituitur et intentionaliter existens unum, sive unum formaliter in ordine ad nostrum intellectum.

Opinio hec ratione dicunt nonnulli cognitionem factiūam vniuersalis esse cognitionem præcisionem terminatam tantum tantum ad obiectum ad rationem illam, que à differentiis præscinditur, & non ad aliquam rationis unitatem, resultare tamen ex hac præcisione unitatem quædam rationis in qua formaliter consistit vniuersalitas, & per quam natura formaliter constituitur vniuersalis & una formaliter unitate, & vniuersalitate positivam. Non probo hunc dicendi modum, quia ex cognitione tantum resultat in obiecto ad quod terminatur denominatio cogniti, quam non esse ens rationis, sed quid reale indistinctum ab obiecto quod denominatur, & ab ipsa cognitione denominante tantum formam, probo Controu. 12. Metaph. Punct. 5. Quod si velis supra hanc denominationem cogniti aliud ens rationis resultare ab illa distinctum, denominatio fundamentaliter erit huius entis rationis, & prior illa ac proinde antequam intelligatur hoc ensrationis, obiectum erit constitutum formaliter vniuersale. Si vero contendas ipsam denominationem cogniti esse ens rationis, & affirmes vniuersalitatem consistere in ente rationis, quia conflit in hac denominatione, non à me dissenties in vniuersalitate assignanda, vterque enim dicimus consistere in extrinseca denominatione desumpta à præcisione formalis, seu à cognitione, per quam natura sine differentiis cognoscitur, sed tantum inter nos erit dissensio circa naturam extrinsecam denominationis, quæ in hoc loco non est componenda, sed vbi ex professo de natura denominationis extrinseca disputatio instituetur, quam insituum citato loco.

Vidit Smigletius disp. 4. 15. q. 4. fol. 319. per abstractionem naturam ab intellectu fieri vniuersalem, quia per hanc abstractionem tollitur diuisio, seu distinctione, quæ formaliter fit per differentias, quæ diuisione ablatâ natura manet una formaliter, & apta ut sit in multis, seu indistincta ad multa, quod est formaliter naturam manere vniuersalem, ne tamen in cognitione formaliter constitueret vniuersalitatem, asservat vniuersalitatem consistere in negatione differentiarum tenentium se ex parte obiecti, quæ essent rationes distinguendi obiectum, si ex parte obiecti cognitiones tenerentur, seu si attingerentur cognitione, quæ negationes non debent apprehendi, sed sufficit non apprehendi habitus positivus, videlicet differentias oppositis his negationibus, quia apprehensione tantum requiritur ad ens rationis, quod per apprehensionem habet rationem entis, negationes autem cum non sint entia, sed esse illarum sit non esse, non agent apprehensione, sed posito fundamento absolutè conuenient. Sic in præsenti materia, posita abstractione, seu cognitione terminará ad rationem hominis, & non ad differentias formalitati hominis positivæ cognitæ conuenit ex parte obiecti negatio differentiarum individualium. Eadem ratione, positâ tantum conditione terminatâ ad animal secundum se, & non ad aliquam differentiam specificam, ponitur ex parte obiecti cognitione, videlicet anima, negatio rationalis. Ex hac doctrina fundamentum despiciunt subtiles quidam recentior ad assignandū duplex ens rationis, quoddam positivum factum per cognitionem positivam, quod omnes admittunt: aliud negativum,

G 4 quod

80 LOGICA. Controu. III. *De natura vniuersalis.*

quod siebat, quin cognosceretur per negationem cognitionis, supposita alia cognitione positivâ terminatâ ad alterum identificatum cum illo, quod non cognoscatur, quod siebat cùm cognoscatur animal non cognitio rationali, quia tunc negatio rationalis non existens ex parte obiecti, seu ipsum non existere rationale ex parte obiecti, erat opus rationis procedens ex eo, quod supposita tendentia cognitionis ad animal non daretur tendentia ad rationale, seu negatio tendentia ad rationale.

15

Adeò subtilis est hæc doctrina ut propriâ ipsius subtilitate euanescat. Ex eo quod cognitio animali non cognoscatur rationale, non præscinditur in ipso obiecto realiter rationale ab animali, non enim unum predicatum in se realiter ab alio fecatur ex eo quod unum cognoscatur sine alio, sed tantum præscinditur in ordine ad nostrum intellectum, quod tantum dicit non esse cognitum per cognitionem, per quam cognoscitur animal: ergo si in animali esse cognitum per cognitionem, per quam non cognoscitur rationale, nihil aliud est, quam hanc cognitionem terminari ad animal, & non ad rationale, quod non distinguitur ab hac cognitione, quia hæc cognitio per se ipsam habet terminari ad animal, & non terminari ad rationale, sic in rationali non cognito, esse præcūsum ab animali, quod cognoscitur, quod eft non esse cognitum per cognitionem, per quam cognoscitur animal, dicit cognitionem terminatam ad animal non terminari ad rationale, quod non distinguitur ab ipsa cognitione, quæ per se ipsam habet terminari ad animal, & non terminari ad rationale. Stat ergo animal constitui præcūsum à rationali, & sine differentiis in ordine ad nostrum intellectum per cognitionem terminatam ad animal, & non ad rationale, ex vi cuius reatur in animali denominatio cogniti, quæ non resultat in rationali per quam denominationem existentem in animali, & non in rationali constituitur animal, cognitum indiūsum in species, ad quas contraheretur per differentias, quod eft constitui unum, quia unum & indiūsum sunt idem. Stat ergo absque villa rationis distinctione præcūsum per præcisionem naturæ à differentiis, per quam natura cognoscitur negatiuè ut una constitui vniuersalem, & vnam formaliter vnitate extrinsecu positiu.

16

Obiectio: esse vniuersalis est cognosci: ergo non potest esse natura formaliter vniuersalis, & positiuè una, quin cognoscatur formaliter ut vniuersalis, & ut una vnitate positiva. Respondeo esse vniuersalis constitui per cognitionem tanquam per formam, non verò per obiectum cognitionis: ex eo enim quod cognoscatur natura, que in se est multiplex, negatiuè una constituitur per cognitionem, quæ ita cognoscitur positiuè una. Ad argumentum in forma respondeo: esse vniuersale vniuersalitate, & vnitate positiuè, est cognosci vniuersalitate, & vnitate positiuè tenente se ex parte obiecti, nego antecedens: vnitate, & vniuersalitate negatiuè tenente se ex parte obiecti, quod per ipsam cognitionem tanquam per formam habet vnitatem, vniuersalitatem positivam, concedo antecedens: deinde nego consequiam.

17

In sententia præscindente tantum ex parte actus, & non ex parte obiecti, vniuersale constitui per ipsam formalem præcisionem, seu cognitionem terminatam ad indiūsum in ordine ad connata similitudinem, per quam omnia cognoscuntur instar unius naturæ vnitate negatiuæ, & constitutum positiuè vnam naturam vniuersalem vnitatem, & vniuersalitate positiuè eisdem rationibus defenditur, quibus eadem conclusionem propugna iuxta opinionem obiectivæ præscindente; inquit ex his qui præcisions obiectivas defendunt, fere omnes docent vniuersale constitui per vnitatem, & vniuersalitatem rationis, ex illis verò qui tantum præcisions formales, fere omnes assertant vniuersale constitui formaliter per ipsam cognitionem.

18

Obiectio: Forma vniuersalis est cognitio: ergo forma vniuersalis, seu vniuersalitas datur à parte rei. Sed natura seu materia vniuersalis datur à parte rei ex parte rei, & forma vniuersalis: ergo datur vniuersale à parte rei, quod omnes Doctores vnam negant. Respondeo Doctores negare dari vnam naturam physicæ multis communem independenter ab intellectu, & independenter ab isto dari vniuersale: non tamen negant dari à parte rei vniuersale

constitutum per intellectus operationem à parte rei existentem, quod probat obiectio, & absque illa repugnanti concedo.

Obiectio secundò: cognitio est singularis: ergo non potest constitui vniuersale. Distingo antecedens: est singularis entitatiuè, & physicè, concedo: in representando, nego: quia non tantum representat unum, aut alterum singulare, sed plura inter se confundit, ratione cuius, esti entitatiuè sit singularis, dicitur vniuersalitas, & vniuersale constituit, ut expressè docuit S. Thomas opusc. 55, per haec verba. Est enim (de vniuersalitate loquitur) in solo intellectu singularis, & est vniuersalus in quantum habet rationem unius forme ad omnia indiūda, que sunt extra animam prout aequaliter est similitudo omnium. Mitto eandem obiectiōē posse fieri contra illos, qui vnitatem rationis fingunt ad vniuersale constituentem, quia illa vnitatis ficta, erit in se singularis & determinata facta per hanc numero cognitionem determinatam.

19

Obiectio tertio: vniuersalitas constituit in cognitione: sed cognitionis per quam fit vniuersale specificum hominis differt in specie à cognitione, pe quam fit vniuersale specificum equi: ergo species hominis, & species equi in ratione specierum, & vniuersalium non tantum differunt numero, sed etiam in specie. Retorquo argumentum ad illos, qui per ens rationis vniuersale constituent cognitiones terminatas ad rationem hominis, & ad rationem communam equi distinguantur in specie: ergo vniuersitas rationis, qua ex illis resultant distinguuntur in specie, quia quoties cognitiones factiæ entium rationis specie differunt, entia rationis per illas facta specie differre necesse est. Nonnulli consequentiam concedunt, qui tenentur afflere nullam dari speciem vniuersalis, quia sub se duobus indiūsum continetur, sed hæc omnia inter se specie differre, sicuti de Angelis dici solet. Verumtamen leui arguendo in hanc difficultatem se coniuncti, facile enim respondetur, cognitiones illas differre specie physicæ, seu quatenus sunt vniuersalitates, seu rationes confundendi, & representandi plura indiūsum instar unius obiecti, quia sicuti cognitio respondens huic voci bono confundit, & per modum unius representat omnia humana indiūda, cognitio respondens huic voci equus confundit, & representat omnia equina indiūda, & ita tantum differunt quasi materialiter in ratione confundendi, & adiuvandi, quæ ad vniuersalitatem pertinent.

20

Obiectio quartò, contra id, quod diximus cognitionem, per quam fit vniuersale unum, non exprimere vnitatem tenentem se ex parte obiecti. Diuisio mentis Logica est cognitionis exprimens pluralitatem tenentem se ex parte obiecti: ergo vniuersale mentis Logica debet exprimere vnitatem ex parte obiecti. Respondeo, non omnem diuisiōnem Logican exprimere pluralitatem ex parte obiecti, ut patet in diuisione totius in partes Metaphysicas, que nullam pluralitatem obiectuum important, genus enim & differentia, in qua diuidit species, ex parte obiecti idem formaliter dicunt, quod species ipsa. In modo ex diuisione ad indiūsum argumentum conficio, sicuti enim per actum diuidendi non representantur membra diuidentia ut diuisa, seu ut membra diuidentia, sed secundum se, & per illum actum constiuentur extrinsecè diuisa, seu membra diuidentia, sic in indiūsione, seu adiunctione intellectus non representantur illa, que sunt diuisa, & una formaliter ut una, sed tantum fundamentaliter, & constitutur formaliter, ex per talem actum positiuè unum, & indiūsum, seu vniuersale.

21

Obiectio quinto, ad probandum nimiam similitudinem operationum non sufficiere, ad hoc ut intellectus cognoscens simili plura indiūsum illa inter se confundat, & instar unius apprehendat. Nimia similitudine tantum potest deferri ut intellectus successuè videns duo indiūsum illa confundat, ita ut cum hoc tantum videat, non valeat discernere, an hoc vel alterum videat, non tamen potest esse in causa, ut intellectus simili cognoscens unum, & alterum non discernat inter hoc & illud, & cognoscat hoc ab illo distinguiri, ut patet in quibuscumque indiūsum inter se similibus, in duobus ovis, v.g. que si successuè oculis obseruantur, non poterit intellectus discernere, an idem bis proponatur, an verò ante unum, & modo alterum videat: at verò ut primum simili obseruantur, unum ab alio discerneret. Respondeo nimiam similitudi

22

similitudinem posse deferire ut intellectus non discernat illa individua, etiam dum actu vtrumque simul cognoscit, quod obiectio non impugnat. Exemplum additum ad rem non est, quia quando duo individua corpora intuituē videntur, apparent in diuersis locis, & ita quantumvis similia sint, ex praeficiarum definitione, distinguuntur ab intellectu quod si penetrata apparerent, tanto poterat esse similitudo, vt postquam vtrumque simul intellectui obiceretur, non valeret intellectus unum ab alio secernere. Ita fore credo, si duo oia omnia aquila oculis obicerentur, in quibus unum ab altero sensus, neque intellectus discerneret, sed vtrumque instar viuis apprehenderet.

P V N C T V M . V.

De materia universalis, cui contingit unitas.

S. I.

Iuxta obiectum praescindentes rem dirimo.

VT vniuersalis essentia magis innoteat, explicanda est natura, qui tanquam subiecto contingit vniuersalitatem, sive haec in unitate rationis, sive in cognitione consistat, quod in opinione non praescindente ex parte actus, etiā faciliè dicatur esse collectionem individuum, non sine difficultate videtur posse defendi. Meum est explicare quomodo iuxta hanc sententiam formaliter, & non obiectuē praescindenter, quam amplector, res sit componda. Cum vero gratis in favorem communis sententiae, obiectuē praescindentes suscipiem explicandam vniuersalitatem, iuxta vtramque sententiam, iam tenet difficultatem hanc in vtrique explanare, quae non minus, imo forsan magis obiectuē praescindentes virget, quam tantum ex parte actus præcisions admittentes.

Vulgò dicitur iuxta obiectuē praescindentes intellectum per cognitionem praescindenter, quā non attingit differentias, attingere formalitatem quandam realem indiuisibilem potentem contrahi secundūm se totam ad quolibet inferius, & ad omnia, quae sub illa continentur, ita vt per cognitionem, quā abstractum animal ab omnibus differentiis, & speciebus cognoscatur unum indiuisibilem sentiendi principium, quod idem secundūm se totum reperitur in homine, & idem secundūm se totum reperitur in Petro, & modo ad hanc speciem, modō ad illam indiuisibiliter sumptum contrahi potest, quia seclusis differentiis nullum est principium, per quod differantur rationes animalis, sed omnes sunt unum eā ratione, quā sine differentiis constituantur, & quia per rationem tantum rationes illa sunt extra differentias, per rationem tantum dicuntur habere unitatem.

Sententiam effacissimè impugnari, mihi semper suau, nonnulla non leuis momenta contra illam expendam. Nihil est in Petro, quod realiter sit in Paulo: ergo implicat conceptus quidam obiectiuē, qui secundūm totum id, quod importat, possit prædicari de Petro, & possit prædicari de Paulo. Antecedens probauit Controu. 4. Metaphys. Punct. 3. vbi probauit omnia, quae sunt in Petro, esse identificata cum differentiis individualibus Petri. Consequentiam probo. Conceptus obiectiuē potest prædicari de Petro, & Paulo debet esse in Petro, & in Paulo: sed nullus conceptus, qui est in Petro est in Paulo: ergo nullus conceptus, qui prædicatur de Petro, & est in Petro, est in Paulo: ergo nullus conceptus, qui est in Petro, & prædicatur de Petro, potest prædicari de Paulo, cum nullus conceptus, qui in Paulo non est, possit de ipso prædicari. Dices possit abstractione resultare rationem omnino eandem, & communem Petru, & Paulo. Contra: possit abstractione non resultat in obiecto identitas aliqua realis, quia abstractio non immutat obiectum realiter: ergo tantum resultat identitas intentionalis vel rationis. Sed hæc non potest deferre ut verificantur de eodem subiecto illa, quæ soluta hac unitate rationis non habebant physicam identitatem: ergo unitas rationis non potest deferre, vt rationes, quæ illa seclusa realiter non identificantur cum subiecto, de illo identificantur. Huc vtrique legitimus est discursus, prius enim antecedens, & consequens ex illo illatum,

admittunt Doctores, cum quibus agimus, & per se notum est recognitionem obiectum relinquere in se ipso invariatum, vt contra recentiores suprà ostendimus. Secundum antecedens est manifestum, quia verificatio sumitur ex identitate reali, quæ est inter subiectum & prædicatum, & non ex identitate, quam ego fingo, quantumvis enim ego per apprehensionem, vel quomodo cumque fingam hominem identificari cum equo, tertium illud fictum ex homine, & equo, neque de homine, aut de equo verificari poterit, neque poterit verificari hominem esse equum, aut equum esse hominem. Consequens est legítima: Pergo vterius: fed illa ratio hominis una per rationem, & multiplex realiter secundūm totum id, quod dicit, non identificantur cum Petro, & Paulo, quia includit rationem hominis realiter identificantam cum Petro, que non identificantur cum Paulo, & rationem hominis identificantam cum Paulo, que non identificantur cum Petro: neque aliquid in illa ratione una per intellectum repetitur, quod indiuisibiliter cum vtrique identificantur, quia rationis unitas cum nullo identificantur, & obiectum unum identificantur cum Petro tantum secundūm rationem hominis à Petro abstractam, & cum Paulo tantum secundūm rationem hominis à Paulo abstractam, quæ realiter distinguuntur: ergo nihil est in illo obiecto uno, quod indiuisibiliter possit prædicari de Petro, & Paulo.

Vrgeo, nihil est in Petro, aut in Paulo quando datur ratio hominis abstracta ab illis, quod non sit, quando deficit abstractio: sed quando deficit abstractio nihil est in Petro, quod sit commune Paulo, aut realiter identificantum cum Paulo: ergo neque quando abstractio adeat: ergo adhuc possit abstractio, nihil datur, quod secundūm eandem indiuisibilem rationem possit de indiuisiblē diffinītis prædicari. Idem infero in ratione generica respectu differentialium, nihil enim potest includi in ratione animalis abstracta, quod secundūm eandem rationem indiuisibilem prædictur de homine, & equo.

Rursus si una ratio indiuisibilis abstracta esset communis omnibus, secundūm eandemmet indiuisibilem rationem ratio omnium hominum prædicaretur de Petro, & in Petro esset ratio aliqua, quæ eadem indiuisibilis esset in reliquis omnibus indiuisibus, & quodlibet indiuisendum in quocumque alio suam naturam agnoscet, quam ab ipso posset repetrere, & aliud reddere non debet, quia eodem iure illi competebat, potius posset respondere, quod petis intus habes, quia eademmet natura propria Petri, quæ esset in Ioanne, esse similiter propria Ioannis, & esset similiter in Petro, esset enim in vtrique, & vtriusque esset propria, quatenus propria cum alieno opponitur & neutrius propria diceretur, quatenus proprium opponitur communi, illa enim natura communis esset vtrique indiuisido.

Ob hanc rationem ceneo adhuc in opinione praescindente obiectuē cognitionem terminatam ad conceptum hominis respicere tanquam subiectum unitatis, per quam constituitur vniuersale, sive hoc sit ens rationis, sive ipsa abstractio realis, rationem hominis, quæ est in Ioanne, & aliam rationem hominis, quæ est in Petro, & sic alias rationes hominis dispersas per omnia indiuisida, quæ in se etiam secundūm illas formalitates, ratione quarum terminant cognitionem, realiter non identificantur, etiam si illa à differentiis mente praescindantur, & per cognitionem identificantur unitate extrinseca, quæ à cognitione non distinguuntur secundūm veriorem sententiam, quam vt veriorem tradidi, ex vi cuius naturæ illæ cognoscunt ut unum obiectum unitate negatiua, quia ex copaci, quod intellectus non percipiat illarum differentias indiuisuales eas omnes inter se confundit, & eodem modo se habet circa illas, ac se haberet sensus circa duo obiecta omnino similia, & aequalia penetrata, in quibus non discerneret unum ab alio, & eodem modo se haberet in ordine ad obiecta distinguenda, ac si unum tantum videat obiectum, licet in re attingeret. Confirmatur: materia illa, cui superadditur unitas intentionalis, seu facta ut conditio ab unitate illi superadditâ non est una, sed multiplex. Sed natura, quæ subternitur unitati, ut distingue ab unitate terminat cognitionem per quam sit vniuersale: ergo natura multiplex, quatenus est multiplex realiter terminat cognitionem, per quam illi superadditur unitas intentionalis: seu rationis. Maior

ab

ab omnibus admittitur: Minor facillimè probatur: Cognitio, per quam natura sit vna (esto ad vnitatem terminetur, quod mihi falsum est) non tantum terminatur ad vnitatem, sed concretum vnum; quod essentialiter dicit subiectum, cui substernitur vntas, quatenus ab vnitate distinctum: ergo natura, cui accidit vntas, quatenus ab vnitate distincta terminat cognitionem, per quam sit vniuersale: ergo natura vt multiplex realiter per se ipsum terminat cognitionem, per quam sit vniuersale, licet terminet eandem cognitionem, vt vna per rationem, quod ego iudico verum non esse, quia in mea sententia cognitio, per quam sit vniuersale, constituit naturam ve vnam, non vero ad illam vt vnam terminatur.

7 Obiectio: natura adhuc vt distincta ab vnitate, & vt illius subiectum, non terminat cognitionem, per quam sit vniuersalis, secundum differentias, sed secundum praedicatum abstractum à differentiis: ergo non terminat naturam vt multiplex: Probo consequentiam; non potest terminare cognitionem vt multiplex, & vt distincta, quin terminet secundum illam rationem, quā est multiplex, & distincta: sed est multiplex & distincta secundum differentias: ergo si non terminat cognitionem secundum differentias, sicut de facto accidit, non terminat cognitionem quatenus multiplex & distincta. Respondeo concedendo antecedens, & negando primam consequentiam; deinde concedo maiorem; & distinguo minorem: natura est multiplex & distincta secundum differentias: in ordine ad nostrum intellectum concedo; in fe est multiplex, & distincta per differentias, subdistinguo: per differentias tantum, nego; per differentias, & per se ipsum, concedo, qualibet enim formalitas, quae abstrahatur à Petro, etiam ratione entis secundum fe per se ipsum habet non esse in Ioanne, licet in ordine ad nostrum intellectum, secundum illam formalitatem præcisam non dicatur distincta, quia intellectus noster distinctionem, quam habet Petrus à Ioanne secundum quamcumque formalitatem, quam in se includit tantum attribuit differentiae individuali.

8 Ex quo sit intellectum nostrum cognoscere rationem hominis, quae est in Ioanne præcisus differentiis individualibus, cognoscere has rationes formaliter vt distinctas in se, seu secundum formalitates, quae per se ipsas important distinctionem, licet non illas cognoscit vt distinctas in ordine ad intellectum, hoc est, secundum formalitates, quibus intellectus distinctionem attribuit, quod solemus explicare docentes intellectum cognoscere rationes has vt distinctas negatiæ, & non positivæ. Ex hac doctrina facile distinguitur consequens eodem modo: ergo si intellectus non cognoscit differentias, non cognoscit naturas vt distinctas in ordine ad intellectum, concedo consequentiam; vt distinctas in ordine ad se, nego consequentiam.

9 Ex his inferes cognitionem, per quam sit hoc vniuersale animal terminari ad formalitatem animalis, qua est in homine, & ad formalitatem animalis, qua est in equo, & in aliis speciebus, vt inter se distinctis realiter, quibus tribuit vnitatem extrinsecam sive rationis. Si vero difficile percipiatur præcisis differentiis individualibus adhuc naturas inter se distingui hanc difficultatem secum fert opinio obiectu præcindens, quam ego non amplector; sed latè impugno in Metaph. Contro. 4. Punct. 8. Quomodo autem conceptus animalis in se includens animalitatem equi distinctam ab homine possit prædicari de homine, & conceptus hominis includens humanitatem Petri distinctam à Ioanne possit de Ioanne predicari. dicam postea, dum explicem quomodo conceptus hominis, qui iuxta opinionem præcindentium formaliter dicit aggregatum omnium individualium, possit de Petro, & de quocumque individuali prædicari.

S. II.

Iuxta præcindentes rationes formaliter questionem definitio.

10 E

x hac doctrina necessario infertur quid dicendum. Est iuxta opinionem præcindentem tantum ex parte actus, & non ex parte obiecti, quam ego constanter defendo. Affirmo in mea sententia formaliter tantum

præcindente cognitionem, per quam sit vniuersale terminari ad collectionem omnium individualium, quae sub illa ratione communis contineri dicuntur, quae omnia confusa cognita in ordine ad connata communia, & similiis instar vnius nature cognoscuntur, & extrinsecè per ipsum cognitionem vnum vniuersale denominantur. Hæc opinio est Nominalium, quos optimè vindicat Hurtad. à calumnia, quæ illis imponitur, videlicet ipsos neglige conceptus vniuersales, & tantum vniuersalia in rebus constitutæ. Tribuitur etiam D. Thomæ, quem cum Nominalibus sentire contendit Hurtad. & plura illius testimonia refert, consertque cum Nominalium testimo-niis, ex quibus vnum tantum dabo, in quo videtur nostram sententiam, expressæ ab Angelico Doctore fuisse traditam. Sic ille Opus. 55. Hæc autem similitudo sine species existens in anima est vna numero, & singularis, eius tamen vniuersalitas non ex eo, quod sit in anima, sed ex eo, quod comparatur ad plura singularia eodem modo se habentia opinata (hoc est cognita) eadem modo. En afferit Angelicus Doctor vniuersalitatem esse ex eo, quod cognitio terminatur ad plura singularia cognita eodem modo, hoc est, similiis inter se. Eandem opinionem Hurtadus attribuit Patri Suario Disput. 5. Metaph. sect. 10. subsect. 2. vbi illam tenaciter amplectitur, candemque defendit Ariaga disp. 6. Logica sect. 4.

11 Ad huius opinionis faciliorum intelligentiam breuiter explico, de quo latè Contro. 4. Metaph. Punct. 8. quid sit rem confusa, quid distincte cognoscere. Res confusa agnoscitur, quando ex vi illius cognitionis non potest decerni ab alia, quæ per eandem cognitionem attingitur, quod contingit, quando duæ entityes, quas cognitione confundi dicimus, & instar vnius attungi, cognoscuntur per connata communia, & inter se similia, exempli gratiâ cognosco hominem, & equum per connata similia, videbile sensations, quæ similes in vitroque reperiuntur, tunc dico cognoscere animal, quod est confundere hominem, & equum, & vitroque confundere vnum respectu alterius, quia ex vi illius cognitionis non valeo hominem ab equo distingere, neque equum ab homine, quod facerem si hominem non per sensationes, quas habet, quibus alia similes in equo correspondent, sed per intellectiones cognoscere, quibus alia similes in equo non reperiuntur; tunc enim in ordine ad has operationes hominem ab equo distinguerem, seu hominem in ordine ad equum distincte cognoscere. Ex hoc fit posse idem obiectum confusa, & distincte cognosci per eandem cognitionem in ordine ad diuersa extrema, cum enim cognitio hominem simili cum equo per operationes sentiendi, & dico cognoscere animal, confundo hominem cum equo, in quo sunt operationes similes illis, per quas hominem cognosco, & illum distinguo à lapide, in quo similes operationes non reperiuntur. Hac ratione dico per cognitionem, quæ apprehendo animal non apprehendere distincte vt rationem hominis, quia est illam apprehendam, illam confundo cum equo, qui non est homo, quia etiam ratione prædicatum animalis, quod est homo, confundo cum equo, quia tamen non illud confundo cum aliquo, quod non sit animal, sicut confundo hominem cum aliquo, quod non sit homo, dico distincte cognoscere animal, & confusa cognoscere hominem, licet animal sit identificatum cum homine, & ipsum hominem in ordine ad eadem obiecta eodem modo cognoscatur, animal enim identificatum cum homine cōfunditur cum animali equi, & cum equo, & distinguitur ab omnibus, quibus non conuenit ratio animalis, quod etiam conuenit homini quatenus significante per hunc conceptum animal, ex vi cuius tantum confunditur cum equo, & aliis speciebus, quibus conuenit ratio animalis, & distinguitur à lapide, & ligno, & reliquis omnibus, quæ animalia non sunt. De hoc latius loco citato.

12 His positis, dico vniuersale specificum, v. g. homo includere pre materiali Petrum, & Ioannem, & reliqua individualia, in quibus ratio hominis reperitur, quæ omnia individualia tantum per formam extrinsecè denominantur vnum homo, & vnum vniuersale per cognitionem, quæ omnia apprehenduntur in ordine ad operationes similes in omnibus, per quam cognitionem confunduntur inter se omnia individualia cognita, & omnia illa propter nimiam connatorum similitudinem instar vnius cognos-

cognoscuntur, ita ut tantum possit intellectus omnia simul sumpta discerner ab illo individuo, in quo similes rationes non inveniantur, verbi gratia ab hoc equo, non vero possit in ipsis individuis unum ab alio discernere, nec possit intellectus dicere an plura, vel pauciora cognoscet, cum nihil representatur in omnibus, quod propter nimiam similitudinem in quolibet illorum non videatur reperiri, est enim cognitione illa cuiusdam objecti veluti definitiū in toto illo obiecto, quam in qualibet parte illius, seu in tota individuorum collectione, quam in quolibet individuorum contento sub illa collectione, ratione cuius similitudinis, seu distinctionis in ordine ad nostrum intellectum, tota illa collectio appareret instar praedicabilis secundum se totam de quocumque individuo, etiam tamen de quocumque individuo possit praedicari secundum rationem inadiquatam, in qua cum illo identificatur, ut postea dicam. Explicata iam materia vniuersali specifici, facilè vniuersale generici materia innotescit, sicut enim vniuersale specificum hominis sit ex collectione individuorum, que sub hominis specie continentur, & vniuersale specificum equi ex collectione individuorum, que continentur sub specie equi, & sic de aliis speciebus, vniuersale genericum sit ex collectione individuorum, ex quibus sunt species, verbi gratia hoc vniuersale animal ex his individuis hominis, ex quibus sit species hominis, & ex individuis equi, ex quibus sit species equi, & sic ex omnibus individuis contentis sub ratione communis animalis. Quae omnia individua dicuntur unum animal ex vi cognitionis, quam attinguntur in ordine ad operationes similes in quolibet illorum respectas, ex vi eius omnia inter se confunduntur, & tantum distinguuntur a reliquis individuis, & speciebus, in quibus ratio animalis non repperitur, videlicet a ligno, & lapi- de. Secundum hunc discurrendi modum materia vniuersalis specifici, & differentialis, videlicet hominis, & rationalis non distinguuntur, quia vtrumque vniuersale relipicit eadem individui tanquam inferiora, quorum collectio vtrumque dicit pro materiali, distinguuntur autem vniuersalia, quia rationale tantum connotat ratiocinationes, quorum sit principium, sicut animal tantum connotat sentientias, homo autem connotat sentationes, & ratiocinationes tanquam procedentes ab uno principio individualiter significato, quod est homo.

Materiam vniuersalis esse collectionem omnium individuorum iuxta non prescidentes obiectum eisdem rationibus probatur, quibus probauimus materiam vniuersalis, esse collectionem rationum abstractarum, & non unam simplicem rationem abstractam in opinione obiectu prescientium. Secundum specialius probatur iuxta principia huius sententiae. Ablata una ratione praeclara ex parte obiecti nihil potest intellectui obici, quod antecedat unitatem, quia in cognitione consistit, præter individuum aliquod, vel plura, que simili cognoscantur, sed unum individuum est materia apta ut fiat vniuersale multis communis, neque ut illi tribuantur virtus extrinsecas, siquidem illam habet intrinsecam in se ipso: ergo illud, quod obiectum tantum potest esse individuorum collectio, seu plura individua habentia operationes adeo inter se similes, ut in ordine ad illas, possit intellectus instar unius obiecti individui ex omnia individua cognoscere. Confirmatur per vniuersale constitutum unum, & individuum illud, quod a parte rei erat multiplex, & diuisum antecedenter ad cognitionem, per quam fiat vniuersale: sed a parte rei antecedenter ad cognitionem per quam fiat vniuersale tantum erat collectio individuorum, que dicit plura individua inter se diuisa: ergo tantum haec individuorum collectio fieri potest una & individua, seu vniuersalis.

§. III.

Argumenta soluta.

Occurrunt nonnulla soluenda argumenta contra doctrinam traditam, quibus solutis illius veritas clarius elucet.

Obiectus primò. Collectio individuorum non potest predicari de quolibet individuo, seu inferiori contento sub vniuersali: sed vniuersale praedicatur de quolibet infe-

riori sub illo cōtentō: ergo vniuersale non dicit totam collectionem individuorum, seu inferiorum, que sub continet. Idem argumentum fit contra doctrinam traditam iuxta opinionem obiectu prescientium, quorum vniuersale diximus continere plures rationes abstractas inter se distinctas, quarum collectio de nullo inferiori potest praedicari. Respondeo vniuersale praedicari de omnibus individuis non secundum se totum, sed secundum aliquam partem sui, que apparet instar totius, quia intellectus non decernit inter partem, & totum, propter confusionem partium vniuersalis, videlicet singulorum individuorum cum toto vniuersali, seu cum tota collectione individuorum: collectio enim illa, ut supra dicebam, representatur quasi definitiū modo, ita ut non magis apparet videatur in tota illa simul sumpta, quam in qualibet parte illius, representatur enim qualibet pars sine ratione per quam in ordine ad intellectum distinguitur à compare, & ita ut non distincta ex parte actus ab alia compare, & consequenter ut non distincta à toto, quia pars tantum differt à toto per aliam comparatem, cum qua simul totum componit, & non cognitā alia compare ut distincta, nullum est caput, ex quo cognoscatur pars ut distincta à toto. Ad argumentum in forma respondeo: Collectio, quam dicit vniuersale non praedicatur de quolibet individuo: & qualiter, & quod modum praedicandi, nego: ratione materie, subdivisus, secundum se totum, concedo: secundum aliquam partem sui, nego. Itaque collectio est praedicable de pluribus individuis, seu inferioribus secundum plures rationes, quas includit abstractas à pluribus inferioribus sive abstractione obiectuā, sive formalē, & est praedicable de quolibet individuo teorismi sumpto secundum rationem abstractam ab illo individuo, que in illa collectione includitur.

Obiectus secundus. Si in hac predicatione Petrus est homo, non praedicatur vniuersitas illa singularium saltem materialiter, sed unum tantum, quod identificatur cum Petro, praedicatio non erit vniuersalis, sed singularis. Respondeo in predicatione naturae vniuersalis de inferiori sub illa contento, praedicatio non retinere vniuersalitatem, quam antea habebat, sed contrahi subiectum ad rationem illam inferiorem, quia subiectum circumscribitur. Dicitur autem predicatione naturae vniuersalis, quia est praedicatum cuiusdam naturae, que continetur in illo vniuersali, quod per aggregationem inferiorum erat constitutum, & quia eodem modo significatur iam contracta in actuali predicatione, quo significabatur aggregatum, in quo continetur; in hac enim predicatione Petrus est homo, ratio hominis identificata cum Petro, quod tenet ex parte praediti, eodem modo significatur, quo significabatur tota collectio hominum in hoc vniuersali specifico homo.

Obiectus tertius. In hac predicatione Petrus est homo, tantum se tenet ex parte predicit ratio hominis identificata cum Petro, & nihilominus est praedicatio vniuersalis: ergo haec predicationes Petrus est Petrus; Petrus est quidam homo; Petrus est hic homo, erunt predicationes naturae vniuersalis, quia illarum qualibet idem dicit ex parte predicit, ac dicit propositione illa Petrus est homo. Respondeo praedictas propositiones non esse naturae vniuersalis, quia non dicunt ex parte praedicati naturam identificatam cum Petro, que in vniuersali continetur, eodem modo significat, quo significatur omnis vniuersale homo, sed affectum signo particulari, aut demonstratio, quibus non afficitur praedictum huius propositionis naturae vniuersalis Petrus est homo. Adde in hac propositione predicationis nominis praeclara quatenus significatur ex parte predicit praescindere ex parte actus, vel ex parte obiecti eo modo, quo præciones admittuntur à differentiis individualibus, in illis vero non praescindere, quia signum particulariter, & demonstrativum illas importat.

Obiectus quartus. Vniuersale est aggregatum omnium individuorum: ergo hoc complexum omnis homo erit vniuersale. Respondeo negando consequentiam, quia in illo complexo significantur singularia distincta inter se, quia complexum illud ratione signi omnis resolutum formaliter in istud, hic homo, & hic homo, & hic homo, &c. Sed instabis etiam in aggregato, in quo nos vniuersale constitutimus, significantur individua ut distincta inter se: ergo eadem est ratio in utroque. Probatur assumptum: individua significantur, ut similia: ergo ut extrema distincta, relatio

15

16

17

enim similitudinis non potest esse nisi inter extrema similitudina. Respondeo in vniuersali non significari individua ut similia formaliter, & positivè, sed materialiter, & negatiuè, quia tantum significantur non differentia inter se propter similitudinem fundamentalē, quam habent, quae appetit veluti quādam identitas, cū propter illam non possit intellectus unum individuum ab alio discernere.

P V N C T V M VI.

Dē aptitudine vniuersalis ad essendum in multis, & prædicandum de multis.

THomistē ferē omnes, in quibus est Rub. q. 4. proemial. n. 58. qui censem vnitatem vniuersalis esse ens rationis, eodem modo de aptitudine vniuersalis ad essendum in multis philosophantur, qui reiendi sunt rationibus infra dandis, & ex his, que contra illos de vnitate vniuersalis tradidimus. P. Fonseca, & alij, qui necio quam vnitatem multis communem naturæ intrinsecam meditabantur, aptitudinem ad essendum in multis eodem modo intrinsecam eidem naturæ largiuntur, qui eodem modo reiendi sunt circa præsentem difficultatem, quo reiecti sunt circa vniuersalis vnitatem. Hurtadus Arriaga, & ferē omnes recentes, qui afferunt vnitatem consilere in cognitione, in eadem aptitudinem constituit, afferuntque naturam esse aptam ut sit in multis, & ut prædictetur de multis dicere in natura denominationem quandam extrinsecam à cognitione desumptam. Quid in questione tantum de nomine sentiendum sit, paucis explicabo.

2. Dupliciter potest natura vniuersalis considerari apta esse in multis, aut actu in multis. Primo physicè, & realiter, secundò intentionaliter, seu in ordine ad nostrum intellectum. Dicam prius quid circa aptitudinem, & existentiam physicam sentiendum sit, & postea ad intentionalem procedam.

3. Sit PRIMA CONCLUSIO: Existentialia realis & physica naturæ vniuersalis in suis inferioribus conuenient illi realiter & physicè ratione partium quas includit. Ratio est, quia hæc existentia nihil aliud est, quam identitas singularium cum partibus materialibus vniuersalis: sed identitas non distinguitur ab ipsa natura identificata: ergo cū singularia, que identificantur sint realia; identitas singularium, quæ est existentia physica vniuersalis in suis inferioribus, ab ipsis singularibus non distingueatur, & eiusdem rationis erit cum illis. Consultò dixi hanc existentiam in multis vniuersali realiter conuenire ratione partium, & non ratione totius, quia cū totum non sit reale physique, sed tantum intentionale, nihil potest illi conuenire ratione sui independenter ab intellectu. Secundò, quia physicè totum nullam aliam habet identitatem cum partibus, præter illam quam singula partes habent cum inferioribus; eadem enim inferiora confusè cognita partes vniuersalis constitutur, & ex hac identitate partium cum inferioribus resultat totum dici cum illis identificari. Itaque scuti singula individua, que in re erant plura, per abstractionem extrinsecè sunt una natura vniuersalis, sic singula existentia individuorum in se ipsis per abstractionem dicuntur una aptitudo naturæ vniuersalis ad essendum in multis cum accommoda distributione, quæ de pluribus diximus prædicti. Ob hanc rationem doct̄ dixit Smigletius disp. 4. q. 4. l. 15. posita abstractione sequi ordinem, & aptitudinem naturæ ad essendum in multis, licet enim hanc aptitudinem habeat natura à parte rei, quia reuera est in multis; tamen non habet à parte rei aptitudinem per modum vnius, & cum multis, sed diuisa, & non una: unde hac aptitudo non est realis, sed rationis, quia est fundata in abstractione, que sit per rationem. Per rationem non ficta, sed intentionalis aptitudo intelligenda est.

4. SECUNDA CONCLUSIO: Ad actum existendi in multis per identitatem proprię loquendo nulla supponitur aptitudo, seu potentia, quia hic actus tantum dicit identitatem individuorum secum ipsis, nulla autem entitas est potens identificari secum, quia identitas illi conuenit per suammet entitatem, ad quam in eadem entitate nulla potest potentia supponi. Scuti de aptitudine ad existendum dicam Controu. 2. Metaph. quam dicam proprię non esse potentiam, cū quælibet res per se ipsam existat, quod clarius cernitur in nostro casu; in quocumque enim statu

consideretur entitas, consideratur identificata secum ipsa, sic homo possibilis identificatur cum animali rationali possibili, & homo existens cum animali rationali existenti. Hæc de existentia physica nature vniuersalis in multis: venio iam ad existentiam intentionalem.

Duplicem existentiam intentionalem in inferioribus circa naturam vniuersalis contemplor. Prima, que sit per simplicem comparationem, quæ sine iudicio natura cognoscitur, instar recipiens inferiora de quibus potest predicari, que conuenientia folerat significari per hæc complexa, natura ad inferiora: natura cum inferioribus: natura in inferioribus, quæ conuenientia exprimitur quacumque relationi apprehensione, quotiescumque enim apprehendo patrem, apprehendo cum ordine ad filium, nullo iudicio intercedente; & cū quis dubitat an alia sint paria, apprehendit conuenientiam inter astra, & numerum patrem, nullumque conficit iudicium, immo saepe apprehendimus totam propositionem ab alio prolatam, & totum obiectum illius, & nullum iudicium ferimus de illo obiecto; postquam enim ego audio hominem dicentem, Petrus est, sapè obiecto apprehendo hæret intellectus, nullumque fert iudicium de obiecto proposito. Alia existentia intentionalis sit per comparationem compositam, quæ formaliter dicit iudicium, ex vi cuius enunciamus hoc esse illud. His premisis rem definiō.

Sit TERTIA CONCLUSIO. Per puram abstractionem naturæ ab inferioribus, quæ iam præcognita supponuntur, natura sit apta, & proximè potens ut comparetur per simplicem comparationem ad plura individua. Probo hanc conclusionem: Ante ipsam comparationem nullus potest esse proximior naturæ status ad comparationem, quam status abstractionis, neque alijs actus immediatae per simplici comparatione potest excogitari, quām status abstractionis: ergo per hanc abstractionem constituitur natura proximè potens comparari ad plura, seu esse in plurius per simplicem comparationem. Ex hac conclusione inferatur aptitudinem ad existendum intentionaliter in multis per simplicem comparationem esse realem intentionalem, siquidem identificatur cum abstractione, quæ est realis cognitionis.

QUARTA CONCLUSIO: Existentialia naturæ vniuersalis in inferioribus per simplicem comparationem consistit formaliter in actu, quo intellectus naturam, quam iam à multis abstractam comparat tanquam ad extrema, cum quibus habet conuenientiam, seu identitatem, quam intellectus per illum actum apprehendit, & non iudicat. Probo clare: esse ia multis intentionaliter, dicit ut illud esse in multis, quod in se habet obiectum, habeat in mea intentione, seu in meo intellectu: ergo dicit, quod ego illud cognolcam; ergo dicit meam cognitionem: ergo comparatio naturæ ad multa dicit meam cognitionem: ergo comparatio non composita, seu non iudicativa dicit cognitionem, quæ non sit iudicium: ergo dicit apprehensionem.

QVINTA CONCLUSIO: Hæc comparatio simplex naturæ ad multa, seu hæc apprehensione, in qua sita est predicta comparatio non habet pro obiecto aliquod ens rationis, neque naturam abstractam respicit formaliter ut habentem ordinem seu relationem ad inferiora, sed tantum instar habentem ordinem, seu relationem ad illam, eo modo, quo intellectus apprehendit Angelum non ut iuuenē, sed instar iuuenē. Probo hanc conclusionem: composita comparatio naturæ superioris ad inferiora, quā illam de his prædicto, ut cū dico Petrus est homo, Iohannes est homo, non habet pro obiecto aliquod ens rationis: ergo neque simplex; vtrique enim est inter obiecta identificata, neque maior ordō, seu relatio cognoscitur ex vi iudicij circa extremorum identitatem, quam ex vi apprehensionis circa eamdem identitatem: ergo scuti iudicium fertur per comparationem compositam naturæ superioris ad inferiora absque vlo figura, sic potest dari apprehensione comparans naturam superiorem ad inferiora absque vlo figura. Ratio à priori est, quia neutra formalis comparatio respicit relationem aliquam formalem ex parte obiecti, quæ est rationis, quia relatio realis inter extrema identificata nequit reperiri, sed tantum obiectum exprimit modo relatio repræsentatum, quæ bis eadem individua cognoscentur, semel confusa per modum vpius naturæ vniuersalis, & iterum distincte, ac si distinguerentur ab illo obiecto, quod confusa per eandem cognitionem repreſen-

repräsentatur, & à ratione, qua contingit in hoc iudicio homo est animal rationale respectu partium metaphysicarum hominis in quo semel ex parte subiecti confusè significantur per terminum homo, & iterum in eodem iudicio, ac si ab homine distinguenterentur, seu instar distinctiarum ac homine distinctè significantur ex parte prædicari per terminum animal rationale.

SEXTA CONCLUSIO. Per existentiam intentionalem naturæ in multis per simplicem comparationem, eadem natura, seu idem vniuersale fit proximè potens esse in multis per comparationem compositam. Probo hanc conclusionem eadē ratione, quā probauit tertiam. Ante ipsam comparationem compositam nullus potest excogitari status proximior ad illam, quām status in quo natura per simplicem comparationem cognoscitur in ordine ad individus neque alijs actus potest excogitari immediatam comparationem compositam, quām simplex comparatio: ergo per simplicem comparationem actualem fit vniuersale proximè potens prædicari de pluribus inferioribus.

SEPTIMA CONCLUSIO: Naturam esse actū in multis per comparationem compositam dicit actū prædicari de multis per prædicationes, quibus dicimus Petrus est homo; Joannes est homo, & sic quācumque alia inferiora de superiori naturæ prædicantur. Hac conclusio facilissime suadetur: Eſe physice naturam in multis, est esse identificatam cum multis: ergo eſe intentionaliter in multis est cognosci identificatam cum multis, ergo eſe intentionaliter in multis per comparationem compositam, est cognosci in multis per cognitionem, qua sit compōsitione, seu iudicium: ergo dicit iudicium, quo natura prædicatur de hoc inferiori, & iudicium quo prædicatur de illo.

Ex his infero puram actualem abstractionem esse potentiam ad comparationem simplicem actualem, & hanc simplicem comparationem actualem esse potentiam ad comparationem compositam, & comparationem compositam esse ultimum actum vniuersalis, ex vi eius natura, quia erat indiuisa, & diuisibilis in plura, actū diuisa constituitur, & iam non rursus diuisibilis manet, sicut quantitas diuisibilis in tres plamos, postquam in hos fuit diuisa iam non in eisdem rursus manet diuisibilis: defructuimus ergo per actum existendi in multis vniuersalitas naturæ, quia per illum destruitur illius vnitatis, & indiuisio, & fit diuisio, & multiplicitas eiusdem naturæ. Diuidi enim naturam in inferiora nihil aliud est, quām contrahi ad illa, & de eisdem prædicari. Ob eandem rationem destruetur vniuersalis vnitatis per simplicem comparationem, si hæc fiat respectu singulorum inferiorum, vel omnium distributionis sumptorum, eo enim ipso, quod comparetur ad istud individuum ut constitutum à reliquis, contrahitur natura illa comparata ad illud, quod cum hoc individuo, seu inferiori identificatur, quod non potest esse vniuersale, quia tantum in hoc inferiori, & non in pluribus esse erit aptum. Facienda ergo est simplex comparatio naturæ abstractæ sumpta ad omnia inferiora collectiæ sumpta, nullæ factâ distributione partium naturæ vniuersalis ad singula individua per comparationem ad illa seorsim, seu distributiæ sumpta, quia hac comparatio factâ destruetur vnitatis vniuersalis naturæ, & iam hæc non manebit diuisibilis, sed diuisa in plura inferiora. Neque ideo nego posse naturam abstractam ab individuis immediate comparari ad singula individua, seu ad omnia distributiæ sumpta, sed affirmo huiusmodi comparationem non consti-tuere vniuersale prædicabile in ratione vniuersalis, potius illud destruere, & diuidere in partes, quas continet præcibiles, quilibet de inferiori, cum quo identificatur, que prædicabilitas non erit naturæ vniuersalis, neque superioris de inferiori, sed æqualis de æquali.

Placet etiam aduertere has potentias, & hos actus non ad eū strictum ordinem actus, & potentia inter se habere, sicuti habent intellectus, & intellectio, & aliae potentiae cum suis actibus in quibus intercedit stricta dependentia actus à potentia, ita ut sine illa ille dari nequeat, sed laxiori quodam modo, ita ut simplex comparatio, quam dicimus esse actum puræ abstractionis, possit dari sine eo, quod talis abstractio præcesserit; & hæc comparatio ad omnia individua collectiæ sumpta, quæ dicitur potentia ad comparationem compositam, non necessarij illam debet præcedere, quia potest intellectus affirmare Petrum esse hominem, & Ioannem esse hominem nullæ præcedenti comparatione simplici. Assignatur autem prædictus ordo po-

tentia, & actus inter prædictas abstractiones, & comparationes, quia actus illi, quos potentias, seu aptitudines ad alios esse dicimus, plurimum ad illos conducunt, eis sim-pliciter neque ipsi, neque alij loco ipsorum necessarij sunt. Ob hanc rationem censendum non est cum alii afferentibus hos actus, quos nos potentias, seu aptitudines cum communi sententia vocamus, non ita esse dicendos, sed tantum conditions applicantes naturam ex se intrinsecè potentem alios actus terminare propter identitatem, quam habet cum extremis, ad que per apprehensionem, vel iudicium coparanda est, & extrinsecè à possibiliitate actuum, per quos formaliter est comparanda, & à potentia intellectus ad illos actus, seu ad illas comparationes, formales elicendas. Tantum enim dicimus hos actus ad illos supponi, & fatemur non supponi ut potentias illorum strictè sumptas, sed illis potentiarum seu aptitudinum nomen fuimus impertiti, ut cum communi sententia loqueremur, neque renuemus concedere posuisse dici hos actus, qui ad alios supponuntur, supponi tanquam conditions applicantes obiecta, in que alia feruntur, verumtamen id non fert communis loquendus modus, cui standum est præcipue cum parum referat hoc, aut illo modo loqui.

Explicita iam vnitate, & aptitudine vniuersalis facile efficiuntur vniuersalis Metaphysici, & Logici comprehenduntur, quam facile assigno in vitroque. De essentia vtriusque vniuersalis tam Logici, quam Metaphysici est vnitatis, & existentia physica in multis per identitatem partium vniuersalis cum suis inferioribus, quia de essentia vtriusque vniuersalis est continere per modū vnius illa, quæ in inferioribus vt plura significantur: ergo de illius essentia est vnitatis, & identitas cum inferioribus, quæ dicit existentiam physicam in inferioribus. Essentia vniuersalis Metaphysici dicit vnitatem, & aptitudinem ad essendū in multis per simplicem comparationem, quia vniuersale metaphysicum dicit naturam purè abstractam in ordine ad inferiora, per quam abstractionem constituitur proximè potens ordinari, seu comparari ad illa per simplicem comparationem, vt dicebam Conclusione 3. Essentia vero vniuersalis Logici, quod formaliter includit comparationem ad individua dicit naturam per apprehensionem comparatam ad collectionem individuum, per quam comparationem constituitur apta esse in multis per compositam comparationem, quod est naturam esse aptam prædicari de multis. Rectè ergo describitur vniuersale metaphysicum *vnum aptum esse in multis* quod *esse intelligendum* est per comparationem simplicem ad quam ex vi puræ abstractionis vniuersale constituitur aptum, & vniuersale Logici definitur *vnum aptum prædicari de multis*, cum qua aptitudine constituitur per simplicem comparationem, vt fatus explicui.

P V N C T V M VII.

An natura abstracta ab uno individuo sit vniuersalis.

Ratio dubitandi est, quia natura abstracta ab uno individuo videtur non posse habere vnitatem individualem, quia omnia, quæ ad individuationem pertinent supponimus, iam ab illa præcisa, neque aliquid habet per quod differat à naturis reliquorum individuum, unde omnibus talis natura communis videtur esse dicenda. Ex alio capite non appetit, quomodo possit esse vniuersalis, quia natura illa individua dicit ordinem, à quibus est abstracta: sed tantum supponitur ab uno individuo abstracta ergo tantum dicit ordinem ab *vnum individuum*: ergo non est vniuersalis, quia de ratione vniuersalis est dicere ordinem ad plura.

Non defuerunt, qui existimarent posse dari vnitatem quandam medium inter individualem, & vniuersalem, & hanc esse de mente Patris Soarij disp. 6. Met. feft. 1. n. 8. & 9. vbi assertur præter vnitatem individualem dari vnitatem formalem ratione distinctam, quia quoniam sunt modi divisionis, tot debent esse modi vnitatis: sed in rebus datur diuisio materialis, & formalis: ergo datur vnitas materialis & formalis. Insuper quia vnitatis individualis non conuenit naturæ secundum se præcisæ, sed necessario includit aliquid ratione distinctum, ut individua fieri, quapropter essentia abstracta ab individuis non includit vnitatem individui, etiam si includat vnitatem formalem seu essentiam.

Exterum cum P. Suar. ibid. num. 10. & 11. assertat hanc vnitatem formalem non distinguere ab individuali, neque ante intellectus operationem dari naturam vniuersalem, aut vnitatem multis communem, immo implicare naturam seu vnitatem esse realiter in individuali, & ab illis numero distingui, nullo modo potest assertere dari vnitatem medianam inter singularem, & vniuersalem, sed tantum loco citato intendit docere dari vnitatem quandam sumptam à tota entitate materialiter acceptam, & aliam non physicè, & realiter, sed metaphysicè desumptam à prædicatis essentialiter, & metaphysicè primò entitatē constituentibus, quia vnitas est prædicatum transcendentis, & ita tot debent dari vnitates, quot formalitates; qualibet enim formalitas ex modo, quo differt ab alia, eo habet vnitatem ab illa distinctam; & sicuti formalitates tantum ratione differunt, ita formalitates tantum habent vnitates ratione distinctas; & sicut prædicata essentialis metaphysicè rem constituentia tantum per rationem differunt ab eadem entitate physicè sumptā, sic vnitas realis illorum prædicatorum tantum per rationem differt ab vnitate totius entitatis materialiter sumptā. Dico vnitatem prædicatorum esse realē, quod intelligentem est de vnitatis omnium prædicatorum, quæ reperiuntur abstracta à Petro, Ioanne, & reliquis individualiis in hoc vniuersali homo, non quatenus omnes conficiunt unam simplicem vnitatem multis communem, hoc enim habent extrinsecè ab intellectu, sed quatenus in se sunt entitatiè plures, quia sicuti in hoc complexo homo, quantumvis præciso fiat ex parte obiecti reperiuntur pro materiali plures rationes abstractas à pluribus individualiis, quas intellectus confundit, & adunat, sic reperiuntur plures vnitates transcendentes illas rationes abstractas, quas confundit intellectus, & facit extrinsecè in unam simplicem vnitatem, in ordine ad ipsum confluere.

4. P. Hurtad. disp. 5. Metaph. sect. 9. & P. Smigletius disp. 4. quest. 4. num. 313. affirmant naturam abstractam ab uno individuali, ab omnibus, & pro omnibus esse abstractam. Apud utrumque hanc lego rationem: natura abstracta ab uno individuali cognoscitur sine vlla singularitate: sed natura cognita sine omni singularitate abstractur ab omnibus, quia abstractare est unum sine alio cognosci: ergo natura abstracta ab uno individuali ab omnibus abstractur. Sic Hurtad. § 14. & Smigletius loco citato. Predicti autores in praesenti non attenere inspexere, quid si intellectum unum prædicatur ab alio abstractare, non enim abstractio dicte tantum unum sine alio cognosci, quando enim cognoscere animal non cognito lapide, non dicit abstractare animal à lapide. Est ergo abstractare cognoscere unum sine alio, quod cum ipso est identificatum. Vnde ab illo dicitur prædicatum abstractum, sine quo cognoscitur, & cum quo identificatur, quod nemo poterit negare. Ex hoc principio argumentum Hurtadi, & Smigletij folio, illudque in hos autores defuso. Soluo argumentum concedendo naturam abstractam ab uno individuali cognoscere sine omni differentia, & negando abstractari per intellectum ab omni, sed tantum ab illa, cum qua est identificata, abstractaretur autem ab omnibus, si cum omnibus esset identificata. Argumentum defuso ex eadem doctrina: ab illo abstractari per intellectum entitas, cum quo identificatur: sed natura, quae est in uno individuali tantum est identificata cum uno individuali; ergo etiam si cognoscatur sine omni differentia individuali tantum ab uno individuali, & tantum ab illius individuali differentia dicetur abstracta.

Vrgo eandem rationem. De illo tantum potest prædicari natura, quae sine differentiis individualibus cognoscitur, cum quo realiter, & physicè identificatur: sed natura, quae est in Petro quantumvis cognoscatur sine differentiis individualibus, realiter, & physicè tantum identificatur cum Petro, qui abstractio per intellectum non illi tribuit identitatem realem, quam in se non habet: ergo natura, quae est in Petro quantumvis cognoscatur sine omnibus differentiis individualibus, tantum potest prædicari de Petro: ergo natura abstracta ab uno individuali non est vniuersalis. Liqueat conclusio ex tota doctrina tradita de natura vniuersali, illiusque formā, & materiā. Hoc vniuersale homo continens naturam Petri, & Pauli, & aliorum individualium non prædicatur de Petro secundum eandem rationem, secundum quam prædicatur de Paulo, sed de quocumque individuali secundum illam

rationem, secundum quam cum illo habet identitatem: ergo cum prædicatur conceptus iste homo de Petro ex naturis omnium individualium, que in illo conceptu vniuersali extra prædicationem praæcontinebantur, tantum prædicatur natura Petri, quæ cum aliis erat confusa, quia natura de nullo alio prædicatur, quia si conceptus ille vniuersalis de Ioanne esset dicendus, ab illo extraheretur natura cum Ioanne identificata: ergo quantumvis natura vnius individuali cognoscatur absque illa differentia individuali, tantum poterit de uno individuali prædicari. Rem declaro: si sufficeret ad hoc vt qualibet natura posset de quocumque individuali prædicari, ipsam cognoscere sine aliqua differentia individuali, totum quod est in hoc conceptu vniuersali homo posset prædicari de Petro, & non latius patet extra prædicationem quām intra prædicationem de Petro hic conceptus homo: sed si est quod non prædicatur de Petro totum, quod extra prædicationem dicit hic conceptus homo: ergo non sufficit naturam cognoscere sine illa differentia individuali, vt possit de quocumque individuali prædicari. Maiorem proba: omnis natura, quam dicit hic conceptus homo cognoscitur absque illa differentia individuali: ergo si ex eo, quod natura quācumque cognoscatur absque illa differentia individuali posset de quocumque individuali prædicari, omnis natura contenta in hoc conceptu vniuersali homo, posset de quocumque individuali, & consequenter de hoc individuali Petro prædicari. Non omnem naturam contentam in hoc conceptu vniuersali homo prædicari de Petro latè tradiū inter materiam, & vnitatem vniuersalis explicandam. Quod si dicas, omnem naturam contentam in illo conceptu vniuersali prædicari sub disunctione, in actuali prædicatione, cùm dicitur, *Petrus est homo*, argumentum eandem vim obtinet, quia est omnes sub disunctione prædicentur, in ordine ad unam verificatur propositio, si enim in ordine ad omnes verificaretur, non tantum sub disunctione, sed copulatiè posset de subiecto prædicari: ergo seclusa illa natura respectu cuius verificatur propositio, reliqua omnes nullo modo manent prædicabiles de Petro, & tamen cognoscuntur sine illa differentia: ergo non eo ipso, quod natura cognoscatur sine illa differentia fiet prædicabilis de quocumque individuali.

Arguit Hurtadus: Naturam abstractam ab uno individuali est prædicabilis de illo individuali à quo fuit abstracta: ergo de reliquis individualiis illi similibus, quia illud individualium non sūt magis clara cognitum, quām cetera: ergo non est magis prædicabilis de uno, quām de omnibus. Rationem à priori reddit: ille actus est confusus de suo obiecto, quia confusione vnit omnes partes sui obiecti, quia illas non discernit: ergo per illum actum habet obiectum individualis in se, quæ opponit disunctione clara discenti obiectum in suas partes. Hæc obiectio eō tendit, vt subiectum questionis destruit, si enim cognitione illa, de qua agimus aquē confusè attingit plura individualia; ergo cognitione illa attingit rationem abstractam à pluribus individualiis, quia ratio abstracta à pluribus individualiis nihil aliud est, quām plura individualia confusè cognita, vt Hurtadus defendit: ergo cognitione illa non abstractat naturam ab uno tantum individuali: ergo non datur natura abstracta ab uno individuali: ergo non subsistit questionis subiectum, neque dicendum est naturam ab uno individuali abstractam esse vniuersalem, sed non posse dari naturam ab uno individuali abstractam.

Sic aliquando sentiebam ego, dicebamque implicare naturam abstractam ab uno individuali, & arguebam huc ratione abstractare est confundere illa, quæ in re distinguuntur: ergo cognitione abstractans est cognitione confundens illa, quæ in re distinguuntur: ergo cognitione abstractans necessariò attingit obiecta in re distincta, quæ inter se confundit: ergo cognitione abstractans attingit plura obiecta, quæ ex vi illius confunduntur: ergo abstractat ab illis obiectis distinctis, quæ confundit: ergo necessariò abstractat à pluribus, vbi enim confusio distinctorum, necessariò intercedit pluralitas, sine qua distinctione nequit reperiri.

Cæterum re attentiis inspecta, deprehendi specie rationis non incomprā fuisse deceptum: duplex enim est cognitione confusio: quedam representans tantum unum obiectum in se unum, & individualium, hoc tamen ita imperfecte, vt si postea aliud obiectum ab ipso distinctum loco illius appareret ex vi aliis cognitionis, vel per impossibile, ex vi illius,

illius, non posset intellectus discernere inter obiectum de-
nudum apparenſis, & ante cognitionem propter imperfectionem
vtriusque cognitionis. Alio modo potest esse cognitio
confusa, quæ duplex obiectum attingat de facto per se
ipſam, & neutrū ab alio discernat. Exemplum prioris cog-
nitio[nis] habes in Petro à longè vifo, quem tantum vides;
dicitis autem confusè videte Petrum, quia si loco Petri
subſtitueretur Ioannes, & inciperes videre Ioannem, &
non Petrum, non posset discernere inter Ioannem, quem
modo videres, & Petrum anteā vīsum. Posterioris cognitionis
exemplum elto vifo terminata ad Petrum & Ioan-
nem à longè exiſtentes, quos adeo imperfēcte vides ut pro-
pter nimiam loci distantiam, & obiectorum approximatio-
nem, & similitudinem, apparent fenſu & intellectui, ac si tantum efflent vnum homo; ita vt intellectus ex imperfe-
ctione vīſionis duos homines infar vnius apprehendat, &
ex hac imperfecta apprehensione fundamentum desumat
ad iudicandum obiectum fenſu perceptum esse tantum
vnum hominem. Enī duplēc cognitionem vtrāque
confusa, quarum una attingit tantum obiectum in se vnu.
& altera attingit obiecta in se plura, & instar vnius, seu eo-
dem modo, ac si efflent vnum obiectum. Ex his cognitionib[us]
illa que plura attingit obiecta propriis confusa seu
confundens dicitur, quia actu illa, quæ in se sunt distincta
confundit. Prior vero vnum tantum obiectum attingens
non ita propriè potest dici confundens, sed confusa dici-
tur, quia ex vi illius non poterit intellectus discernere ob-
iectum cognitionis ab alio, quod denuo incipiat apparere.
Dicetur propriissimè vtrāque cognitione non distinguens,
quia neutra distinguunt obiectum, seu obiecta in se singula-
ria, ad quæ terminatur, ab aliis eiusdem rationis cum ipſis.
Et hanc singularium indistinctionem essentialiter habet
omnis abstractiua cognitionis, quæ cōuenit cognitioni abstracti-
entiā naturam ab uno individuo, quā ratione abstractionis
habet ex eo, quod ita cognoscat individuum, vt ex vi
illius cognitionis non posset intellectus illud discernere
ab alio, quod cognoverit, vel cognoscere incipiat, quod
prouenit ex eo quod illud cognoscat per operationes, quibus
alias similes in quocumque alio individuo cognos-
cent. Habet insuper cognitioni abstractiua perse ipsam con-
fundere omnia illa, quæ attingit secundum illam rationem,
a qua dicitur abstractere, seu præscindere, quia eo ipso
quod attingat pluram, & inter illa non distinguat, illa nec-
essariò confundit, & per modum vnius cognoscit; actu vero
plura perse ipsam confundere non est de ratione cognitionis
precipiū vniuersaliter sumptu, sed de ratione cognitionis
præscindentis a pluribus.

9 His ad rationem Hurtadi respondeo cognitionem
præscidentem naturam ab uno individuo tantum atting-
ere unum individuum à cuius differentia dicitur naturam
abstrahere, & reliqua omnia nullo modo per se ipsam ref-
picere. Inflabis ; natura abstracta tantum à Petro , tantum
est predictabilis de Petro : ergo natura abstracta tantum
à Petro , & Ioanne , tantum poterit prædicari de Petro,
& Ioanne : ergo ut natura possit prædicari de omnibus in-
dividualibus debet ab omnibus abstrahi. Respondeo has opin-
iones consequencias esse legitimas , & vera omnia conse-
quentia , & absque formidine admittenda.

Sit ergo firmum naturam ab uno individuo abstractam
vniuersalem non esse. Non tamen ideo danda est unitas
aliqua media inter vniuersalem , & particularem ; sed di-
cendum naturam abstractam ab uno individuo in se habe-
re unitatem singularem , & ex parte obiecti esse positivè
singularem, præcipue in nostra sententia , qua nulla pra-
eceptionem ex parte obiecti admittit ; in ordine vero ad no-
strum intellectum neque positiuè erit singularis, neque pos-
itivè vniuersalis, aut aliquam positivam unitatem habebit,
sed tantum negativam, qua poterit dici negativè vniuer-
salis, quia habet præcognitionem à differentiis, qua requiritur
ad hoc ut natura denominetur vniuersalitatis, non tamen ha-
bet aliud prærequisitum ad vniuersale , videlicet in re esse
plura, & posse in plura diuidi , qua actu cognitione con-
fundantur, poterit etiam dici negativè singularis, quia ha-
bet hoc quod est non posse in plura diuidi, quod est de ra-
tione singularis , & non habet in ordine ad intellectum
præcidentem ex parte actus differentiam individualem,
cui intellectus indiuisioinem attribuit.

P V N C T V M VIII.

Nonnulla expediuntur de natura uniuersalit.

Circa actum intellectus, per quem fit vniuersale, aliquæ difficultates occurruunt, quas breuiter percurram. Prima esto: an vniuersale fiat non tantum per abstractionem negatiuum, sed per abstractionem, seu præcisionem positivam. Præcisio negativa est cognitio illa, ex vi cuius vnum prædicatur cognoscitur alio nullo modo cognito: v. g. cognitio respondens huic voci *animal*, quæ nullo modo rationale attingit. Præcisio positiva est illa cognitio, ex vi cuius prædicta realiter identificata per eandem cognitionem attinguntur ac si inter se distinguenterent, & essent coniuncta, seu unita, vt contingit in cognitione respondenti his vocibus *animal rationale*. Per abstractionem negatiuum fieri vniuersale mihi certum est, neque caput inuenio, ex quo possit oppositum in questione verti, per illam enim cognitionem illa, que in re sunt plura, confunduntur, & extrinsecè sunt vnum. Circa abstractionem positivam affirmo, prædicatum mindis vniuerfale, seu coniunctum cum alio, quod non fit minus vniuerfale illo, habere eandem vniuersalitatem in præcisione positiva, quam in abstractiva, quod sic probo. Prædicatum minus vniuersale, rationale, v. g. coniunctum cum animali in hoc complexo *animal rationale*, se extendit ad omnia illa, ad quæ se extenderet si non esset coniunctum cum animali, & illa significat cum eadem confusione, seu indistinctione inter se, quæ eadem significaret, si non coniungeretur cum animali, quia conceptus animalis non restrinquit conceptum rationalis sibi coniunctum, cum ex se animal latius patet quam rationale, neque discernit rationale à rationali: ergo rationale eandem vniuersalitatem habet, quando coniungitur cum animali ac si cum illo non coniungeretur, cum vniuersalitas consistat in pluralitate obiectorum, & ipsorum confusione.

De termino vniuersaliori coniuncto cum alio minus vniuersali censeo non retinere in praescione positiva eandem vniuersalitatem, quam habet in negotiis: quia conceptus animalis adiunctus conceptui rationalis in hoc complexo *animal rationale* non supponit pro omni animali, contrahitur enim per rationale adiunctum ad illa animalia, que sunt rationalia; & pro illis tantum supponit, & non pro aliis, sed ex vi praescionis negotiis, quia tantum apprehenderetur *animal conceptus* iste se extenderet ad omnia animalia: ergo ad pauciora se extendit animal in praescione positiva, quam in negotiis. Affirmo nihilominus non omnium suam vniuersalitatem amittere conceptum illum, sed manere vniuersalem respectu illorum inferiorum, ad quem alter conceptus minus vniuersalis se extendit, quia omnia sub se continet, & illa inter se confundit absque discreptione vnius ab alio. Itaque in hoc complexo *animal rationale*, rationale retinet eandem vniuersalitatem, quam habet si non esset animali adiunctum; & animal amittit vniuersalitatem, quam habebat respectu equi, & leonis, aliarumque specierum, & remanet vniuersale respectu Petri & Pauli, & aliorum individuorum speciei hominis, quae omnia abique ipsorum discretione comprehendit, & nullo modo alia ab his distinguit.

Secunda difficultas est; an actus per quem sit vniuersale attingat omnia individua disfunctiū, vel copulatiō. Hurtadus disputat. s. Metaphysic. sect. 10. §. 157. & §. 179. affirmat actum ilium disfunctiū attingere omnia individua, & haec ratione defendit totum vniuersale posse prædicari de quocumque individuo, quia omnia individua disfunctiū sumptu bene possunt de uno individuo prædicari, sicuti prædicantur in hac enunciatione Petrus est alius homo que formaliter cum infra conuerterit, Petrus & Joannes, vel Paulus, vel Franciscus, &c. Melius afficit Arriaga disput. 6. sect. 6. subsect. 2. per actum attингentem individua disfunctiū non posse fieri vniuersale. Ratio præsto adest: actus disfunctus individua, seu inferiora illa inter se distinguit, disfunctio enim sine distinctione esse nequit, necessario enim illud, quod ab aliquo disfunctus, ab eodem distinguitur ergo actus ille nono representat illa individua ut unum, seu inlata vnius natura individuibus: ergo actus ille non constituit naturam vniuersalem. Quod si dicas per actum, quo cognoscitur hic homo, vel ille homo, vel ille homo, non perfectè cognosci illarum

singularitates, ac proinde has inter se confundi; nondum facies, quia eti aliquo modo confundantur, qui perfecte non cognoscuntur, non ita confunduntur, vt non appareat distinctio singularium, & vt representantur instar vnius obiecti indivisibilis, quod requiritur ad vniuersale constituendum. Neque alia ratio reddi potest, propter quam hi conceptus, *omnis homo, aliquis homo*, vniuersales non sunt, nisi quia representant plura expressa ipsorum coniunctione, & disiunctione, quae ex quo distinctionem argunt. Quomodo vniuersale de quocumque individuo possit predicari iam dixi, & affirm vniuersale tantum secundum hanc partem sui, de hoc individuo predicari, & secundum illam partem de illo individuo, & sic accommodetur per partes distributum de omnibus inferioribus predicari.

4. Huic difficultati affinis valde est alia, an per actum iudicij fiat vniuersale, quae alio modo inquiritur, an videlicet natura in actuali predicatione maneat vniuersalis. Consequenter ad id, quod in difficultate praecedenti dicebat Hurtad, dicendum est, naturam manere vniuersalem in actuali predicatione, etiam illius subiectum sit individuum, quia de illo toto vniuersale praedicaretur, si hoc dicere omnia individua sub disiunctione. Nos vero consequenter ad doctrinam traditam necessariò tenemur dicere predicatum naturae vniuersalis secundum totum id, quod dicit, identificari cum subiecto, neque extra illud se extenderet, ac proinde in hac predicatione *Petrus est homo* predicatum non manere formaliter vniuersale, quod saperet.

5. Difficilior est definire an quando subiectum, & praedictum ex se sunt aquae vniuersalia vtrumque suam vniuersalitatem retineant, & consequenter an quando unum est vniuersalus alio, minus vniuersale suam retineat vniuersalitatem, & magis vniuersale illam coarctet ad inferiora alterius extremi minus vniuersalis, sicuti modo dicebamus de terminis positivè precisi.

6. Ad hanc difficultatem definendam noto, dupliciter posse supponere subiectum propositionis. Primo simpliciter seu immobilitate secundò personaliter. Simpliciter seu immobilitate, supponere dicitur subiectum, quando non verificatur de illius inferioribus distributio, aut disiunctio sumptis, sed de toto illo immobilitate sumptis, sicuti in hac propositione *homo est species*, personaliter subiectum supponit, quando de illius inferioribus disiunctio, aut distributio sumptis dicitur predicatum, vt in his propositionibus *homo currit, homo est rationalis* ex quibus licet inferri: ergo hic homo currit, vel hic homo currit, &c. & hic homo est rationalis, & hic homo est rationalis. His præmissis affirmo in hac predicatione, *homo est species*, subiectum retinere eandem vniuersalitatem, ac haberet extra illam, quia ad eadem inferiora, & ex parte confusè in hac propositione, & extra illam eodem omni modo se extendit.

7. De terminis personaliter supponentibus maior est difficultas, circa quos primò statuendum est, in propositionibus quarum alter terminus afficitur signo distributio, aut disiunctio neutrū illorum esse vniuersalem. De termino signo affecto certum est, quia termini illi extra propositionem vniuersales non sunt: ergo neque intra propositionem. De extremo altero, de rationali, v.g. in his propositionibus, *omnis homo est rationalis, & aliquis homo est rationalis*, eadem ratione probatur. Quia sicuti subiectum huius propositionis distributio supponit, & huic ex parte significat *hic homo est rationalis, & hic homo est rationalis*, & distinctionem connotat in individuis tenentibus se ex parte subiecti proper illorum coniunctionem significat signo *omnis*, sic eadem distinctio significatur ex parte praedicti, quod cum subiecto identificatur eadem distributione, qua subiectum significatur, hoc rationale cum hoc homine, &c. Similiter disiunctio subiecti disiunctionem praedicti significat, quia cum dicimus, *aliquis homo est rationalis*, sensus non est hunc vel illum hominem esse rationalem ut sic, seu omnia individua rationalia copulatiè sumpta, sed esse hoc rationale, vel illud rationale, &c. ob eandem rationem dicendum est in propositionibus, quarum praedictum accidentaliter de subiecto dicitur, extrema non posse esse vniuersalia, quia tunc subiectum disiunctio supponit & numquam de toto illo copulatiè sumpto, praedictum enunciatur, cum enim dicimus, *homo est albus*, idem formaliter est ac dicere, *aliquis homo est albus*, neque de collectione hominum copulatiè sumpta dicimus esse albam.

Super est tantum difficultas de hac propositione homo est rationalis, & alius eiusdem rationis cum ista. Per hanc propositionem naturam fieri vniuersalem defendunt Arriaga disput. 6. Iest. 9. & plures alii recentes. Ratio est, quia in illa propositione tam ex parte subiecti, quam ex parte praedicati confunduntur singula, & absque distinctione praedicantur, & de tota collectione hominum significata per modum vnius predicatorum collectio rationalium eodem modo significata. Alij negatiuam partem tuentur, quia in propositione illa, individua tenentia se ex parte subiecti distributiè significantur, & consequenter cum distinctione, quam involuit distributio, hoc enim propotio *homo est rationalis*, & alia huiusmodi indefinita in materia necessaria, & quialem vniuersalibus, quarum subiecto signo *omnis* afficitur, ac proinde idem est dicere *homo est rationalis*, ac dicere *omnis homo est rationalis*, & huc in hac posteriori propositione subiectum vniuersale non est, sic neque in priori. Sentio vtrumque sententia posse habere propositionem respondentem his vocibus *homo est rationalis*, quae substitui possunt loco conceptus, qui significat collectionem hominum per modum vnius representatam identificatam cum collectione rationalium eodem modo significata, ex vi cuius conceptus fiet vniuersalis natura. Posunt etiam substitui loco conceptus, qui significat distributiè identitatem hominum cum rationabilibus, ex vi cuius conceptus non constituitur vniuersalis natura propter rationes posterioris sententiae. Frequentius tamen fieri contingit posterior ite conceptus, ideo dicitur propositiones indefinitas equivalere vniuersalibus, in materia necessaria, quod intelligendum est, quando in materia necessaria non fit praedicatio de collectione contenta sub nomine communis per modum vnius significata. Quod si ita collectum sumptu in propositione sumuntur, propotio illa non aequivaleret propositioni indefinitæ, proprie loquendo, poterit tamen ratione materiae aliquo modo dici aequivalentes, quia ex indefinita vniuersalibz licet inferri. Idem iudicium fertur de simplici comparatione, si enim natura vniuersalis cum individuis seorsim sumptus comparetur, per illam vniuersalis non fieri, si autem tota natura vniuersalis comparetur cum tota collectione individuum, ex vi huius comparationis vniuersalis euaderet, ut supra dicebam.

De comparatione per quam fit vniuersale in dubium vertitur, an includat simplicem actum, an plures. Affirmant nonnulli includere duplē actum; quandam ex vi cuius apprehenditur natura secundum se, per quem constitutur vniuersalis, aliud per quem apprehenduntur individua, ad quæ natura illa comparatur. Ratio est, quia in comparatione apprehenditur natura secundum se, quod est apprehendi omnia individua confusè & indistinctè, & apprehenduntur individua seu inferiora, ad quæ natura comparatur ut inter se distinet, quod implicat fieri ex vi eiusdem cognitionis, quia eademmet cognitione non potest distinguere, & confundere eadē inferiora, alijs eademmet inferiora distinguere, & non distinguere, confundere enim est non distinguere: ergo eo ipso, quod inferiora confundit, non distinguunt illa: ergo si distinguere & confundit eadem individua, eademmet individua distinguere. Verius potest comparatione dicere simplicem actum, ex duplice enim non posset fieri una comparatio, quia cognitione, quae apprehendet inferiora distinctè, disparte se haberet respectu cognitionis, ex vi cuius eadem inferiora confusè representarentur. Ad rationem adductam pro opposita sententia respondeo eademmet individua bis representata per eandem cognitionem ac si essent duplex subiectum distinctum, scilicet in recto, & iterum in obliquo, posse in recto significari confusè, & non distinguiri, & in obliquo distinguiri, & significari distinctè, in quo nulla est contradictione, distinguiri enim individua ut significata in obliquo per hanc cognitionem, & non distinguiri ut significata in recto, nullo modo opponuntur, sicuti non opponuntur in hac propositione, *homo est animal rationale*, partes hominis ut significatas ex parte subiecti confundi, & non distinguiri, & ut significatas ex parte praedicti distinguiri, & non confundi.

Circa potentiam, à qua fiat vniuersale, dico breuiter à Deo non fieri vniuersale cognitione immediatè terminata ad naturam, seu ad individua, quia Deus cognitione immediatè terminata ad obiecta illa distinguunt, & secundum omnem sui ultimam perfectionem intimè penetrat. An vero

Deus

Deus possit facere vniuersale cognitione immediatè terminata, ad cognitionem, ex vi cuius illam conficio, in qua cognoscet individua eā ratione, quā ego eadem cognoscō pender ex difficultate, quam Theologi tractant i. part. quæst... an videlicet dicat imperfectionem in Deo ipsum confusè obiecta cognoscere in medio, quod tantum determinat ad illa confusè cognoscenda, in qua quidam dicunt cognitionem imperfectionem inuoltere, in quo- rum sententia dicendum est Deum nullo modo posse facere vniuersale. Alij negant huiusmodi cognitionem aliquam in Deo imperfectionem importare, iuxta quos dicendum est, Deum posse facere vniuersale non cognoscendo in se ipsa immēdiatè naturam, sed in cognitione creata, ex vi cuius confusè omnia individua cognoscuntur, & instar vnius naturæ individua representantur. Quæ harum sententiarum verior sic alienum est ab hoc opere definire.

11 Eadem ratione respondendum quæstiōnē inquirent, an vniuersale fiat à potentia Angelicā, quæ dependet ex modo, quo Angeli cognoscunt, si enim Angelo non repugnant species aliquæ, ex vi quarum confusè, & instar vnius ea, quæ in se sunt plura cognoscat, non repugnat ab Angelo per hanc cognitionem vniuersale fieri. Si vero Angelus huiusmodi cognitionem habere non possit, non poterit ab illo fieri vniuersale. An vero huiusmodi species Angelus de facto habeat, & an illi repugnat à Theologis definiendum est.

12 De nomine tantum est quæstio. An vniuersale possit fieri à voluntate, certum enim est voluntatem posse ferri in obiectum eadem ratione, quā ab intellectu proponitur, & propositionis pluribus individuis instar vnius nature inducitur per cognitionem, ex vi cuius fit vniuersale, posse eademmet obiecta, ac si essent vnum, sine aliqua ipsorum distinctione amare. Ob hanc rationem quidam affirmant voluntatem facere vniuersale, quia amat obiecta, quæ in se sunt plura, ac si essent vnum indiuīsum obiectum. Alij negant ex hoc capite dici posse à voluntate posse fieri vniuersale, quia voluntas non praescindit illud obiectum, sed illud supponit præcūsum. Non acquisitio huius rationi, quia etiam obiectum supponatur præcūsum, potest iterum, & iterum præscindi, quia præscindi nihil aliud est quām hac ratione attingi actū intentionalī, & postquam hac ratione attractum est per hunc actum, potest per alium, & alium actum eadem ratione attingi. Alij melius negant vniuersale fieri à voluntate, quia voluntio quantumvis obiectum præcūsum agnoscet, illud non constitut prædicabile, quia ab ipsa voluntate non potest prædicari, neque immediatè ex ipsa voluntione intellectu ut prædicabile representatur.

13 Ob eandem rationem negandum est fieri vniuersale à sensibus externis, & interno, quia sensus prædicabilis non elicunt, neque sensatio immediatè proponit intellectui obiectum prædicabile, eti verum sit aliquando percipere simul duo obiecta ad eō imperfecte, vt instar vnius sensus appearant, vt contingat cùm à longè videntur plura obiecta, in quibus distinctionem sensus non percipit, sed instar vnius individui illa, quæ in se diuisa sunt intuetur.

PUNCTVM IX.

De prædicatione actuali.

I Prædicatione est actus potentie prædicabilis, ideo postquam vniuersalis prædicabilitatem explicauimus ad actualē prædicationē descendimus. Prædicatione est enunciatio vnius de alio, de qua in presenti tantum agimus, quatenus his, vel illis terminis sub hac vel illa subiecti, & prædicati dispositione constat, in presentique suscepimus explicandum, quomodo inter se in ratione subiecti, & prædicati possint & debeant termini comparati, ut prædicatione vera euadat.

Duplex est prædicatione: quadam directa, alia indirecta. Prædicatione directa est illa, in qua subiectum est inferius, & prædicatum superiorius, vel si sint inæqualia prædicatum se habet per modum formæ respectu subiecti, sicut in his propositionibus, homo est animal; homo est rationalis. Prædicatione indirecta est, in qua prædicatum est inferius subiecto, vel si sint æqualia, subiectum ex se habet velut formæ prædicati, sicut in his propositionibus, animal est homo;

Franc. de Quedo, Philosoph. tom. I.

rationale est homo. Russus prædicatio alia est formalis, alia identica. Identica est illa, in qua subiectum non solum est idem cum prædicato, sed in qua subiectum eodem omnino modo ac prædicatum apprehenditur, vt in hac propositione, Petrus est Petrus. Propositio formalis est illa, in qua subiectum & prædicatum diuerso modo significantur vt in hac propositione, animal est rationale.

Ceterū in omni propositione formalis est identitas inter subiectum, & prædicatum, quæ in omni propositione vera semper identificantur, vocatur autem identica propositione, quando subiectum & prædicatum obiciuntur eodem modo, quæ tunc est pura identitas non solum conceptum obiectuum, sed etiam formalium, in hac enim propositione, Petrus est Petrus, non reperitur vnu conceputus ex parte subiecti, & alter ex parte prædicati, sed idem bis repetitus, quod non reperitur in propositione formalis, in qua esti sit identitas in conceptibus obiectuīs, non hæc in formalibus reperitur. Hinc est, quod in his propositionibus formalibus, quedam sint veræ tantum ratione identitatis, quæ continent obiectuum conceptus; aliae vero non solum ratione identitatis, sed ratione conuenientiae. Exemplum priorum sint hæc propositiones alio est passio: utilitas Dei est misericordia, licet non sint formales, veritatem desumunt non ex aliqua conuenientia formæ ad subiectum, vel superioris ad inferius, alia sive rationis, quæ sit inter extrema, sed propter puram identitatem. Hac autem conuenientia est vi prædicatum, & subiectum habeant aliquem ordinem, vel generis ad speciem, vel speciei ad individuum, vel differentia ad speciem quam componit, vel ad genus, quod contrahit, vel formæ ad subiectum.

Hinc inferes ad propositionem veram pure formalem tria requiri: identitatem subiecti cum prædicato, diuersum modum significandi; ordinem inter prædicatum ad subiectum, superioris ad inferius, vel subiecti ad formam sive physicam, sive metaphysicam, sive accidentalem. Hinc est quod prædicatio generis de speciebus, & speciei de individuis sint formales, quia sunt prædications superiorum ad inferiora, & prædications tertij, quarti & quinti prædicabilis, quia sunt prædications formarum, quæ physice aut metaphysice subiectum afficiunt.

Insuper animaduertendum est terminos prædicacionum aliquando esse nomina abstracta, aliquando concreta. Russus tam concreta, quām abstracta, quedam sunt accidentalia, alia substantialia. Concreta dicuntur, quando significantur non solum formæ aut subiecta nuda, sed forma connotans subiectum, aut suppositum, vel subiectum, vel suppositum velutum formæ. Abstracta dicuntur quando significantur formæ præcisæ, ut humanitas & albedo. Insuper utraque concreta aliquando significantur substantiæ per modum per se stantis, aliquando adiectiæ, seu per modum alteri adiacentis. Concreta substantialia substantiæ sunt homo, & equus; adiectiva animatum, & humanatum. Concreta adiectiæ sunt album, & dulce; substantiæ arifex, & creator: addunt nonnulli huiusmodi complexa albedo in pariete, dulcedo in faccharo. Tandem concreta, & abstracta, quedam sunt primæ intentionis, quæ independenter ab intellectu suas habent entitates sicut homo, & humanitas, album, & albedo; quedam secundæ intentionis, sicut genus, & species, genereitas, & specieitas. Frequens est apud aliquos vñus horum nominum substitutum, & constitutum, ne tamen vocis nouitate terreat, scito constitutum esse idem, quod concretum, quod ex forma & subiecto constituitur, seu constitutum est, & substitutum dici subiectum, quod forma substernit.

Supponendum est etiam tam concreta accidentalia, quām substantialia significata per modum adiectiæ dicere subiectum in recto, & in obliquo formam, album enim idem est, ac habens albedinem, & animatum idem importat, ac habens animam. Deinde suppono concreta substantialia substantiæ significata significare in recto naturam, & in obliquo subsistentiam, homo enim idem est ac natura humana cum subsistentia. Hæc propositio non est certa apud omnes, illam tamen optimè propugnat P. Vasq. tom. 2. 1. partis disp. 155. num. 8. & 18. Abstineo à rationibus, quas adducit P. Vasquez, quia Theologicæ sunt, quandamque ad Philosophiam spectantem breuiter subiicitio. Hæc est vera propositio homo est constans corpore & animâ: ergo id, quod ponitur ex parte subiecti est natura, & non subsistens, quia de hac non dici potest conicare corpore & animâ,

90 LOGICA. Controu. III. *De natura vniuersalis.*

sicuti de natura dicitur; prædicatum autem debet verificari de illo, quod ex parte subiecti in recto ponitur; non de illo, quod ponitur in obliquo. Item suppono concreta accidentalia substantiæ simplici nomine significata dicere subiectum in recto, & formam in obliquo, dicimus nam, artifex est homo: artifex est manus, propter identitatem subiecti, quod signum est in recto significari, quia identitas illorum, quæ in recto significantur ex parte subiecti, & ex parte prædicati, est quæ conductus ad veritatem propositionis. Concreta accidentalia his complexis significata, albedo in parte, dulcedo in saccharo, dicere formam in recto, & subiectum in obliquo per se notum est. His præmissis, de his omnibus terminis explicandum est, quomodo in propositione vera possint inter se comparari, quod iam nonnullis conclusionibus trado.

7 Dico primò: Concreta superiora, sive accidentalia, sive substantialia, & inferiora de superioribus rectè prædicantur. Prior pars per se patet, natura enim superior essentialiter conuenit inferiori, ut homini esse animal, albo esse coloratum. Posterior facilè suadetur, quia quando dicimus, animal est homo, coloratum est album, idem est ac dicere aliquod animal est homo, aliquod coloratum est album. Ratio est, quia prædicatum se habet per modum accidentis ad subiectum, in propositione autem, cuius prædicatum est accidentis respectu subiecti, subiectum indefinitum æquivaleat particulari, ex quo oritur differentia inter prædicationem superioris de inferiori, & inferioris de superiori, quod illa possit affici signo vniuersali non ista.

8 Dico secundò: Abstracta superiora, sive accidentalia, sive substantialia possunt prædicari de inferioribus, & inferiora de superioribus, hæc in propositione particulari, & illa in vniuersali. De abstractis accidentalibus conuenient omnes, certum enim est prædicari albedo est color. De substantialibus negant plurimi, existimant enim dici non posse, humanitas est animalitas; ratio disparatis est, quia illa abstractur tantum à subiecto, & non ab essentia, que abstractio est physica, non metaphysica, ab proinde manent albedo, & color abstracta à subiecto, metaphysicæ concreta, sicut homo, & animal. Ceterum licet hæc differentia vera sit, affirmo nihilominus hanc prædicationem veram est humanitas est animalitas, quod sic probo. Hæc propositionis est vera homo est animal: ergo & ita humanitas est animalitas. Respondent authores opposita sententiam negando consequentiam, quia homo & animal prædicantur connotando idem suppositum, & ita ratioce suppositi communis vere prædicanter, sicut ratione subiecti communis ha sunt vere propositiones album est coloratum, etiam si albedo non est color, sicut hæc album est dulce, & sic similiter homo est animal.

9 In multis dispergit solutio, primò quia sicut iuxta communem sententiam quilibet pars physica habet suam subsistentiam physicæ distinctam; sic partes metaphysicæ distinctæ debent habere suas subsistentias metaphysicæ distinctas, ac proinde in homine, & animali subsistentia non erit metaphysicæ eadem, quod eodem modo contingit in humanitate, & animalitate. Secundò si hæc propostio homo est animal, tantum est vera, quia humanitas, & animalitas connotant idem suppositum: ergo non est vera in sensu formalis, sed tantum in sensu identico. Probo consequentiam, hæc propostio album est dulce, tantum est vera in sensu identico, quia non verificatur ratione formarum, sed ratione obiecti communis: ergo si hæc propositionis homo est animal non verificatur ratione humanitatis & rationalitatis, sed tantum, quia suppositum harum formarum est commune, tantum erit vera in sensu identico, & non in sensu formalis, & eodem modo dicetur, homo est animal, ac dicunt Deus est homo, sensus enim illius propositionis erit suppositum, quod est homo, est animal, sicut sensus huius est suppositum, quod est Deus, est homo.

10 Dico tertio: Abstracta differentiarum non prædicanter de abstractis generum in sensu formalis, sed tantum in sensu identico, neque de abstractis aliarum differentiarum superiorum, hæc enim propostio rationalitas est animalitas, vel rationalitas est sensititas, tantum sunt vere in sensu identico. Hæc conclusio constabit ex dicendis Controu. I. Metaph. Punct. 4. vbi probò differentiam infinitim non includere formaliter subalternam neque genus. Idem dico ob eandem rationem de differentiis infinitis respectu differentiarum subalternarum, & respectu generum. Huiusmodi

differentias illiusque rationes abstractas in sensu identico prædicari, certum est apud omnes.

Dico quartò: Abstracta non possunt prædicari de concretis substantialibus, neque a accidentalibus adiectiæ significatis, hæc enim sunt falsa prædicationes album est albedo, animatum est anima, quia id, quod significatur in recto ex parte subiecti, subiectum videlicet non significatur cum prædicato. Ob eandem rationem non possunt hæc concreta prædicari de suis abstractis, non enim possimus dicere albedo est habens albedinem. Obiter nota de his concretis prædicari eorum substituta, rectè enim dicitur, paries habens albedinem est paries corporis habens animam est corpus, ratio est, qui prædicatur significatur cum subiecto directè significato, etiam si non significatur cum illo, quod indirectè significatur, quod non refert ad veritatem propositionis. Hanc doctrinam attente obserua pro veritate plurius propositionis.

Dico quindecim: Abstracta essentialia transcendentalia possunt prædicari de quibuscumque concretis, dicimus enim album est entitas, & homo est entitas, ens est entitas. Hac propositio inconclusa est apud omnes, ratio illius desumitur ex transcendentali prædicari, ratione cuiuscumque subiecto formaliter conuenit.

Dico septuagesim: Abstracta substantialia possunt prædicari in sensu identico de propriis concretis, & si subiectum significatur signo demonstrativo erit prædicatio formalis superioris de inferiori, hæc enim est vera prædicatio homo est humanitas. Hanc conclusionem tradit Arriaga disp. 7. sect. 10. subsect. 2. quam efficaci ratione probo. Homo dicit in recto naturam, & in obliquo personalitatem: ergo idem est homo ac natura humana cum subsistentia: ergo sicut hoc propositio est identicè vera, natura humana cum subsistentia est natura humana, ita hæc erit vera homo est humanitas. Probo antecedens: subiectum & prædicatum secundum id, quod dicunt in recto sunt idem, & sicut ob hanc rationem hæc est vera propositione, paries habens albedinem, vel cum albedine, vel cornutans albedinem est paries, quia etiam si id, quod significatur ex parte subiecti in obliquo non significatur cum prædicato, significatur quod significatur in recto, sic est ista propositione, natura humana cum subsistentia est natura humana: ergo & hæc, homo est humanitas, quia in utraque propositione idem formaliter ponitur ex parte subiecti, & ex parte prædicati.

11 Quod si subiectum significatur signo demonstrativo prædicatio superioris de inferiori: facilè suadetur, quia sicut hæc propositione homo est homo est identica, & hæc est formalis, & specifica hic homo est homo, sic ista, natura humana cum subsistentia est natura humana, erit identica, & hæc erit specifica, hæc natura humana cum subsistentia est natura humana, quia in utraque dicit prædicatum rationem subiecti à differentiis individualibus præcisum.

Dico octauo, non valere ad conuententiam homo est humanitas: ergo humanitas est homo, quia licet in priori propositione prædicatum significatur cum subiecto, tamen arguit à non restringo ad rectiūm, in quibus non valet affirmatiæ consequentia, quia homo, eti tantum dicat naturam humanam in recto, dicit illam restringam per connotatum in obliquo, ac proinde latius ex se pater prædicatum, quā subiectum in hac proprieitate homo est humanitas, & ita ad conuententiam non dicuntur, sicut enim dicimus, est pallium Petri: ergo est pallium, non tamē licet inferri est pallium: ergo est pallium Petri, sic licet inferri est humanitas cum subsistentia: ergo est humanitas, non tamē licet argueri, est humanitas, ergo est humanitas cum subsistentia. Hæc ita diffinibile exposui ne quis iudicaret inferri ex nostris principiis, quod aliqui rem non percallentes ex hac propositione homo est humanitas infererant, videlicet veram esse futuram hanc propositionem, Deus assumptus hominem, quæ aliena est à vera & Catholicæ doctrina, neque ex his quæ diximus potest inferri, quia homo dicit naturam cum subsistentia, & etiam si vera sit hæc propositione Deus assumptus humanitatem, falsa est hæc Deus assumptus hominem, quia est dicere Deus assumptus humanitatem cum subsistentia, quod est falsum. Sed nonnulli hoc modo nobis obicitur: homo est humanitas: ergo humanitas est idem cum homine. Sed sic est quod Deus assumptus humanitatem: ergo assumptus hominem. Respondeo concedendo primum antecedens, & distinguendo consequens: ergo humanitas est idem cum homine, secundum quod homo dicit in recto, concedo; secundum quod dicit in obliquo

obliquo, nego. Deinde concedo minorem, videlicet Deum assumptis humanitatem, & distinguo consequens: assumpsit hominem, secundum id quod dicit in obliquo, nego; secundum id praeceps, quod dicit in recto, videlicet secundum humanitatem, concedo.

16 Dico nonò: Hæc propositio, *humanitas est homo*, est propositione accidentalis, sicut hæc, *accidens est in barens subiecto*, quæ potest esse vera, & potest esse falsa, de facto tamen semper est vera. Prior pars probatur, quia facit hunc sententiam *humanitas est natura humana cum subsistente*, esse autem cum subsistente, *accidens est quod potest separari*: ergo est praedicatione accidentalis, cui veritas, & falsitas potest contingere. De facto veram esse ex eo infero, quod nullus detur *humanitas*, quæ non sit cum subsistente propria, vel aliena, imo si vna tantum habet subsistentiam, esse vera, quando terminus *humanitas* ponetur indefinite ex parte subiecti, quia terminus indefinitè positus in materia accidentalis æquivalet particulari.

17 Dico decimò: De concretis accidentibus substantiis simplici nomine significatis, sicuti artifex, & creator, non possunt abstracte praedicari. Hæc conclusio est per se nota, non enim dicimus *artifex est ars* ratio à priori est, quia hæc concreta dicit in recto subiectū, quod à forma distinguitur.

18 Dico undecimò: De concretis accidentibus, quæ significantur per huiusmodi complexa *albedo in pariete, dulcedo in saccharo* rectè praedicari propria abstracta, hec enim est vera praedicatio *albedo in pariete est albedo*, quia dicunt formam in recto, quæ per nomen abstractum significatur, & ita praedicatum harum propositionum identificatur cum illo, quod in recto ex parte subiecti significatur. Ob eandem rationem huiusmodi concreta de propriis abstractis praedicantur, accidentaliter tamen ratione illius quod ex parte praedicati additur in obliquo, hæc enim est accidentalis praedicatione *albedo est albedo in pariete*,

19 De terminis secundæ intentionis afferi, concreta secunda intentionis praedicari de concretis prima intentionis, dicimus enim *homo est species animalis est genus*, ita tamen praedicata subiecta afficiunt, ut illa immobiliter faciant supponere, non enim licet praedicatum per inferiora distribui, ne possumus inferre, homo est species: ergo Petrus est species. Praedicantur item concreta secunda intentionis de abstractis prima intentionis, dicimus enim *animalitas est genus*, quia cùm hæc sint vera predicationes *humanitas est animalitas, equitas est animalitas, animalitas* se habet tanquam genus respectu *humanitatis*, & *equitatis*. Non tamen possunt praedicari abstracta secunda intentionis de concretis, neque de abstractis prima intentionis, non enim potest dici *homo est specie animalis est generitas*, neque *humanitas est specieas*, aut *animalitas est generitas*. Concreta vero secunda intentionis inter se rectè praedicantur, rectè enim dicitur *vniuersale est genus: genus est vniuersale, & genus est species*. Tandem dico circa concreta & abstracta secunda intentionis inter se praedicatum regulariter easdem regulas obseruandas esse, quas tradidimus de terminis prima intentionis, videndum tamen in his sepe confundi formas cum subiectis, nam eadem formalitas, quæ modò consideratur afficiens naturam, postea consideratur affecta alia formalitate, v. g. generetas, quæ consideratur tanquam forma afficiens naturam, quam denominat genus, potest rursus considerari tanquam subiectum, cui contingit species, ex vi cuius species denominatur, generetas enim species dicitur respectu huius, & illius generetatis. Ratio est, quia cùm hæc forma, per rationem aduenient, in infinitum ferè possunt procedere, quapropter inter parum utili non ultra procedam.

CONTROVERSIA IV.

De genere.

ROSTQVAM explicuimus naturam vniuersalis in communi, aggredimur iam explicacionem suorum inferiorum in particuliari, quæ vulgo quinque praedicabilia dicuntur, quorum primum sibi locum Genus vendicat, cuius naturam presens Controversia explicabit.

REPLICAT variis acceptationibus huius nominis genus, genus Logicum, de quo nostra institutio disputatio, primò fuit à Porphyrio definitum, *Genus dicitur, cui supponuntur species*; secundò, *Genus est quod de pluribus differentiis species, in eo quod quid est praedicatur*. Prima difficultas quæ circa hanc definitionem occurrit est, an illa constet generis, & differentiæ; videtur enim generis non posse dari genus, alias genus esset species, quod videtur implicare, quia ratio generis, & speciei inter se opponuntur.

Affirmant nonnulli in hac definitione nullum reperi genus, quia accidentia & concreta accidentalia rectè per subiectum loco generis constitutum definiuntur. Communis veriorque sententia asserta in hac definitione reperiatur verum genus, & generis posse dari genus, quod sic euincit. Genus habet hoc quod est taliter praedicari de suis inferioribus: ergo in genere reperiuntur duo conceptus, primus est esse praedicabile de inferioribus, qui communis est quinque praedicabilibus; secundus est taliter praedicari de inferioribus, per quem differt formaliter à reliquo praedicabilibus, & in ratione generis constitutus: ergo genus species quædam est respectu cuius vniuersale se habet tanquam genus: ergo rectè poterit per proprium genus, & propriam differentiam explicari.

Difficultas primò proposita, & alia eiusdem rationis, quæ in hac re moleste obincidunt, expeditam solutionem habent, si rem attentè inspicias. Respondeo id, quod est essentialiter genus posse accidentaliter speciem denominari per aliam secundam intentionem, quæ accidentaliter illi contingit, sicuti homo qui essentialiter tantum est animal rationale, potest accidentaliter species denominari, quod accidit generi, hoc enim essentialiter est genus, & dicit concretum quoddam constitutum per cognitionem confundentem plures species, sicuti species dicit concretum aliud constitutum per cognitionem aliam confundentem plura individua, quæ rationes essentialis sunt generi, & species. Iam ergo genus, & species sic essentialiter constituta possunt confundi per aliam cognitionem reflexam, ex vi cuius absque illa distinctione vtrumque cognoscatur significatum per hunc conceptum vniuersale, ex vi cuius cognitionis ab illis ratio quædam abstrahetur, respectu cuius veluti species se habeant. Cum vero accidentale sit generi ita confundi per illam cognitionem, quam terminat simul cum specie, quia ex se tantum petit tanquam formam cognitionem confundentem species, & non aliam ad ipsum terminatam, per quam confundatur; hinc est quod accidentaliter denominatio speciei generi conueniat, & non per eandem formam, quia genus constitutus essentialiter per cognitionem confundentem speciem quam intrinsecè includit in ratione generis, & denominatur species per formam extrinsecam, videlicet per cognitionem ad ipsum terminatam, ex vi cuius confunditur cum aliis praedicabilibus, & cognoscitur vniuersale tanquam obiectum, & hoc constitutus formaliter genus respectu primi praedicabilis, & reliquorum praedicabilium, quæ omnia sunt species vniuersalis.

Ex his inferes genus non ita opponi cum specie, vt generi iam essentialiter constituto non possit alia forma extrinseca accidere, ratione cuius denominatur species, sed tantum opponi secundum formas essentialiter constitutias vtriusque, ita vt implicit per eandem formam constituti formaliter genus, & speciem, & essentialiter non differre formam constitutiam generis, & constitutiam speciei.

Ex hac doctrina respondebis alij argumento, quod multum negotij recentibus Dialecticis facessit. Sic obincitur: Genus definitur per genus: ergo definitur per se ipsum, quod implicat, quia definiri nisi aliud est quam explicari, nihil autem potest per se ipsum explicari. Respondeo genus, neque aliud quodvis definitum non definiri, neque explicari per genus, sed per naturam,

H 4 cui

cui accidentaliter contingit ratio generis. Exemplum sit in definitione hominis, que rationem hominis explicat per conceptum animalis secundum se sumptum, scelus omni alia ratione superaddita animali secundum quam rationem animal formaliter non est genus, quia animal constituit formaliter in ratione generis per formam extrinsecam, videlicet per abstractionem, ex vi cuius animal cognoscitur sine homine, & equo, que est cognitio confundens hominem, & equum. Sic contingit in definitione generis, ex vi cuius genus non definitur per genus, sed per praedicabile imbibitum in ipso generi, cui postea accidit denominatio generis, cum enim genus definimus, non dicimus genus est genus de pluribus specie distinctis: Sed genus est praedicabile de pluribus specie distinctis, cui conceptus praedicabilis in ipso genere imbibito accidentaliter conuenit ratio generis quatenus per cognitionem reflexam a genere abstrahitur, & confusus cognoscitur cum reliquis praedicabilibus, sicuti animali imbibito in homine, per quod essentia hominis explicatur, accidentaliter conuenit denominatio generis quatenus ab homine abstrahitur, & confusus cum reliquis animalibus cognoscitur.

6 Eadem ratione sit conceptum universalis, qui secundum suam rationem essentialiam latius patet genere, & est id, per quod genus explicatur, accidentaliter fieri inferius ipso genere quatenus illi contingit denominatio generis, que non est de conceptu quidditatu universali, quia universale ex hoc, per quod genus explicatur, abstrahit a differentia constitutiva generis, & speciei, sicuti animal a rationali & hinnibili: est ergo universale secundum conceptum quidditatum essentialiem universali praesertim sumptum, natura que latius patet genere, & per quam genus explicatur, & ratione differentiae generis, que illi accidentaliter accidit respectu quinque praedicabilium sit inferioris ipso genere, quia formaliter ut denominatum tali differentia iam contrahitur ad tale genus, & non potest conuenire speciei, sicuti animal ut genus formaliter, non potest conuenire homini, aut equo. Quod vero universale formaliter ut superiorius, & ut genus continetur sub aliqua specie, videlicet sub primo praedicabili, non est ex eo praeceps quia ab illo abstrahitur, animal enim formaliter ut superiorius, & ut genus sub nulla specie a qua abstrahit continetur, sed quia denominatio generis, que contingit rationi universali abstrahit ab omnibus praedicabilibus, constituit quoddam singulare genus, a quo, & a reliquis omnibus generibus abstrahit primum praedicabile, quod est species universalis sub se continet tanquam propria individua hoc & illud genus.

7 Secunda difficultas est, quid importet genus in eo quod quid praedicari. Praedicari in quid dicit praedicari essentialiter, quia dicit praedicari tanquam quidditas subiecti, quidditas autem rei dicit illius essentiam. Ex quo differt a proprio, & accidenti. Praedicari autem in eo quod quid, tentant non nulli esse praedicari per modum partis materialis, seu per modum materie, quam in concretis quod appellare solemus. Ex hoc capite afferunt recentes illi genus differre a specie, & differentia, quia species praedicitur tantum in quid, quod est praedicari essentialiter & non a parte, & consequenter ut totum, a differentia, que praedicatur in quale quid, quod est praedicari ut pars formaliter essentiali, quia praedicari in quale, dicit praedicari ut pars formaliter.

8 Non inferior genus ex eo differre a reliquis praedicabilibus, quia praedicatur tanquam pars materialis de suis inferioribus; ceterum gratis fibi siungunt hanc rationem partis exprimi per illam particulam quod appossum in definitione generis, neque id tantum sine fundamento coningunt, sed expresse contra Porphyrium, qui capitulo tertio de specie, speciem his verbis definit: *species est quae de pluribus differentiis nomen in eo, quod quid est praedicatur.* Ex qua definitione clare evincitur particulam quod partem materialem non significari, siquidem species non ut pars materialis, sed ut tota quidditas praedicatur. Neque ratio aliqua ex ipsa rei natura, aut loquendi modo inueniri potest ad afferendum particulam quod significari partem materialem, praeceps totius metaphysici, quod sequitur dicit in recto genus & differentiam, que se habent instar materie, & formae, homo enim sequitur dicit in recto conceptum animalis, & conceptum rationalis. Dicitur ergo praedicari in eo quod quid praedicari tan-

quam id, quod est quidditas subiecti, quod dicit praedicatum subiecto essentiali, & quem conuenit generi, specie, & differentiae, quia haec non differt a duobus praedicabilibus ex eo quod praedicetur in eo quod quid, quia praedicari in eo quod quid nihil addit supra praedicari in quid, quod conuenit differentiae, sed quia differentia non praedicatur in quid pure, sicuti duo priora praedicabilia, sed in quale quid.

Melius dicitur praedicari in quid esse praedicari essentialiter, & praedicari in quale esse praedicari per modum partis formalis que non opponuntur, cum confluant in differentiam, que praedicatur essentialiter, & per modum partis formalis, & ideo dicitur in quale quid praedicari. Iuxta hanc explicationem praedicandi in quid, praedicandi in quale, genus & species praedicantur in quid pure, quia praedicantur essentialiter, & non per modum partis formalis, & proprium, & accidentis praedicantur in quale pure, quia praedicantur per modum partis formalis, & non praedicantur essentialiter. Restat modò aliud caput assignandum, ex quo possumus cognoscere, quando praedicatum per modum partis formalis de subiecto dicitur, quod breueriter tradam. Quotiescumque praedicatum accidentaliter est subiecto, praedicatur per modum partis formalis sive nomine substantiū, sive adiectiu significetur, quia tale praedicatum dicit pro formalis accidentis, quod essentialiter habet esse partem formalem concreti, seu compositi, ad quod ordinatur, quia omne accidentis essentialiter habet rationem formae respectu subiecti, cui conuenit. Ex hoc inferes has praedicaciones *Petrus est albus*, & *Petrus est artifex*, seu *Petrus est efficiens*, seu effector quem esse in quale, esti subiectum prioris nomine adiectiu, & posteriorum subiecta nominibus substantiis exprimantur. Cum vero praedicatum est essentialiale indifferens est ut sit pars formalis, vel pars materialis, aut totum, & ita tunc videndum est, an significetur nomine substantiū, vel adiectiu, quod si nomine adiectiu significetur, dicendum est significari per modum forma, quia significatur per modum alteri adjacentis, quod proprium est forma, quia subiecto adiacet. Si vero significetur nomine substantiū dicendum est non praedicari tanquam partem formalem, quia significatur per modum per se stantis, quod proprium est totius, & pars materiales, seu materie.

Proprium modum praedicandi generis, qui est praedicari per modum partis materialis, censeo explicari per hoc, quod est praedicari in quid pure de pluribus differentiis specie, quia eo ipso, quod praedicetur de pluribus differentiis specie, non potest praedicari tanquam tota essentia, quia tota essentia unius speciei nequit esse communis alijs speciei, & ita praedicatum huius speciei quod alij est commune, non est tota essentia huius speciei, quia alijs speciei conuenit, neque tota essentia alijs, quia conuenit huic. Infertur ergo genus non praedicari ut tota essentia, ex eo quod praedicetur de pluribus differentiis specie, infertur etiam quod praedicetur essentialiter ex eo quod praedicetur in quid, & consequenter infertur, quod praedicetur ut pars essentialis, quia quod essentialiter praedicatur, & non ut tota essentia, necessario praedicatur ut pars essentialis. Ultimum infertur non praedicari, ut partem formalem ex eo, quod praedicatur in quid pure, & pars formalis praedicatur in quale quid, & consequenter praedicari ut partem materialis, quia ex partibus tantum materialis in quid pure, & formalis in quale quid praedicantur.

11 Clarius essentia generis definiretur quod praedicatur de suis inferioribus ut pars materialis. Per quam definitionem primā terminorum apprehensione explicatur id, quod per longos discursus debemus inferre, & per id quid, & quod satis inuolute traditur, in hoc enim quod est de inferioribus praedicari conuenit genus cum reliquis praedicabilibus, & per hoc quod est praedicari per modum partis materialis differre a reliquis omnibus, quia species praedicatur ut tota essentia, & tria posteriora praedicabilia praedicantur ut partes formales. Vitatur etiam hac definitione vitiosus circulus, qui solet committi definiendo genus per differentiam, & differentiam per genus.

12 Inquirunt multi quid sit definitum huius definitionis, quos accusat neotericus quidam quasi serio in scholis interrogantes eodem modo, quo solemus puerulos simplices interrogare, quis pater filiorum Zebedaei? quodnam enim in definitione

definitione generis præter ipsum genus poterit esse definitum; Veruntamen non omnino contemenda est interrogatio, perit enim quid intelligatur nomine generis cum dicimus per hanc definitionem genus definiri, & quod sit subiectum, cui hæc definitio conuenit, & ex vi illius definitum dicitur.

¹³ Duo enim dicit genus naturam, & secundam intentionem, & in his dubium est cui definitio conueniat, an nature, an secunda intentioni, an concreto ex natura, & secunda intentione resultanti, sed adhuc in hac questione vix mihi videtur posse certiori locum dari, quia apud omnes certum esse debet definiti id, quod formaliter est genus, per hanc enim definitionem respondemus inquirenti, *Quid est genus, & dicimus genus est quod predicatur,* &c. cum autem inquirimus, quid sit concretum aliquod accidentale, non recte respondemus explicantes quidditatem subiecti, in ep̄e enim quis responderet inquirenti, quid est quantum, definiendo materiam primam, quæ est quantitatatis subiectum. *Quod si Scotus, quem sui sequuntur, afferat per hanc definitionem per se & in recto definiti secundam intentionem, & naturam in obliquo, quod communis negat sententia, que afferit hanc definitionem non conuenire in recto secunda intentioni; sed concreto, quod in obliquo secundam intentionem importat, ideo est, quia Scotus quest. 8. vniuersalium affirmit omnia concreta accidentalia importare in recto formam accidentalem, & in obliquo subiectum, & reliqui authores, qui ab Scoto discedunt, afferunt concreta accidentalia dicere in recto subiectum, & in obliquo formam; omnes tamen in eo consentiunt, quod hæc definitio concreto accidentali constituto ex natura & forma accidentalia conuenit, & eadem ratione applicari naturæ, & secunda intentioni, que in concreto continentur, quia immediatè definitio de toto concreto predicatur, & toti concreto primarij, & per se conuenit. Ratio est clara cum definitio genus, non explicatur natura animalis secundum se sumpta, hæc enim per viens sensibile deberet explicari, sed per hoc quod est predicari de pluribus, quod illi est accidentale, & extrinsecum. Secundò conceptus obiectus explicatus per definitionem formalem non debet esse omnino contingens, & per accidens se habens respectu definiti; sed conceptus obiectus est omnino contingens, & per accidens se habet respectu nature secundum se sumpta, cui accidentaliter, extrinsecè, & per accidens conuenit predicabilitas respectu suorum inferiorum: ergo natura secundum se sumpta, non potest esse definitum huius definitionis.*

¹⁴ Secundam intentionem secundum se sumptam, natura seclusa, non definiti per hanc definitionem, quod vulgo dicitur Caietanum docuisse cap. de genere, qui forsan à Scoto non dissentit, hanc difficultate probatur. Secunda intentione secundum se sumpta non est predicabilis de suis inferioribus: ergo secunda intentione non conuenit hæc definitio. Deinde secunda intentio per se ipsum non est genus, neque denominatur genus, potius est generitas, quæ naturam genus denominat: ergo sive definitur, quod formaliter est genus, sive definitur quod genus denominatur, non definit secunda intentio, quæ neque formaliter est genus, neque denominatur genus dicitur.

¹⁵ Standum ergo est communi sententie aferenti per hanc definitionem explicari concretum constitutum ex natura & secunda intentione, quod dicitur predicabile. Ratorem huius conclusionis omnibus communem instituo. Illud est formale definitum cuiuscumque definitionis, cui formaliter conuenit definitio. Sed definitio formaliter conuenit concreto ex natura & secunda intentione constitutoro: ergo hoc concretum est formaliter definitum. Minorem probo: natura secundum se non est predicabilis, sed constituitur predicabilis per secundam intentionem ergo predicabile formaliter dicit concretum ex natura, & secunda intentione, sicut albus dicit formaliter concretum ex pariete, & albedine constitutum, ex pariete tanquam ex subiecto, & ex albedine tanquam ex forma: ergo id, quod est predicabile formaliter de pluribus per modum partis materialis est concretum ex natura, & secunda intentione resultans: ergo hoc est, cui formaliter conuenit definitio generis, & quod formaliter definitur.

¹⁶ Vulgarē argumentum est ad probandum naturam tantum esse definitum huius definitionis, naturam tantum identificari cum suis inferioribus, ac proinde hanc tan-

tum de illis praedicari, quia id tantum de subiecto dicitur, quod cum subiecto identificatur. Ex quo inferitur naturam tantum esse praedicabile de inferioribus, & consequenter ipsam tantum esse genus, quod est formaliter id, quod praedicatur, & est praedicabile de suis inferioribus. Vulgarē argumento vulgaris solutio est, naturam praedicari ut *quod*, & secundam intentionem praedicari, ut *quo*, hoc est esse rationem formalem praedicandi. Veruntamen solutionis ista obscura est nimis, & rem non omnino dirimit, videtur enim rationem formalem praedicandi esse rationem formalem, ex vi cuius praedicatum conuenit subiecto, & cum hæc non sit secunda intentione, adhuc ista ratio formalis praedicandi videtur non esse dicenda, & consequenter neque praedicatum ut *quo*, ideo placet clarioribus terminis difficultatem dirimere, huiusque materiae veram doctrinam propalare.

¹⁷ In primis in memoriam reuocandum est vniuersale, & consequenter genus, quod species quædam est vniuersalis, non esse actu predicatum, sed praedicabile, imo eo ipso, quod actu praedicetur de inferioribus non manere vniuersale, sed destrui illius formam, quæ est vnitas, quia prædicatio cuiuscumque vniuersalis de suis inferioribus, est diuīsio ipsius vniuersalis in sua inferiora, ex vi cuius prædicationis, seu diuīsio destruit illius vnitatis, & vniuersalitas, & iam non manet unum, & vniuersale, sed plura singularia. Consequenter ad hanc doctrinam diximus Controversiā precedenter vniuersale formaliter ut vniuersale non praedicari, sed esse praedicabile, quod per ipsam prædicationem destruitur, sicut diuīsibile per ipsam diuīsionem definiti esse diuīsibile. Ex hoc inferes rationem formalem vniuersalis, seu prædicabilis de pluribus, quæ est *qua* generis, seu id, per quod genus formaliter constituitur non esse *qua* actualis prædicari, neque ad ipsius constitutionem pertinere, sed tantum ad ipsum presupponi. Deinde ex eadem doctrina inferitur nullo modo, neque ut *quod*, neque ut *quo* actu prædicari id, quod formaliter est prædicabile, formaliter ut tale, sed subiectum, quod denominatur prædicabile per secundam intentionem, cum qua constituit prædicabile formaliter, iam nudum, haec secunda intentione, & prædicabilitate actu prædicari secundum id, quod materialiter includebat concretum prædicabile, quod per prædicationem actualiter destruitur, sicut destruitur diuīsibile per diuīsionem.

Ex hac doctrina facile respondeo secundam intentionem neque ut *quod*, neque ut *quo* actu prædicari, hoc est, non esse predicatum, neque formam, qua predicatum constituitur, nihilominus esse formam quæ constituitur prædicabile de inferioribus per modum partis materialis, quod est definitum huius definitionis, genus enim non est predicatum de pluribus differentibus specie sed prædicabile de pluribus differentibus specie, neque ita est prædicabile, quod quatenus tale est actu prædicetur, seu actu sit prædicatum, sed quod est predicatum secundum sui partes & quod per actualem prædicationem, formaliter amittit prædicabilitatem de pluribus, & vniuersalitatem, sicut lignum est diuīsibile, & formaliter ut diuīsibile includit vniōnem, licet formaliter ut diuīsibile, & vt includens vniōnem non sit actu diuīsum, potius vt diuīsum, dicit negationem vniōnis, quæ nunquam vt talis est diuīditur, sed definit esse per diuīsionem, nihilominus formaliter pertinet ad diuīsibile, ut diuīsibile est, & cum diuīsibile definitur non tantum definitor parts secundum se, quæ actu diuīse remanent, & separata, sed hæc partes vt includentes vniōnem. Sic prorsus contingit in genere, & in quo cumque prædicabili, quod formaliter ut prædicabile est vnum includens tanquam vniōnem secundam intentionem, quæ non prædicatur ut *quod*, sed constituit ut *quo* prædicabile ut prædicabile de pluribus, & vt vnum, quod per prædicationem actualiter amittit prædicabilitatem de pluribus, & vniōnem, quam habebat per secundam intentionem.

¹⁸ Argumenta, quæ contra nostram sententiam obiecti solent levius fuisse momenta: vnum est, per definitionem hanc non explicari essentiam aut passionem naturæ, ex quo inferri intenditur nullo modo esse definitum huius definitionis. Respondeo per hanc definitionem non explicari essentiam, aut passionem naturæ secundum se, explicari tamen essentiam concreti resultantis ex natura, & secunda intentione, & ita hoc concretum esse definitum talis definitionis, quod essentialiter includit naturam. Alterum argumentum est *concretum ex natura*, & secunda intentione

tione esse quoddam aggregatum per accidens, cuius non potest dari definitio, ac proinde dici non posse tale concretum esse definitum huic definitioni. Respondeo de Concreto omnino per accidens, cuius partes nullum habent ordinem, neque respectum saltem extrinsecum non posse dari definitionem aliquam, neque de concreto accidentali includente materiali, & formam spectantes ad diversa predicationes, etiam cum unione, & ordine inter se non posse dari unam definitionem, qua quidditatem explicet naturam cuiuscumque partis secundum se sumptu et conditum ab alias posse tamen dari definitionem, qua explicit essentiam partium precisè quatenus formaliter conducent ad illud totum, & qua explicit totum, quod ex illis componitur formaliter sumptu, sic definiuntur exercitus, milicia, Republica, & alia huiusmodi tota. Neque contra hanc doctrinam aliud argumentum alicuius momenti inuenio.

P V N C T V M II.

An genus predicitur ut pars vel ut totum potentiale vel actuale.

1 **Q**uestionem leuis momenti leui operam peragam. Genus potest considerari ut totum quoddam actu compositum ex alio genere superiori, & ex differentia animali, v.g. ex viuenti, & ex sensu, sib qua ratione dicitur totum actuale. Hec ratio non pertinet ad constitutionem generis neque ad illius rationem formalem, quia genus supremum, quod propriè est genus hac compositione caret. Secundò conceptus animalis formaliter, & intrinsecè non dicit tam compositionem, sed tantum extrinsecè, vt probabo Controu. 6. Punct. 2. o. 6. & seq.

2 Genus totum potentiale dicitur, quæ denominatio optimè potest illi competere, quatenus est quoddam totum, quod in potentia continet plures species, & quatenus potest in illis reperi, & per illarum differentias contrahi. Sub hac etiam ratione pars specierum potest dici, non actu illas componens, sed potens illas componere, quia licet totum dicatur respectu illarum, quia omnes illas in se includit, & ultra quamlibet in particulari se extendit ad aliam, & ad omnes ita ut non latius pateant omnes species simul sumpta, quæ genus, quod propriè est totius, quod se extendeat ultra quascumque sui partes, in quibus non illarum tota collectio continetur cum qua iuste commensuratur, nihilominus etenim potest ad quascumque species contrahi, quatenus potest conjungi cum differentia constitutiva illius speciei, & sub hac ratione potest dici pars potens componere quascumque species. Neque illa ratio totius potentialis, cum hac ratione partis opponitur, quia sub diuersis rationibus genus dicitur totum, & dicunt pars: totum dicitur in ordine ad extensionem specierum, quatenus ultra hanc, & illas, ad alias potens est se extendeat quoque cum omnium collectione adaequatae commensuratur; pars vero dicitur quatenus potens est contrahi in ordine ad quascumque speciem, & quatenus potest adjungi cum differentia constitutiva talis speciei, & cum illa speciem constitueret, & componere ea ratione, quæ species potest dici composita. Potest etiam genus totum potentiale dici respectu specierum, quatenus pro materiali speciebus omnibus constat, ex quibus componitur postul autem species ita dici partes potentiales, & genus totum potentiale denominari, quatenus sub distincto specierum conceptu actè non continentur in toto, quo inter se per conceptum generis confunduntur, sed tantum sub hoc expresso conceptu dicuntur esse in potentia in genere, à quo possunt extrahiri, & diuisio genera distincta ut membra diuidentia, quæ partes sunt totius, cui contigit diuisio, sub expresso conceptu distinctè cognosci.

3 Rationes istæ totius potentialis, & partis potentialis generi conuenient, vt genus est, quia de essentiis generis est posse se ad omnes species extendere per predicationem, quod est posse de omnibus predicari, & posse quascumque species componere, quod est contrahi per differentiam illius speciei constitutivam, ex quo infero genus est predicabile ut est totum potentiale, & pars potens componere omnes species, quia hæc habet ut genus, & ut genus est predicabile de pluribus speciebus. Infero si-

militer genus in actuali predicatione non retinere rationem totius potencialis, quia per actualem predicationem contrahitur ad hanc speciem, de qua predicatur, & iam non manet sub illa ratione, sibi qua predicatur commune alii speciebus. Eadem ratione infertur non manere genus in actuali predicatione partem potentem componere species alias distinctas ab illa, à qua predicatur, siquidem secundum rationem, secundum quam, per predicationem coniungitur cum differentia huius speciei, de qua predicatur, non potest coniungi cum aliis differentiis. Ex quibus fit genus non predicari ut totum potentiale, neque ut partem potentem componere plures species, sicuti non predicatur ut genus, neque ut viuens, sed predicationem generis tantum posse dici esse predicationem totius potentialis, & partis potentis componere plures species, eo sensu quo dicitur eandem predicationem esse predicationem generis, & viuens, hoc est, natura, quæ ante predicationem actualem cum aliis confusa denominatur totum potentiale, & pars potens componere plures species, & quæ in actuali predicatione exparte predicati, quod in actuali predicatione contrahitur, precisè sumptu eadem ratione significatur, quæ ante actualem predicationem, & contractionem factam, ex vi illius significabatur.

Infero similiter genus, quod ante actualem predicationem erat pars potens componere per predicationem actualem confitui partem actualem metaphysicam speciei, quam componit. Ratio est quia posse componere plures species nihil aliud est quam posse contrahi per plures differentias, cum quibus plures species constituantur, ergo componere actu plures species erit contrahi per plures differentias ad plures species: ergo componere hanc speciem erit contrahi per hanc differentiam ad hanc speciem: sed contrahi per hanc differentiam ad hanc speciem est predicari ut hanc specie: ergo per predicationem actualem quæ est contractio, constituitur genus actu speciem componentis. Secundò: genus componere speciem, eo modo quo illam componit, de quo dicam disputans de differentia, nihil aliud est, quam coniungi cum differentia, quam simul cum genere includit species tanquam sui partem essentialiem: sed per predicationem coniungitur genus cum differentia: ergo per predicationem constituitur pars actualis.

Concludo ex his genus predicari ut partem actualem de specie, quod non ita intelligendum est, ut predicatione terminetur ad ipsam rationem formalem partis ut actu componentis, seu ad ipsam actualem compositionem, sed ad partem secundum se, qua constituitur actu componentis per ipsam predicationem. In hoc sensu potest dici genus ut partem potentiale, & ut totum potentiale predicari de specie, hoc est predicationem generis de specie terminari ad natum, quæ ad ipsam predicationem supponeretur ut pars potencialis, & ut totum potentiale, & constituitur per ipsam predicationem pars actu componentis, eā ratione quæ diuisio terminatur ad totum, quod ad diuisiōnem supponeretur vnitum, & per diuisiōnem constituitur non vnitum, sed diuisum. Hæc ratione componi poterunt diuersæ opiniones circa hanc questionem, opinio enim, que asserit genus predicari ut totum potentiale, & ut partem potentem componere, vera est, si intelligatur de genere sub illa ratione, sub qua constituitur ex vi predicationis, sicuti loquendo de diuisio sub ratione, sub qua constituitur ex vi diuisiōnis verum est dicere, non terminari ad totum vnitum, sed ad totum secutum in membra diuidentia.

Partem metaphysicam, quæ ex eo pars dicitur, quod non dicat expressè quidquid totum, dicere confusè quidquid dici totum, est certum apud omnes, in hac enim predicatione homo est animal, est rationale non expressè ponatur ex parte predicationis, confusè continetur in illo, & ob hanc rationem potest dici genus predicari ut totum confusum de specie, quia omne predicatum saltem confusè dicit quidquid continet subiectum, alijs predicatione non est vera, sicuti non est vera predicatione homo est caput, quia homo præter caput dicit partes alias, quas neque distinctè,

neque confusè dicit caput, in quo sensu potest dici genus, & quācumque partem metaphysicam de specie ut totum confulim prædicari, quod non opponitur cum hoc, quod est prædicari ut partem, quia rectè potest idem prædicatum dici pars secundum rationem in illo destinatè significatam præcisè sumptam, & dici totum secundum rationes in illo distinctè, & confusè significatas.

P V N C T V M III.

An genus essentialiter requirat plures species.

Fert communis sententia genus requirere essentialiter plures species, sine quibus non potest subsistere, quia ex eo ab specie differt, quod genus prædicatur, seu sit prædicabile de pluribus speciebus, & species de pluribus individuis. Oppositam sententiam amplectuntur recentiores non pauci, quam sic probant. Ex eo quod prædicatum animalis est prædicabile de pluribus individuis esset vniuersale, quia vniuersale tantum requirit plura inferiora, insuper distingueretur ab homine, quia homo prædicatur de Petro, & Ioanne tanquam tota essentia, & animal ut pars materialis essentia: ergo casu, quo tantum essentia humana individua, homo, & animal essent vniuersalia, & prædicabilia respectu illorum, homo ut tota essentia, & animal ut pars materialis essentia: ergo differunt hæc duo prædicabilia, eadem ratione, quæ modò differunt: ergo homo esset species, & animal esset genus, quod constituitur ex eo præcisè quod prædicetur de pluribus per modum partiæ materialis, & non per hoc quod est prædicari de pluribus numero, vel specie differentibus. Confirmatur: genus subalternum & supremum prædicantur de pluribus differentiis genere, & genus infimum tantum prædicatur de pluribus differentiis specie; & nihilominus non constituant distincta prædicabilita, neque diversum modum prædicandi habere dicuntur, quia tam supremum genus, quam subalternum, & infimum prædicantur ut partes materialis: ergo non ex eo quod prædicetur genus de pluribus differentiis specie; & species de pluribus differentiis numero differunt inter se hæc prædicabilita, sed ex eo quod genus prædicetur ut pars materialis, & species ut tota essentia: ergo eo ipso quod genus ut pars materialis sit prædicabile de pluribus, quācumque illa sint retinēbit rationem generis: ergo animal respectu individuorum eiusdem speciei, de quibus per modum partiæ materialis prædicatur, poterit esse genus: ergo seclusa quacumque alia specie rationem generis retinebit.

Hoc argumento conuinco ut afferere animal retenturum rationem generis, eo ipso quod esset prædicabile de pluribus individuis eiusdem speciei per modum partiæ materialis, etiam si de aliis non esset prædicabile, sentio tamen implicare prædicatum, quod posuit per modum partiæ materialis prædicari de pluribus individuis unius speciei, & non de pluribus speciebus, & individuis distinctarum specierum. Et ex hoc capite affirmo genus essentialiter requirere plures species, à quibus abstrahatur ut pars materialis, quia ratio partiæ materialis non nisi à pluribus speciebus potest abstrahi. Rationem partiæ materialis non nisi à pluribus speciebus posse abstrahi sic probo. Casu quo tantum cognoscemus animalia naturæ rationalis, v. g. Petrum, Ioannem, & Franciscum, prædicatum animalis non latius patet, quām prædicatum hominis, sed se haberent ut omnino aequalia, sicuti modò se habent intellectuum, & volitum, in quibus nullum dicimus esse superiorius altero, quia nullum intellectuum cognoscimus, quod non sit volitum, neque volitum, quod intellectuum non sit: ergo tunc rationale non contraheret animal. Probo consequentiā: illud quod contrahitur debet esse superiorius illo, ad quod contrahitur, sed animal tunc non esset superiorius homini, aut rationali: ergo tunc non contraheretur ad hominem per rationale: ergo ex hoc capite animal non se haberet ut materia, neque ut pars materialis respectu hominis. Secundò in illo casu rationale, & sensituum neque patent: ergo nullum esset caput ex quo posset dici supponi concretum constitutum per sensituum, videlicet animal, tanquam partem materialem contrahibilem per rationale: ergo nullum esset caput, ex quo posset dici animal esse partem materialē, cui rationale adiaceret. Rem intuere in differentiis intellectui, & voli-

tui, quarum neutra dicitur constitutre concretum se habens per modum partiæ materialis, cui tanquam pars formalis altera adiaceat, non enim principium intellectuum substantiuè sumptum se habet tanquam materia, cui adiaceat volitum adiectiuè sumptum, quod ex eo est quod æquè pater vtrique differentia, & inter se nunquam separantur si enim agnoscemus unum principium potens intelligere, non potens amare, & alterum potens intelligere, & amare, principium intelligens se haberet tanquam genus, & pars materialis, cui adiaceret differentia volitui.

Sentio in predicto casu, quo tantum cognoscemus individua humana, à quibus posset abstrahi ratio animalis, tunc differentias sensitui, & rationalis futuras esse inadæquatas, & vtramque in unam simplicem, & adæquatam esse confluxuram, ex vi cuius constitueretur species infinita hominis, que tunc ultimò constitueretur per principium sentiendi, & ratiocinandi, sicuti modò constituitur principium intelligendi, & amandi, & sicuti modò uno simplici nomine *rationale* significamus differentias inadæquatas inellectui, & volitui per modum unius differentiae indissimiliter constitutum speciem infinitam hominis, sic in illo casu ex rationali, & sensituo tanquam ex duplice differentia inadæquata coalesceret una simplex adæquata differentia constitutiva unam speciem infinitam, cui differentiae totali aliud tertium nomen impertineret, quod per modum unius adiectiuè significaret principium sensationum, & ratiocinationum. Mousor ad hanc conclusionem, quia nullus aliud est caput, ex quo possimus cognoscere differentias adæquatas, & inadæquatas, nisi ex separatione aut inseparatione operationum, neque rationem aliquam poteris reddere, propter quam principium intelligendi ut distinctum à principio volendi, & principium volendi ut distinctum à principio intelligendi adiectiuè significata, non sive duas differentias adæquatas constituentes duplēcē speciem, & duplēcē substantiæ gradum inter se distinctum, sicuti distinguuntur principium sentiendi, & ratiocinandi, nisi quia intellectiones, & volitiones inter se non separantur, & ita in sententia, que assertit posse dari principium intellectuum non volitum, principium potens intelligere superius est principio potente amare, & contrahibile per differentiam volitui, sicuti animal contrahibile est per differentiam rationalis. Eadem ratione principium sensationum externarum, & internarum simplici differentia sensitui constitutis animal significamus, & non constitutus speciem quandam viuentis potens elicere sensationes internas & aliam potens elicere externas, quod fieret si cognoscemus unum animal, quod tantum posset sensationes externas elicere, & aliud, quod posset elicere internas, & externas, tunc enim potens externè sentire efficit genus contrahibile per principium sensationum externarum, sicuti modò animal est contrahibile per principium ratiocinationum: ergo casu, quo non cognoscemus adhuc ut possibilia alia individua sensitua præter individua humana, nunquam apprehendemus sensationes separabiles à ratiocinationibus, & sicas, & illas operationes simplici differentie tribueremus constituti speciem infinitam hominis, que æquè primò constitueretur in ratione speciei infinitae per principium sentiendi, & per principium ratiocinandi, sicuti modò æquè constituitur per principium intelligendi, & volendi.

Ex his inferes tunc prædicatum animalis, quatenus animal dicit principium præcisè potens sentire, fore prædicatum specie infinita inadæquata, quod distinguatur ab homine, ea ratione, quæ modò ab eodem homine distinguuntur principium præcisè potens intelligere, quia sicuti nunc homo secundum rationem speciei infinita dicit principium potens intelligere, & potens amare, tunc diceret principium potens intelligere, potens amare, & potens sentire, quorum diceretur una simplex differentia constitutiva, pro operationibus sentiendi, intelligendi, & amandi, sicuti modò datur rationale pro operationibus intelligendi, & amandi.

Ex his infero ad hoc ut genus prædicetur ut pars materialis adhuc respectu individuorum eiusdem speciei necessariè require plures species, quibus sit commune, ac proinde non posse esse prædicatum genericum prædicatum illud, quod pluribus speciebus commune non est, neque posse dari genus sine pluribus speciebus saltem possibilibus. Hæc conclusio communis est inter authores, quam suadet discursus suprà factus, & confirmat authoritas Philosophi

Philosophi 4. Topicor. cap. 3. vbi hac habet: *Quoniam omnis generis plures species, inspicendum, si non contingit alteram speciem esse dicti generis. Nam non si est, manifestum quoniam non erit genus omnino, quod dictum est.* Quibus verbis docet expressè Philosophus non posse dari genus non respiciens plures species. Accedit discursus suprà factò, quod illum rufus explicabit, genus tantum dici partem materialē non physicam, sed per analogiam, & similitudinem: ergo ablatā similitudine, quam habet ad materiam, auferitur ab illo tota ratio partis materialis. Huc vñq; firmus est discursus, pergo vñterius: led tota similitudo generis cum materia in eo sita est, quod natura genericā sit contrahibilis per formas, & quod indifferens sit ad illas: ergo hac similitudine ablatā auferitur tota ratio generis. Sed hæc similitudo auferitur ab animali si nunquam separaretur à rationali, quia tunc non contraheretur per rationale, tanquam quid superius, seu indifferens ad hoc ve illi adiungeretur, vel non adiungeretur rationale, illud enim per modum adiacentis alij contemplatur, quod aduenit subiecto indifferenti ad illud: ergo auferretur tota ratio similitudinis, quam habet animal in ordine ad rationale cum materia in ordine ad formam: ergo auferretur tota ratio generis.

6 Sento insuper genus ex se indifferens vt contrahatur à pluribus speciebus, à quibus abstractitur, iam semel ab his abstractum, per ordinem ad individua vñus speciei aliius specie posse considerari vt genus essentialiter, licet non integraliter completum. Ratio est, quia animal abstractum ab homine, & equo prædicatur per modum partis materialis de omnibus individualiis omnium specierum: ergo de individuis speciei hominis: ergo in ordine ad individua speciei hominis habet prædicari de pluribus individualiis, eti eiudem speciei per modum partis materialis: ergo habet rationem essentialē generis, que consistit in hoc quod est prædicari de pluribus per modum partis materialis, quomodocunque hæc plura specie inter se differant, vt probabat ratio dubitandi initio Puncti ad ducta. Genus in ordine ad hæc individua non habere totam suam latitudinem integram certum est, cum genus ex se æquè prædicetur de omnibus individualiis omnium specierum, & de omnibus speciebus. Sententia hæc à nobis tradita poterit explicari dicendo genus ratione universalitatis contentum esse pluribus individualiis eiudem speciei, ratione vero materiae, à qua illius abstracto est facienda essentialiter requirere plures species, quia ad hoc vt sit pars materialis respectu plurium individualium eiudem speciei, essentialiter requirit esse abstractum ab individualibus differentibus, seu à pluribus speciebus.

7 Obiicies: Eriamini tantum individua hominis esse possibilia, homo habere eandem essentialia, ac nunc habet: sed nunc non pertinet ad illius differentiam constitutum prædicatum sensu: ergo neque tunc ad eandem differentiam pertineret. Respondeo in vitroque casu hominem eadem prædicari essentialia esse habiturum, in vitroque enim casu esset essentialiter sensu & rationalis, illius tamen prædicata non habitura eandem universalitatem, quam nunc habent, quia prædicatum animalis, quod modò concipiatur commune homini, equo, & leoni, tunc conciperetur proprium hominis, & non communicabile alteri, ex quo fieret tunc dicendum esse prædicatum illud perrinens ad speciem subalternam animalis, quod extrinsecum est homini, & animali secundum se sumptis.

8 8. Obiicies secundò. Potest dari materia prima physica contrahibilis tantum per vnam formam specificam, seu per formas individualia vñus tantum speciei: ergo potest dari materia metaphysica tantum contrahibilis per individua vñus speciei: Respondeo dato antecedenti negando consequiam, quia tota ratio materiae metaphysica in materia genericā sumitur ex similitudine, quam habet cum materia, quam modò agnoscimus, in hoc, quod est esse indifferens vt contrahatur per plures differentias, si ea materia est indifferens, vt contrahatur per plures formas, & ita hac ablatā similitudine auferatur tota ratio materiae metaphysicae, licet non auferatur ratio materiae physice, ex eo, quod auferatur indifferenta ad plures formas, quia potest excogitari alia formalitas, in qua constituitur formalis ratio materie physica. Quod si inites posse reperiri in prædicato metaphysico aliam similitudinem cum materia physica, ratione cuius possit dici ana-

logicē materia metaphysica ablatā indifferentiā ad plures differentias specie distinctas, dicam ego hanc rationem materiae non sufficere ad rationem generis, quia hoc posset reperi in prædicato potentis intelligere respectu differentiarum volitui, quod non habere rationem materiae requiritam ad confitendum naturam genericam apud omnes est inconcūsum.

9 Obiicies tertiodi: Animal abstractum ab individuis vñus tatus speciei prædicatur ut illis vt prima pars quidditatē illorum: ergo prædicatur vt materialis: ergo vt genus. Respondeo animal sic abstractum ab his individuis, aliis nunquam cognitis non esse primā partem essentialē individuum, à quibus abstractheretur, quia tunc principium sensationis, & principium ratiocinationis esse prædicta infima essentialiter constituentia illa individua, sicuti modò principium intellectuorum, & principium volitionum sunt prædicta infima essentialē hominis, que simplici differentiæ constituentia speciem infimam tribuant.

P V N C T V M I V.

Quomodo prædicetur genus de individualibus.

D 10plex est individuum; quoddam completum, aliud incompletum. Individuum completum est illud, quod continet in se totam rationem specificam, & rationes omnes per quas potest contrahi ratio genericā, sicuti Petrus, & hic homo, in quibus reperitur ultima differentia speciei infima contrahens rationes omnes superiores contracta per ultimam individualē differentiam. Individuum incompletum est illud, quod non continet totam essentialē speciei, sed tantum aliquod illius prædicatum præcīsum ab alio cum quo componit speciem, & immediate contractum per differentiam individualē, sicuti hoc animal, in quo rationale non consideratur, vt hoc rationale, in quo non inspicitur animal, licet enim animal confundit & implicite dicat gradum specificum, videlicet rationale; & hoc rationale eadem confusione inuoluta prædicatum genericum videlicet animal, expresè tamen, & distinctè hoc animal non dicit rationale, neque hoc rationale dicit animal.

Scis negari à Thomistis huiusmodi individua incompleta, quia putant animal tantum posse mediā specie in individualibus multiplicari, non immediatè in individualiū diuīsum. Ceterū à Thomistis loquantur de multiplicatione reali, & à parte rei, animal neque mediā specie, neque mediā individualibus differentiis multiplicatur, quia in his, quæ realiter sunt idem, non potest realiter mediā, & immediatū reperiri, sed per se ipsum est plura individualia per se ipsa multiplicata. Si vero ferro sit, ut opertus efficeret multiplicatione per intellectum nullam rationem poterunt Thomistæ reddere, propter quam non possit intellectus dividere immediatè animal in hoc animal, & illud animal non cognitā differentiā specificā, quarē non possit intellectus prædicatum animalis cum sua differentia individualiū non præcindere à rationali: Imò vulgariter exemplo animalis à longe vīsi, in quo apprehenditur ratio animalis non apprehensā ratione rationalis, nostram conclusionem suadeo, quia tunc non tantum apprehendo animal ut sic, sed vnum individualium animal, & ex vi illius apprehensionis possum dicere animal vīsum est vnum numerice, & non possum dicere, est hincibile, aut est rationale: ergo recte potest per intellectum contrahi ratio animalis ad hoc numero animal differentiā specificā non apprehensā.

11 Affirmo naturam genericam immediatè prædicari de his individualibus completis, non tamen formaliter vt gen, sed vt speciem respectu talis individualiū incompleti. Priorē partem conclusionis probo. In hac prædicatione *hoc animal est animal* non mediat ratio specifica inter prædicatum & subiectū, quia hec non est de conceptu prædicati, neque de conceptu subiecti, in quo tantum includitur ratio genericā immediatè contracta per differentias individualiū: ergo nihil mediat: ergo est prædicatione immediata. Posteriorē partem haud difficulter probabo: in hac prædicatione, *hoc animal est animal* prædicatum dicit expresè, & distinctè quidquid dicit subiectum seclusa differentia individualiū, ergo prædicatum dicit totam essentialē subiecti: ergo

subiecti : ergo non est prædicatio generis in qua prædicatum tantum dicit partem materialem essentiae subiecti, sed prædicatio speciei , talis essentia litera dicitur ex eo, quod prædicatum dicit totam essentiam subiecti , seu totum quod dicit subiectum individuum differentia individuali seclusa. Confirmatur, & declaratur eadē ratio: si hæc prædicatio hoc animal est animal effet incompleta, quia prædicatum non diceret ratione rationalis sed hæc ratio non includitur in subiecto ut modo probauimus : ergo ex hoc capite non est incōplēta ergo ex nullo ergo est completa.

4 Obiicies in hac prædicatione hoc animal est animal includit confusè & indistinctè ratio specifica ex parte subiecti, quia non includit ex parte prædicati: ergo non est prædicatio cōpleta. Respondeo concedendo antecedēs, & negando consequentiam, quia ratio prædicationis cōplete, & incompleta, non sumitur ex rationibus confusè significatis ex parte subiecti , aut ex parte prædicati, sed ex rationibus distinctè significatis. Quod si attendendum effet ad rationes confusè significatas, posset dici in hac prædicatione hoc animal est animal, confusè importari ex parte prædicati prædicatum rationalis eadem ratione quā dicitur importari ex parte subiecti.

5 Obiicies: Supremum genus potest prædicari immediatè de individuo incompleto, in hac prædicatione hec substantia est substantial , aut in illa hoc ens est ens: ergo datur species abīque genere, quia nulla est ratio superior , quæ possit esse generica respecta generis supremi. Respondeo concedendo consequentiam, ex vi cuius nullum absurdum infertur, quia species tantum ut subiectibilis , & non ut prædicabilis, dicit ordinem ad genus, species autem ille prædicabilis effet & non subiectibilis.

6 Obiicies: In hac prædicatione hec substantia est substantial vel hoc ens est ens , prædicatum est supremum genus, & subiectum infinitum individuum: ergo inter utrumque debet poni prædicatum medium. Respondeo medium poni inter supremum, & infinitum , in illa serie, quæ includit infinitum , medium , & supremum in serie autem, quæ tantum includit duo extrema infinitum , & supremum est immediata , huiusmodi quæ serie factam ex ente, & hoc ente, seu ex substantia , & haec substantia , si substantia est omnium supremum genus.

7 Circa individua completa fert communis sententia de illis mediatè tantum prædicari , & immediatè tantum de specie, & ideo animal prædicari de Petro, quia prædicatur de homine. Nonnulli recentes sententiam hanc sic impugnant. Species prædicatur immediatè de individuo: ergo genus. Probatur consequentiam, genus continetur in specie: ergo eo ipso quod species immediatè prædicetur de individuis, de eisdem immediatè prædicatur genus. Vrgent: species prædicatur immediatè de individuis non solum secundum differentiam sed secundum se totam, ergo non solum species hominis prædicatur immediatè de individuis secundum prædicatum rationalis, sed secundum prædicatum animalis ergo animal immediatè prædicatur de individuis. Non vrgit hæc ratio , quia tantum probat animal ut inclusum in conceptu hominis , in quo cum rationali confunditur , prædicari immediatè de Petro, non verò ut præcūsum à rationali , sicut significatur in hac prædicatione Petrus est animal , de qua est questio an sit prædicatio media, vel immediata.

8 Arguit secundò in hac prædicatione Petrus est animal , inter prædicatum, & subiectum non mediat homo quatenus animal, quia sub hac ratione non distinguitur à prædicato, non quatenus rationale, quia Petrus ut rationalis formaliter non est animal : ergo nullo modo. Responderi potest inter subiectum , & prædicatum huius prædicationis mediare hominem non secundum præcūsum conceptum animalis, neque secundum conceptum præcūsum rationalis, sed secundum simplicem conceptum hominis, quo animal rationale confunditur.

9 Instant: hæc prædicatio Petrus est animal rationale est immediata: ergo animal immediatè prædicatur de Petro. Respondeo animal iam contractum per rationale , in hoc complexo animal rationale immediatè prædicari de Petro ratione contractionis, quam habet cum animali, quod non est absolute animal immediatè de Petro prædicari, sed media contractione ad rationale tenete se ex parte prædicati.

10 Alia me cogit ratio ad affirmandum genus immediatè posse prædicari de individuis , quam sic constituo. Genus nihil aliud est quam aggregatum quoddam individuorum

pertinentium ad diuersas species: ergo licet possit immediate diuidi in plures species diuisione quadam habente membra diuidientia vniuersaliora , poterit etiam immediate diuidi in individua, ex quibus coalefcit. Rem explico exemplo vlnæ, quæ constat ex semi-vlnis, & palmis, quæ potest immediate diuidi in duas semi-vlnas, & potest quilibet semi-vlna in duos palmos, & potest etiam immediate diuidi in quatuor palmos. Sic ergo, etiam genus immediate possit diuidi in plures species, ex vi altius diuisionis potest diuidi in plura individua, & sicuti ab alio aggregato plurium individuorum potest immediate extrahi species quadam in hac propositione homo est animal, ad quam contrahatur genus, & in qua extrahuntur omnia individua humana, ab illo aggregato potest immediate extrahi vnu individuum, ad quod immediate contrahatur genus in hac prædicatione Petrus est animal. Confirmatur: extrahi ab illo toto generico speciem vnam nihil aliud est, quam extrahi hæc omnia individua singularia, quibus clauditur talis species: ergo sicuti extrahuntur hæc omnia simul in prædicatione generis de specie, poterit vnum extrahi in prædicatione speciei de individuo: Virgo: ha prædicationes homo est animal, equus est animal, leo est animal, &c. in omnium sententiis sunt immediate, etiamque genus potuit alii vniuersalioribus prædicationibus adquæ diuidi in hominem & brutum: ergo etiamque animal possit diuidi vniuersalibus prædicationibus in hominem, & quæ, &c. seu etiamque possit immediate diuidi in membra diuidientia vniuersalia, potest immediate in membra diuidientia singularia, sicuti omne totum confans pluribus partibus finitis, potest primò diuidi in partes diuisiones, quæ rufus ultimum diuidantur, & potest primò immediate diuidi in partes non ultra diuisiones, seu in prima elementa ex quibus componitur.

II

Eandem conculusionem rufus confirmo. Eadem ratione, quæ prædicatum aliquod abstrahitur ab inferioribus potest de illis prædicari: sed cognitis individuis diuersarum specierum, v.g. cognitis his duobus equinis, tribus leoninis, & quatuor humanis potest ab illis immediate abstrahi ratio animalis: ergo potest immediate de illis prædicari. Maior est certa, quia eadem ratione, quæ aliquid ab illo abstrahatur in illo reperitur, & eadem ratione, quæ aliquid in aliquo reperitur potest de illo prædicari. Minorem probabo: illa individua possunt immediate cognosci in ordine ad operationes in omnibus similes, siquidem in illis omnibus immediate reperiuntur: ergo potest ab illis omnibus immediate abstrahi quædam ratio communis generica.

Affirmo posse prædicari ex aliarum prædicationum genus de individuis media species, & de specie mediis individuis. Prior pars admittunt ferè omnes, quia potest assumi ut medium ad probandum Petrum esse animal, quia est homo. Posterior ex eodem principio sic probabo: animal potest immediatè prædicari de Petro, & de Ioanne, &c. ergo potest probari hominem esse animal, quia individua sunt animalia, ergo potest animal mediis individuis de homine prædicari. Probo priorem consequentiam: hic discursus est legitimus, Petrus est animal, & Joannes est animal, &c. Sed Petrus, Joannes &c. est homo: ergo homo est animal. Confirmatur: potero ego postquam diuisero animal quod ante erat abstractum ab individuis genere differentibus, in Ioannem, Petrum, hunc equum, & illum equum &c. rationes animalis repertas in Petro, & Ioanne adunari in hoc uno conceptu hominis, in quo confunduntur Petrus, & Joannes, ex vi huius prædicationis homo est animal: ergo potest ratio generica vi intellectus mediis individuis speciei attribui: ergo potest ratio generica mediis individuis de specie prædicari.

I2

Obiicies: Genus definitur in ordine ad species, & non in ordine ad individua: ergo tantum dicit immediatum ordinem ad species. Responderi posset genus definiri in ordine ad species, & non in ordine ad individua, quia ex ordine ad species in definitione expresso infertur ordo immediatus ipsius ad individua, & ideo necessum non fuit illum exprimere terminorum multiplicatione. Melius tamen existimo responderi genus & quæ definitur in ordine ad individua , & in ordine ad species , quia genus non definitur per hoc quod est prædicari de pluribus speciebus, sed de pluribus differentibus specie, sive hæc quæ specie differunt sint species, sive individua recte enim individua equina dicuntur specie differre à singularibus leoninis, sicuti dicuntur specie differre homo, & equus. Abstrahitur in hac definitione generis quod prædicatur de pluribus

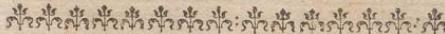
I3

I differenti

differentibus specie in eo quod quid ab speciebus, & individuis, & sensus illius est, quod prædicatur de pluribus differentiis secundum prædicatum specificum, differunt autem secundum prædicatum specificum Petrus, & Brunelus hic equus, sicut homo, & equus.

14. Obiectio: genus ut genus prædicatur de pluribus differentiis specie: sed quando animal v.g. prædicatur immediatè de Petro, & Ioanne, non prædicatur de pluribus differentiis specie: ergo non prædicatur ut genus, quando prædicatur de specie hominis, seu de homine secundum conceptum communem. Respondeo genus non solùm esse prædicabile de pluribus differentiis specie, sed etiam de pluribus inter se tantum numero differentiis, & specie ab aliis. Quando autem prædicatur de Petro, & Ioanne, non prædicatur ut actu genus, sed tanquam natura quæ antecedenter ad prædicationem erat genus formaliter apprehensa simul cum aliis instar unius communis pluribus specie differentiis.

15. Inquiri solet an eodem respectu, quo genus respicit species, respiciat individua in illis contenta, cui questioni respondeo eodem respectu, quo attingit species attingere individua cuiuscumque speciei, ut confusè, & instar unius significata in specie propria, non tamen individua ut inter se distincta, quia diversus actus est, quo comparatur animal ad hominem sub hoc conceptu confuso hominis, ab actu quo comparatur ad Petrum, & Ioannem, & reliqua individua ut inter se distincta.

CONTROVERSIA V.

De specie, & individuo.

RIPPLICITER sumi solet species: primò impropiè pro quacumque eleganti & pulchra forma, quo sensu dicitur præstantem speciem dignam esse imperio. Secundò sumitur pro specie Logica, quæ est correlativa generi. Tertiò pro specie Logica, quæ ad individuum refertur. Has tres acceptiones adducit Porphyrius, qui de specie secundo, & tertio modo sumptu agit capite de specie, cui annexit disputationem de individuo, quia individuum correlacium est generi & speciei. Nos ergo de specie vtroque modo sumptu, & individuo cum Porphyrio Controversiam hanc instituimus.

P V N C T V M P R I M U M.

De specie subiicibili.

1. Species subiicibilis definitur à Porphyrio dupli definiitione. Una est, quæ subiicitur generi; alia quæ ab assignato genere collocatur. Pro explicatione harum definitionum, nota speciem aliam esse infimam, seu atomam, aliam medium, seu subalternam. Species infima dicuntur homo, & equus, & alia huiusmodi, quæ non in alias naturas, sed tantum immediatè in individua possunt diuidi. Species subalterna seu medie sunt illæ, quæ respectu inferiorum genera appellantur, respectu superiorum species dicuntur. Ad genus immediatum supremum possit dici speciem supremam, quia supremum est omnium, quæ species dici possunt in ordine ad aliud prædicatum superius, supremum enim genus, quod illo est vniuersalius, in ordine ad nullum prædicatum species potest nuncupari. Ex his, quæ diximus de generibus supremo, medio, & infimo omnia videlicet eadem definitione definiri, & tantum numero differre, idem inferendum est de specie subiicibili,

2. Primò contra has definitiones solet obiecti vitiosum circulum in illis committi, quia definitur genus per speciem, & species per genus, ac proinde idem per idem, quia si definitio speciei est, quæ subiicitur generi, & genus definitur, quod prædicatur de pluribus differentiis spe-

cie, idem erit dicere, species est, quæ subiicitur generi, ac dicere, species est, quæ subiicitur illi, quod prædicatur de pluribus differentiis specie, & per speciem species definitur. Communis solutio est genus definiri per speciem, & speciem per genus, nihilominus in definitione speciei non ponit genus ut cognitum per speciem, sed ut cognitum aliunde; saltet cognitione confusa, quæ comparari potest sine ordine ad speciem. Hacten ratione circulus non committetur, neque definitur idem per idem, nam si definitur, species est, quæ subiicitur generi, si rursus petas explicacionem huius vocis generi politè in definitione, non tibi per speciem, sed ex alio capite reddetur.

Facilius res componetur si genus definitur, quod prædicatur de pluribus per modum partis materialis, quæ posita definitione absque timore vitiosi circuli constare poterunt definitiones adductæ de specie subiicibili. Adhuc tamen stando definitioni à Porphyrio tradita negari potest genus definiri per ordinem ad speciem, quia vt dicebam suprà, genus non definitur per hoc, quod est prædicari de pluribus speciebus, sed pluribus differentiis secundum prædicatum specificum, quod est dicere de pluribus notabiliter differentiis sive illa species sint, sive individua.

Secundò contra has definitiones obiectur, vtramque competere individuo de quo genus prædicatur, & quod generi subiicitur. Respondet Arriaga disp. 7. sect. 2. individui non competere subiicibilitatem immediatam respectu generis, quam importat definitio, neque de illis genis immediatè prædicari, ac proinde speciem tantum hac definitione comprehendendi. Solutio hæc impugnanda est ex dictis Controvers. 4. vbi probavi æquè immediatè posse genus prædicari de individuis, & de specie. Sed esto individua mediata tantum generi subiiciantur, difference hæc sufficiens non est, vt distinguat speciem subiicibilem ad individuum, quod sic probo. Hæc predicationes homo est animal, & homo est corpus æquè primò pertinent ad primum prædicabile, licet animal immediatè, & corpus mediata de homine prædicentur, si verum est animal mediata prædicari de individuis: ergo in definitione generis prædicabilitas abstrahit à potentia prædicandi proximè, vel remote, quia huiusmodi difference per accidens se habent respectu generis, quod tantum dicit esse prædicabile de pluribus per modum partis materialis sive predicatione proxima, sive remota.

Melius respondet Hurtadus disp. 5. sect. 1. speciem & individuum in ratione subiicibilium tantum differre accidentaliter, quia utriusque generi tanquam parti materiali subiicitur, & hanc differentiam explicandam esse per particulam sibi additam in definitione speciei, quæ erit species et que subiicitur sibi generi. Modus iste dicendi non tuetur definitionem alteram, videlicet de qua genus in quid prædicatur, cui illa particula sibi non debet addi, quapropter melius existimo responderi subiicibilitatem speciei, & individui non distingui ratione termini, quia utriusque respicit genus, differre tamen ratione fundamenti, quia subiicibilitas individui fundatur in natura physice, & intentionaliter utræque, & subiicibilitas speciei fundatur in natura intentionaliter utræque, & multiplici physice, & realiter: secundum hanc doctrinam species subiicibilis definita est natura in se multiplex, & intentionaliter utræque generi subiicitur. Ex eodem capite ad speciem coarctandam est altera definitio de qua genus in quid prædicatur, quæ sic proferenda est natura in se multiplex, & intentionaliter utræque de qua genus in quid prædicatur. Neque definitions iste à Porphyriis discrepant, quia naturam intentionaliter utræque, & physice multiplicem, quam nos in definitionibus expressimus, Porphyrius in illo relatio inuoluit de qua genus, &c. & que subiicitur, &c. neque criterium fuit in Porphyrio illam non explicasse, quia Porphyrius non intendebat explicare naturam speciei secundum se, sed speciei ut respicientis genus, & ita tantum curauit de exprimenda differentia, ex vi cuius respicit genus supposita natura speciei aliunde nota, vel cognoscenda, & ita definitiū, quæ subiicitur generi, seu de qua genus prædicatur, hoc est, species generi subiicibilis, & species de qua genus prædicari potest, adducta ipsa specie in definitione, sicuti cum nos intendentem explicare veritatem propositionis propositionem veram definitius propositionis ex vi cuius dicitur res sciti est, in qua definitione propositio

propositionem apponimus intendentes veram propositionem definiri.

6 Dices nunquam Porphyrium speciem secundum se quatenus abstrahit à multiplici, & prædicabili definit, quod mea patrum refert: sic ego speciem infinitam metaphysicæ sumptam quatenus abstrahit à subiectibili & prædicabili definitio, natura essentialemente completa intentionaliter individua, & physice diversa in plura individua non notabiliter differentia. Per illam particulam non notabiliter differentia excludo individua specie differentia, quin utrū verbo species ne nomine definita utrā in definitione, illa enim individua dicuntur specie differe, que secundum se notabiliter differunt, ut probabo Controvers. 1. de anima Punct. 8. Per illam particulam essentialem completa excludo ab hac definitione differentiam infinitam, que tantum dicit partem essentia. Species secundum se abstrahit à subiectibili, & prædicabili, & subalterna, & infinita cum vniuersali metaphysico confunditur, & ideo forsitan Porphyrius omisit definitionem speciei secundum hanc latitudinem, quia supponebat definitionem vniuersalis, videlicet *vnum in multis*.

7 Lucta actum, quo si species subiectibilis dicendum est fieri per simplicem comparationem, quā instar vnius comparatur ad genus simili ratione, quā diximus genus fieri per simplicem comparationem ad inferiora. Difficultas est an possit fieri per iudicium, seu an maneat species formaliter subiectibilis in hac prædicatione *homo est animal*. Vnum in hac definitione certum est, amissa unitate speciei subiectibilis destruit speciem & consequenter speciem subiectibilem, quapropter videndum est, an in hac prædicatione *homo est animal*, species maneat vna in se continens confusè individua, ita ut absque illa distinctione instar vnius simplicis entitatis appearat, quod si ita permanerit maneat species actu subiecta, & subiectibilis; si autem hanc unitatem amittat, non maneat species, sed tantum subiecta dicetur ratione inferiorum, que in se continebat ut subiectibilis antecedenter ad prædicationem. An vero hanc unitatem amittat vel non, tractavi Controvers. 3. Punct. 8. num. 4. vbi disputauit an in prædicatione naturæ vniuersali de natura vniuersali maneat vna, & dixi per hanc prædicationem *homo est rationalis*, posse enunciari prædicatum de individuis subiectis, & formaliter huic æquivalere *omnis homo est rationalis*, & tunc naturam non manere vniuersalem neque vnam, & posse collectio nem rationalium per modum vnius enunciari de collectione hominum, & tunc naturam retinere unitatem, & vniuersalitatem. Eadem ratione posse collectionem animalium instar vnius entitatis individua apprehendere prædicari de collectione hominum apprehensâ instar vnius entitatis, & tunc speciem retinere unitatem, & esse speciem subiectibilem, & actu subiectam, posse vero alio actu enunciari de individuis contentis in collectione hominum individua, quia illis correspondent in collectione animalium; quā ratione sit in hoc actu *omnis homo est animal*, & tunc speciem amittere suam unitatem, & subiectabilitatem, quam ante haec habebat.

8 Inquiri solet an eodem actu comparetur species generi tanquam inferior superiori, quo comparatur genus speciei tanquam superioris inferiori. Affirmat Hurtadus disp. 5. sect. 1. melius tamen negat Arriaga, disp. 7. sect. 2. Ratio est, quia per actum, quo comparatur natura generica ad specificam, natura generica apprehenditur in recto & specifica in obliquo; per actum vero, quo comparatur natura specifica ad genericam, natura specifica apprehenditur in recto, & genericam in obliquo, & formaliter prædicabili, & subiectibilis de inferiori distinguuntur, sicuti distinguuntur formalites actui, & passui, licet enim per eandem entitatem, seu causalitatem constitutur vnum principium agens, & alterum patiens, hec entitas supponit in principio actiuo virtutem formaliter distinctam à principio passiuo, & in passo virtutem passiuam distinctam formaliter à principio actiuo, similiter licet sit eadem enunciatio, per quam constitutur natura superior prædicatum, & inferior subiectum, hec supponit in extremis distinctas formalites, ex vi quārum natura superior apta est prædicari de inferiori, & inferior apta est subiecti superiori.

Inquiri etiam potest an prædicatum specificum abstractum ab uno individuo possit dici species subiectibilis. Ref-

Franc. de Ouseo, ethiop. Tom. I.

pondeo prædicatum illud esse subiectibile generi, quia de illo potest genus prædicari, propriè tamen non dici speciem subiectibilem, quia non dicit unitatem intentionalem multis communem, posse autem dici speciem negatiuē eā ratione quā dixi Controu. 3. Punct. 7. naturam sic abstractam negatiuē posse dici vniuersalem.

Vltimò inquiritur, an species subiectibilis ut subiectibilis sit vniuersalis. Respondeo speciem subiectibilem includere pro materiali unitatem intentionalem, ex vi cuius ea, que in se sunt plura instar vnius apprehenduntur, que est forma vniuersalis metaphysici, pro formaliter autem non esse vniuersalem, quia respectus nature vniuersalis, est respectus naturæ superioris ad inferiora, respectus autem speciei subiectibilis est respectus naturæ inferioris ad superioris. Declaratur eadem ratio: species ut subiectibilis respicit superioris, sed ad rationem vniuersalis impertinet res respectus ad aliud superioris: ergo species subiectibilis ut subiectibilis includit respectum impertinenter habentem ad rationem vniuersalis: ergo formaliter ex vi illius respectus non est vniuersalis. Concluīdō non dixi respectum subiectibilis, & inferioris opponi cum respectu prædicabili, & superiori, quia licet detur hec oppositio in respectibus ad subiectum indubitate idem, & terminum eundem indubitate, non tamen datur respectus eiusdem subiecti in ordine ad diuersos terminos, & eadem species, quæ habet respectum subiectibilis, in ordine ad genus, habet respectum prædicabili in ordine ad inferiora.

11 Obiectio: Quodlibet inferior participat rationem sui superioris: sed species subiectibilis est inferior vniuersali, & species illius: ergo participat rationem vniuersalis, & est vniuersalis. Respondeo quodlibet inferior participare rationem sui superioris, non tamen formaliter quatenus est inferior & subiectum sui superioris, quia hoc quod est inferior supponit iam naturam participantem, non enim homo est vivens sensibile, quia est inferior animali, sed quia est vivens sensibile denominatur inferior animali, quæ denominatio cadit supra naturam superioris iam participantem, ac proinde ex vi illius non habet superioris naturam, sed iam cum illa presupponitur præcisè quatenus homo, & non quatenus inferior animali. Sic contingit in specie, quæ intrinsecè participat rationem suis superioris, & constituitur vniuersalis per se ipsam, & postea per denominationem illi superadditam extrinsecè denominatur subiectibilis, ex vi cuius denominationis non habet vniuersalitatem, seu naturam sui superioris, sed iam cum illa presupponitur præcisè quatenus est species. Ad argumentum in forma respondere distinguendo maiorem. Quodlibet inferior participat rationem sui superioris materialiter sumptum, concedo: formaliter vel inferior est, nego. Deinde concessâ minori distinguo consequens: ergo species subiectibilis est vniuersalis: materialiter, concedo: formaliter ut subiectibilis, nego.

12 Infabis: species subiectibilis prædicatur de hac, & illa species subiectibili: ergo species subiectibilis est vniuersalis. Respondeo speciem subiectibilem formaliter ut subiectibilem, seu ut respiciemt genus aliquod superioris de nullo prædicari, sed esse subiectum, de quo genus superioris prædicatur, sed tantum sumptam materialiter, quatenus subiectum alij denominationi, ex vi cuius consideratur in ordine ad inferiora: ipsa enim formalitas subiectibilitatis potest considerari non in ordine ad illud prædicatum superioris, cui subiectum, sed in ordine ad alias species individuas, in quibus reperitur in ordine ad quas potest denominationem vniuersalis subire.

P V N C T V M II.

De specie prædicabili.

1 Species quæ secundum prædicabile constituit, formaliter ut prædicabili à Porphyrio definitur quæ prædicatur de pluribus differentibus numero in eo quod quid. Per hanc definitionem differt species formaliter ut prædicabili ab ipsa ut subiectibili, quia subiectibili, ut subiectibili de nullo prædicatur. Differt à differentia, proprio, & accidenti per hoc quod est prædicari in quid pure, quia differentia prædicatur in quale quid, & præsum, & accidens pure in quale. Differt etiam differentia à

1 2 generi,

genere, quia species prædicatur ut tota essentia, & genus est pars, qua differentia explicatur per hoc quod est præcari tantum de pluribus differentibus in *quid* pure, cum quo modo prædicandi non componitur prædicari ut partem formalem, quia hoc prædicatur in *quale quid*, neque ut partem materialis, quia haec non tantum prædicatur de pluribus differentibus numero, sed etiam de pluribus differentibus specie, ex quo necessariò infertur prædicari ut totum, quia id quod non prædicatur ut pars formalis, neque ut pars materialis, ut totum prædicari necesse est, cùm nullus alijs superfit prædicandi modus.

2 Dixi differentiam speciei respectu generis explicandam esse per hoc quod est prædicari tantum de pluribus differentibus numero, licet verbum *tantum* in definitione non sit expressum, quod subintelligendum est, & virtualiter dicitur eo ipso, quod species tantum explicetur per ordinem ad individua, quia si de speciebus prædicabilis esset, non specialiter in ordine ad individua illi prædicabilitas adscriberetur, sed definiretur sicut genus definitur in ordine ad plura specie differentia, nullam mentione facta de individuis. Fatoe aptius & facilius speciem esse definitam, *quod prædicatur de pluribus, ut tota illorum essentia.*

3 Obiiciens: species non dicit differentias individuales. Sed differentiae individuales sunt de essentia individui: ergo species non dicit totam essentiam individui. Laborant plurimi, ut defendant differentias individuales non esse de essentia individui, quod difficile sanè est, quia sicut per differentiam specificam constituitur species, sic per differentiam individualiæ individuum ergo sicut differentia specifica est essentialis species, ita differentia individualis individuo. Secundò quia illud est de essentia cuiusvis rei, per quod res constituitur in esse talis, sed individuum constituitur in esse talis per differentias individuales. Tertio differentiae individuales sunt de essentia individui. Respondeo admittendo differentias individuales esse de essentia individui, & has non exprimi in prædicato specifico, nego tamen ideo esse adæquatam prædicacionem species, quia licet non dicat essentiam individui, dicit totam essentiam prædicabilem; quæ tantum est essentia Logica, de qua agitur in praesenti, ex eo enim (quidquid sit de differentiis individualibus) differt species à genere, quia species dicit totam essentiam prædicabilem, & multis communem, quæ in subiecto reperitur, quam non dicit genus, neque vnum alijs prædicabile.

4 Hic inquitur, an species prædicabilis requirat plura individua numero distincta: quam questionem definiui Controu. 3. Punct. 7. vbi dixi naturam ab uno individuo abstractam non esse vniuersalem. Veruntamen in hoc loco specialius difficultatem hanc exigit autore occasione desumpta ex quadam Thomistarum opinione afferente omnes Angelos numero distinctos species esse differentes. Pro sententia afferente nullam esse speciem cui repugnat individuum multiplicitas, quam plures autores, in quibus est S. Thomas quem refert Hurtad. disp. 5. sect. 3. subiect. 3. veruntamen ab hac questione modò Logicum agens me abstineo, & disputationis gratia admissis his speciesbus, quibus individuum multiplicitas repugnet, ad questionem Logicam accedo & disculo an species ista vniuersales essent.

5 Caietanus cap. 4. de ente, & essentia, & cap. 4. de specie docuit tales species vniuersales esse. Oppositam sententiam docuit S. Thomas ut bene studet Hurtadus supra & persuadit testimonia adducta à Petro Bergomensi, verbo *species* num. 1. eandēque amplectuntur omnes ferè autores, quibus subserbo. Probari potest hoc sententia iuxta Thomistarum principia ex eo, quod conceptus specificus talis naturæ præcindibilis non esset à differentia individuali, quia iuxta Thomistarum dogma omnis individuatio distincta à principio specifico sumitur per connotationem ad materiam. Sed huiusmodi naturæ angelicæ non haberent materiam: ergo in his non posset dari individuatio distincta à conceptu specifico: ergo conceptus specificus, & individuus esset idem formaliter. Sed conceptus individuus non esset multis communis: ergo neque specificus. Veruntamen hoc fundamento omisso, quia licet ad homines efficax sit, iuxta communia principia non ita facile probari posset, cum natura illa haberet prædicatum specificum, quod posset ab individuali præscindi per hoc quod est esse principium operationum notabiliter differentium ab operationibus aliarum specie-

rum, quod proprium non est naturæ individualis: paucis veram sententiam efficacissime probo. Vniuersale est vnum aptum esse in multis: sed illa natura non esset apta esse in multis: ergo non esse vniuersalis: ergo non esset species vniuersalis. Major continet definitionem vniuersalis ab omnibus admissam: minor nequit negari, quia supponimus naturam non esse multiplicabilem in plura individua, sed unico contineri: ergo de hoc tantum poterit prædicari, sicuti concepsus nature diuina, seu hic concepsus Deus vniuersalis non est neque de pluribus prædicari potest, quia tantum potest dari vnu Deus. Utique que consequitio est legitima, prior ex terminorum dispositione, posterior, quia in illa arguitur negatiū ex superiori ad inferius.

Respondent Thomistæ naturam Michaëlis immultiplicabilem in plura individua posse apprehendi communem aliis individuis ab intellectu confitis in ordine ad quæ esset vniuersalis. Possent eadem ratione dicere Thomistæ intellectum fingere alios Deos chimaricos distinctos à Deo Olimpo Maximo, & respectu habito ad Deos factos naturam diuinam esse de multis prædicabilem: & sicuti hoc fundatum absolute afferunt, naturam Michaëlis in ipsorum sententia immultiplicabilem in plura individua esse vniuersalem, eodem afferere naturam diuinam vniuersalem esse, quod male audiret apud omnes. Alter solutio nem impugno: natura Michaëlis prædicabilis de Michæle vero, & de Michaële ficto, deberet abstrahi à Michæle vero, & à ficto, quia abstracta tantum à Michæle vero de illo ratiū posset prædicari de illis enim individuis prædicatur conceptus abstractus, à quibus fuit abstractus, & in quibus reperitur, & natura tantum abstracta à Petro, de Ioanne non prædicatur, ut ex toto vniuersalium operi constat: ergo in illo conceptu abstracto non tantum continetur verum prædicatum specificum Michaëlis veri, sed sicutum prædicatum specificum Michaëlis ficti: ergo illud vniuersale non esset tantum natura Michaëlis veri immultiplicabilis in plura individua, sed quoddam aggregatum huius naturæ, & aliarum, quas fingeret intellectus: ergo hæc natura vera veri Michaëlis ut distincta ab aliis fictis, quantumvis præscinderetur, nunquam posset esse subiectum adæquatum, cui continget vniuersalitas: ergo non esset vniuersalis. Habemus ergo veram naturam immultiplicabilem in plura individua ut distinctam à reliquis nullam mentis præcisione posse fieri vniuersalem, quod in praesenti disputamus, non enim est quæstio an ex natura vera multiplicabilis, & alia natura ficta possit fieri vniuersale fictū ab intellectu, sed an hec natura vera immultiplicabilis in individua sine confertio aliarum naturarum possit puræ præcisionis beneficio ab intellectu vniuersalis constitui.

Dices naturam abstractam tantum à Michæle vero posse prædicari de Michæle ficto, eti propositione non vera. Contrà: si essentia vniuersalis posset constare præcibilitate in ordine ad propositiones falsas, nullus conceptus excogitabilis est, qui non sit vniuersalis, quilibet enim, quem tu assignes propositionibus falsis potest de quocumque ente excogitabilis prædicari.

Obiiciunt Thomistæ: species Angelorum ponuntur in prædicamento: ergo sunt vniuersales. Concederem ego gratis consequens, & ex illo inferrem contra Thomistas naturas specificas Angelorum multiplicabiles esse in plura individua. Quod si dum nobis hoc obiiciunt argumentum, illius fibi querant solutionem, respondeo, poni in prædicamento, quia habent genera supremum, intermedia, & infimum vniuersalia, & speciem infimam prædicabilem de uno, quæ vniuersalis non est, sicut enim in reliquis prædicamentis ponitur individuum ultimum, quod vniuersale non est, sic in hac sententia ponetur species infinita, eti vniuersalis non sit.

Obiiciunt secundò: Natura Gabrielis, & natura Michaëlis differunt species: ergo habent genus & differentiam: ergo sunt vniuersales. Concedo antecedens, & distinguo primum consequens: habent differentiam communem multis individuis, nego consequentiam: conuenientem tantum vni individuo, concedo consequentiam: ergo est vniuersalis, nego consequentiam.

Obiiciunt tertio: Intellectus apprehendit res spirituales instar materialium: sed naturam specificam materialem apprehendit ut communem multis: ergo & spirituellem. Respondeo intellectum apprehendere res spirituales instar

instar materialium seruatis seruandis, quia non apprehendit in spiritualibus praedicata, quæ illi repugnant, non enim ex eo quod instar substantiæ materialis spiritualem apprehendam, & materialis substantia sit impenetrabilis, apprehendo ego substantiam spiritualem esse impenetrabilem, quod si id apprehendam per fictionem, impenetrabilitatem impingam spirituali substantiæ, ex vi cuius non negabo specierum immultiplicabili vniuersalitatem attribui, id enim mihi student Thomiste huiusmodi speciem vniuersalem esse eodem iure, quo affere possent eccentricat Petri, seu Petreitatem esse vniuersalem, & supremum genus in predicamento substantia. Addo intellectum apprehendere substantias spirituales instar materialium in ordine ad hec accidentia corpora, quæ sensibus percipimus, non vero in ordine ad vniuersalitatem neque alia accidentia, quæ sensibus non percipiuntur. Denum etiæ intellectus ex eo, quod res spirituales instar materialium cognoscet, speciem illam instar vniuersalis apprehenderet, non illam ut vniuersalem apprehenderet, aliud enim est apprehendere Angelum instar iuuenis, aliud apprehendere Angelum formaliter ut iuuenem.

Obiiciunt quæd: Species illa abstracta à differentia individuali non est singularis, ergo vniuersalis. Respondeo speciem illam ex parte obiecti individuali esse, & ex parte actus neque apprehendit posse ut vniuersalem, neque ut singularem, sed posse dici singularem negatiū. Vide quæ dixi Cont. 3, Punct. 7, de natura abstracta ab uno individuali, que eodem modo de hac substantia sunt intelligenda.

Inquiri etiam solet, an tota ratio specifica reperiatur in singulis individualiis nature multiplicabilis in plura individualiis. Diximus naturam vniuersalem dicere aggregatum omnium individualium iuxta sententiam non praescindentium ex parte actus, & iuxta praescindentium in aggregato rationum abstractarum. Ex quo manifestè inferitur omnem speciem non posse esse in singulare individuali, cum in illo non sint reliqua individualia ab ipso distincta, neque rationes non ab ipso, sed ab aliis abstractas. Dicendum ergo est in quolibet individuali non requiri totam speciem extenuè, dici autem solet intensius reperiiri in unoquoque omnem perfectionem essentiali, quia perfectiones essentiales omnium individualium numero tantum, & non in aliquo praedicato essentiali vniuersusque individuali perfectionem videntur.

P V N C T V M III.

De individuali primò intentionaliter sumpto.

Individuali definitum fuit à Porphyrio cap. de specie, cuius collectio proprietatum, que in uno sunt, in alio reperiuntur, Hanc proprietatum collectio his versiculis continetur:

Formæ, figurae, locus, tempus, nomen, patria, tempus,

Vnum per se redire legi soient.

Hæ proprietates individuali extrinsecæ sunt, & ita definitio per illas exhibita tantum est descriptiua data per signa, quæ arguant differentiam individuali, ex vi cuius individuali constitutur, non per aliquid, quod formaliter individuali constitutur. Neque hæc definitio comprehendit omnia individualia, sed tantum humana, quibus solum competunt aliqua ex proprietatibus in definitione adductis, quæ bruta non dicuntur habere patriam, & communiter nomina non habent, & individualia non sensitiva raro patria, aut nomine donantur. Melius individuali definitum Angelicus Doctor 1. part. quæst. 29. art. 4. individuali in se, & diversum à quilibet alio, id est, cui repugnat multiplicari in plura, quæ sunt idem cum ipso. Ex hoc deprehendes differentiam inter individuali modo dicto, individuali, & divisible: individuali dicitur, quod habet partes, in quas potest secari, individuali est, quod his partibus non componitur, sed simpliciter dicit entitatem, individuali in se, & diversum à quilibet alio, seu individuali est, quod nequit divididi in ea, quæ inter se sunt distinctæ secundum naturam, quorum quodlibet secundum eandem naturam adæquatè cum diverso identificetur. Inferes similiiter individuali esse idem, ac vnum numericè, & differentiam individuali imponere formaliter unitatem individuali omne ens transcendentem. Multa habes Controv. 3. Metaph. Punct. 3, vbi definio an importet aliquid positivum, vel negativum, quomodo distinguatur à reliquis gradibus,

Franc. de Quicedo, Philosophop. Tom. I.

quam indistinctionem importet, & omnia tracto, quæ desiderari possunt ad perfectam cognitionem differentiae individualis, & individuali, ex vi illius constituti.

Vna tantum superest quæstio ad Logicum spectans, quam hic definiunt. An videlicet ab omnibus individualiis primò intentionaliter sumptis, seu secundum id, quod intrinsecè important possit abstrahi communis aliqua ratio. Negant P. Fonseca 5. Metaph. cap. 6. quæst. 5. lect. 4. P. Toletus cap. de specie Sotus & alij ex antiquis ibid. Affirmatiuam partem tenuerit S. Thom. 1. part. quæst. 30. art. 4. Scotus in 1. distinc. 23. quæst. vñica. Hurtad. disp. 5. lect. 7. Arriaga disp. 7. lect. 2. Merinero cap. 3. de specie disp. 2. quæst. 1.

Sciendum est questionem non esse an à Petro & Ioanne, qui sunt individualia nature humana possit abstrahi aliqua ratio essentialis, seu specifica, in qua conueniant, certum enim est ab vitroque abstrahi rationem hominis, sed an ab individualiis quatuor formaliter sunt individualia possit abstrahi aliqua ratio, que illis competit, ratione differentiae individualis, quod est inquirere, an à differentia individuali Petri, & à differentia individuali Ioannis possit abstrahi aliqua communis ratio, sicuti cum inquiritur an ab albo, & nigro formaliter sumptis possit abstrahi ratio communis, idem est ac inquirire, an ab albedine, & nigredine communis ratio possit abstrahi. In hunc sensum que l' onem definitiæ subtilis Doctor loco suprà citato his verbis: *Potes dicit, quod ab individuali potest abstrahi species, que dicit quidditatem individualiorum, sed etiam aliquid quasi proprium.*

Infuper in memoriam sunt reuocande duæ opiniones, quædam præscindens tantum ex parte actus præcisè per confusione pluri singularium, absque eo quod intellectus ex vi præcisionis partiatur duas formalitates, quædam quam attingit, & aliam quam omittit. Alia est opinio præscindens ex parte obiecti, iuxta quam præcisio non confilit tantum in confusione singularium, à quibus præscindi dicitur ratio aliqua communis, sed necessariè debe attingere vnam formalitatem, & aliam omittere utramque contentam in illo inferiori, à quo dicitur abstrahi rationem communem separando illam ab alia formalitate, quæ in inferiori continetur, & ex vi præcisione cognitionis non attingitur. Rem explicò in opinione præscindente ex parte actus, ad hoc ut præscindatur ab homine, & quo ratio communis tantum requiritur species hominis, & equi inter se confundi cognitione respondentis huic voci animal, & ita iuxta hanc sententiam tantum est necessarium assignari unam rationem abstractam, & inferiora, à quibus abstrahitur ex parte obiecti, neque inadæquatè distincta, si omnia simul sumuntur, à ratione, quæ abstracta concipiuntur. In opinione autem præscindente ex parte obiecti debent assignari inferiora, à quibus abstrahitur ratio abstracta ex parte obiecti inadæquatè distincta ab inferioribus, ratio alia quæ in inferioribus includitur, & ab illis inadæquatè distincta, quæ per cognitionem præcisum non attingitur, exempli gratiæ abstrahitur ratio animalis ab homine, & equo, in qua abstracione inferiora intercedere necesse est tanquam materiam, à qua abstrahitur, vel potius extrahitur ratio animalis inadæquatè distincta ab inferioribus, inferiora enim formaliter sunt animal rationale, & animal hinnibile, & ratio abstracta tantum est animal, datur item differentia inadæquatè distincta ab inferioribus in quibus includuntur, quia inferiora sunt animal rationale, & animal hinnibile, & differentia tantum sunt rationale, & hinnibile, quæ differentia sunt formaliter conditæ à ratione abstracta, & ex vi cognitionis præscindentes non attinguntur.

Ex hoc fit omnia inferiora, à quibus ratio aliqua communis abstrahitur debere esse resolubilia in duas formalites ex parte obiecti per intellectum formaliter distinctas, quarum altera communis sit omnibus inferioribus, & cognitione præscindente attingatur, & altera sit propria cibilibet inferiori, & in quocumque illorum distincta, quæ non attingatur per cognitionem præscindentem. Ob has formalitates, in quibus homo, & equus possunt resolui, ab illis opinio ex parte obiecti præscindens rationem communem abstrahit, homo enim resoluitur in animal rationale, equus in animal hinnibile, & cognitione præscindens rationem communem homini, & equo, in homine attingit animal, & omittit rationale, & in equo attingit animal, & omittit hinnibile, quod est præscindere, seu separare animal à differen-

I 3 differen-

differentiis, quibus erat vnitum, & illud abstrahere, seu propriis extrahere ab homine, & equo, in quibus erat quasi contentum tanquam pars in toto.

Ex his infero in opinione Thomistarum praescindentium ex parte obiecti non posse dari rationem communem omnibus differentiis. Hac conclusio est contra Hurtagum supra §. 67, qui afferit in omnium opinione dandam esse rationem communem in individuis; illam vero ex dictis efficaciter probo: differentia individualis resoluta non est in duos conceptus, quorum quilibet inadiquata distinguitur a differentia, & secundum se totum sit ab altero condistinctus, ergo non est indifferens aliqua formalitas, quae attingatur cognitione praescindente, & altera, quae omittitur, sicut est in homine formalitas animalis, quam attingit cognitio praescindens ab homine, & equo, & formalitas rationalis, quem omittit: ergo non potest a differentia individualibus abstracti communis ratio. Antecedens est certum, quia si in Petreitate assignes duos conceptus formaliter inter se condistinctos, unus ex vi cuius Petreitas conueniat cum Ioanneitate, & alter quo differant, differentia individualis adequate constituetur in illo ultimo conceptu, ex vi cuius differunt, & primus, in quo conuenient ad differentiam individualem non pertinet, quia differentia individualis est illud ex vi cuius hoc individuum ultimum differt a quocumque alio. Quod si rursus vium ultimum conceptum velis partiri ex parte obiecti, in infinitum procedes, & ego semper differentiam individualem constitutum in conceptu ultimo, vel nunquam fatear invenient esse conceptum individualis differentia, quovsque ad aliquem sit peruentum, qui nihil in se conuenient cum alio includat. Idem quod dixi de differentiis individualibus intellige de quibuscunque differentiis, specificis inter se oppositis, rationale enim, & humilius secundum se sunt conceptus, ex vi quorum ultimo differunt homo, & equus, qui nihil in se conuenient, habent admixtum, neque rursus in duas alias formalitates sunt partibiles.

Ex hoc infero ab individuis formaliter sumptis vt individua sunt secundum opinionem Thomistarum non posse abstracti rationem communem. Ratio est manifesta: rationem communem abstracti ab individuis formaliter vt individuis, dicit abstracti hanc rationem ab individuationibus, ita vt ratio abstracta exeat, seu extrahatur non quomodocumque a toto constituto ex individuatione, & subiecto, cui haec contingit, sed formaliter ab ipsa individuatione, & materialiter tantum a subiecto, cui contingit individuatio, sicut abstracti ab albo, & nigro formaliter sumptis rationem, communem dicit hanc rationem abstracti formaliter ab albedine, & nigredine sed ab individuationibus formaliter sumptis non potest abstracti ratio communis, vt iam probauimus: ergo neque ab ipsis individuis formaliter sumptis vt individua sunt.

Dices sequi ex his ab homine formaliter vt homine, & ab equo formaliter vt equo non posse abstracti rationem communem, quia sicut individuum vt individuum dicit formaliter differentiam individualem, a qua non potest abstracti communis ratio, ita homo formaliter vt homo dicit differentiam specificam, a qua nequit abstracti ratio communis: ergo sicut dicimus non posse abstracti rationem communem ab individuo formaliter, vt individuo, quia non potest abstracti ratio communis ab individuatione, per quam constituitur in esse individui, sic dicimus non posse abstracti rationem communem ab homine formaliter vt homine, quia non potest abstracti a rationali, per quod constituitur in esse hominis. Probabat ratio ab homine formaliter vt rationali, & equo formaliter vt hinnibili non posse abstracti rationem communem, quia haec non potest abstracti a rationali, & hinnibili secundum se sumptis, dicitur tamen abstracti ab homine vt homo est, quia homo vt homo non tantum dicit conceptum rationalis, sed conceptum animalis, qui extrahit ab homine per cognitionem ex vi cuius attingitur animal, rationali non attacto. Intablis, homo vt homo non tantum dicit pro formalis conceptum rationalis sed conceptum animalis, & quia ab hoc toto animal rationale extrahatur animal, dicitur abstracti rationem communem ab homine vt homine: ergo individuum vt individuum non tantum dicit pro formalis differentiam individualem, sed naturam, & quia ab hoc toto natura individua extrahitur conceptus naturae, dicitur abstracti rationem-

communem ab individuo vt individuo. Respondeo questionem hanc iam esse de nomine, an videlicet sicut ratio animalis abstracta ab homine, & ab equo vt equo, possit ratio hominis abstracta ab hoc individuo humano, & illo individuo equino possit dici abstracta ab individuis vt individuis, & praeferre hoc quod est esse de nomine, non atrinet ad nostram questionem, quae inquirit, an praeter rationem hominis, quae abstractur a Petro, & Ioanne, sicut dicitur abstracti ab ipsis individuis, sicut non possit abstracti communis alia ratio individui, cuius formalitas extrahatur, & exeat tanquam pars a toto a formalitate huius individuationis, quod nec probat, neque intendit praebere obiectio adducta. Addo dici hominem includere pro formalis non solidi conceptum rationalis, sed etiam conceptum animalis, quia rationale tantum adiunctum animali, & non alius praedicatis constituer hominem, unde si per impossibile rationale coniungeretur cum viventi non sensibile non faceret hominem, individuation autem cuicunque nature adiungatur faciet individuum, & ita individuum tantum dicitur pro materiali naturam includere, & pro formalis individuationem, sicut album dicitur pro materiali includere subiectum, quia cuiuscumque nature sit, dum illi adiungatur albedo het album, albedo enim contingens parieti constituit album, & sic cum omnibus aliis subiectis. Ob hanc rationem potest dici rationem communem hominis abstracti a Petro, vt Petro, & Ioanne vt Ioanne, quia hoc individuum significat unum nomine Petrus pro formalis, significat naturam rationalem, cui contingit individuatio, sicut homo dicit pro formalis rationem animalis, cui coniungitur differentia rationalis.

In sententia non praescindente ex parte obiecti, sed tantum ex parte actus sentio posse praescindi rationem communem individualibus formaliter sumptis, & ipsis individuis vt individuis formaliter sumptis. Ratio est, quia possunt confusè omnia cognosci initia viae per conceptum respondentem huic voci individuum, cuius obiectum non erit ratio aliqua ex parte obiecti praecisa, sed aggregatum quoddam omnium individuum, & individuationum, quod per distributionem accommodam erit predicable de hac individuatione, & illa individuatione, de hoc individuo, & illo individuo. Confirmatur sicut Petrus est individus in se, & diuinus a quolibet alio: ergo habent in hoc similitudinem, ex vi cuius possunt concipi per conceptum representantem individuum a se & diuins ab alio confundendi in illo a se, & ab alio subiecta inter se distincta, eodem nomine significata.

Obiectus hoc individuum, v.g. Petrus dicit esse indistinctum a Petro, & distinctum a non Petro: sed in hoc conceptu nihil est commune aliij individui, quodcumque enim aliud, quod tu assignes non habebit esse indistinctum a Petro, quia distinguitur a Petro, neque esse distinctum a non Petro, quia non erit distinctus a se, qui erit non Petrus: ergo ab hoc individuo non potest abstracti ratio communis. Concedo antecedens, & distinguo consequens; ab hoc individuo tantum non potest abstracti ratio communis, concedo consequentiam; ab hoc individuo & ab aliis, ^{NEGO} consequentiam; quia licet nihil sit in aliquo individuo, quod sit commune multis, sed quidquid vnicuique conuenit, illius proprium est, totum illud quod sit ex pluribus individuis per cognitionem illa coindumentem, & representantem per modum vnius, quae dicitur abstractens rationem communem ab illis, est commune pluribus ratione diuersarum partium, quas in se continet, quatenus includit hoc individuum Petrus, est commune Petro, & quatenus continet hoc individuum, Ioanne, est commune Ioanni, & sic de reliquis per accommodationam distributionem.

Obiectus secundo. Idem non potest esse ratio conueniendi, & disconueniendi. Sed differentia individualis Petri est ratio disconueniendi inter Petrum & Ioannem: ergo non potest esse ratio conueniendi. Respondeo rationem disconueniendi, quam habet Petrus respectu Ioannis est differentiam individualem ipsius Petri distincte cognitam, quae tantum illi conuenit, & rationem conueniendi esse differentiam individualem ipsius Petri, & differentiam individualem Ioannis cognitas confusa initia vnius obiecti, quod commune est Petru, & Ioanni iuxta distributionem accommodam, unde nunquam idem adequate sumptum, neque eodem modo cognitum est ratio conue-

conueniendi & disconueniendi. Ad argumentum in forma distingua est maior: idem eodem modo cognitum non potest esse ratio conueniendi, & disconueniendi, concedo maorem: diverso modo cognitum, subdistinguo; idem adiquatè, concedo; idem inadequatè, nego. Deinde distinguo minorem. Differentia individualis Petri est ratio formalis disconueniendi in Petro: per se solam & distin-
ctè cognitam, concedo; simul cum aliis confusè cogniti-
nem, nego. Rursum eodem modo distinguo consequens: ergo non potest esse ratio disconueniendi: per se solam distin-
ctè cognitam, nego: simul cum aliis confusa cognita consti-
tuendo aggregatum, in quo includantur plures differentiae
individuales in sūl vnius obiecti repræsentatae, concedo.

Obiecties, si ab ultimis differentiis potest abstrahi ratio communis, haec ratio abstracta potest iterum contrahi per differentias, & ab his rursus poterit abstrahi communis ratio: ergo poterit in infinitum procedi. Posset eodem modo obsecrari ab homine, & ex eo abstrahit ratio anima-
lis, rursus haec ratio potest iterum contrahi ad hominem, & equum, & iterum abstrahi ab homine, & ex eo, & sic in infinitum dandas esse abstractiones. Respondeo has abstractiones, & contractiones non fieri per nouas formalites, quæ in singulis abstractionibus reperiantur, sed per repetitionem eorundem conceptuum, si enim ab hoc, & illo individuo abstrahas rationem communem, cū illam contrahas, repeteres eodem conceptum, quos ante abstractionem de individuis distinctè cognitis habueras, & si iterum ab individuis, ad quæ fuit contracta communis ratio, velis abstrahere, repeteres eundem conceptum, quem antea eliciueras, & de eodem obiecto eandem rationem per abstractionem omnino similem priori, & conceptum formalem tantum numero distinctum abstrahes, & si hac ratione in infinitum procedas, in infinitum eodem conceptum repeteres, in quo præter tuū capitis defa-
tigationem nullum inconueniens reperioris: tibi confute.

Obiecties vltimò contra vtramque conclusionem, quibus diximus non posse abstrahi rationem communem ab individuis in opinione praescindere ex parte obiecti, bñd tamē in praescindente ex parte actus. Idem fundamentum, quod sufficit ad praescindendum formaliter vnum ab alio, sufficit ad praescindendum obiectum admissa possibilitate precisionum obiectuarum, quia hoc fundamentum in vtraque sententia est obiectum similitudine, ergo in vtraque sententia, aut in neutra admittenda est ratio communis individui. Respondeo à me probatum fuisse posse abstrahi rationem communem ab individuis iuxta propriam sententiam tantum formaliter praescindente, contra quam conclusionem praescindere sumptam non procedit predicta obiectio. Item probauit iuxta praescindente obiectum non posse dari rationem communem individuis, quod si ex alio capite probeatur dandam esse femei admissis his obiectis in praescisionibus duplex contradictionem inferretur, non praescindere ex conclusione à me tradita, sed ex eo quod ha-
precisiones obiectus admittantur, quod potero libens admittere, quia ego nunquam has obiectivas precisiones possibilis esse admitto, sed repugnantem, ac proinde quo plura absurdia ex illa inferuntur, mea magis sententia corroborabitur. Secundò responderi poterit ad precisiones obiectivas requiri inferius à qua extrahitur ratio communis omis-
sa differentiali, adhuc expressè cognitum cognoscere in ordi-
ne ad duo connotata distingua, quorū vnum fundet simili-
tudinem, seu sit fundatum ad cognoscendam rationem communem, & aliud fundet dissimilitudinem, seu sit funda-
mentum ad cognoscendam rationem communem, in qua differunt. Exempli gratia, homo, qui resolutur in duos conceptus, vnum in quo conuenit cum equo, dicit ordinem ad sensationes, in ordine ad quas cognoscitur ratio conueniendi cum equo, & ad ratiocinationes, in ordine ad quas cognoscitur ratio disconueniendi ab equo, vide-
licet rationale. Similiter albedo refoluitur in conceptum genericum, in quo conuenit cum nigredine, dicit ordinem ad eandem potentiam, ad quam similem ordinem dicit nigredo, in ordine ad quam potentiam cognoscitur praedictum genericum coloris, & dicit ordinem ad speciales actus distinctos à potentia, quos non terminat nigredo in ordine ad quos cognoscitur praedictum differentiale. In hoc autem individuo Petro, qui tantum dicit indistinc-
tionem in se, & distinctionem à quolibet alio, non repe-
ritur ordo realis ad vnum connotatum in ordine ad quod cognoscatur ratio aliqua conueniendi, & aliud distinctum

in ordine ad quod cognoscatur ratio disconueniendi, &
ideo non potest ab illo obiectu ratio praescindi, licet
possit ex parte actus praescindi ab ipso, & ab alio inter se
distinctis ex eo præcisè quod intellectus illa cognoscat si-
ne connotatis, ex vi quorum apprehenditur expressè rea-
lis distinctio inter alia individua, jā quibus ratio commu-
nis abstrahi dicitur.

P V N C T V M IV.

De individuo predicibili.

Individuum secundò intentionaliter sumptum definitum Porphyrius, quod de uno tantum prædicatur. Alio modo, quod subiicitur speciei. Posterior definitio explicanda est ex dictis Punct. 2. vbi explicui, quomodo individuum subiicitur non solum speciei, sed etiam generi; speciei tanquam toti essentia, generi tanquam parti materiali.

Circa priorem definitionem docuit noster Toletus in-
dividuum tantum prædicari de se ipso prædicatione iden-
tici, quem impugnat ferè omnes recentes, qui asserunt
individuum multis prædicationibus formalibus de ipso
prædicari, quia prædicatio identica non est illa, in qua
prædicatum idenfitatur cum subiecto, sic enim omnis vera
prædicatio esset identica, sed in qua prædicatum, & subie-
ctum omnino eodem modo significantur. Cum verò individuum possit significari per diuersos formales conceptus,
potest ex vi vnius ponit ex parte prædicati, & ex vi aliis,
quo diuerso modo significetur, ponit ex parte subiecti, quod fit in his prædicationibus hic homo est Petrus; hoc individuum
est Petrus; hoc animal rationale est Petrus, quæ omnes sunt præ-
dicationes formales, in quibus Petrus de se ipso præ-
dicatur.

Ceterum aliud est prædicationem esse formalem, aliud
prædicatum de subiecto formaliter verificari, quod expli-
ciui Contrad. 3. Punct. 9. vbi dixi ad propositionem formale-
lem sufficere prædicatum non omnino eodem modo signifi-
cari, quo significatur subiectum, ad veritatem autem in
sensu formalis, & non in sensu identico requiri aliquem ordi-
nem inter subiectum, & prædicatum, scilicet superioris ad
inferius, aut accidentis ad subiectum, quæ ratione dixi plures
prædicationes formales tantum esse veras sensu identico.
Hac ratione existimo contingere in prædicationibus
suprà adductis, & in aliis similibus, in quibus hoc individuum, v.g. Petrus, vel Ioannes est illarum prædicatum,
in quo sensu explico Cardinalem Toletum, & illi assentior.

P V N C T V M V.

De individuo vago.

Individuum vagum opponitur certo, & determinato,
quod definiri potest certas determinatas, & singularis, quæ
nequit demonstrari proprio nomine, vel termino distincto ex vi cognitio-
nis. Dixi ex vi cognitionis, quia quodlibet individuum
existens habet suum esse determinatum, & demonstrari
potest à cognoscente rem clare, & perfectè. Dicitur autem
vagum in ordine ad intellectum, qui non potest illud
ex vi cognitionis determinate affigare, vt cùm dicimus,
aliquis homo currit, licet Deus dicere possit, quis sit, qui
currit, & in re vnu sit determinatus, ex vi tamen cognitio-
nis respondentis his vocibus aliquis homo currit, quam
elicit homo, non poterit idem homo alia cognitione non
superuenienti assignare Petrum currentem.

Hanc disunctionem in individuo vago repertam docet
Arriga disp. 7. sect. 4. subsect. 4. oriri aliquando ex imper-
fectione cognitionis, vt cùm audio hominem loquentem
& non distinguo hominem loquentem à reliquis ab ipso
distinctis, neque percipio, quis sit, qui loquatur, & ob
hanc causam dicere non possum, hic homo loquitur, sed
hic vel ille loquitur; quod est idem ac dicere aliquis homo
loquitur. Docet intuper aliquando huiusmodi disun-
ctionem oriri ex eo, quod obiecta indeterminata ad ali-
quam rem requirantur, vt requiritur Missa auditio ad non
peccandum, non enim hec auditio præ aliis requiri potest, sed
sunt disunctione hec vel illa. Melius docet Hurtad. disp. 7.
sect. 9. huiusmodi disunctionem semper oriri ex imper-
fectione cognitionis, vt plurimum enim cùm aliiquid disun-

I 4. Aliud

Etiam requiritur ad effectum, est quia effectus disiunctus ponitur ut cum dicimus hic vel ille equus requiritur ad equitandum, est, quia illud ad *equitandum*, non dicit hanc equitationem in particulari, ad hanc enim hic equus requiritur, & ad illam equus ille necessarius est.

- 3 Hanc rationem videt Arriaga, & responderet, ideo ipsum in re singulari exemplum apponere, v.g. in auditione Missa requiri ad non peccandum, seu ad negationem peccati, quod est effectus determinatus, & non requirit determinatam Missæ auditionem, sed hanc vel illam. Respondeo sufficere quamlibet auditionem Missæ ad non peccandum in re esse idem, ac opponi cum peccato omissionis circa præceptum audiendi Missam, hanc Missæ auditionem, & illam Missæ auditionem, & sic quamcumque aliam singularem, seu peccatum omissionis includere negationes omnium auditionum Missarum, ita ut destruktæ quamcumque negatione auditionis Missæ per auditionem illi oppositam tangam habitum priuationis destrutus peccatum. Ita quo nihil vagum reperitur, licet vagè à nobis significetur, id enim quod nos significamus per hanc disiunctionem, aliqua auditio Missæ requiritur ad non transgredendum præceptum, in re est transgressionem præcepti includere negationes omnium auditionum Missarum, & quamcumque auditionem Missæ opponi cum sua negatione, & con sequenter cum aggregato negationum, in quo consistit transgressio præcepti, quod in se includebat negationem destruktam per auditionem Missæ. Alter posset dici veritatem illam disiunctionam, aliqua auditio Missæ requiritur ad non peccandum, seu ad non transgre diendum præceptum, importare quamcumque Missæ auditionem, hanc videlicet per se sumptum, & sic illam actum absolute sufficiens esse omainbus aliis seclusis ad non transgrediendum præceptum, & non posse non transgredi præceptum absque omni auditione, seu nulla auditione Missæ existente, quod dicit necessitatem vniuersitatis auditiois, sub conditione negationum reliquarum auditionum, haec enim est vera propositio: si absint omnes auditions Missæ distinctæ ab ista, haec necessariò requiritur ad non transgrediendum præceptum de Missa audienda.

- 4 Idem dico de præcepto offerendi par tur turum aut duos pullos columbarum, sicut enim intelligitur in præcepto audiendi Missam disiunctio in hanc, & illam Missæ auditionem, sic in prædicto præcepto intelligenda est disiunctio inter oblationem paris tur turum, & oblationem duorum pullorum columbarum. Sunt etiam haec intelligenda de non transgressione præcepti, de adimptione vero possitua, dicendum est physice diuersam adimptionem præcepti esse factam per hanc Missæ auditionem ab adimptione facta per illam Missæ auditionem; quia haec adimptione consistit in hac Missæ audione, & ita deficiente hac Missæ audione deficit haec præcepti adimptione, etiam si datur illa Missæ audione, defuit alia adimptione aquæ sufficiens ad non esse peccati, quod dicit negationem omnium adimptionum.

- 5 Eadem ratione respondendum est ad exemplum aliud, quod adducit idem Arriaga de igne singulari, qui non indiget ad sui existentiam hac actione præ omnibus aliis, sed haec vel illa contentus est, quia huiusmodi disiunctio tantum dicit quamlibet actionem ex se esse sufficientem ad hoc, vt ex vi illius existat ignis, seu ignem sufficienter ex vi cuiuscumque, qua assignetur, posse existere, & non posse existere sine omnibus simul sumptis, quod dicit necessitatem huius actionis ex suppositione, quod alia absint, & sic de reliquis omnibus.

- 6 Circa prædicabilitatem induidui vagi dicendum est ipsum non prædicari prædicatione pertinente ad aliquod vniuersale, quia terminus iste *aliquis homo*, quo induiduum vagum significatur non comprehendit omnes homines in statu vnius significatos, sed vt plures & inter se distinctos, disiunctio enim, quam terminus *aliquis* significat essentia liter connotat extremorum distinctionem. Hanc prædicationem *Petrus est aliquis homo*, esse formalem, tantumque verificari ratione identitatis inter subiectum & prædicatum, & non ratione alicuius ordinis, qui in his reperiatur, ac proinde non esse veram in sensu formalis, sed in sensu identico confitat ex dictis Punct. 4. de induiduo secundò intentionaliter sumpto.

CONTROVERSIA VI.

De differentia, proprio, & accidenti.

VINQUE differentiarum acceptiones adducit Porphyrius, apud omnes tamen receptas est divisionis differentia in communem, propriam, & propriissimam. Differentia propriissima absolute differentia dicitur, & tertium praedicabile constituit: differentia propria absolute proprium appellari conuenit, & constituit quartum praedicabile: differentia communis accidens nuncupatur, & quintum praedicabile constituit, de his omnibus in hac Controversia breuiter disputatione institueruntur.

PUNCTUM PRIMUM.

Qualis sit divisionis differentia in communem, propriam, & propriissimam.

Inquirimus, an differentia communis, propria, & propriissima vniuersale, vel analogie, tantum conuenient, potestque quæstio intelligi de differentiis primò intentionaliter sumptis, in quo sensu in presentiarum non tractatur, pendent enim ex aliis principiis, an videlicet à substantia, & accidenti possit abstrahi communis ratio, & an à conceptu metaphysico differentia propriissima possit abstrahi aliqua ratio communis, quas quæstiones propriis locis expendo. Potest etiam intelligi quæstio de differentiis secundò intentionaliter sumptis, quatenus sunt vniuersales respectu suorum inferiorum, in quo sensu vniuersale conuenire ostendam Controu. 7. Punct.... Rursus potest quæstio procedere de differentiis secundò intentionaliter sumptis in ordine ad rationem communem, quam contrahunt, & speciem, quam cum ratione communis constituunt, in quo sensu in presentiarum exigitur.

2 Affirmant nostri Combricenses hinc hanc divisionem esse vniuersacem. Assentior Patri Rubio cum aliis asserti divisionem hanc non esse vniuersacem sed analogam. Ratio esto: tantum differentia propriissima simpliciter & absolute contrahit genus, & constituit speciem: ergo tantum differentia propriissima simpliciter & per se contenit ratio differentia. Probo antecedens: risibile, que est differentia propria, est quid superueniens specie iam constituta: ergo illam non constituit: ergo neque diuidit genus, quia eo ipso quod species sit constituta, intelligitur iam genus diuisum, & contractum ad speciem per differentiam propriissimam: ergo quando aduenit differentia propria nihil superest constitutendum, aut contrahendum. Confirmatur: risibile (idem dico de quamcumque alia passione) non facit per se diffire hominem ab equo, ergo non conuenit illi ratio faciendo diffire. Probatur antecedens: homo differt ab equo per suam essentiam, & per id per quod constituitur. Sed risibile non est essentia hominis, neque id, per quod homo constituitur: ergo homo non differt ab equo per risibile: ergo animal commune homini, & equo non contrahit ad hominem per risibile: ergo risibile propriè non contrahit genus, neque propriè constituit speciem: ergo non conuenit vniuersale cum differentia propriissima, cuius munus est per se ipsam speciem primò constitutere, & genus contrahere. Denique hoc sibi vult proloquium illud, differentia propriissima facit aliud, & communis, & propria faciunt alterum, hoc est, differentia propriissima facit speciem, quam constituit ab alia simpliciter differre, & esse aliud ab omni illo, quod formaliter constituitur per aliam differentiam, & communis & propria tantum reddit subiectum alteratum, quod salua eadem essentia, quam habebat, constituant formaliter habens aliud accidens essentia superueniens.

Dices

Punct. II. De differentia propriissima in ordine ad genus, & speciem. 105

Dices, sicut homo essentialiter differt ab equo per rationes, sic homo albus differt accidentaliter ab homine nigro per albedinem: ergo utraque differentia conuenient in hoc quod est facere differre, etiam si differant ex eo quod una facit differre essentialiter, & alia accidentaliter. Respondeo negando antecedens, quia in hoc quod est facere differre accidentaliter, illa accidentaliter non solum est additum importans modum specialem faciendi differre, sed destruit rationem communem faciendi differre, quia differre accidentaliter non est simpliciter differre, aut esse aliud, quia id à se ipso potest constitui accidentaliter differens per accidens superadditum, & numquam potest aliquid fieri aliud à se ipso.

Instabis, sicut est essentialiter differentia propriissima facere differre essentialiter, sic est essentialiter differentia communi, aut proprie facere differre accidentaliter, ergo omnes conuenient in hoc quod est facere differre. Eodem modo posse argueri: sicut est essentialie homini vero esse hominem, sic est essentialie homini picti esse hominem pictum: ergo conuenient vniuersi homo viuis, & homo pictus in ratione hominis. Respondeo ergo concedendo antecedens, & negando consequentiam, quia id, quod est essentialie differentia communi, & proprie non est simpliciter facere differre, quia accidentaliter differre, vt fæpe dixi, non est absolute, & simpliciter differre.

Aduersa tamen albedinem, quia est differentia accidentalis respectu subiecti posse concipi ut constitutus hoc concretum album formaliter ut album, & ut contentum sub conceptu communi colorati, quod diuiditur in album, & nigrum tanquam in species oppositas, & tunc non se habere tanquam differentiam accidentalem, sed ut essentialiter differentia constituentem hoc concretum album, quod formaliter sumptum specie differt ab hoc concreto nigrum etiam formaliter sumpto, utrumque enim respicit coloratum tanquam genus, quod de illis tanquam de propriis speciebus praedicatur his prædicationibus, album est coloratum, nigrum est coloratum.

P V N C T V M . II.

De differentia propriissima in ordine ad genus quod contrahit, & speciem quam constituit.

Supponendum est ex Aristotele 10. Metaphysic. cap. 5. & D. Th. i. p. q. 9. art. 1. ad 3. ea dicuntur differentes, que in aliquo conuenient. Unde hoc est differentes inter diuersum, & differens, nam unumquodque ens per se est diuersum ab alio, sive cum illo in aliqua ratione conueniat, sive non conueniat: differens vero solum dicitur illud, quod in aliqua ratione conuenit cum illo, quo differens est. Sic homo ab equo differre dicitur, quia cum illo conuenit in ratione animalis. Ex hoc constat differre unum ab alio nihil aliud esse, quām ab illo separari, & distinguui, vnde ratio illa, quā cognitā separantur, & distinguuntur differentia dicitur. Est ergo minus faciendi differre, separare, & dividere ea, quae erant unita, & coniuncta. Vnde actus differendi erit destruere uniones quā erant intentionaliter unum ea, quae plura intentionaliter sunt. Ex his manifeste euincitur actum faciendi differre non existere à parte rei independenter ab intellectu, & à forma intentionaliter dividente ea, quae in ratione superiori erant unum. Ratio est, quia unitas vniuersalis, seu generis est intentionalis, quae non opponit cum diuisione reali (reale voco, quod intentionaliter opponit) quia existentibus obiectis quantumvis in se diuisis possunt esse unum, & non plura intentionaliter: ergo unitas intentionalis diuisione reali non opponitur.

Ex his manifeste deducitur quid sit genus contrahit ad species, seu in illas diuidi, quia cum unitas generis constat in cognitione confusa omnium specierum instar vnius obiecti, diuiso confitit in cognitione expressa, seu non confusa corundem, quā ut plura & inter se distincta apprehenduntur obiecta illa, quae ex vi cognitionis confusæ erant unita in ratione communi. Ratio est, quia diuiso nihil aliud est quā existentia extermorum, & carentia unionis, cum vero extrema existere intentionaliter sit cognoscere, & esse unita sit cognoscere, ad hoc ut existant debent cognosci, & ad hoc ut non habeant unitatem, quam tollit diuiso, debent non cognosci confusæ, vnde

diuiso necessariò dicit cognitionem non confusam extermorum, quae est cognitionis distincta, seu ex vi cuius extrema distincte cognoscuntur.

His praædictis fundamentis facile erit dissoluere questionem inter nonnullos acriter exagitatam, An videlicet minus faciendi differre sit real, vel rationis; cui respondendum est esse reale propter opponitur factum, seu chimericum, non reale propter intentionali, constitutum enim in actu intentionali, seu in cognitione, ex vi cuius apprehenduntur distincte illa, quae confusa instar vnius fuerant praæconcepta. Quotve actus intercedant in contractione generis, & diuisione eiusdem, & constitutione speciei, & quomodo ex genere, & differentia species constituantur, qui inter omnes actus, ex vi quorum haec sunt, inter se differant, iam explico.

Dico primo, differentiam constituere speciem solum cum genere, seu differentiam constitui ex genere & differentia dicere triplicem cognitionem, duplum præsuppositum, & aliud formaliter: ha sunt cognitione quadam, ex vi cuius cognoscatur animal abstractum ab homine, & præsum ab animali, & ultima ex vi cuius cognoscantur animal, & rationale confusæ instar vnius obiecti indiuisibilis, in hoc obiecto homo quod formaliter est species constituta ex genere & differentia iam præcognitis, sicuti totum ex partibus, que ad ipsum supponuntur, & in quas potest resolvi. Speciem constitui importare duplum actum, quorum vnu terminetur ad animal secundum se, & alter ad rationale secundum se sic probo. Implicat dici totum constitutum ex partibus abique eo, quod partes præcedant illud ut constitutum: ergo implicat constitui speciem abique eo, quod præcedant partes ut inter se distinctæ: sed ha sunt animal ut præsum à rationali, & rationale ut præsum ab animali: ergo debent hi conceptus præcisi præcedere constitutionem speciei. Posteriorem conceptum includi in speciei constitutione facilius probatur: constitutione speciei terminatur ad speciem, quæ dicitur constituta: sed species constituta dicit conceptum quandam obiectuum, in quo natura generica, & differentialis apprehenduntur ut vnu absque vla ipsorum distinctione, ut patet in conceptu hominis, qui dicit animal, & rationale representata in hoc conceptu indiuisibili homo absque vla distinctione, neque præcisione inter animal, & rationale, ergo speciem constitui dicit ipsam cognosci confusæ includentem absque vla distinctione naturam generis, & naturam differentiarum per modum vnius obiecti etiam intentionaliter indiuisi.

Ex hac conclusione infero extrinsecum esse huic conceptui homo esse constitutum speciei ex genere, & differentia, ex eo enim quod illum præcesserunt duo conceptus distincti, vnu generis præcisi, & alter differentiae præcisi, dicitur constitutius speciei, seu constitutus speciem, quam denominationem non habet, si duo illi conceptus non præcesserint, etiam si intrinsecè esset idem.

Infero similiter speciem intrinsecè non esse formaliter composta, sed tantum extrinsecè, seu virtualiter, quatenus extra conceptum speciei se habent ut formalites distinctæ, & ut genus, & differentia illa, quæ in specie nullam compositionem habent, sed instar vnius indiuisibilis obiecti representantur. Ratio est clara: compositio formaliter dicit distinctionem formalem extermorum, ex quibus fit comppositio: sed species intrinsecè tantum dicit simplicem conceptum hominis, quin in illa significantur partes formaliter distinctæ: ergo in specie nulla potest reperiiri intrinsecā compositio. Dicitur autem extrinsecè, seu virtualiter composta, quia extra illam id, quod formaliter est simplex conceptus potest per intellectum in duos secari, & resolvi in duos formaliter distinctos, id enim quod formaliter dicit homo confusæ, & identificatum, seu non distinctum intentionaliter, præcisi distinctum, & diuisionem intentionaliter in conceptibus generis præcisi, & differentiae præcisi, in quos potest iterum resolvi.

Dico secundo: Per eosdem actus, per quos constituitur species ex genere, & differentia, per eosdem contrahitur genus ad speciem per differentiam. Ratio est, quia per actus, quibus species constituitur ex genere, & differentia, genus quod extra speciem erat totum potentiale & vniuersale respectu omnium specierum, constituitur intra hanc speciem identificatum cum rationali, ex vi cuius non potest iam contractum se extendere ad equum, vel leonem: ergo constituitur contractū, etiam diminutum, seu destruēt illius

106 LOGICA. Controu. VI. De differentia, proprio, & accidenti.

illius vniuersalitate, ex vi cuius indifferens erat ad omnes species, etiam ad vnam tantum determinatum.

8

Dico tertio: Neque genus formaliter ut genus in ipsa contractione contrahitur per differentiam, neque differentia formaliter ut differentia in eadem contractione contrahit genus. Vtriusque partis conclusionis ratio est eadem: genus formaliter ut genus dicit conceptum animalis ut distinctum à rationali, & rationale formaliter ut differentia dicit conceptum rationalis ut distinctum ab animali. Sed in actuali contractione generis per differentiam rationale, & animal cognoscunt instar vnius simplicis obiecti absque illa distinctione formalitatum: ergo neque animal retinet in ipsa actuali contractione rationem generis, neque rationale rationem differentiae: ergo neque genus ut genus intrinsecè contrahitur, neque differentia ut differentia intrinsecè contrahit. Dixi non contrahi intrinsecè genus, neque ut genus formaliter in ipsa contractione, quia genus extra contractionem formaliter ut genus extrinsecè contrahitur, cognitione enim speciei, seu illius constitutio est contractio generis cogniti formaliter ut genus per aliam cognitionem, que supponit ad ultimum conceptum, per quem ultimum dicitur species constituta. Eadem ratione differentia ut differentia extrinsecè contrahit genus, quia licet in ipsa contractione non sit formaliter ut differentia, sed involuta in specie cum genere, tamen ad hanc contractionem supponitur ut distincta à genere, & formaliter ut differentia potens genus contrahere in conceptu speciei, in quo perdit rationem formalem differentiae.

9

Dico quartò: Idem formaliter est genus contrahi per differentias oppositas, ac diuidi in species differentes, quia animal quod apprehendebatur per modum vnius diuiditur per diuersas contractions, veluti in partes diuersas, videlicet in species, respectu quarum erat totum potentiam. Ex hoc infers genus non diuidi quando contrahitur per vnam tantum differentiam, quia diuisio est partio rei in partes diuersas. Sed quando animal contrahitur tantum per ratione ad vnam hominis speciem, non partitur in partes diuersas: ergo non diuiditur. Probo minorem. Quando genus, v.g. animal contrahitur tantum per vnam hominis differentiam rationale ad hanc speciem homo species ista non habet aliam compartem, in quam simul, & in illam possit dici genus diuisum tanquam totum in partes: ergo non datur extrema distinctione, quia sunt membra diuidentia, que dicit essentialiter diuisio. Dicit ergo diuisio generis latenter duplum illius contractionem in species oppositas, & quando per vnam tantum contrahitur, non datur diuisio, sed tantum cognoscitur pars quedam generis per expressiorum conceptum nullā alijs compartis mentione facta.

10

Dico quintò: In compositione metaphysica speciei, genus & differentia extrinsecè tantum, & non intrinsecè reperiuntur. Ratio prædicta ad eum compositionem eatus requirit partes, quatenus est compositum: sed species cum lecandam se, & intrinsecè tantum sit simplex conceptus, videlicet homo intrinsecè non est composita: ergo intrinsecè non includit partes. Dicit autem species extrinsecè composita, & extrinsecè habere partes, qui esti formaliter in se sit indiuisibilis, & per modum vnius simplicissimi obiecti representetur, continet tamen in illo simplici conceptu, ea, quæ alijs fuerant diuisa, ac proinde tantum est compositum quasi negatiuè, quia licet habeat in se conceptus, qui antea fuerant diuisi, & ob hanc rationem illius partes dicantur, iam conceptus illi nullam diuisiōnem, neque distinctionem retinet in ipsa specie inclusi, sed in vnam simplicissimam entitatem intrinsecè omnis compositionis expertem conpariuntur.

11

Vt iñd adierto diuisiōnem animalis in animal rationale, & animal irrationalē, in qua quodlibet membrum diuidens dicit duplex conceptum, vnum natura generice, alterum differentialis non esse diuisiōnem generis in species, sed subiecti in accidentia. Do rationem; species vt saepe dixi non dicit duplex conceptum, sed vnam simplicem, in quo adiunantur conceptus generis, & differentie: ergo hoc complexum animal rationale non est species: ergo quando diuiditur animal in animal rationale, & animal irrationalē, non diuiditur in species. Dicetur diuidi tanquam subiectum in accidentia, quia respectu generis secundum se sumpti, videlicet animalis differentiae accidentaliter se habent, animal enim secundum se indi-

ferens ut coniungatur cum rationali, vel cum hincipibili accidentaliter coniungitur cum rationali, quod adiquatè est extra illius conceptum metaphysicè loquendo. Dicentur ergo solummodo diuisiones generis in species illæ, quibus animal fecatur in hominem, & brutum, elementum in ignem, terram, aquam, & aërem, & alia huiusmodi. Doctrinam hanc ex Porphyrio tradit Fonseca quem retuli in Summul. Controu. 2. Punct. 2. p. 5.

Obiectio: rationale est accidens respectu animalis: ergo hoc complexum animal rationale est concretum accidentale: ergo non potest esse hominis definitio. Prior consequentia fixa est, posteriore probo. Homo est compositum substantiale: ergo non potest conserui cum concreto accidentali: ergo non potest esse illius definitum, quia definitio, & definitum debent conserui. Concedo priorem consequentiam, & nego posteriorem, ad illiusque confirmationem dico rectè posse conserui compositum substantiale cum concreto accidentali metaphysico, cuius utraque pars sit essentia composito, & illa quae per modum forme significatur, consideretur instar accidentis respectu alijs compartis, cui superuenit.

CONTRA PRIMAM CONCLUSIONEM

Obiectio: quidam negare intrinsecam compositionem in specie esse contra communem apprehensionem sapientium. Respondeo primum sapientem, qui contra conclusionem, quam tradi aliud dixerit, esse hunc, qui me impugnare intendit. Deinde sapientes omnes distinguere conceptum hunc homo ab hoc conceptu animal rationale, ex eo, quod prior sit simplex, & posterior compositus, id est hic à conceptu vniuersalib[us], & speciei excluditur, & ille conceptus vniuersalis, & speciei constitutus, iuxta omnium sententias, qui vniuersale vnum debere esse affirmant.

Obicit idem secundum communione Theologorum, & D. Thomæ sententiam Deum non esse speciem. Respondeo: id verum esse, sed non ad rem: Deum enim non esse speciem est quia hunc conceptum Deus non possumus diuidere in hunc Deum, & illum Deum, seu in plures Deos, sicuti hunc conceptum homo possumus diuidere in hunc hominem, & illum hominem, seu in plures homines numero differentes.

Rursus arguit: eandem compositionem extrinsecam, quam nos cum specie constitutus reperiiri in supremo genere, & differentia infinita. Respondeo: hoc esse omnino falsum, imprimis enim hic conceptus ens, quem aliqui affirmant esse supremum genus vniuersale conueniens substantia, & accidenti, non potest duplii alio conceptu significari. Deinde in opinione negante hunc conceptum ens esse genericum, & assertenti hunc conceptum substantia esse supremum genus, conceptus ille non potest diuidi in duos alios adequate distinctos, quia in conceptu differentiae includitur conceptus entis propter transcendentiam, quod aliter evenit in hoc conceptu homo, qui partiri potest in hos duos Animal, Rationale inter se adequate distinctos absque mutua, seu non mutua inclinazione vnius in alio. Idem patet in conceptu ultima differentia singularis v.g. Petreitas, qui non potest in duplice alium, siue intrinsecè, siue extrinsecè partiri, & in ultima, seu iustissima differentia vniuersalis, v.g. rationale, quæ non potest subdiuidi in duplice alium conceptum vniuersalem.

Vt iñd arguit: conceptus generis, & differentiae non esse fictos pro libito, sed in specie adiunatos reperiiri. Id ego affirmo: conceptus hos in specie adiunatos reperiiri, in specie representatos per modum vnius simplicis entitatis absque illa compositione intrinsecæ; conceptus enim animalis, & conceptus rationalis reales sunt, & omne quod includit vtrumque, reperiitur in hoc conceptu homo, quia tamen representatur animal, & rationale in hoc conceptu homo per modum vnius simplicis entitatis nulla apprehensa distinctione inter rationale, & animal, in illo non reperiatur intrinsecæ compositione, quæ stare non posset bene partibus inter se distinctis realiter, si compositione realis sit futura, & intentionaliter, vel per rationem, si de compositione intentionali, seu per rationem agatur.

Procedit eodem profilio modo hæc doctrina siue praeciso tantum formalis, siue obiectiva tantum inter gradus vniuersales admittatur, vnde abs re omnino hic Author questionem hanc mouet ad probandum dari præcisions obiectivas, de quo iterum cum eo conservo.

PUNCTVM

P V N C T V M III.

Nonnulla expediuntur de differentia.

Inquires primò: An differentia suscipiant magis, & minus? Respondeo differentiam propriissimam constitutum speciei non suscipere magis, & minus, quia essentiale constitutum cuiusvis rei in indivisiibili consistit. Differentiam communem suscipere magis, & minus certum est: lignum enim, & quodvis aliud subiectum fit magis, minus calidum. Accidens quod est differentia propria, aliquando suscipere magis, & minus patet in calore, & frigide, quia passiones sunt elementorum; semper tamen essentia, cuius accidens est differentia propria, petit tantam determinatam intentionem, ita ut si vitra illam aliquid qualitatis subiecto contingat, excessus ille non sit subiecti passio neque propria differentia. Ob hanc rationem posset aliquo modo dici propriam passionem formaliter sumptam in indivisiibili consistere, & formaliter ut nullam non suscipere magis, nec minus.

2 Inquires secundò: An genus sumatur à materia, & differentia à forma? Respondeo genus, & differentiam sumi à toto rei entitate; dicitur autem genus sumi à materia, & differentia à forma, quia genus assimilatur materiæ propter indifferentiam, quam habet ad plures differentias, sicuti materia ad plures formas. Similiter differentia assimilatur forme, quia sicut haec materiam determinat, & actuat, sic illa determinat genus, quod contrahit.

3 Inquires tertius: An differentia infinita, & subalterna sit eiudem rationis? Respondeo affirmatiue, quia eodem modo contrahunt genus sibi superius, & constituant species infinitam, & speciem, que genus est subalternum.

4 Inquires quartò: An posse est differentia infinita constans duabus inadæquatibus inter se distinctis, quod est idem ac inquirere, an eadem species posse constitui sub duplo genere infinito, quorum unum alteri non subordinetur? Respondeo in primis certum esse, hoc in omnibus speciebus necessarij non esse, quia homo solum est sub genere infinito animali, in aliisque tamen hoc contingere, sicuti in actu, quo quis ieiunat ex motu obedientia, & ex motu temperantia, qui actus est sub ratione communis obedientia, & temperantia, qui inter se non subordinantur. Eadem ratione contingit in voluntate, qua appetitiva, & spiritualis est, & continetur sub rationibus communibz spiritualis, & appetitiva inter se non subordinatis, ratione enim appetitiva communis est appetitiva materiali, & spirituali, & ratio spiritualis communis est appetitivo, & non appetitivo.

5 Nota ex duobus generibus inadæquatibus non subordinatis confluenter in eandem entitatem, quodlibet posse considerari per modum differentia aliud efficiens. Sic ex duobus generibus supra assignatis ratio spiritualis potest contrahi per spirituale appetitum in voluntate, & per spirituale non appetituum in intellectu, & ratio appetitiva per appetitum spirituale in voluntate, & per appetitionem materiale in brutorum appetitu.

6 Obiiciens contra conclusionem suprà traditam Philosophum dicentem ea, quae sunt sub diversis generibus esse species diversa. Respondeo Philosophum intelligendum esse de generibus adæquatis, non de inadæquatibus, item de generibus inter se oppositis, sicuti corporeum, & incorporeum, non de generibus quæ inter se neque oppositionem, neque subordinationem habent.

7 Inquires quintò: An differentia si perfectior generi? Respondeo secundum modum praedicandi perfectius esse genus differentia, quia genus praedicatur in quid per modum per se stantis, & differentia in quale quid per modum alteri adiacentis. Secundum autem modum essendi sentio differentiam perfectioris esse generi, quia differentia se habet ut forma, & genus ut materia, forma vero materiam perfectione excellit. Hanc rationem impugnat Arriaga disq. 7. fect. 1. subfec. 4. quia si esse per modum forma est perfectius, praedicari per modum forma est praedicare per modum perfectioris: ergo est perfectior modus praedicandi. Non valet consequentia, quia terminus perfectius in primis attingit entitatem, quæ predicatur, & in consequenti modum praedicandi, & aliud est praedicari differentiam ut entitatem perfectissimam, aliud praedicari per extissimo modo, quæ realiter separantur, potest enim

entitas ut summè perfecta imperfecto modo praedicari. Aliam rationem subiicit Arriaga propter quam differentia sit perfectior generi, videlicet quia magis distat ab ente; ea vero quae magis accedunt singularibus, & distant à ratione vniuersalissima perfectiora sunt. Sed si Arriagam roges, cur minus vniuersalita perfectiora sint vniuersalioribus, nullam aliam poterit reddere, nisi quia superiores conceptus inferioribus contrahuntur, & hi se habent in star formarum respectu illorum.

Inquires sextò: Qualis sit diuisio facta à Porphyrio in differentiam diuisuam generis, & contractuam speciei? Respondeo eße diuisionem potentiae in diuersos actus, siue in eundem diuerso modo explicatum.

10 Inquires septimò: Qualis sit diuisio differentiæ facta à Porphyrio in differentiam separabilem, & inseparabilem? Respondeo, secundum munus faciendi differre accidens, in esse differentiæ esse separabilem ut accidens commune, vel inseparabilem ut differentiam propriam; ac proinde hoc modo intellecta diuisio erit subiecti in accidentia. Si autem per differentiam inseparabilem, intelligatur inseparabilitas per modum essentia, que conuenit tantum differentiæ proprietiæ, diuisio erit analogi in analogata, iuxta dicta Punct. 2. Ultimò si haec diuisio tradatur de differentia ut praedicibili quoniamcumque explicitur erit generis in species, quia differentia communis, propria, & propriissima vniuersalitate conuenient in ratione praedicabilis. Solet hic disputari an differentia inferior formaliter superiore includatur, de quo in Metaph. Controu. 1. §. 4.

P V N C T V M IV.

De differentia formaliter ut praedicabili.

Differentia propriissima tertium praedicabile consti-tuit distinctum à genere, & specie, ut constat ex his quæ de his praedicabilibus tradi. Definiuit Porphyrius differentiam, quod praedicatur de pluribus differentiis specie in quale quid, quam definitionem communiter recentiores impugnant, quia non conuenit differentiæ infinita, quæ tantum praedicatur de pluribus differentiis numero. Neque sufficiens est explicatio, quam de illa nonnulli antiqui tradidere de non repugnanti, qui asserebant recte definiti differentiam per non repugnantiam ad praedicandum de pluribus differentiis specie, quia differentiæ ut sic abstractæ non repugnant de pluribus specie differentiis praedicari. Quæ explicatio nullo modo placet, quia non bene definitur species per id, quod generi prædicto non repugnat, aliud posset definiri homo per animal hinnibile, quia generi secundum se videlicet animali hinnibile non repugnat, & sicut homini ratione differentiæ repugnat esse hinnibile; sic differentiæ infinitæ ratione differentiæ, quæ infinita constituitur, repugnat praedicari de pluribus specie differentiis.

Expungenda est ergo à definitione particula illa differentiis numero, & definiendum quod praedicatur de pluribus in quale quid, per quam definitionem differt hoc praedicabile à duobus prioribus, quæ nullo modo praedicantur in quale, sed in quid purè; & à posterioribus, quia in quale purè, & nullo modo in quid praedicantur. Alio modo clarius differentiam defines, quod praedicatur de pluribus per modum partis formalis essentialis, quæ definitio conuenientiam exprimit differentiæ cum reliquis praedicabilibus, in hoc quod est praedicari de pluribus, & disconuenientiam cum duobus prioribus in hoc, quod est praedicari per modum partis formalis, & cum posterioribus in eo, quod praedicetur non solum ut pars formalis, quod illis est communis, sed ut pars essentialis, quod neutri illorum conuenit.

2 De definito huius definitionis nihil speciale occurrit dicendum præter ea, quæ de genere diximus, videlicet esse naturam denominatam secundâ intentione, seu concretum resulant ex natura & secunda intentione. Vide dicta de Genere, ubi explicui quid sit praedicari in quid, & in quale.

3 Inquiri solet in ordine ad quid differentia constitutur vniuersalitas: de quo breuiter dicendum est non posse constitutu vniuersalem in ordine ad specie infinitam, aut subalternam quam constituit, quia respectu huius æqualis est, & ad conuentientiam dicitur sensibile enim conuerit cum animali, quod constituit, & rationale cum homine. Certius est non posse vniuersalem constitui respectu generum,

que

que contrahit, quia omne genus latius patet quacumque differentia, per quam contrahitur, cum sit contrahibilis per plures differentias inter se oppositas. Constituitur ergo differentia vniuersalis respectu inferiorum speciei subalternae, seu insimae, quam constituit, v.g. sensibile respectu hominis, & equi, & reliquarum specierum, seu reliquorum inferiorum animalium quod constituit, & rationale respectu Petri & Ioannis, reliquorumque inferiorum speciei hominis, quam rationale constituit tanquam pars formalis.

P V N C T V M V.

De differentia propria, seu de proprio primò intentionaliter sumpto.

I **Q**uatror proprij acceptiones assignauit Porphyrius cap. de proprio. Prima est quod conuenit soli, non tamen omni, neque semper, vt esse musicum, quod conuenit tantum homini, non vero semper, neque aliquando omnibus individuis. Secunda est, quod conuenit omni non tamen soli, vt esse bipedem. Tertia, quae conuenit omni & soli, non tamen semper, sicut canescere, quod conuenit omni homini, & illi soli, non tamen semper. Quarta, quod conuenit omni, soli & semper, sicut esse risibile respectu hominis. In his acceptioribus quartam Porphyrius omnibus praefert, explicabo breuiter iuxta quam proprium quartum praedicabile constituatur.

Proprium cuiuslibet rei id est ac passio illius quapropter communiter definitur *id quod est extra essentiam, necessarij tamen illam comitat*: per quam definitionem proprium differt a tribus prioribus praedicabilibus, quae essentia sunt, & a quinto, quod essentiam non necessarij comitat. Proprium est duplex quoddam physicum, aliud metaphysicum: physicum est illud, quod realiter ab essentia distinguitur sicuti potentia intellectiva in opinione, quae passiones ab anima distinguit: proprium Metaphysicum dicitur, quod physicè cum essentia identificatur, & per intellectum extra illam concipiatur. Ex his proprium physicum physicè & realiter est extra essentiam; proprium vero metaphysicum tantum per intellectum extra essentiam concipiatur.

3 **S**entio Proprium quarto modo sumptum tantum praedicabile constitutore, quia illud prouenit ab essentia, quidquid enim ab hac dimanat omni individuali conuenit, cum essentia individualium in omnibus eadem sit, & per se loquendo semper conuenit, quia essentia semper est eadem, earundem radix passionum. Addo conuenire soli, quia id, quod conuenit rebus specie differentibus, non alii earum in particulari tribuimus, quia adiquatum fundamentum, quod dicimus risibile dimanare ab essentia hominis est, quia videmus semper cum illa coniungi, & in nullo separari.

4 **A**duerte tamen Proprium secundo modo sumptum, quod conuenit omni non tamen soli, pertinere ad hoc praedicabile non quatenus conuenit illi speciei, cui non soli dicitur conuenire, sed quatenus comitatrum aliquod predicatum essentiale commune omnibus speciebus, quibus conuenit, respectu cuius praediti proprium erit, & proprius passio, sicuti potentia videndi, quae conuenit homini, & aliis ab homine, non dicitur proprius passio hominis, sed animalis, quia conuenit omni animali (hoc suppono vt rem explicem, quidquid sit de talpa, & aliis animalibus) & in nullo non animali reperitur.

Proprium primo, & tertio modo sumptum nullo modo pertinet ad hoc praedicabile, quia omnino contingenter conuenit subiecto, Petrum enim esse Musicum aquæ illi contingens est, ac esse album, quod autem esse album possit conuenire aliis speciebus, & non esse Musicum, impertinens est in ordine ad Petrum, quia album posse aliis speciebus conuenire non est relatio albedinis ad Petrum, sed ad alias species, & eadem ratione non posse conuenire esse musicum speciebus aliis, non est relatio musicæ ad Petrum sed defectus relationis in musica ad alias species. Idem dico de canitate, quae cum non semper hominem respiciat, contingenter se habet respectu illius, neque ex predicatione essentialibus oritur, sed spectat alias extrinsecas circumstantias.

P V N C T V M VI.

De Proprio secundò intentionaliter sumpto.

Proprium secundò intentionaliter sumptum est *vnam aptum praedicari de multis in quale necessaria*. Convenit cum omnibus praedicabilibus in hoc quod est praedicari de multis; differt a genere, & specie: quia haec praedicantur in *quid pure à differentia quia praedicatur in quale non praedicatur necessarij*, sed contingenter. Posset non inepit proprium definiri, *quod praedicatur de pluribus tanquam pars formalis orta ab essentia*. Quae definitio proprium distinguat à genere, & à differentia, & accidenti, quia non sunt partes formales, & à differentia, & accidenti, quia non sunt partes formales ortæ ab essentia: differentia enim est continuum ipsius essentiaz, & accidentis cum illa connexio non habet.

De termino in ordine ad quem proprium praedicabile constituitur philosophandum est sicuti de differentia, & dicendum non constitui vniuersale in ordine ad speciem cuius est propria passio, quae cum illa dicitur ad convertentiam, sed respectu inferiorum talis speciei, risibile v.g. respectu inferiorum, quae sub specie hominis, cuius proprium est, continetur.

P V N C T V M VII.

De differentia communi, seu de accidenti quinto praedicabili primò intentionaliter sumpto.

Accidens quintum praedicabile definitum fuit à Porphyrio *quod potest adesse, & abesse absque subiecti corruptione*. Alio modo *quod eidem inesse, & non esse potest*. Illud adesse, & abesse intelligendum est eo modo quo fuerit accidens, si enim accidens fuerit physicum, physicè poterit adesse, & abesse; si vero metaphysicum, metaphysicè tantum, & per intellectum poterit abesse à subiecto, cum quo realiter est identificatum.

Vulgaris obiectio est calorem ut octo aquam destruere, & mortem destruere hominem, etiamque calor respectu aquæ, & mors respectu hominis sint accidentia. Respondeo subiectum calorū sicuti aliorum accidentium esse materiam primam, quae non corruptitur receptione caloris: quod si cum Thomistis velis defendere accidentia subiectari in toto composite, recte respondebis calorem ut octo nunquam subiectari in aqua, quae ex vi illius corruptitur, sed in igne seu quoconque alio toro ad quod ultimum disponit, accidentia enim quae remanent toto corrupto, non in hoc toto corrupto, sed in genito subiectantur. Ad aliam obiectiōnē, Respondeo mortem non respicere hominem tanquam subiectum, cui adueniat tanquam forma, sed tanquam habitum, quo priuat, est enim mors, non esse hominis, quod non illud tanquam subiectum supponit, sed destruit sicuti priuat proprium habitum.

Dificilius obicitur definitionē hanc Proprio, seu quarto praedicabili conuenire, quia frigiditas ut octo, quae est passio aquæ potest illi adesse, & abesse absque sua corruptione, & omne proprium metaphysicum potest metaphysicè abesse absque subiecti corruptione: potest enim essentia sine passionibus menti obici, neque alia ratione possunt plura accidentia à subiectis abesse, hæc enim praeditio Petrus existens, pertinet ad quintum praedicabile, & existentia tantum per intellectum potest à Petro separari. Respondent nonnulli de ratione accidentis esse, ita posse abesse ut subiectum cum accidenti contrario possit intelligi. Non assentio, quia actus ridendi est accidentis hominis, & non ita potest abesse ut intelligatur homo cum opposito actu hinnendi, aut ridendi. Deinde frigiditas ut octo est passio aquæ, & hæc potest intelligi cum valore vt vnum, qui contrariè opponitur cum frigiditate ut octo.

Respondent alij ex eo distingui proprium, & accidentis, quod accidenti potest non solum praesciuere, sed etiam negatiue separari à subiecto, possumus enim quodcumque accidentis de subiecto positiue negare, & dicere, lignum non est calidum, non vero propriam passionem, quia licet ab hac possit essentia praescindi, hoc est, cognosci essentia passionis.

Punct. VIII. De accidente secundò intentionaliter sumpto.

109

passione non cognitā , non tamen potest de subiecto negari, non enim potest dici , homo non est risibilis. Contra hanc solutionem argumentum desumitur ex frigiditate ut octo , quæ est passio aquæ & positiū de illa potest negari, verè enim dicimus ; cùm aqua ab extrinseco gradum aliquem caloris recipit , aqua non est calida vt octo . Respondet Eminentissimus , & admodum Venerandus Cardin. Bellarm. tom 3. de amissione gratia, cap. 3. obiect. 6. q. 1. art. 1. propriam passionem non posse separari positivè à subiecto, neque de illo verè negari absque aliqua subiecti violentia, cùm enim verè enunciamus, aqua non est frigida vt octo , violentiam patitur aqua in negatione octauo gradus frigiditatis, in quo differt passio ab accidenti , quia hoc absque illa violentia potest à subiecto separari, vel potuit illi non contingere.

Non impugno solutionem à tanto viro traditam , quæ p̄x omnibus rem dirimit , quā defendenda est definitio tradita à Porphyrio si aliquo modo sūltinenda est. Verum tamen non inuenio in p̄dicta definitione particulam aliquam, quā illius doctrina explicetur, neque multū refert dicere cum Hurtado disp. 6. sect. 6. ineptam definitionem traditam fuisse à Porphyriosvel cum Arriaga disp. 8. sect. 3. p̄dicta definitionē quartum, & quintum p̄dicabili comprehendendi.

Definiunt clariū quintum p̄dicabile ut distinctum à propriis quod conuenit subiecto tanquam forma accidentalis omnino contingenter. Differt à proprio per illam particulam, omnino contingenter, & reliquæ eodem modo explicitantur, ac in definitione proprij.

P V N C T V M VIII.

De accidente secundò intentionaliter sumpto, seu de quinto p̄dicabili.

Explatis iam naturis reliquorum p̄dicabilium factis hoc quintum definierit : duplē definitionem breviter accipe. Accidens p̄dicabile est quod p̄dicatur de pluribus in quale omnino contingenter. Alio modo: quod p̄dicatur de pluribus ut forma accidentalis omnino contingens subiecto. Per illas particulas omnino contingenter, & omnino contingens subiecto differt hoc p̄dicabile à quinto, reliquæ partes definitionis eodem modo explicitantur, ac in proprij definitione.

De termino in ordine ad quem accidens constituitur p̄dicabile dicendum est esse subiecta , quibus conuenit accidens non formaliter sumpta ut informata tali accidensi, sed materialiter, & secundum se sumpta, quatenus supponuntur ad tale accidens tanquam substitutum concreti resultantis ex subiecto , & accidenti. Rem explicit exemplum : abstrahit ut hoc & illo albo ratio albi vniuersaliter sumpti, conceptus ille, seu illud concretum album abstracte sumptum non constituit quintum p̄dicabile respectu huius albi , & illius albi formaliter sumpti, quia huc p̄dicatio hoc album est album , non pertinet ad quintum p̄dicabile, sed ad secundum speciei, quia p̄dicatum dicit quidquid includit subiectum demptā differentiā individuali, quod est dicere totam essentiam p̄dicabile per quod constituitur species formaliter. Constituit ergo conceptus ille album sic abstractum quintum p̄dicabile respectu subiectorum, quae includunt tanquam substituta concreta singularia, at quibus abstrahit, v. g. respectu ligni, parietis, &c. quibus cum albedine constituit hoc album, & illud album.

Quæstus est, an hoc p̄dicatum album requirat plura subiecta actu existentia ut constitutur vniuersale. Patres Comimbricenses affirmatiū partem tuentur, quia hoc p̄dicatum album tanū potest enunciari de subiecto existente, ac proinde pluribus subiectis non existentibus de pluribus p̄dicari nequit, neque esse vniuersale cuius essentia est posse p̄dicari de pluribus. Alij distinguunt inter accidentia, quæ requirent existentiam subiecti , sicut albedo, quæ de subiecto non existente in concreto dici nequit, & accidentia intentionalia, quæ hanc existentiā non expolunt, potest enim dici cognitus Petrus etiā non existens. Idem iudicū ferunt de accidenti subiecti destruccióne, de Petru enim non existente dicimus, Petrus est mortuus.

Cenfо in primis hanc distinctionem ad rem non esse, quia sicuti non possumus dicere Petrus est albus, nisi de

Franc. de Ouedo , Philosop. Tom. I.

factō sit albedo afficiens subiectum, ita non possumus dicere est cognitus, nisi de facto existat cognitio respiciens subiectum , quod denominat cognitum , neque Petrus est mortuus nisi de facto sit mors , seu non esse hominis , qui antea fuerat, & sicuti inquiritur an existente uno tantum subiecto albo hic conceptus albus sit vniuersalis, sic inquiri debet an uno tantum subiecto dato , cum denominatio ne cogniti, seu an data tantum vna cognitione vniū respiciens subiectum, conceptus iste cognitus abstracte sumptus sit vniuersalis, & an quando vnu tantum homo fuit mortuus , conceptus iste mortuum abstracte sumptum vniuersalis sit. Cenfо infuper non existentibus pluribus subiectis actu albis hoc p̄dicatum album abstracte sumptum esse vniuersale, quia quatenus est ex se , aptum est p̄dicari de pluribus, & si de facto non possit immediate de illis p̄dicari , hac impotentia non oritur ex aliquo, quod in p̄dicando sic abstracto ad p̄dicabilitatem desideretur, sed ex defectu subiecti, quod non minuit potentiam p̄dicandi tenentem se ex parte p̄dicati, sicuti non minuit meā potentiam visuam defectus obiectorum, & de facto dicor habere potentiam ad videntiam duos Soles licet de facto nō possem illos videre, quia vnu solus existit.

Rogari solet an quantum p̄dicabile requirat plures albedines in pluribus subiectis , vel an contentum esset vna albedine in pluribus subiectis existente. Cui quæstioni respondeo sufficere eandem albedinem in pluribus subiectis, quia concreta accidentalia multiplicantur per subiecta , & ita effent plura alba , etiam vna tantum albedo existet in pluribus subiectis. Neque ex hoc sequitur dari vniuersale à parte rei, quia licet albedo esset vna, alba tamen non haberent vnitatem nisi per intellectum.

Hic disputant nonnulli an quartum , & quintum p̄dicabile essentialiter differant, vel tantum accidentaliter, de quo Controu. 7. Punct. 1.

CONTROVER SIA VII.

De his quæ communia sunt omnibus p̄dicabilibus.

P V N C T V M PRIMVM.

De numero p̄dicabilium.

BEDICABILIA quinarum numerum attin-
gente, illūmque non excedere fert communis
sententia, à qua propter leuiā fundamenta re-
cedendam non est. Pradicabilia non posse ex-
cedere quinarum si probo : Modus p̄dicandi vel est in
quid pure, vel in quale, vel in quale quid. Si est in quid, vel
est tanquam pars, vel tanquam totum: si tanquam pars est
tanquam pars materialis, quia pars formalis non p̄dicatur
in quid pure , & ita modus iste p̄dicandi constituit
genus, quod est primum p̄dicabile : si tanquam totum
constituit secundum p̄dicabile, quod est species, neque
præter hos duos modos alijs superest p̄dicandi in quid
pure. P̄dicandi in quale quid vnu tantum reperitur mo-
dus p̄dicandi per modum partis formalis essentialis, quia
pars materialis & totum p̄dicantur in quid pure , & pars
accidentalis in quale pure, hic ergo modus p̄dicandi in
quale quid constituit tertium p̄dicabile , quod est differ-
entia. Modus p̄dicandi in quale pure, necessariò est per
modum partis formalis accidentalis, quæ si necessariò com-
itetur essentiam constituet proprium quartum p̄dicabile, si
contingenter , accidens quintum p̄dicabile con-
sider. En quinque modos p̄dicandi , quibus quinque
p̄dicabilia constituitur, ultra quos nullum alium medi-
taberis. Alio modo eandem conclusionem breviter osten-
do. Modus p̄dicandi vel est essentialis , vel accidentalis. Si
essentialis vel per modum partis materialis, qui modus
proprius est generis, vel per modum partis formalis, qui
pertinet ad differentiā, vel per modum totius, quo species
constituitur , neque alijs modus p̄dicandi essentialiter
valet excogitari. Si modus p̄dicandi accidentalis sit,
aut p̄dicatur accidentale necessariò comitatur essentiam,
aut illi contingenter aduenit : si illam necessariò comi-
tatur, erit proprium quartum p̄dicabile, si contingenter

K constituit

LOGICA. Controu. VII. De prædicabilibus in communi.

constituet accidens quintum prædicabile, neque ultra hos modos prædicandi aliis excogitari potest.

- 2** Contra hanc conclusionem nonnulli obisciunt: genus subalternum prædicatur de pluribus genere differentibus, genus infinitum prædicatur tantum de pluribus specie differentibus: ergo genus subalternum, & genus infinitum specie differunt. Probatur consequentia: genus & species in hac ratione prædicabilium differunt specie, quia genus prædicatur de pluribus differentibus specie, & species de pluribus differentibus numero. Sed magis inter se differunt prædicari de pluribus differentibus genere, & pluribus differentibus specie, quam prædicari de pluribus differentibus specie, & pluribus differentibus numero: ergo magis differunt in modo prædicandi genus subalternum, & infinitum, quam genus, & species. Sed genus & species constitunt duo prædicabilia essentialiter distincta: ergo duo alia constituent genus subalternum, & infinitum. Idem argumentum fit de specie subalterna, & infima.

- 3** Respondeo concedendo primum antecedens, & negando consequentiam. Ad confirmationem dico genus & speciem non distingui specie præcisè ex eo, quod genus prædicetur per pluribus differentibus specie, & species per pluribus differentibus numero, sed ex eo, quod genus prædicetur per modum partis materialis, & species per modum totius essentie, que differentia explicantur in genere, & in specie per hoc quod est prædicari genus in quid de pluribus specie differentibus, & speciem de pluribus differentibus numero. Genus autem subalternum, & infinitum vtrumque prædicatur per modum partis materialis, & ita non inveniuntur in illis differentiæ, que reperiuntur inter genus & speciem, ut duo prædicabilia constituant. Idem dicit de differentia subalterna, & infima, vtrique enim prædicatur tanquam pars formalis essentialis, absque eo, quod resulteret modus aliquis distinctus prædicandi in subalterna, & infima, etiam si haec tantum prædicetur de pluribus numero differentibus, & illa de pluribus differentibus specie.

- 4** Probauius prædicabilia non excedere quinarius numerum, videndum modo est an illum attingant. Tria priora prædicabilia inter se, & a quarto, & quinto specie differre certum est apud omnes: de quarto & quinto prædicibili maior est difficultas. Arraga disp. 9. sect. 2. n. 11. afferit haec duo prædicabilia inter se non differre essentialiter, & ita unum tantum constituerem, quia vtrumque prædicatur in quatuor partibus, & vtrumque per modum partis formalis accidentalis, quod autem vnuum prædicetur necessarium, & aliud contingenter, putat esse materialem differentiam ad Logicum non spectantem. Idem docet Hurtadus disp. 7. sect. 2. licet se non reclamatur promittat, contra illos, qui haec duo prædicabilia specie distinguant.

- 5** Nulla efficacia ratione in sententiam aliquam efficaciter trahor, quapropter ito pro communi sententia, & affirmo haec duo prædicabilia inter se essentialiter differre ex modo prædicandi, quibus completeret quinarius prædicabilium numerus ab omnibus receptus. Sit ratio: modus prædicandi necessarium, & modus prædicandi contingenter sunt modi prædicandi essentialiter distincti, contingens enim, & necessarium essentialiter opponuntur, & vterque modus prædicandi pertinet ad speciem prædicabilis constitutendi, sicut modus concludendi ex principiis necessariis, aut contingentiis pertinet ad speciem syllogismi constituendi, & quando concluditur ex principiis omnino necessariis, constituitur demonstratio specie distincta à syllogismo probabili, qui constituitur quando concluditur ex principiis non necessariis, & sicut ex diversitate materie necessarie, aut contingentis resulat differentia essentialis in syllogismo, qui ex hac, vel ex illa constituitur, sic ex diversitate eiusdem materie resulتابit differentia essentialis in prædicibili, quod constituitur ex prædicato, quod necessarium, aut contingenter conuenit subiecto.

- 6** Ex hac doctrina facile respondebis arguento, quod pro opposita sententia fieri solet. Quartum, & quintum, tantum differunt ratione materie contingentis, aut necessarie. Sed Logicus non agit de materia prædicabilium: ergo differentia illa non pertinet ad Logicum: ergo haec prædicabilia Logice non differunt. Distinguendum est primum antecedens: quartum, & quintum prædicabile tantum differunt ratione materie: radicaliter, concedo, formaliter nego, hoc est, tota differentia horum prædicabilium initium sumit ex diversitate materie, non tamen formaliter in hac confitit, sed in differentia in modo prædicandi contingenter aut necessariò, quæ ex materia diversitate resulat.

P V N C T V M II.

An uniuersale sit genus ad quinque prædicabilia.

Non procedit quaestio de vniuersali materialiter summa pro, seu de naturis, que denominatur vniuersales, seu constitutive genera, aut species, harum enim quædam sunt accidentia, alia substantiae, quædam entia positiva, alia negativa, quædam realia, rationis alia, quibus omnibus non dari conceptum communem vniuocum certum est. Procedit difficultas an genus, & species & reliqua prædicabilia formaliter sumpta, quatenus sunt concreta secunda intentionis vniuocè conueniant in conceptu vniuersalis omnibus communis.

In sensu questionis explicato mihi certum est omnia prædicabilia vniuocè conuenire in conceptu vniuersalis omnibus communis, & essentiali. Ratio sit: omnia prædicabilia habent essentialiter hoc quod est posse prædicari de pluribus, & differunt ex eo quod vnuum prædicetur ut tota essentia, aliud ut pars materialis, aliud ut pars essentialis, &c. ergo possunt omnia cognosci cognitione quadam confusa, ex vi cuius apprehendantur quatenus possunt de multis prædicari, quin discernatur specialis cuiuscumque modus prædicandi per modum, vel per modum partis, &c. ergo possunt cognosci conceptus quadam vniuoco secundum rationem, in qua omnes conueniunt, que ex vi talis cognitionis genus denominabitur. Confirmatur: hominem, & equum, & alias huiusmodi species vniuocè conuenire in ratione animalis nihil aliud est quam cognosci cognitione quadam confusa; ex vi cuius non discernantur differentiae, & omnia attingantur secundum connotata similia, per quam cognitionem animal, quod intrinsecè tantum est vivens sensibile extrinsecè denominatur genus. Sed omnia prædicabilia possunt cognosci simili cognitione, ex vi cuius non discernantur differentiae, sed tantum attingatur ratio vniuersalis: ergo ex vi huius cognitionis vniuersale quod tantum intrinsecè habet esse vnuum in multis genus denominabitur respectu omnium prædicabilium, seu omnium specierum, que in illa cognitione confunduntur.

Obiciens: Tria priora prædicabilia prædicantur essentialiter, duo posteriora accidentaliter: ergo non conueniunt vniuocè in ratione prædicabilium. Respondeo: tria priora prædicabilia esse essentialia suis inferioribus, & posteriora accidentalia, omnibus tamen esse essentialia posse prædicari de multis, potentia enim, seu aptitudo ut prædicentur de multis, omnibus est aquæ essentialis, licet tria priora habeant aptitudinem ut prædicentur tanquam subiecta essentia, & duo posteriora habeant aptitudinem ipsi prædicabilibus essentiali, in qua cum aliis conueniunt, ut prædicentur tanquam accidentia respectu subiecti. Aliud enim est prædicarum non esse essentialia respectu subiecti, quod conuenit duobus posterioribus prædicabilibus, aliud in se non habere aptitudinem essentiali, ut prædicetur, quod de nullo prædicibili dici potest, omnia enim habent aptitudinem ipsi prædicabili ut prædicentur, in quo vniuocè conueniunt.

Obiciens secundò: Differentia essentialis, & differentia accidentalis non conueniunt vniuocè quatenus faciunt differre: ergo neque quatenus sunt prædicabiles. Respondeo: concedendo antecedens, & negando consequentiam, quia differentia accidentalis propriè non facit differre, ut dicebam Controu. 6. Punct. i. differentia vero accidentalis propriissime prædicatur prædicatione, quæ strictè & rigorose habet totam prædicationis essentiam, & ita habet strictam, & propria potentiam secundum omnia prædicata potentia ut de inferioribus prædicetur.

Obiciens tertio: Duo prædicabilia posteriora dependent à duobus prioribus: ergo non possunt vniuocè conuenire. Defendo in Metaphysic. Controuerchia 1. Puncto 6. dependentiam non tollere vniocationem, ac proinde omisso antecedenti possem consequentiam negare, independenter tamen ab hac quæstione argumentum dissoluo distinguendo antecedens. Posteriora prædicabilia dependent à prioribus

PVNCTVM PRIMVM.

Quid sit signum.

prioribus secundum entitates materiales, concedo: secundum praedicabilitatem, qua est forma vniuersalis, nego. Infatis: modus praedicandi sequitur modum essendi, quia quales sunt restantes debent enunciari. Sed modus essendi posteriorum praedicabilium est dependenter à prioribus: ergo & modus praedicandi. Respondeo modum praedicandi, de sequi modum essendi intentionalem, & non realem. Ad confirmationem dico res debere praedicari ex parte obiecti in ordine ad affirmationem, & negationem eo modo, quo sunt non verò secundum modum praedicandi; modus enim quo res existit, debet explicari per prædicationem, non tamen debet ipsi prædicationi conuenire, quia modus essendi eiuslibet rei, est determinatus, & singularis, & modus praedicandi sepe est vniuersalis, vagus & confusus.

6 Obiicies quartò: Conceptus vniuersalis transcendit ultimas differentias praedicabilium: ergo non potest illis esse vniuersos. Eodem modo, quo de dependentia, sentio de transcendentia vniuocationem non impedire, sed quidquid de hoc sit negandum est, quia differentiaz praedicabilium, que explicantur per quid, aut per quale, aut per modum pars materialis, vel formalis, seu per modum totius secundum se vniuerſalitatem non includunt.

7 Obiicies quintò: Si vniuersale est genus ad quinque praedicabilia, vniuersale esse vnum ex praedicabilibus, & species sui ipsius, & inferius, atque superioris se ipso; inferius quia est genus, quod vniuersali subiicitur; superioris quia est vniuersale, ratio abstracta ab omnibus praedicabilibus. Sed haec non possunt componi: ergo vniuersale non est genus ad quinque praedicabilia. Respondeo vniuersale secundum conceputum illi intrinsecum, & essentiali, qui tantum dicit esse vnuam multis esse quid generis, ab illo abstractum, & commune omnibus praedicabilibus, in quibus reperitur, sicuti reperitur ratio animalis secundum conceptum essentiali viventi sensibili, in quacumque specie sub illo contenta; huic vero conceptui, vniuersale, accidentaliter, & extrinsecè advenire denominationem generis per cognitionem reflexam, quia omnia vniuersalia intrinsecè iam constituta confusa cognoscuntur, ex vi cuius cognitionis vniuersale quatenus per illam accidentaliter denominationem genus constituitur, secundum hanc denominationem accidentalem inferioris se ipso secundum rationem essentiali, quod inconveniens non est, cum non sit idem vniuersale inferioris, & superioris secundum eandem rationem, sed superiorius & multis commune secundum conceptum essentiali, videbilet quatenus est vnum in multis secundum quem conceptum reperitur in omnibus speciebus, sicuti animal reperitur in suis inferioribus secundum conceptum viventis sensibili, & inferius suo conceptu essentiali secundum denominationem accidentalem generis, secundum quoniam non debet repetiri in suis inferioribus, sicuti animal non reperitur in homine, & equo secundum conceptum extrinsecum, & accidentalem generis, sed præcisè quatenus est vivens sensibile. Eadem doctrinam late tradidi Controversi. 3. Punct. 1. vbi explicui quomodo genus possit definiri, & dari genus generis. Hic intempestiū nonnulli agunt de predicamentis, de quibus in Metaphysicis dispu-

S Ignum definit D. Augustinus lib. 2. de doctrina Christiana cap. 1. & lib. de principiis Dialectica cap. 5. Signum est quod præter speciem sui quam ingerit sensibus, aliquid aliud facit in cognitionem venire. Ad hanc definitionem explicandam notandum est, duplex esse signum, quoddam formale, instrumentale aliud. Signum formale dici solet illud, quod per se formaliter suum obiectum potentia significat, seu id quod formaliter constituit potentiam cognoscentem obiectum illud, cuius dicitur signum. Huiusmodi est cognitione, seu species impressa respectu sui obiecti. Signum instrumentale dicitur, quod est instrumentum medio quo deuenimus in cognitionem, seu in formale signum obiecti, hac ratione deseruit suspitionem ad cognoscendam tristitiam, quam significat, & hæc vox homo, ad cognoscendum animal rationale, cuius est signum. Ex his signis definita hæc tantum conuenit signo instrumentali, & non formali, quia signum formale nullam sui speciem ingerit, neque prænoscit necesse est ut suum obiectum significet. Addit nonnullus adhuc prædictam definitionem non competere omnibus signis instrumentali bus, quia non conuenit speciei impressa, quæ est signum instrumentale, & media specie expressa facit nos venire in cognitionem sui obiecti. Verumtamen dici potest speciem impressam signum instrumentale non esse, quia non facit nos deuenire in cognitionem obiecti, mediæ sui cognitione, inquit neque signum esse, quia de ratione huius est facere deuenire in cognitionem obiecti vel formaliter per se ipsum, vel media sui cognitione. Potest etiam ad signum formale aliquo modo reduci, quia licet per se non constitut formaliter cognoscentem potentiam in ordine ad quam signum dicitur, illam tamen informat, & per modum formæ se habet respectu illius. Doctrina hæc facilis poterit defendi, si dicatur signum formale esse illud, quod informat potentiam in ordine ad quam signum dicitur, & signum instrumentale appellari illud, quod est extra potentiam. In his enim, que tantum loquendi modum important facile quicunque poterit rem componere, & ea ratione componenda est, qua tanti Doctoris definitio constans fit, illæsaque defendatur. Demum dici poterit D. Augustinum tantum definisse signa externa, quæ frequentius apud omnes signa dicuntur.

Signum in vniuersum definitum nonnulli id quod facit nos deuenire in cognitionem alius rei. Verumtamen hæc definitio exacta non est, quia conuenit causis respectu suorum effectuum, ex caularum enim cognitione in cognitionem suorum effectuum deuenimus, & tamen causa iuxta communem loquendi modum non dicuntur effectuum signa. Respondebis de ratione signi esse facere deuenire in cognitionem rei, quoniam significat à posteriori, & non à priori; causam autem facere deuenire in cognitionem effectus à priori, & non à posteriori, & idem suum effectum non significare, neque illius esse signum. Doctrinam ex tuo cerebro fingis ad presentem difficultatem effugiendam. Sed esto vera eset; quoniam definitionis particula significatur cognitionem ex signo non à priori, sed à posteriori deducendam esse? Demum cognitione vini venialis ex ramo pendenti, qui in omnium opinione signum dicitur, à posteriori non est, cum ramus non sit effectus vini, nivis omnem cognitionem, quæ non est à priori, & per causam, dici à posteriori.

Recte notarunt P. Toletus lib. 1. Periherm. cap. 1. q. 1. & P. Rub. ibid. quest. vna, n. 5. Signum aliud est proprium, aliud improprium. Signum propriu duas habet conditiones. Prima est, vt faciat nos deuenire in cognitionem rei, quoniam significare dicitur. Hac signum improprium contentum est. Secunda, vt à natura ipsa, vel ab hominum impositione institutum sit ad talen rem significandam. Ex defectu huius conditionis assertit P. Rubius risus non esse signum irrationalitatis, quia risus institutus non est, vt nos faciat deuenire in cognitionem principij ratiocinandi, licet de facto ad illud cognoscendum nos deducat. Ex defectu eiusdem conditionis noster Toletus excludit à propria ratione signi sumum respectu ignis, effectus respectu caularum, & causas respectu effectuum, quia neque

CONTROVERSIA VIII.

Designo.

IN duobus libris de interpretatione agit Aristoteles de propositione, & consequenter de oratione, quia propositio est oratio enunciativa, & de partibus propositionis, videlicet de nomine & verbo, & quia hæc rerum sunt signa de signo ibidem disputationem instituit. De oratione, propositione, nomine, & verbo egi Controversi. 3. Summularum, restat modò agere de signo, cuius naturam præsens Controversia discutiet.

fumus ad ignem, neque causa ad effectum significandum, neque effectus ut nos faciat deuenire in caute cognitionem instituta sunt. Excipitem ego effectus in quibus principia intendunt speciem conferare, quales sunt omnes vnuoci, quia horum producio instituitur à natura ut principium creatum ex se defectibile in effectu perseueret, & cauta, quae non potest se ipsum conferare, in effectu eiusdem nature, vel quem eiusdem natura intendebat producere, intendit suam durationem pretendere. Ob hanc rationem Filij Patrum imagines appellantur, & in similitudinem naturae produci dicuntur, & quasi Parrum loco, à natura constituantur, vt horum memoria in illis tanquam in signo, & imagine perseueret. Ex his proprietatis recte signum in vniuersum definietur, *Quod institutum est ut nos faciat deuenire in cognitionem aliquius.* Hac definitione comprehenduntur voces significatiue, quae ex hominum consensu institutae sunt ad obiecta significanda, comprehenduntur etiam alia signa artificialia, sicuti Cæsaris pictura, quae ab artifice effecta est, ut nos faciat in cognitionem Cæsaris deueniri, & tuba seu campanæ sonitus qui ex hominum consensu, verbis aut confuetudine insinuato deferunt, ut nos faciat deuenire in cognitionem in eundi preli, vel lectionis legendæ. Comprehenduntur etiam signa naturalia, veluti sunt cognitiones respectu suorum obiectorum, ad quæ representanda instituuntur, & filii respectu Parentum, & effectus respectu causarum vniuocarum. In his comprehendunt vulnus P. Rubius super gemitus, & suspiria, quia instituta sunt à natura, ut trititiam animalis significant; ergo verò potius dicere instituta esse in nature leuamen, quod mediis illis intenditur, & ea à propria signi ratione excluderem.

4 Disputant nonnulli an de ratione signi sit ut obiectum quod significet ab ipso realiter sit distinctum. Censeo de ratione signi non esse distinctionem à re significata, quia potest dari cognitione reflectens supra se ipsum, quae se ipsum representet, & consequenter sit signum sui ipsius. Similiter in signis externis, & instrumentalibus hæ dictiones vox, & nomen, se ipsas significant, quia prima significat omnem vocem, & consequenter se ipsum cum sit vox, secunda quia significat omne nomen, & cum ipsa nomen sit, se ipsum significare. Neque inconveniens est idem ex cognitione sui ducere in aliam cognitionem sui ipsum, quod sufficit ad rationem signi, quia non est de ratione huius ducere in cognitionem primaria rei significata, sed sufficere ducere in aliquam rei cognitionem, etiam res supponatur iam cognita.

De signorum diuisione dixi Controu. I. Summul. Punct. 2. num. 5. solùmque addendum occurrit ibi dictis cognitionem, que est signum formale sui obiecti posse etiam dici signum instrumentale, & non solum per se ipsum formaliter obiectum representare, sed media sui cognitione ducere in cognitionem sui obiecti, eo enim ipso quod quis reflexè cognitionem agnoscat in ipsa tanquam in obiecto prius cognito cognoscit illius obiectum.

P V N C T V M II.

In quo consistat formalis ratio signi.

IN signorum naturalium ratione formalis assignanda nulla est difficultas, certum enim est hæc per se ipsa representare suum obiectum, vel ducere in cognitionem illius, sic cognitione nullo superaddito formaliter significat suum obiectum, & suspiria, gemitus, & fumus per se ipsa ducunt in cognitionem suorum obiectorum, quorum sunt signa saltēm impropria, aut propria, vt non pauci volunt. Ita difficultas est de signis, quae non naturaliter per se ipsa, sed ex libera hominum impositione significant.

Audiendi non sunt qui afferent signa ad placitum constitui per relationem quandam predicamentalem, quæ resultat in vocibus, ex hominum conventione, qua ita tuerunt voces hanc vel illam cognitionem habuisse, quia ut probabo Controu. 5. Metaphysic. Punct. 2. nulla relatio predicamentalis fundamento & termino superaddita admittenda est, & etiam si admitteretur, alienum est ab omni ratione afferere ex voluntate hominum, quæ iam per annorum multa millia milium praeterit, nunc resultare in voce, quam profero accidentis quoddam reale intrinsecum.

Fert communis sententia rationem formalem signi in vocibus, & aliis signis ad placitum esse extrinsecam denominationem procedentem à voluntate illorum, quibus datum fuit nominibus aut rebus significationem impone-re, ita tenent omnes Doctores, prater paucos, qui afferebant rationem formalem signi consistere in relatione predicamentali fundamento intrinsecā, illaque superaddita. Veritatem, quia nonnulli afferunt extrinsecas denominations importare ens rationis, ideo afferunt rationem signi dicere formaliter ens rationis. Alij verò qui tenent extrinsecas denominations dicere quoddam ens morale in hoc ente morali rationem signi constituant. Illi verò qui defendunt extrinsecas denominations nihil addere supra fundamenta, à quibus dicuntur trahere originem, & ab his nullo modo distingui, consequenter defendunt signum nihil aliud dicere, quā vocem aut rem tanquam materiam, & liberam voluntatem, quā homines statuere per talēm vocem aut rem in cognitionem deueniri talis obiecti, non retractaram, neque per non vsum, aut per vsum oppositum rejectam. Extrinsecas denominations non esse entia rationis, neque à fundamentis distingui probabo Controu. 12. Metaphysic. Punct. 5. iuxta quam sententiam constituentis rationem signi in extrinseca denominatione teneor afferre signum pro materiali dicere vocem aut rem, quae extrinsecè in ratione signi constituitur, & pro formalī voluntatem hominum, ex vi cuius statuere per hanc vocem seu rem deueniri in cognitionem talis obiecti habitualiter perseuerantem, ex eo quod non sit retractata, aut per non vsum, seu per contrarium vsum abolita.

Ratio est facilis, ex eo enim præcisè, quod Adamus voluerit hac voce homo deueniri in cognitionem animalis rationalis constituta fuit in actu primo illud significans, & facta est nomen eius, iuxta illud Genesis 1. *Omne enim quod vocavit Adam animæ viventis ipsum est nomen eius.* Neque quidquam aliud præcessit, aut est in rerum natura, ex vi cuius hæc vox homo constituta fuerit significativa nostræ speciei prater Adami voluntatem. Sic in aliis vocibus, quæ instituta sunt in quacunque lingua ad hoc vel illud obiectum significandum nihil aliud potest excogitari, ex vi cuius significationem habere dicantur, prater communem hominum consensem, aut voluntatem illius, qui idiomatis ad quod vox illa pertinet author fuit. Neque ex alio capite fono campanæ auditio intelligimus tempus esse lectionem adeundi, nisi quia hominum voluntate sanctum, ut quotiescumque hæc campana pulsetur tempus esse adeundi lectionem intelligatur. Sic s̄pē conuenire solemus, ut quotiescumque rem aliquam videndum obiectum in cognitionem huius eventus, illiusve voluntatis, quam exprimere volumus deueniendum esse. Pleraque instituimus signa, quibus verborum loco vtrum, nostrosque pandimus affectus, ex eo præcisè quod libere statuerimus hanc vel illam rem hoc signo dato intelligendā esse.

Obiecti: voluntas illa, quam assignamus, habet pro obiecto rationem signi: ergo non est ratio formalis signi, cum hæc se teneat ex parte obiecti, ad quod terminatur voluntatis actus, qui non fertur in seipsum. Respondeo voluntatem illam non habere pro obiecto virtutem significandi, per quam formaliter signum constituitur, sed significationem actualē, que est actus illius potentiae, quam formaliter constituit voluntatis actus. Itaque talis actus per se ipsum in genere causa formalis constitutum signum in ratione signi, hoc est, potens significare, & respicit tanquam obiectum significationem actualē realiter distinctam à ratione signi, sicuti præceptum superioris respicit tanquam obiectum rem præceptam, cuius obligationem inducit, & per se ipsum formaliter inducit obligationem, & est ratio formalis obligandi, ex vi cuius subditus manet obligatus ad exequendum obiectum talis actus. Idem contingit in institutione monetæ, voluntas enim Principis, ex vi cuius moneta instituitur, respicit tanquam obiectum homines tanti habere metallum hoc sic elaboratum, hisque signis excusum, & formaliter constituit tale metallum cum valore, ratione cuius tanti habeatur, formalis autem monetæ ratio non constituit in haec estimatione actuali, qua est obiectum actus, ex vi cuius moneta instituitur, sed in illo valore, qui est ratio formalis monetæ, & formaliter constituit in actu Principis ad hanc estimationem actualē terminata.

Obiectis secundò: Ratio formalis signi constituit in actu voluntatis,

volutatis, ex vi cuius vox, aut res in ratione signi insituitur: ergo qui cognoscit signum debet cognoscere talium actum, quia nequit cognosci signum, quin cognoscatur ratio formalis, ex vi cuius constitutur, sicuti nequit videli album, quin videatur albedo, per quam formaliter subiectum constitutum album. Sed sic est quod plures cognoscunt rem hanc, & illam vocem esse signa, quin cognoscant aliquem voluntatis actum, ex vi cuius talia signa fuerint constituta: ergo ratio formalis signi non consistit in actu voluntatis. Recte moneret Hurtadus disput.^{8.} sect. 3. §. 12. difficultatem hanc communem esse in omnibus sententiis, siue enim dicatur rationem signi consistere in ente rationis, aut in relatione reali, aut moralitate aliqua, cognoscimus hanc vocem homo signum esse animalis rationalis, absque eo quod apprehendamus ens rationis, relationem, aut aliquam moralitatem. Quod si dicas aliquid horum, in quo constitutas rationem signi semper apprehendisti, cum signum apprehenditur, eadem ratione dicam ego apprehendere semper actum voluntatis, ex vi cuius signum est institutum, experientia enim aquae utriusque refragatur, aut suffragatur. Hoc primum responderet Hurtadus album non posse videri sine albedine, quia haec est tota videndi ratio, quia seclusa subiectum materiae videri nequit, posse tamen cognoscere per intellectum album materiale, quin cognoscatur albedo. Eademe ratione posse cognoscere signum materiale, hoc est materia, cui contingit ratio formalis signi quin haec cognoscatur, & ex cognitione signi materialis duci in cognitionem rei significatae non cognito actu voluntatis, ex vi cuius formale signum constitutum. Non placet solutio, licet enim verum sit posse cognoscere signum materiale, hoc est materia signi secundum se, non cognita ratione formalis signi, haec materia signi, seu hoc materiale signum secundum se sumptum non dicit in cognitionem rei significatae, ex eo enim quod quis percipiat hanc vocem homo, quae est signi materia non deueniet in cognitionem animalis rationalis, si non cognoscatur talum vocem constitutam esse ad significandum animal rationale, quod est cognoscere esse signum formale, & hoc ipsum cognoscere.

7. Respondeat Arriaga disput. 13. sect. 2. num. 25. cum primò addiscitur lingua semper cognoscere voluntatem, si non primi inuentoris, saltem eorum qui tunc loquuntur, & ideo semper interrogatur: Quid in dicere per hoc? Quid Latinus, aut Graecus per hoc verbum intelligent? semel autem comparato illo verbo cum re significata, potest deinceps excitare eas species, seu significare in actu secundo, etiam si non exciter species de voluntate legislatoris, vel aliorum, quod, inquit, in excitatione specierum passim experimur, & in discursu patet: acquirimus enim conclusionem dependenter à premisis, postea tamen manet in nobis species de ipsa conclusione, etiam si non recordemur premisarum. Dedi eadem seruè Arriaga verba, quia mihi difficiliter sensum reddunt, nonlique alii difficiliorem reddere. Exemplum adductum suadet cognitam rem ex signo posse suum speciem relinquare, ex vi cuius iterum cognoscatur signo non cognito, quod ego non infisor, verumtamen eandem rem posse iterum cognoscere immediatè formaliter ratione signi, quo in actu secundo significatur signo non cognito, omnino alienum est à veritate, quia signum istud dicit in cognitionem rei significatae media sui cognitione: ergo etiam si cum primum linguam didicerim, cognoverim rationem formalem signi, & ex vi huius rem significare, si iterum eandem rem sim cognoscitur non precise ex speciebus, quas ipsa prius cognita reliquit, sed ex signo, quo illam prius cognoveram, iterum debeo signum cognoscere, & consequenter rationem formalem illius. Secundò omnino falsum est pueros cum primum linguam addiscere cognoscere voluntatis actum, per quem voces constituantur formaliter signa, non enim puer dum primo percipit voces linguae, quam addiscit, perfectius cognoscit illarum significacionem, quam iam linguae peritus, sed poeta dum linguam dedit, & non cognoscit actu voluntatis, quo voces constituantur significativa: ergo neque illum cognoverunt dum prima linguae elementa addiscerant. Deinde si pueri omnes, dum primum linguam didicrunt, actu voluntatis, ex vi cuius imposita fuit significatio voci, cognoverunt, quomodo iam grandiores effecti ferè omnes oblitii sunt talium actum? vix enim unum reperiemus Scholasticis litteris non instructum, qui huiusmodi voluntatis actum agnoscat.

Franz. de Oviedo, Philosoph. Tom. I.

Ceterum necessarium non est cognoscere actum voluntatis in quo consistit ratio formalis signi, nisi valde confusè, ita ut nullam illius rationem possit reddere intellectus, mille exempla suadent, cognoscit enim quisque rusticus se esse dominum bouis, aut asini, quem emit, & penitus ignorat, in quo consistit formalis ratio dominij, neque vnuquam cogitauit de actu, quo venditor efficaciter voluit emptorem ut re venditā citra omnium iniuriam, in quo consistit formalis ratio dominij. Cognovit etiam ignarus quisque se matrimonio contraxisse cum propria vxore, & nihil cogitat de mutuo consensu, in quo sita est formalis matrimonij ratio. Insuper scit quis hoc animal esse hominem, hoc leonem, illud equum, & leoparem aliud, nunquamque in mentem venit ratio formalis constitutio harum specierum, de qua interrogatus nullam poterit rationem reddere. Respondeo ergo ad cognoscendam rem aliquam non quidditati, & distinctè ea ratione, qua cognoscitur conceptus definitionis, sed confusè & indistinctè eo modo⁹, quo res cognoscitur conceptu definiti, necessarium non est cognoscere rationem formalem constitutuam ut distinctam ab aliis rebus, sed cognitione quadam, ex vi cuius intellectus illam adhuc non percipiat ut distinctam ab aliis rebus ex ratione, qua cognoscitur principium rugiendi per conceptum respondentem huic voci, & cognoscitur mutuus coniugum consensus per conceptum respondentem huic voci matrimonium, quā etiam ratione cognoscitur actus, ex vi cuius vox constitutur significativa, cū concipiimus vocem illam habere rationem signi, etiam si intellectus nostra valeat discernere inter actum constitutum signi, & constitutiu aliarum rerum, neque de illo distinctè cogitare.

Ratio imaginis seu signi in pictura consistit in similitudine, quam habet cum prototypo secundum externam figuram, & in ea quod depicta est ex intentione representandi tale obiectum, seu iam depicta inscriptione aliqua, seu alio externo signo ordinata sit à Domino, & representet obiectum aliquod cum quo similitudinem habet. Sic sèpè solemus picturis, quæ primo effectu fuerint ad hoc obiectum representandum ut ad alia obiecta valde distinctora referenda, & modo sancti Iacobi titulo picturam inscribere, quæ antea profani militis titulo erat inscripta. Ob hanc ordinacionem extrinsecam pictura dicitur Cæsaris imago, & Cæsar non dicitur imago picturæ, quia eti similitudo eadem sit respectu utriusque, pictura ordinata est ut Cæarem referat, Cæsar vero non institutus est, neque effectus ut inferat picturam.

P V N C T V M III.

De vocum significacione.

Voces naturaliter significare, seu signa naturalia esse obiectorum sensere Socrates, & Cratylus testis Platone in Cratyle. Confessore Pythagorai ex Reuxippo lib. I. de predicationis, & Heraclitus ut referit Ammonius. Hanc naturalem significacionem tribuebam vocum proprietatibus litterarum enim quædam sunt vehementiores spiritus, quædam leniores, quæ proprietate alisque similibus possunt naturas rerum indicare.

Aristoteles I. Periher. cap. 1. & 2. negat voces naturaliter significare, atque tantum ex libera hominum impositione significacionem habere, unde nomen, & verbum definit vox significativa ad placitum. Ex antiquis sic huic sententia subscripti Diidorus Philosopher ut ex Ammonio refert P. Smigletius disputat. 12. question. 2. ut suis seruis coniunctionem nomina imponeret, ut vnum vocaret quoniā, alium ergo, aliūnque scit, ut suam exerceret libertatem in significacione nominum imponenda. Ratio adducta ab Aristotele haec est, quæ sunt à natura sunt communia apud omnes, ut patet in conceptibus, qui cùm naturaliter res significant, idem sunt apud omnes, atqui voces non sunt eadem apud omnes, sed diuersæ pro diuersitate nationum, & idiomatum. Neque solùm diuersæ voces eidem rei iuxta diuersa idiomata respondent, sed etiam eadem vox apud diuersos diuersa significat, haec enim vox lego apud Hispanos nomine est significans hominem laicum, & apud Latinos est verbi significans actionem, quæ intellectus præmissa oculori visione percipit ea

K 3 quæ

que scripta sunt. Neque possunt reperiri voces naturaliter significantes res. Dupliciter enim potest intelligi vocem naturaliter significationem habere, vel propter similitudinem vniuersitatis in re, quæ potest esse inter sonum, & sonum, & de facto est in sono huius vocis *tinamus cum campanæ sonitu*, & huius vocis *Taratomara cum sonitu tubæ*, vel non ob similitudinem, sed ob proprietates vocum in asperitate & lenitate consistentes. Questio non procedit de primo significandi modo, neque per illum constituitur ratio signi, ex vi enim prædicta similitudinis inter sonum vocis & sonum tubæ seu campanæ, non est major ratio propter quam hic sonus illo significetur, aut ille signum sit huius, cum neuter sit à natura inuenitus ut alium referat. Difficultas est de secundo modo significandi, qui in vocibus reperiri nequit, quia proprietates illæ pauca sunt, & non habent tantam proportionem ad res, vt has possint explicare, & in cognitionem earum ducere. Quod ex eo patet, quod nullus huc vñque voces inuenit, quibus nulla conventione facta circa ipsarum significationem possit loqui & suos exprimere conceptus. Neque voces ab Adamo posita huiusmodi fuere, vt naturas significarent, extant enim modo voces ab Adamo rebus impositæ, & nullus ex illis naturas rerum quæ significant, percalluit, nisi prius sancta intruderat lingua. Quod si Adamus, aliquis laudatur, ex eo quod aptius nomen aliqui rei imponuerit, non ideo laudatur, quia aptam significationem vocis imposuit, sed quia postquam vox iam suam significationem habebat, simul cum voce rem significatam tali subiecto accommodauit, exempli gratia, imposta fuit significatio huic voci *simplex*, quæ potuit imponi huic voci *sextæ*, & postea vox simplex cum suo significato propriissime columbae accommodatur, quia res significata naturaliter conuenit columbae.

Vox significativa triplicem dicit respectum ad profertenem, qui illam substituit loco conceptus representantis obiectum, ad quod significandum vox est imposta, quia illam profert ex intentione significandi, seu dandi signum, ex vi cuius audiens percipiat rem significatam. Dicit insuper respectum ad audiendum ex se capacem concipiendi rem significandam, ex vi signi. Tandem dicit respectum ad rem, quam significat. Ex defectu prioris respectus signum non est vox ex se imposta ad significandum à pectora prolatum, quia non substituitur à proferten loco conceptus terminati ad obiectum, ad quod significandum vox illa imposta est, neque ex intentione manifestanda tale obiectum, seu dandi signum, ex vi cuius percipiatur. Similiter cùm quis secum verba facit apud flumen, seu apud hominem, quem scit linguae sua esse ignarus, loqui non dicitur, quia non potest talia verba proferre ex intentione manifestandi obiecta, ad que significanda fuit imposta, cùm sciat flumen & hominem linguae ignarus non posse per illa signa res significatas percipere. Dixi, cùm verba facit apud hominem, quem scit linguae esse ignarus, quia si existimat hominem illum lingue esse peritum, benè posset verba proferre ex intentione significandi, seu dandi signa ad percipienda illorum obiecta, quod autem homo ille lingue sit ignarus, & non possit talia signa percipere, non obest quo minus talis verborum prolatio, dicatur vera loquutio, quia homo ex se capax est habendi notitiam requisitam ad illa signa percipienda, & illa carere est valde per accidens ad loquutionem, alias cum quis alloquitur hominem Latinæ linguae conscient, qui vñum vel alterum vocabulum ignorat, non diceretur loqui vocem illam, cuius significationem audiens ignorat.

Adde non improbabiliter dici posse hominem coram arbore loquenter, quem existimat per summum errorem capacem esse percipiendi significationem verborum, quæ profert eo animo, vt ab arbore percipientur, arborum propriè alloqui, quia loquutio externa tantum dicit prolationem externam verborum, quæ imposta sunt ad significandum ex intentione ut ab audiente percipientur secundum propria significata. Tantum enim in audiente requiritur capacitas percipiendi, vt proferens verba possit sine errore illum alloqui, quia non potest dari loquutio nisi ad subiectum, quod indicatur capax percipiendi verba, quia haec in loquutio ne debent proferri ex efficaci intentione, vt percipientur, quæ intentio esse non potest si cognoscatur subiectum coram quo verba proferuntur, incapax esse illa intelligendi, aut huc & nunc illa non posse intelligere quia ignorat significationem vocibus impositam.

Ex hac doctrina constat significationem vocis in actu primo defumendam esse ex conceptu imponentis voci significationem, ad cuius placitum significant, quia ex illo habent totam virtutem significandi, & non potest quis imponere vocem ad significandum id, quod ipse non percipit, neque alio modo ab illo, quo eandem rem percipit. Significatio in actu secundo taxatur secundum conceptum proferten loco cuius vox substituitur, & tantum dicitur vox significare hic & nunc, quod proferten concepit ex vi conceptus loco cuius vocem substituit, quod tantum intendit significare per vocem, & eo tantum modo, quo ab ipso percipitur. Ita tenet Caiet. i. part. quæst. 13. art. 10. & P. Vafq. i. part. disp. 17. cap. 4. & disp. 57. cap. 1. & 3. & apud hunc Capr. Altisod. Bonuent. Marfil. & Richardus.

Quod si aliquando audiens vocem perfectius rem concipiatur quam proferens, & imponens significationem vocis, scuti Angelus clare, & distinctè Deum concepit, audita hac voce Deus, quem proferens obsecrè, & confusè tantum agnoscit; perfectio illa intellectionis in audiente non procedit ex signo, quod dedit proferens, sed ex notitia quam iam habebat rei significata, & ita verbum prolatum non dicunt significare obiectum in eo casu, ea perfectione qua percipitur ab audiente, cum perfectio illa non procedat ex verbo, tanquam ex signo. Concedimus ergo percipientis hanc vocem Deus posse perfectius illâ auditâ cognoscere Deum, quam ille qui verbum profert, & qui verbo significationem imponit, negamus tamen tunc verbum Deus perfectius significare suum obiectum, quam illud concipit proferens, quia excessus illæ perfectionis in audiente non ex prolatu processit, quod si alia notitia eiusdem obiecti non praecessisset, illam nullatenus posset inducere. Scotus, Ocham, Gabriel qui docent in 1. dist. 22. posse vocem imponi ad perfectius rem significandam, quam ab impidente percipiatur, explicandi sunt, iuxta illud quod modò conceptus, videlicet auditâ vox posse audiendum perfectius rem concipi, quam proferens modo supra explicato. Neque aliis potest esse modus defendendi hanc sententiam, alioqui sequeretur, posse aliquem perfectius loqui de rebus, quam eas intelligeret, quia verba ab ipso prolatu perfectius rem significaret, quam ipse conciperet. Neque Deus diceretur ineffabilis, quod absurdissimum est, quia possum ego profere hoc nomen Deus, quo auditio à Beato, Beatus Deus cognoscit sicuti est.

Ultimò de vocibus inquiritur an significant res vel conceptus; quæ difficultas ex doctrina tradita facile soluitur. Id enim significant voces, quod proferens intendit audiendum notum fieri, & ad quod exprimendum designatae sunt à lingua authore, qui vocibus significationem est imperitus. Sed author linguae Latinae, & profetens has voces, *Homo est animal*, non intendunt exprimere neque notum conceptum representantem hominem esse animal, sed obiectum huius conceptus, videlicet in re hominem esse principium sentiendi; ergo hoc est quod voces primarij significant, & non conceptum representantem hoc obiectum. Confirmatur: voces substituuntur loco conceptuum, vt id præsentent audienti, quod proferent præstant ipsi conceptus. Sed conceptus immediatè significant obiecta: ergo & voces eadem obiecta immediatè significant. Adiutias voces has conceptus, & cognitio significare immediatè conceptus formales, quia ad illos significandos sunt imposita.

Ex his respondetur facile argumentis opposite sententia. Primo obici solet: voces inuentæ sunt ad nostrorum conceptus manifestandos: ergo voces immediatè significant conceptus. Respondeo hastantum voces, *conceptus cognitio*, & aliae que habent eandem significationem inuentas esse ad significandas res conceptas. Voces enim inuentæ sunt ut substituantur loco conceptuum, & ut exprimant obiecta per conceptus representata. Iustabis auditâ hac vox *homo*, deuenio in cognitionem conceptus saltem apprehensivi, quem habet proferens de re significata: ergo vox haec significat conceptum proferentis. Respondeo auditâ vox homo, immediatè me deuenire in cognitionem rei significata, & quia scio prolationem vocis supponere in proferente conceptum rei, quam vox significat mediare ferri in cognitionem conceptus. Si enim non cognoscere rem per vocem significatam non ex voce conceptum respondentem rei significata perciperem. Quod docuit P. Smiglet. disp. 12. quæst. r. vbi

9 vbi afferit voces immediate significare res, & mediatae resum conceptus. Posset etiam admissio antecedenti, consequenti negari, quia ad hoc ut vox aliqua significet aliquid obiectum, & sit signum proprium illius, non sufficit ipsam ducere in cognitionem talis obiecti, sed necessarium est ordinatam fuisse ab illo, qui voci significacionem imposuit ad tale obiectum manifestandum, cum autem haec vox homo non fuerit ordinata ab auctore lingua Latina ut duceret in cognitionem conceptus hominis, sed in cognitionem ipsius hominis, hinc fit tantum significare hominem, et si eque duceret in cognitionem hominis, & in cognitionem conceptus hominis.

Obiecties secundò: Voces non significant, nisi mediis conceptibus: ergo immediatae significant conceptus. Antecedens probatur: si non praecessissent conceptus prolationem vocum, voces nihil significant quia non possent proferri ex intentione manifestandi id, quod conceptum non erat ergo significata mediis conceptibus. Respondeo voces significare mediis conceptibus, à quibus virtutem significandi desuntur tanquam à principiis, non vero mediis conceptibus significatis ut obiectis, supponitur enim existentia conceptus ut vox rem significet, non tamē supponitur conceptus significatus, ut vox significet rem. In humero sensu interpretor P. Rubrum afferentem lib. 1. de interpret. quest. vñica, voces significare conceptus ut quo & res ut quod.

10 Obiecties: voces substituuntur loco conceptum: ergo primario significant conceptus. Concedo antecedens, & nego consequiam, immo ex eo quod voces substituuntur loco conceptum, infero id præstare voces exterius, quod interius conceptus: & sicuti conceptus internè res immediatae exprimunt, sic voces externè easdem immediatae significant.

11 Obiecties quartò: Si voces non significarent conceptus, nullum daretur mendacium, hoc enim consistit in eo quod voces significant conceptus distinctos, ab his per quos intellectus fert iudicium de re significata. Respondeo negando sequelam, & rationem adductam, in illius confirmationem. Mendacium enim consistit in eo, quod proferantur voces impostaæ ad significandum rem alio modo se habentem, quam ab intellectu iudicatur: seu in eo, quod proferantur voces, quæ substituta non sint iudicij, quod habet intellectus, sed aliis quod non habet.

12 De scriptura eodem modo ac de vocibus ferendum est iudicium, significant enim immediatae res ipsas, & non voces, quando enim episola amico scribo, non intendo illum certiore facere de vocibus, loco quarum scripturam substituo, sed de rebus, vocibus, & scriptura significatis. Confirmatur: sicuti voces substituuntur loco conceptum, ita scriptura substituitur loco vocationum: ergo sicuti voces non significant immediatae conceptus, sed res, ita scriptura non immediatae res, sed voces significabat.

13 Obiecties ex Ariaga disp. 13. sect. 2. etiamsi quis perferte sciat legere lingua Græcam, vel Hebraeam optimè que cognoscat illarum characteres, res non cognoscet, si vocationem non cognoscet: ergo scriptura seu characteres non immediatae res, sed voces significant. Concedo antecedens, & nego consequiam, ratio enim propter quam ignorantis vocationem, & characteribus res non cognoscit, non est, quia characteres immediatae significant voces, sed quia eo ipso quod ignorat significationem vocationum, ignorat significatio characterum, quia his non alio modo imposita significatio quam dicendo hi characteres hoc ordine scripti HOMO idem significant quod significat haec vox homo, ac proinde si nescimus quid vox significet, nescire possumus, quid characteribus veniat significandum.

14 Obiecties secundò: Si res publica diceret, haec vox homo significet lapidem: & non animal rationale, nulla variatione facta in scriptura variaret significatio mediata scriptura, & non immediata, quia semper significaret eandem vocationem, & eodem modo scriberetur: ergo scriptura non significat immediatae res, sed vocationem. Respondeo in predicto casu variandam esse significationem immediatae scriptura, quæ semper est circa rem, & nunquam circa vocationem, quia statutum est ut hi characteres HOMO idem immediatae significant, quod immediatae significat haec vox homo, ac proinde ex eo præcisè quod variaret significatio vocationis variaret significatio scripturae circa

idem obiectum. Ex hoc inferes significacionem scripturae circa rem supponere significacionem vocationum, non vero voces ipsas ut prius significatas, sicuti de vocatione significacione circa res diximus supponere conceptus significantes eadem res, non vero conceptus ipsos ut prius significatos.

CONTROVERSIA IX.

De natura syllogismi seu discursus.

DE natura discursus seu syllogismi egit Aristoteles lib. de priori resolutione, ideo presentem Controversiam hic instituo, licet illius materiam propriam ad Animatum, quam ad Logicum pertinere non inficias ibo. Quæ pertinent ad structuram & dispositionem terminorum quibus syllogismus, seu discursus efficitur, explicauit Controu. 4. Summularum, nunc vero exentiū illius essentiā, aliaque proprietates examinabo.

P V N C T U M P R I M U M.

Quid sit discursus.

DISCURSUS dicitur sumptuosa metaphora ab animali motu, quod cum ex uno loco aliud petit dicitur discurrere per illa loca, que excurrunt. Sic intellectus mentaliter progreditur ab uno obiecto, cui per hanc cognitionem adhærebat, sicut animal loco per presentiam, ad aliud obiectum, cui incipit adhærere per aliam cognitionem, sicut animal incipit presentari alijs loco presentiam aliam. Secundum hanc metaphoram discursus ab Scoto definitur apud Combricenses in Prior. cap. 1. quæst. 2. art. 1. *Progressus intellectus ab uno obiecto in aliud.* Combricenses vero discursum definunt, *Progressus intellectus ab una cognitione in aliam.* Amplectior definitionem Combricensium, quæ propriissime conuenit formalis discursui, definitio enim Scotti conuenit etiam discursui virtuali, ex vi cuius intellectus progreditur ab uno obiecto in aliud ut n. 2. explicabo. Dices, si una & alia cognitione idem referant obiectum, intellectus potius sitre, quam currere dicitur: ergo discursus, ex vi cuius intellectus currere dicitur ex uno in aliud, non est progressio intellectus ab una cognitione in aliam. Ipsamet obiecto propriis visceribus solutionem sui ipsius includit, si enim quando una & alia cognitione idemmet obiectum representant, intellectus sit, & non currit, tunc non dicitur progressi, neque illa cognitionum successio poterit progressio dicergo progressionis nomine dicit tales cognitiones debere representare distincta obiecta, vel idem ut distinctum à se ipso ex diuerso modo representandi. Adde nunquam intellectum ex una cognitione deuenire in cognitionem aliam circa idem obiectum eodem modo representant, quia nulla cognitione inclinat, neque determinat intellectum ad aliam eiusdem omnino rationis, quia cognitione non alio modo ad aliam determinat, quam representant obiectum connexum cum alio in re vel in modo representandi, quod ea ratione, quæ distinguunt obiecto primæ cognitionis ex vi cuius per secundam cognoscitur.

Discursus vulgo diuidi solet in formalem, & obiectuum, qui appellatur virtualis discursus. Discursus formalis est ille, quem modò definiuimus, qui includit multiplicem cognitionem, ex vi quarum dicitur intellectus in unam & aliam discurrere. Discursus obiectuum seu virtualis dicitur, cum intellectus ex uno obiecto in aliud per unicam tantum progradientur cognitionem, quod sit qualities intellectus cognoscit unum in altero, veluti cum cognoscit obiectum in cognitione, principium productuum in productione, & alia huiusmodi. Addunt nonnulli discursum obiectuum, seu virtualem debere esse progressionem ex uno obiecto in aliud, aliunde non cognitionem, ut

K 4 hac

116 LOGICA. Controu. IX. *De syllogismo, & discursu.*

hac ratione defendant respectu cognitionis diuinæ nondari discursum obiectuum, seu virtualem, etiam si Deus vnum obiectum in alio cognoscit, quia Deus omnia obiecta in se ipsis cognoscit, ac proinde quando progreditur per eandem simplicissimum cognitionem ex uno obiecto in aliud, non progreditur in aliud sibi incognitum, sed aliunde perfectissime cognitum. Rem declarant exemplo animalis, quod non dicitur currere, cum in eodem loco constitutus per duplum ubicationem, sic neque intellectus dicitur discurrere, quando per aliquam cognitionem attingit obiectum, quod per aliam attractum supponitur. Porro exemplum adductum oportuit mihi loquendi modum suadet (de hoc tantum in hac re potest esse distinzione) quia si equus modo esset Matriti, & Toleti, & reliqua præsentia, quam Matriti habebat, versus Toletum successuè produceret præsentias per totum medium, & tandem Toleti aliam acquireret distinctionem ab illa, quam prius habuerat, et si in eodem spatio indubitate sumpto, profecto nullus negaret hunc equum pergeisse eundem cursum, qui diceretur peractus, etiam si tunc primo Toleti præsens fieret, præcipue cum eadem met esset actio, idem terminus à quo, & terminus ad quem in utroque casu. Quod autem dicatur dari discursum obiectuum, seu virtualem respectu diuinæ cognitionis parum refert, cum hoc non oblitus summa simplicitati cognitionis diuinæ, & tantum sit quæstio de modo loquendi, omnes enim fatemur Deum cognoscere in eodem obiecto obiectum, quod cognoscit in alio, nunquamque ex uno obiecto in aliud incognitum deuenire, cum omnia in se ipsis illi sint notissima, quod tantum de re est. An vero respectu cognitionis in alio obiecti aliunde cogniti dicendum sit dari obiectuum discursum, necne, quæstio est de modo loquendi.

3 Diximus discursum esse progressionem ex una cognitione in aliam, ex qua oritur dubitandi ratio, an progressionem posset esse à simplici enunciatione, vel an debet esse à duplice in aliâ, ita ut discursum necessariò triplicem claudat enunciationem. Respondeo discursus semper constare tribus propositionibus formaliter, vel virtualiter distinctis. Virtualiter distinguuntur propositiones, quando simplex qualitas propositionis totum id enunciatur, quod duabus aliis distinctis enunciaretur, veluti cum totum hoc obiectum, *Omnis homo est animal*, *Petrus est homo* per simplicem qualitatem, seu cognitionem repræsentatur. Ratio propter quam tres propositiones saltum virtualiter distincte requirantur, et quia in præmissis medium debet coniungi cum duplice extremitate, & de utraque enunciari, quod dicit obiectum ex se aptum terminare duplum distinctam enunciationem, ad quod si simplex terminetur enunciatione, virtualiter duplex erit, quia terminatur ad obiectum aptum terminare duplum enunciationem: ergo in præmissis saltum debet dari virtualiter duplex proposito, vel una, que duplice æquivalent, insuper debet dari alia enunciatio, que ex præmissis inferatur, & ab illis formaliter sit distincta: ergo discursus inveniatur in præmissis duplice propositionem distinctam formaliter, vel virtualiter, & tertiam aliam, qua ex præmissis inferatur. Non requiri ex parte præmissarum duplum enunciationem formaliter distinctam, sed sufficere distinctionem virtualem facile suadetur. Quia in præmissis tantum requiri, ut medium coniungatur cum utraque extremitate, sed potest per simplicem enunciationem medium cum utraque coniungi, nulla enim repugnancia est in eo, quod simplex iudicium attingat totum hoc obiectum: *Omnis homo est animal*, *Petrus est homo*: ergo potest reperi ex parte præmissarum una tantum formalis enunciatio, que sit virtualiter duplex, que cum alia enunciacione ex ipsa illata discursus conficit invenientem duplum tantum propositionem formaliter distinctam, quarum una virtualiter est duplex.

4 Obiectus: potest ex duabus extremitatibus una tantum coniungi in præmissis cum medio, & altera in propositione illata: ergo neque adhuc virtualiter requiritur duplex propositione ex parte præmissarum, sed una formaliter, que neque virtualiter sit duplex, erit sufficiens. Antecedens probatur in hoc discursu: *Omnis homo est animal*: ergo *Petrus homo est animal*. Respondeo, quod etiam admittetur rationum quod intendit argumentum, adhuc non inferetur syllogismum non habere triplicem enunciationem virtualem, quia tunc propositione illata virtualiter esset duplex,

hæc enim propofitio ergo *Petrus homo est animal*, virtualiter esset duplex, in has enim resolutur, *Petrus est homo*, & *Petrus est animal*. Secundò respondeo hanc propofitionem: ergo *Petrus homo est animal*, non posse inferri ex illa tantum *omnis homo est animal*, quia illatio supponit coniunctionem extremitatum cum medio, quam non supponeret propofitio illa, cum in se formaliter includeret coniunctionem unius extremitatis. Ex quo etiam probatur non posse totam illam enunciationem inferri ex priori, quia illa enunciatio: ergo *Petrus homo est animal ratione*, includit coniunctionem unius extremitatis cum medio, hæc autem non inferri ex coniunctione alterius, sed utraque coniunctione inter se comitantes se habeant, & per modum unius principij antecedentis respectu enunciationis illatae, seu inferenda.

Omnes prædictæ enunciationes discursui sunt essentiales, quamcumque enim illarum deficiuntur, neque subsistere, potest tamen dici formaliter consistere in enunciatione illata, quia hæc ex sua natura supponit præmissas, sine quibus nequit existere, & ultime complect naturam discursus. Quod autem nonnulli docent, videlicet syllogismum dicere tantum in recto conclusionem, & in obliquo præmissas, ad questionem tantum de nomine spectat, nihil enim in re ponitur, aut inferatur, sive in recto, sive in obliquo, quo præmissæ syllogismum componere dicantur.

Obiectum nonnulli ex Aristotele dicente per discursum generari scientiam, & opinionem. Scientia, & opinio generantur per discursum: ergo supponunt discursum. Sed scientia, & opinio sunt conclusiones illatae: ergo haec supponunt discursum: ergo non pertinent ad constitutionem discursus: ergo tota ratio discursus sita est in præmissis, que ad conclusionem supponuntur. Respondeo nonnulli per discursum generari scientiam, & opinionem habitualem, ad quas non solum præmissæ, sed etiam conclusiones supponuntur. Alij affirmant per discursum generari scientiam, & opinionem, quia per alteram partem discursus, videlicet per cognitionem præmissarum, acquiritur altera videlicet cognitionis conclusionis, que propriæ scientia seu opinio dicitur. Vterque dicendi modus satis probabilis est, parumque refert hunc, vel alterum amplecti.

Discursus est duplex, quidam à priori seu propter quid. Alius à posteriori, seu quia. Discursus à priori, seu propter quid dicitur, cum ex cognitione causa ad effectus cognitionem gradum facit intellectus. Discursus à posteriori, seu quia, appellatur cum ex cognitione effectus ad causam cognitionem intellectus regreditur. Huic solet adiungi discursus aliis, in quo neque ex cognitione causa effectus cognitionem inferimus, neque ex cognitione effectus causæ cognitionem deducimus, sed ex aliis rebus conexis cum illo, quod inferatur, velut cum ex utriusque inferimus extrema unita, ex relatione relationis terminum, & sic in aliis. Discursus iste ex adiunctis, seu discursus per medium extrinsecum solet appellari. Itaque discursus potest diuidi in discursum à priori, seu propter quid, & discursum à posteriori, seu quia, & discursum ex adiunctis, seu per medium extrinsecum. Potest etiam adquærere diuidi in duo priora membra, si discursus à posteriori, seu quia appellamus discursum omnem, ex vi cuius effectus per causam non ostenditur.

Volunt nonnulli distinctionem reperiri inter discursum, & syllogismum, ego tamen illam nunquam callui, sicut enim syllogismus dicit præmissas, in quibus duas extremitates coniunguntur cum medio, & ex ipsis inferunt cognitionis, qua exadmodum extremitates inter se coniunguntur, sic discursus formaliter eadem præmissas, eandemque conclusionem illatas importat. Rationes disparitatis, que vulgo assignari solent nullius sunt momenti.

Prima est, syllogismum reperiri in vocibus, in quibus discursus non inveniuntur. Hæc disparitatis ratio reicitur, quia formalis syllogismus tantum reperitur in conceptibus, voces enim tantum sunt conceptuum signa, quod autem vulgo non dicantur discursus vocalis, sicuti dicuntur vocalis syllogismus voces respondentes conceptibus, in quibus formalis syllogismus, & discursus à syllogismo formaliter nulla ratione est distinctus, ideo est, quia nomen discursus expressus significat actum internum intellectus formaliter ut internum, & ita non propriè transferri potest ad voces respondentes actum interno principaliter significativa

significato. Secunda differentia solet assignari ex eo, quod syllogismus semper dicit duas præmissas, & discursus unicus tantum sepe contentus est. Ceterum si sermo sit de syllogismo, & discursu formalibus, quos non distingui debendo, sicuti syllogismus necessariò dicit duplum præmissam, sicut virtualiter distinetam, si discursus eandem distinctionem virtualem præmissarum necessariò exposcit & sicuti discursus non requirit duplum præmissam formaliter distinetam, sic syllogismus internus simpliciter formalis præmissa, dum hec virtualiter sit duplex, contentus est. Quod si syllogismus vocalis duplum præmissam formaliter distinetam exposcat, hoc ad rem non attinet, non enim comparandus est vocalis syllogismus cum discursu mentali, hos enim inter se distingui certum est, sicuti distinguuntur syllogismus mentalis, & vocalis. Ratio vero propriètate syllogismus vocalis duplum præmissam formaliter distinetam exposcat, est quia non inuenitur enunciatio vocalis, que æqualeat duabus, quas syllogismus exposcit, non enim datur propositio vocalis qua his duabus æqualeat, *Omnis homo est animal, Petrus est homo*, quod si detur, poterit etiam syllogismus vocalis confitare præmissā formaliter simpliciter, que virtualiter duplex sit, ex qua tantum inferatur conclusio.

10 Tertium discrimen peti solet ex eo quod syllogismus potest constare ex præmissis evidenter falsis, seu cognitis ut falsis, non vero discursus. Ceterum si de syllogismo tali sermo fiat, nullo modo potest præmissa cognoscere ut falsis constare, nunquam enim intellectus cognoscens has propositiones esse falsas, *Omnis equus est rationalis, Omne binibile est equus*, mouebitur ad inferendum: ergo omne binibile est rationalis, sine quia illatione syllogismus internus non subsistit, sicuti neque discursus. Syllogismus vocalis poterit constare propositionibus cognitis ut falsis, quia voces possunt esse eadem, sive illorum obiecta hac vel illa ratione cognoscantur, conceptus vero longè sunt diversi quando obiecta diversa ratione, hoc est, vera aut falsa cognoscantur. Quartum discrimen solet adduci, quod syllogismus includit præmissas & conclusionem in recto, discursus vero tantum includit in recto conclusionem, & præmissas in obliquo. Discrimen istud non alia ratione impugnandum est, nisi quia omni ratione est definitum. Concludo ergo syllogismum mentalem & discursum in nihilo differere, sed tantum differentiationem in his vocibus *syllogismus*, & *discursus* reperi perpetiam ex eo, quod vox syllogismus significet syllogismum internum indistinctum à discursu, & simul se extendat ad significandas voces respondentibus syllogismo interno, que syllogismus vocalis dici solent, vox vero discursus tantum significat discursum indistinctum à syllogismo interno, & non se extendit ad significandas voces respondentibus discursu, quia haec non dicuntur discursus externus, sicuti dicuntur syllogismus externus voces respondentibus formalis syllogismo.

P V N C T V M II.

An requiratur ad assensum conclusionis præcedens cognitione bonitate illationis.

Divplex est illatio, formalis & obiectiva. Illatio formalis est assensus conclusionis ex præmissis deductus. Illatio obiectiva dici solet connexionis obiecti præmissarum cum obiecto conclusionis. Non procedit difficultas de illatione formalis, certum enim ad assensum conclusionis non prærequiri cognitionem reflexam præmissarum formalium, neque ipsius conclusionis formalis ac proinde nec connexionis inter hos assensus, non enim potest dari cognitione conclusionis inter assensus, que non sit cognitione assensum, qui sunt extrema huius connexionis, eo enim ipso quod cognoscantur obiecta præmissarum, & conclusionis datur discursus absque vila cognitione reflexa. Procedit ergo difficultas de illatione obiectiva, hoc est de connexione inter obiecta præmissarum, & conclusionis.

2 Ceterum haec obiectiva connexionis nihil aliud est, quam identitas obiecti præmissarum, cum obiecto conclusionis, non enim obiectum præmissarum causa est obiecti conclusionis, sicuti præmissæ formales sunt causa conclusionis formalis, sed cum illo identificatur, & in hoc sensu dici-

mus habere connexionem, sicuti dicimus connecti rationale cum animali. Quod si nimis scrupulosis nolueris idem tantum connexionem appellare, tecum non contendam, sed à te petam an debeat præcognosci ad assensum conclusionis identitas obiecti ipsius conclusionis cum obiecto præmissarum, cuius solutionem exposcit difficultas, quam modò exigamus.

His positis adhuc amplius debet explicari status difficultatis, potest enim dubitari an haec identitas præcognoscenda sit per actum iudicatum, vel sufficiat per simplicem apprehensionem cognosci. Rursus si dicatur prærequiri simplicem apprehensionem huius identitatis, seu connexionis obiecti præmissarum cum obiecto conclusionis, adhuc restat scidum, an haec simplex apprehensione ex eo tantum requiratur, quia iudicium in quo formalis conclusio sita est hanc identitatem seu connexionem attingat tanquam proprium obiectū, & omne obiectum iudicij debet prius simplici apprehensione pertinere, vel speciali titulo discursus, haec præcognoscere requiratur, ut possit inferri conclusio. Dicere, an apprehensione illationis debeat præcedere conclusionem, quia conclusio est formalis iudicium de illatione, & apprehensione debet iudicium præcedere, duo inveniuntur. Primum conclusionem esse iudicij de illatione, quod hic examinare debemus. Secundum, debere supponi simplicem apprehensionem ad omne iudicium, quod hic definitum non est, sed cum agetur de natura apprehensionis, & iudicij, quod præstabo Contrary de anima Punct. 2. Hæc ita placuit prænotare ad intelligentiam questionis, quia apud nonnullos eam valde confusa lego, quia de his distinguendis non cogitabantur.

Affirmo cum Hurtado disp. 7. de anima sect. 5. & Arriaga disp. 13. Logica sect. 3 ad assensum conclusionis nullum aliud iudicium præcedere præter assensum præmissarum. Probanda est conclusio ex eo quod non appareat necessitas agnandi aliud iudicium conclusionem præcedere, neque fundatum est, quo moueatur ad contiguendum tale iudicium. Secundum quia per se notum est esse eadem inter se, que sunt eadem vni tertio: ergo eo ipso quod intellectus videat haec extrema esse eadem vni tertio erit determinatus ad iudicandum esse eadem inter se. Sed præcisè ratione præmissarum noscit extremitates identificari vni tertio: ergo est determinatus ad iudicandum identificari inter se. Probat haec ratio non solum non requiri aliud iudicium ante conclusionem sed etiam ex natura discursus non requiri aliquam apprehensionem præcedentem iudicium conclusionis. Dixi non prærequiri apprehensionem ex natura discursus ad assensum conclusionis, ut abstraherem ab opinione, que assertit ad omne iudicium necessariò supponi apprehensionem de obiecto iudicato, que si vera sit conclusio supponet ex predicato communis iudicij apprehensionem de obiecto, in quod fertur, quod iam explicatur.

Duplex est opinio circa obiectum conclusionis, quæd affirmat conclusionem non attingere obiectum præmissarum, sed tantum proprium obiectum, alia assertit conclusionem indubitate attingere obiectum illatum, & obiectum præmissarum tanquam obiectum formale quo. In sententia que assertit conclusionem non ferri in obiectum formale præmissarum, conclusio non attingit identitatem obiecti præmissarum cum obiecto conclusionis, que est obiectua illatio. Ratio est facilis: non potest attingi identitas extremon, quin attingantur extrema, in quibus versatur identitas: ergo si per conclusionem non attingitur alterum extremon videlicet obiectum præmissarum, non poterit attingi identitas talis obiecti cum obiecto conclusionis formalis. Ex his infertur ex nullo capite secundum hanc sententiam prærequiri apprehensionem de illatione obiectua, seu de identitate obiecti præmissarum cum obiecto conclusionis ad assensum conclusionis. Non ex natura speciali discursus ut dicebam n. 4. non ex eo quod apprehensione semper præcedat iudicium, quia etiam hoc verum est, iudicium conclusionis non respicit tanquam obiectum talem identitatem, ut modo ex principiis huius sententie euici.

Iam in sententia affirmante assensum conclusionis attingere per se ipsum obiectum præmissarum adhuc affirmo conclusionem non attingere enunciatiuè illationem obiectuum, seu identitatē obiecti conclusionis cum obiecto præmissarum, ita ut ex vi illius dicat intellectus, hoc est idem cum illo, seu hoc infertur ex illo. Hæc conclusione est contra Arriagam supra n. 18. illam tamen tradidit

N. Smigle

118 LOGICA. Controu. IX. De syllogismo, seu discursu.

N. Smigletius disp. 13. quæst. 2. Probatur facile: iudicium quo intellectus dicit, *hoc inferitur ex illo*, est iudicium de illatione tanquam de obiecto: ergo non est formalis illatio de qua fertur iudicium, aliud enim est inferre unum ex alio, aliud iudicare unum ex alio inferri, hoc enim sine discursu potest fieri, possum enim acta fidei humanae, vel diuinæ credere hoc obiectum ex illo inferri; illud vero essentialiter dicit actum discurrendi. Similiter aliud est dicere, illud est idem cum isto, quā ex vi illius iudicium iudicare, exempli gratia aliud est ex vi harum præmissarum, *Omnis homo est rationalis*, *Omne visibile est homo*, assentiri obiectu huic propositionis: ergo *omne visibile est rationale*, quod necessariò fit per discursum, aliud vero dicere obiectum harum præmissarum, *Omnis homo est rationalis*: *Omne visibile est homo* est idem cum obiectu huic conclusionis: ergo *omne visibile est rationale*, quod sine discursu per iudicium fidei humanae, vel diuinæ, diuinæ vel humanae revelatione intercedente poterit affirmari. Confirmatur: secundum hanc sententiam tantum requirit ad discursum, quod assensus conclusionis attingat obiectum præmissarum tanquam rationem formalem assentiendi obiectu illato. Sed hoc potest fieri, quin intellectus enunciatiū dicat obiectum præmissarum est idem cum obiecto conclusionis, seu obiectum conclusionis inferretur ex obiecto præmissarum: ergo conclusio non imbibit in se formaliter, neque aliquo modo prærequisitum iudicium enunciatis illationem, seu identitatem obiecti præmissarum cum obiecto conclusionis. Ex his inferes adhuc in hac sententia non prærequiri ad assensum conclusionis apprehensionem de illatione obiectu, cum in illam formulariter, & enunciatiū non feratur conclusionis assensus.

7 Dixi assensum conclusionis non ferri enunciatiū in illationem, seu identitatem obiecti præmissarum cum obiecto conclusionis, quia v. bene P. Smigletius supra & Hurtadus §. 47. & Arriag. n. 15. intellectus per assensum conclusionis in actu exercito noscit illationem obiecti conclusionis ex obiecto præmissarum, & identitatem utriusque, quia conclusioni assentitur propter præmissas, & de obiecto conclusionis iudicatur, ex præmissarum iudicio, quod est se gerere cum obiecto conclusionis tanquam cum aliquo identificato cum obiecto præmissarum, in quo intellectus nullum cognoscit distinctionem, & ita quasi virtualiter affirmans, seu supponens esse idem infert in conclusione identificari inter se extremitates, quas vidit in præmissis identificatas vni tertio.

8 Obiicies primò: Assensus conclusionis fertur in sum obiectum propter obiectum præmissarum: ergo necessaria est saltē apprehensua cognitionis de connexione obiecti præmissarum, cum obiecto conclusionis. Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam, quia illius tantum prærequisitum cognitionis ad assensum conclusio- nis, quod est motuum formale huic, seu propter quod assentitur obiecto conclusionis, cum verò tantum propter obiectum præmissarum assentiatu conclusioni tantum prærequisitum cognitionis de obiecto præmissarum, quam habemus in ipsis præmissis formalibus. Instabis non solum assentior conclusioni propter obiectum præmissarum, sed propter identitatem obiecti præmissarum cum conclusionis obiecto, & propter illationem huic ex illo, ergo non solum prærequisitum cognitionis obiecti præmissarum, sed identitas obiecti præmissarum cum obiecto conclusionis, & illationis huic ex illo. Respondeo intellectus tantum ferri in obiectum conclusionis, seu extremitatum inter se, propter identitatē eandem cum medio, & ideo huic tantum idētitatis cognitionis prærequiri rāquam obiectum formale motuum, ex quo inferitur formalis conclusio, ex vi cuius intellectus enunciatur identitatē extremitatum inter se, & in actu exercito infert obiectū conclusionis ex obiecto præmissarum, & virtualiter affirmat esse idem, vt dicebam n. 7.

9 Obiicies secundo: Cognitis eisdem præmissis vnu assentiatu conclusioni, & alter non assentiatu ergo ex eo est quod vnu cognoscit illationem, & alter illam non cognoscit. Peto à te cur cognitis eisdem præmissis vnu cognoscat illationem illarum cum conclusione, & alter illam non cognoscat? Dices quia vnu perfectius altero præmissis agnoscit. Ex hoc ergo capite affirmo ego procedere cognitis eisdem præmissis hunc conclusionem inferre, & non alterum, scilicet in vtrōque illationis cognitione.

10 Obiicies tertio: voci ergo responderet in intellectu aliqua cognitionis, non cognitionis repräsentans consequens illatum

secundum se, quia hoc per reliquias voces significatur; ergo cognitionis repräsentans illationem. Respondeo vocem ergo non significare aliquid se tenens ex parte obiecti distinctum à consequenti, sed denotare hoc utrumque cognosci; sed cognosci ex vi præmissarum, itaque hæc complexa homo est rationalis, & Ergo homo est rationalis, ex eo diffrunt, quod primum ponitur loco cognitionis utrumque repräsentans suum obiectum, & secundum ponitur loco cognitionis illud repräsentans, seu attingentis ex vi præmissarum.

Obiicies quartò Aristotelem dicentem scientiam esse cognitionem rei per causam, & quod illius sit causa, & quod aliter se habere non possit ergo Aristoteles præter cognitionem præmissarum requirit ad assensum conclusionis præcognitionis, quod præmissa sunt causa illatius conclusionis, quod significat per illa verba, & quod illius sit causa. Respondeo cum Hurtado supra §. 4. non significare cognitionem illationis, sed solum evidentiam cognitionis scientifice deductæ ex cognitione evidenti causa.

P V N C T Y M III.

An assensus conclusionis necessariò tangat obiectum præmissarum.

Quæstio hæc valde coincidit cum alia, quam exigito Controu. II. de anima Punct. 2. an videlicet electio intrinsecè per se ipsam tangat motuum intentionis, seu bonitatem finis. Licer enim nonnulla posse esse disparitatem, ratione cuius posset defendi electionem non attingeri bonitatem finis, etiam si conclusio debeat attingere obiectum præmissarum, quæ peti posset ex libertate voluntatis, & necessitate intellectus, vel è contra posset defendi electionem necessariò debere attingere bonitatem finis, quia medium vt tale non habet sufficientem bonitatem ad terminandum electionis actum, & conclusionis assensum non debere ferri in obiectum præmissarum, quia obiectum conclusionis ex se sufficiens veritatem habet ad terminandum conclusionis actum, nihilominus precipua ratio, quia probatur assensum conclusionis debere attingere obiectum præmissarum, quam expenditum communis est utriusque questioni, eadem enim probatur electionis actum debere attingere intentionis obiectum, aliaque quā plura argumenta eodem modo in utraque questione procedunt, eisdemque principiis utraque est definienda. Breueri questionem hanc hic definiam, & latius alteram de electione respectu intentionis tractabo loco citato, cùm iam altiora principia tradiderim ad questiones percipiendas, ideo si pleniorē huius materie notitiam desideres, adito locum citatum ubi principia, quibus utraque questionis, & aliæ similes sunt exagitanda latius expendo.

Duplici modo potest attigi obiectum præmissarum assensu conclusionis. Primò tantum vt quo seu tanquam puram rationem assentiendi, quin ex vi illius actus ipsi obiecto formaliter assentatur. Secundò potest attigi non solum vt quo, sed etiam vt quod, ita vt non solum vt ratio assentiendi, verum etiam de illo feratur assensus, & aliquid enunciatur ex vi talis actus. Modum attingendi vt quod, vocarunt S. Thomas 1.2. quest. 8. art. 3. in corp. & quest. 12. art. 4. Capreol. in 1. dist. 1. quest. 1. attigi absolute & secundum se. Ochamus & Gabriel. quest. 8. Prologi, P. Fonseca 6. Metaph. c. 1. art. 7. disp. 1. con. 2. & 3. attigi vt obiectum mouens. Communis tamen loquendi modus hos duos modos attingendi idem obiectum explicat per hoc, quod est attigi vt quod, & vt quo se loquuntur Combr. lib. 1. Post. cap. 1. quest. 2. art. 5. Difficultas, quam hic exigitant Doctores, est, An assensus conclusionis respiciat obiectum præmissarum vt obiectum quo, seu vt ratione formalem assentiendi, quod sufficiet vt præmissarum obiectum speciem tribuat assensui conclusionis, & vt conclusio dicatur à præmissis dependens, & ab illis differat per aliquid intrinsecum. An verò eo ipso quod præmissarum obiectum, & quodcumque aliud respectu aliorum actuum intellectus, & voluntatis attingatur vt quo debeat attigi vt quod, ad presentem questionem non spectat, & non faciliter poterit definiiri. Dicam quid sentiam Controuers. 10. de anima Punct. 2. ad finem, & in presenti cum omnibus Philosophis tantum disputabo, an assensus conclusionis attingat præmissa

Punct. III. An assensus premissarum necessitet ad assensum conclusionis. 119

premissarum obiectum ut obiectum quo formale, specificatum.

Assensum conclusionis non attingere obiectum premissarum docuerunt apud P. Rubium infra dandum moderni quidam, quos moderniores alij modo sequuntur, qui pro se referunt N. Molnam, & PP. Conimbr. decipiuntur tamen, quia hi Doctores tantum negant assensum conclusionis ferri in obiectum premissarum ut in obiectum quod, & affirmant illud attingere ut obiectum quo, ut legenti fieri manifestum. Noui alij affirmant assensum conclusionis posse attingere intrinsecè per se ipsum obiectum premissarum ut obiectum quo, & non posse illud nomen intrinsecè attingere, sed tantum extrinsecè.

Communis, & ferè omniū doctorum sententia affimat assensum conclusionis attingere obiectum premissarum intrinsecè, & per se ipsum. Ita S. Thom. Capreol. Conimbr. & P. Fonseca num. 2. citati. P. Salas 1.2. quæst. 8. & 4. disp. secc. 6. P. Rub. lib. i. Posterior. quæst. 6. n. 54. P. Arriag. disp. 15. secc. 5. & alij antiqui apud Patrem Rubium, quibus omnibus libenter assentior.

Sit prima conclusionis ratio. Premissæ sunt causa conclusionis formalis, & naturā priores conclusiones: ergo antequā intellectus elicit conclusionem supponuntur premissæ, & ex vi illarum applicatum obiectum premissarum, quod negari nequit. Deinde obiectum premissarum est motiuū sufficiens, ut ex vi illius intellectus elicit conclusionem: ergo intellectus cum potentia sit necessaria ex illo motiuū conclusionem elicit, non enim potest cohiberi proposito sufficiens motiuū ad assensum, ne in illud feratur, sicut proposita albedine non potest potentia visuā non elicere visiōis actum. Dices propositi premissis probabilibus, & non evidētibus posse voluntatem imperare intellectui, ne ex vi illarum elicit assensum conclusionis, quia premissæ tantum probabiles non determinant necessariò intellectum ad assentendum conclusioni. Habetus secundūm hunc respondendi modum in syllogismo evidētibus assensum conclusionis necessariò referit in obiectum premissarum, iam idem contingere in syllogismo probabili sic ostendo. Non minus evidēt sequitur ex premissis probabilibus probabilitas conclusio, quam ex premissis evidētibus conclusio evidens: ergo sicuti premissæ evidētibus cogunt intellectum ad assensum evidētum conclusionis, sic premissæ probabiles cogunt intellectum independenter ab omni imperio voluntatis ad assensum probabilem conclusionis. Antecedens est certum, quia illatio sequitur ratione forma, & dispositionis terminorum, forma autem terminorū unque dispositio eadem omnino est in syllogismo probabili, & evidēt, quapropter semel prædicto assensu premissis probabilibus æquè determinatus manet intellectus ad assensum probabilem conclusionis, ac est determinatus ad assensum evidētum conclusionis postquam premissis evidētibus assensus est. Ea enim tantum est differentia in discursu probabili, & in evidēti, quod premissæ probabiles discursus probabilis non cogunt intellectum independenter à voluntate ad illarum assensum, ac proinde potest voluntas intellectui imperare, ne illis prædicto assensum, quo non prædicto ad assensum conclusionis non pertinet; premissæ verò evidētibus independenter ab imperio voluntatis intellectum ad ipsarum determinant assensum, & ita si semel proponantur, intellectus non poterit illis non assentiri. Insuper differunt ex eo quod conclusio deducta ex premissis probabilibus probabilitas est, & illa qua infertur ex evidētibus est evidens. Conuenient autem in hoc quod semel prædicto assensu premissarum probabilitum, aut evidētum liberum, vel necessario intellectum esse determinatum independenter ab imperio voluntatis ad assentendum conclusioni probabili vel evidēti iuxta principiorum naturam.

Alij respondent posse intellectum distrahi ad alia obiecta, & ex defectu attentionis non elicere conclusionem propter motiuū propotitum premissarum, sed propter veritatem, quam in se habet conclusio capacem terminandi per se ipsam assensum conclusionis. Admititur hic dicendi modus per se loquendo assensum conclusionis attingere premissarum obiectum, & non nisi per accidens ex animi distractione oportetum contingere. Videamus an res ita se habere possit. Posse ex distractione animi propositis premissis non elici conclusionis assensum exp-

rientia compertum est, tantum est difficultas an possit elici, & non ex motiuū per premissas propositas, hoc est, an ex suppositione, quod elicatur, debeat ferri in premissarum obiectum. Consequens inferendum posse secundūm se independenter ab obiecto premissarum virtutem habere terminandi assensum non ego negabo, sepe enim inferimus illa, quæ sine illatione in se ipsi possumus cognoscere. Difficultas est an intellectus possit simul distrahi, ita ut ratione distractioonis non eliciat assensum conclusionis ex motiuū, quod premissa propoant, & habere sufficientem attentionem ad eliciendum conclusionis assensum propter veritatem quam in se includit consequens: Sed demus de facto ita contingere, tunc dicam assensum illum consequentis non esse conclusionem, neque produci dependenter à premissis, neque has aliquo modo in illum influere, quia premissæ tantum influunt in conclusionem proponendo motiuū, in quod tanquam in formale obiectum feratur conclusio, quod probabit ratio quam pro hac conclusione iam expendo.

Secunda conclusionis ratio esto: Aiqua debet attingari ratio, propter quam ex tribus assensibus, qui in discursu reperiuntur, dubitateat rationem premissarum, & alius rationem conclusionis. Sed non potest esse alia, nisi quia assensus conclusionis fertur in obiectum premissarum, tanquam in formale motiuū, & assensus premissarum nullo modo attingit conclusionis obiectum: ergo assensus conclusionis fertur in obiectum premissarum. Minorem probbo: vnius assensus non dependet ab alio in genere caue efficientis, ut fert communis sententia, quia nullus actus vitalis intentionalis phycè in aliū influī, sed tantum directuī, sicuti concurret actus Logica ad sciendi instrumenta conscientia ut dixi Contr. 2. Punct. 6. & cognitione ad volitionem vt dicam Controv. 8. de Anima Punct. 2. & intentio ad electionem quando realter ab illa distinguitur ut tradam Controv. 11. de Anima Punct. 6. ergo non potest ex alio capite à premissis dependere conclusio, nisi quia haec fertur in illarum obiectum tanquam in formale motiuū.

Dices assensum premissarum esse illuminationem ad assensum conclusionis, & conclusionis assensu intellectum non illuminari ad essentidum premissis. Sed inquirō, cur assensus ille, quem tu conclusionis vocas non sit illuminatio ad alterum illorum, quos tu premissas appellas. Si dicas quia obiectum conclusionis penderet ab obiecto premissarum, & premissarum obiectum non dependet à conclusionis obiecto: Exempli gratia, cum ego dico, sol est: ergo dies est, iudicium de existentia solis est illuminatio ad iudicium de existentia diei, quia existentia diei dependet ab existentia solis, & iudicium de existentia diei non est illuminatio ad iudicium de existentia solis, quia haec existentia ab illa non dependet.

Contra hoc est, quia quando ego arguo à posteriori Dies est: ergo est sol, iudicium de existentia diei se habet per modum premissæ & illuminantis, & iudicium de existentia solis per modum conclusionis, & illuminati, seu obiecti ad quod intellectus illuminatur: ergo illuminatio non consistit in dependentia obiectorum inter se, quia haec sunt indifferentia ut inter se habeant munus illuminati, aut illuminantis. Denique in omnibus relatuis æquè arguitur ex hoc extremo ad illud, & ex illo ad istud: v.g. æquè conclusionem infero si dicam, eti Pater: ergo est Filius; eti Filius, ergo est Pater. Rufus in syllogismo expositorio, æquè potest inferri obiectum conclusionis ex obiecto premissarum, ac obiectum premissarum ex obiecto conclusionis, possum enim arguere: Petrus est primogenitus Joannis: hic homo est Petrus: ergo hic homo est primogenitus Joannis: eodem modo possem inferre Petrus est primogenitus Joannis: hic homo est Petrus: ergo hic homo est primogenitus Joannis.

Respondent alij recentiores ex assensibus qui mutuò se possunt inferre illum dici conclusionem, & actu illatum qui deficiente alio deficeret, & illum se tenere ex parte premissarum, & esse illuminationem ad alterum, qui nō deficeret altero deficiente. Hunc influendi modū assignat P. Ripalda in actu imperante respectu imperati, quæ ego refero, & per otium refello, efficacissime ni fallor, Cont. 3. de anima Punct. 4. §. 4. & 5. vide si placet que contra hunc influū in obiecto conditionato constitutum, vel per obiectū conditionatum explicatū loco citato latè expendo, quia omnia in hac materia

codem

8

9

10

11

codem prorsus modo procedunt. Mitto alias rationes, quibus hæc conclusio solet probari, quia hæc, quam modò expendi, omnium est efficacissima, & rem totam euincere mihi persuadeo.

II. Obicies primò. Obiectum conclusionis habet ex se independenter ab obiecto præmissarum sufficientem virtutem ad terminandum actum intellectus: ergo necessarium non est, quod obiectum præmissarum attingatur per assensum conclusionis. Respondeo obiectum conclusionis habere ex se sufficientem virtutem ad terminandum actum intellectus pure indicatiuum, sicuti est actus quilibet præmissarum, non verò ad terminandum actum discursivum, seu conclusionis, qui in re sit conclusio, & à præmissis dependeat. Addé quod etiam virtutem habet ex se ad terminandum talem actum, eo ipso quod præmissarum obiectum esset applicatum non illum terminaret sine præmissarum obiecto, quod etiam virtutem haberet ad terminandum actum conclusionis tanquam formale motiuum, quia quando iunguntur duæ cause necessarie, quarum qualibet ex le potest effectum producere, effectus non ab alterantum, sed ab utraque indubitate procedit attempato virtuique cause concurrit.

III. Obicies secundò. In conclusione non repetuntur præmissæ: ergo actus conclusionis non terminatur ad illas. Antecedens probatur ex eo, quod si præmissæ repeterentur, cùm dicimus *Omnes homo est animal*: *Petrus est homo*: ergo *Petrus est animal*, totum hoc obiectum importaret conclusio *Petrus est animal*, ex eo quod omnis homo est animal, & Petrus est homo. Respondeo in opinione illorum, qui afferunt non inferri necessariò ex vi actus attingi ut *quod obiectum*, quod attingitur ut *quo*, etiam si per alium actum ut *quod debeat attingi*, posse concedi primum antecedens, & negari consequentiam, quia ad hoc ut præmissæ repeterentur in conclusione deberent attingi ut *quod*, sicuti in præmissis attinguntur, cùm verò tantum attingantur, ut *quo*, repeti dici non poterunt. In sententia, qua afferit obiectum præmissarum deberre attingi ut *quod assensu conclusionis*, eo præcisè, quod attingatur ut *quo*, inconveniens non erit afferre præmissas repeti in conclusione, & hanc includere totum illud obiectum, quod intendit obiectio. Quod si vocalis conclusio illud non exprimat, ideo est, quia particula *ergo* substituitur loco illius, quod non exprimitur.

IV. Instabis: si obiectum præmissarum reperitur in conclusione, & ex vi huius interius nunciatur totum id, quod præmissæ repræsentant, rectè poterit stare conclusio sine præmissis, & ha superflue ponentur iterum in conclusione repetenda. Respondeo præmissas prequiri ut applicent obiectum formale motiuum ad assentiendum obiecto conclusionis, cui ex illo motiuo non posset intellectus assentiri, si motiuum non præcessisset applicatum. Replicabis: intellectus assentitur præmissarum obiecto, & elicet formales præmissas absque eo quod per alias obiectum formale motiuum supponatur applicatum: ergo similiter poterit assentiri obiecto conclusionis propter obiectum illud ad quod terminantur præmissæ, absque eo quod ex vi harum supponatur applicatum tale obiectum. Confirmatur: electio potest fieri in medium propter finem ex vi actus, quo ametur medium, & primò ametur finis, absque eo quod supponatur amatus per intentionem ab electione distinctam, ut probabo Controuer. 10. de anima Punct. 3. ergo conclusio poterit fieri in suum obiectum, & in aliud obiectum formale motiuum, quod dicitur præmissarum obiectum, absque eo quod hoc antecedenter supponatur applicatum per præmissas, & absque eo quod aliqua præmissa præcesserit. Respondeo intellectum posse assentiri obiecto præmissarum propter ipsum absque alio præexistenti iudicio, ex vi cuius applicetur tale motiuum, non verò posse assentiri obiecto conclusionis propter præmissarum obiectum absque eo, quod præcesserint præmissæ ex vi, quarum applicetur tale obiectum, quia facilius est assentire præmissarum propter se ipsum, quam assentire obiecto conclusionis propter præmissarum obiectum, & ita facilius actus non supponit applicationem obiecti motiuum factam per iudicium, quam supponit actus alius difficultior. Ad confirmationem respondeo electionem identi-

ficatam cum intentione, ex vi cuius medium, & finis primo efficaciter amantur supponere iudicium, ex vi cuius applicatur vtrunque obiectum, cognitionem verò ex vi cuius attingeretur obiectum conclusionis propter obiectum præmissarum, absque eo quod hæc præcesserint, non posse in illo casu supponere suum obiectum formale motiuum applicatum per iudicium, sicuti illud supponit electio identificata cum intentione. Ob quam ratione disparitatē potest dari electionis actus, ex vi cuius primò ametur finis, & non potest dari actus conclusionis ex vi cuius primo assentiat præmissarum obiecto.

V. Obicies tertio: Si conclusio attingeretur obiectum præmissarum, non posset ex falso sequi verum, quod est falsum, est enim dogma Summuliticum, ex vero semper sequi verum, & ex falso aliquando sequi verum, aliquando falsum. Antecedens probatur: quotiescumque præmissa falsa sunt, illarumque obiectum non existat assensus conclusionis attingens præmissarum obiectum attinget obiectum non existens: ergo erit falsus: ergo nonquam ex falsis præmissis sequitur verus conclusionis assensus. Concedit Ariaga: hanc ultimam consequentiam, & asserit dogma illud Summuliticum intelligentium effettum de conclusione vocali, per quam non artingitur præmissarum obiectum. Non omnino acquisito, quia conclusio vocalis substituitur loco mentalis, seu intentionalis, & respondet conceptui interno, in quo formalis conclusio consistit tanquam illius vicaria: ergo respicit idem obiectum: ergo si conclusio mentalis falsa est, falsa erit conclusio conclusio. Respondeo posse dici ex falso verum inferri, quia id, quod infertur per legitimam consequentiam à parte rei existit sicuti infertur, licet enim quando præmissa falsa sunt, sit falsus conclusionis assensus, non ideo falsus redditur, quia non existat obiectum in quod infertur, hoc enim ex le non falsificaret conclusionem: si hæc non falsa redderetur ratione obiecti præmissarum. Addé iuxta illos, qui afferant assensum conclusionis attingere obiectum præmissarum ut obiectum tantum formale quo, & non ut obiectum quod, assensum conclusionis ex præmissis falsis deductum absolute esse verum, quia veritas tantum desumitur ex conformatione actus cum obiecto quod & non cum obiecto quo.

Obicies quartò: assensus conclusionis attingit obiectum præmissarum: ergo species quam reliqui hic actus est sui ipsius ut attingentis obiecta præmissarum: ergo quotiescumque recordor actus discursus, recordor illius ut attingentis obiecta præmissarum: ergo recordor etiam præmissarum, quod experientia monstrat esse falsum, quia comparatā notitia alicuius obiecti per discursum pendentem à præmissis, saxe recordor illius nulla præmissarum mentione facta. Huic argumento tenemur omnes respondere, quia actus, quo ego amo medium propter finem: v. g. actus, quo volo deambulationem propter sanitatem, attingit, vel saltē potest attingere deambulationem, & sanitatem, & actus quo ego volo date eleemosynam propter Deum, attingit ipsum Deum, & tamen saxe recordor me voluisse deambulare, & me voluisse dare eleemosynam, quin recordor voluisse deambulare propter sanitatem, & voluisse dare eleemosynam propter Deum, & vniuersaliter saxe recordor me voluisse hoc vel illud facere, & non recordor motuorum, propter quæ talia volui facere, et si actus, quorum recordor per se ipsos motua respexerint: ergo eodem modo possum recordari assensum, quin recordor obiecti præmissarum quod fuit intrinsecum formale motiuum talis actus. Ad argumentum respondeo negando consequentiam, quia non semper species propriæ repræsentant expressæ omnem rationem intrinsecam sui obiecti, sed aliquando valde confusæ propter earum imperfectionem, vel nimiam remissionem, vel prauam subiecti dispositionem, sicuti species coloris a longè visi saxe non repræsentant expressæ rationem individualem neque specificam, cum ex vi talis visionis non possit intellectus discernere an visus color sit viriditas, vel rubedo. Hæc confusio, seu indistinctio obiectorum per precisionem ex parte actus debet intelligi, non per obiectuum præcisionem, quam adhuc in abstractu intellectione non admitto.

PUNCTUM

P V N C T V M I V.

An assensus præmissarum necessitet ad assensum conclusionis.

I Vplex est necessitas; quædam quoad specificationem, alia quoad exercitium. Necessestas quoad specificationem illa est, ex vi cuius principium eo ipso quod operari, hanc speciem actus debet operari, & nullo modo potest oppositum efficere, licet hic & nunc ex vi huius necessitatis possit neutram producere, omnemque actionem cohibere. Necessestas quoad exercitium illa est, ex vi cuius principium hic & nunc prædeterminatum est ad effectum producendum.

Posto præmissarum assensu intellectum esse determinatum circa conclusionis obiectum quoad speciem, hoc est, non posse ab illo dissentire, sed eo ipso, quod in illud tendat, debere per assensum ferriri in illud docet communis Doctorum sententia cum S.Thoma in i. dist. 35. q.1. art. 2. Ratio facilis est: intellectus non potest dissentire obiecto, quod euidenter proponitur ut verum: sed per præmissas obiectum conclusionis proponitur euidenter ut verum ergo non potest illi dissentire. Major enim est, alia possem ego iudicare me modò non scribere, & non existere lucem, quam oculi cerno, & alia huiusmodi. Minorem probo: per præmissas proponuntur extremitates conclusionis unica vni tertio: ergo per illas proponitur euidentis connexis extremitatum inter se, est enim euidentis esse inter se connexa, seu identificata illa, qua sunt vni tertio identificata: ergo proponitur talis identitas ut euidenter vera, ergo non potest ab illa dissentire intellectus: ergo tali propositione facta per præmissas intellectus manet determinatus quoad specificationem. Deinde in præmissis includitur obiectum conclusionis, et si formaliter non sit expressum ergo qui aduerteret concessisse præmissas non poterit à conclusionis obiecto dissentire.

II Affirmo infra per se loquendo intellectum ex vi præmissarum non solum prædeterminatum esse quod speciem, sed etiam quoad exercitium, ita ut hic & nunc teneatur assensum conclusionis elicere eo ipso, quod præmissarum admisit assensum. Ita D.Thomas supra, Caetanus, Scotus, Durand. & P.Fonseca apud Comimbricenses qui eadem sententiam defendunt lib. Prior. resol. cap. i. q.4. art. 4. Hurtad. disp. 7. de Anima sect. 4. Arriga disput. Logice sect. 6. Sit ratio: intellectus est potentia necessaria, qua positis omnibus requisitis ad operandum non potest non operari. Sed eo ipso quod detur præmissarum assensus, intellectus habet omnia principia requitata ad eliciendum conclusionis assensum, cum ex vi præmissarum proponatur sufficiens motivum ad eliciendum hunc assensum: ergo intellectus illum necessariò elicet, si per accidens non impediatur. Dices vnum ex requisitis ad operandum esse voluntatis imperium, sine quo intellectus non est simpliciter, absolute, & adæquatè potens elicere assensum conclusionis: Sed contra, quia ad assensum euidentem, seu obiecti ut veri euidenter propositi imperium hoc necessarium non est, euidentia enim obiecti rapit intellectum ad præbendum assensum independenter ab omni imperio voluntatis. Neque ad assensum probablem conclusionis, seu deductum ex præmissis probabilibus requiritur hoc voluntatis imperium, quia æquè euidenter inferunt assensus probabilis ex præmissis probabilibus, ac euidentis ex euidentibus, & semel supposita identitate extremitatis vni tertio per assensum probabilem, euidentis est eadem probabilitate verum esse extremitates inter se identificari. Quapropter imperium voluntatis deservire potest, ut obiecto probabili præmissarum assensus præbeat, hoc tamen semel præposito necessarium non est, ut eliciatur conclusionis assensus, quia ex suppositione quod indentificantur extremitates vni tertio, euidentis est inter se identificari, cum autem per præmissas probabiles supponatur ut verum præmissas identificari vni tertio, euidenter sequitur identificari inter se. Dices obiectum conclusionis euidenter inferri, seu illationem esse euidentem, obiectum tamen illatum euidentis non esse, quia hoc non potest habere euidentiam, quæ in præmissis non est, & ita non posse intellectum rapere, ut illi assensum præbeat. Fatoe obiectum euidenter illatum in syllogismo probabili euidentis non esse, & ita affer-

objecrum per se ipsum non posse cogere intellectum ad assensum circa illud elicendum, sed ratione præmissarum ex quibus euidenter inferuntur, & ratione connexionis quæ appareat inter obiectum conclusionis, & præmissarum, idem enim quod obiectum in se euidentis per se ipsum præstaret, præstar obiectum probabile euidenter connexum cum obiecto præmissarum probabilium, ratione harum, cum haec supponuntur, hoc est, cum intellectus assensum præbuit præmissarum obiecto.

Dixi intellectum per se loquendo esse prædeterminatum ad assensum conclusionis, quia per accidens potest aliquando emissio præmissarum assensu conclusioni non assentiri, si nimis intentus fit alii obiectis, quibus detrahatur ab obiecto conclusionis, & remouetur ab assensu circa illud elicendo. Item si ex alio capite non attendat ad connexionem, quam habet utraque extremitas cum codem medio, sed quasi disparate eliciat has propositiones *Omnis homo est animal: Petrus est homo: non considerat idenitatem subiecti maioris cum prædicato minoris*, neque inspecta prædicatione duram extremitatum de eodem medio, seu vno tertio, in quod utraque confluit per identitatem. Ratio huius exceptionis desumitur ex fundamento conclusionis, quia *vnum ex requisitis ad assensum conclusionis est intellectum non esse impeditum nimia aliorum obiectorum attentione, & inspectam habuisse identitatem extremitatum cum medio: ergo dum intellectus hanc identitatem non inspicit, illave distractione aliorum obiectorum attentione impeditur, non habet omnia requisita ad assensum conclusionis elicendum, illumque non elicet.*

Dices intellectum saltem requirere ad eliciendum assensum conclusionis, affectu voluntatis non prohiberi productionem talis assensus, ac proinde posse voluntatem per actum, quo prohibeat eliciendam talis assensus intellectum coercere ne illam exerceat, licet intellectus non indiget positivo imperio voluntatis ad talem assensum prælendum. Eundem dicendi modum expendam & reiciam Controu. 10. Physic. Punct. 1. num. 7. vbi impugnabo nonnullos afferentes posse aliquem effectum existere dependenter a voluntate diuina, etiam si physicè non produceretur à Deo, ex eo præcisè quod indigeret diuina permissione ad existendum, ita ut ex eo quod Deus diceret, nolo hunc effectum existere, desiceret talis effectus, etiam si positiuè à Deo non dependeret. Ita præsenti autem sufficiat dicere sine fundamento fingi necessitatem non prohibitionis voluntatis, ad hoc ut intellectus efficiat actus, quos sine positivo voluntatis imperio potest efficere, si enim volitus necessaria non est ad assensum eliciendum, nolitus obesse non potest, quia tantum posset impedire eliciendam assensus, quatenus remoueret voluntatem requisitam ad assensum eliciendum.

Obicit Rubius lib. 1. de Prior. resol. quæst. 8 ut probet intellectum non determinari quoad exercitium ad assensum conclusionis per assensum præmissarum. Intellectus obedit imperio voluntatis: ergo voluntas poterit illum cohibere, etiam supposito præmissarum assensu ne conclusioni assentiri. Respondeo intellectum obediens voluntati in his actibus, quorum obiecta non apparent euidenter vera, obiectum autem conclusionis ex suppositione præmissarum representatur euidenter verum, & euidenter connexum cum obiecto præmissarum, quod per formales præmissas verum esse supponitur.

Obicit secundo: Habitus non dantur ad actus, qui non subduntur imperio voluntatis: ergo si assensus conclusionis non subdatur imperio voluntatis, non daretur habitus ad illum eliciendum: ergo non daretur habitus distinctus à principiorum habitu. Respondeo iuxta veriorem sententiam, quam probabo Controu. 13. de anima Punct. 2. nullum dari habitum ad actus intellectus distinctum ab speciebus, quæ etiam actibus necessariis possunt deferri. Quod si volueris neque species impressas concurrere ad conclusionis assensum, absque villa formidine consequentiam concede, nihil enim absurdum in consequenti reperies.

Obicit tertio: Nullum est bonum creatum, à quo necessitatur voluntas: ergo neque verum à quo necessitatur intellectus. Concedo antecedens, nego consequiam, & disparitatem reddo. Voluntas est potentia libera, & ita potest suum affectum cohibere circa obiectum ad quod consequendum haber omnia requitata: intellectus autem est

potentia necessaria, & ita si semel instruatur omnibus prae-
requisitis ad operandum non potest non operari. Secundò
voluntas ex suppositione intentionis necessitatur ad ele-
ctionem medijs creati: ergo pari ratione intellectus pra-
missarum potest necessitari ad assensum conclusionis. En-
ratio paritatis à voluntate desumpta respectu intellectus
nostram conclusionem non solum non impugnat, ve-
rum etiam propugnat. Tertiò quia illud, quod appar-
ret euidenter verum, vel in se, vel ex suppositione pra-
missarum, non potest ex harum suppositione sub vi-
la ratione falsum apparet, & ita intellectus non po-
test non elicere assensum circa illud, bonum autem
creatum semper admixtam habet aliquam rationem mali
qua possit intellectum retrahere ab illius amore. De-
mum cum iuxta communem sententiam una veritas non
sit maior alia, quodcumque obiectum verum, etiam
creatum intra lineam creati est summum verum, hoc est
non potest esse aliud obiectum creatum verius illo, nul-
lum autem bonum creatum, adhuc intra lineam creati
est summum bonum, quia quocumque bono ceteato affi-
gnato potest aliud bonum creatum assignari quod sit magis
bonum.

9 Obiciunt alij recentes: Suppositis premisis voluntas
potest impérare conclusionem directam, aut indirectam:
ergo conclusio non elicetur independenter ab imperio vol-
luntatis. Antecedens probant ex eo quod his postis pra-
missis, *Omnis homo est animal*, *Petrus est homo*, potest quis
pro sua voluntate directe concludere: ergo *Petrus est ani-
mal*, vel indirectè: ergo *aliquid animal est Petrus*, quod ex-
periencia compertum esse affirmant. Ceterum expe-
riencia suadet liberum esse conclusionem vocalem direc-
tam vel indirectam proferre, hanc autem libertatem in
actu interno, seu in conclusione mentali nemo expertus
est: Imò si hoc volueris experiri vtramque conclusionem
directam, & indirectam necessariò elicies. Respondeo ergo
cum Hurtado supra §. 38. vtramque conclusionem elici-
endam esse ab intellectu, si ad vtramque attendat, &
intellectus virtutem habeat vtramque simul eliciendi, quia
non carere mihi perfudeo. Quod si vtraque simul obici-
ceretur, & non posset simul ab intellectu eliciri, tunc da-
retur optio voluntati, ut quam maluerit, elicere. Ut
plurimum autem conclusio directa elicetur, quia haec clari-
rius appetet intellectui, faciliusque agnoscerit.

P V N C T V M V.

Quo modo tempore, & natura premissa conclusio-
nem precedant.

Circa coexistentiam assensum praemissarum, &
conclusionis suborta fuit apud aliquos dubitan-
datio ex D. Thom. i. part. quest. 14. art. 3. vbi ait,
ideo Deum non discurrere, quia non cognoscit unum
post aliud: ergo ad discursum requiritur cognitionum
succesio: ergo coexistere nequeunt cognitionis praemissarum
& conclusionis. Respondeo Angelicum Doctorem
tantum docuisse potentiam discursuum posse habere
actuum successionem, ex quo principio negat Deo
potentiam discurrendi, non vero ex eo quod ad discur-
sum requiratur actuum successio. Deinde etiam si in discurso
expliceret D. Thomas actualem successionem actuum,
haec constituenda esset in eo, quod prius tempore elicere-
tur assensus praemissarum, quā conclusionis assensus,
etiam si dum hic eliciebatur alter peruerteret, & vterque
coexistet erat conclusionis assensus. Adducitur etiā
D. Thomas quest. 58. art. 2. & quest. 85. art. 4. vbi assert
non posse simul cognoscit, quia per plures species repre-
sentantur. Sed obiectum praemissarum, & conclusionis cognoscuntur
per plures species: ergo non possunt simul cognoscit. Respondet Caetanus quest. 85. nomine plurium specie-
rum intelligentias esse species non subordinatas, species
autem praemissarum, & conclusiones subordinari, & ita co-
existere posse assensum praemissarum, & conclusiones. Melius intelligo interpretari D. Thomam si dicatur ipsum negare cognoscit eadem cognitione, quia per plures species cognoscuntur, difficile enim in alium sensum poterit illius doctrinā defendi, experientia enim notum est, si-
mul cognosci plura, in quibus nulla species erum subordi-

natio reperitur. Adducitur etiam Philosophus 2. Topic. cap. 3. vbi ait: *Contingit autem sive plura, cogitare verbum*: ergo ex mente Aristotelis non potest dari simul in intellectu duplex actualis cognitio. Respondeo Aristotelem tantum praeditis verbis significare plura posse habitualiter sciri, quā actualiter cognoscit, non vero docui-
se non posse simul cognoscit plura. Item ergo assensum praemissarum & conclusionem posse coexistere, de quo nulla potest esse controvergia. Neque negari potest altera premissam posse procedere conclusionem, quia cum una non inferat aliam, & per se sola non sufficiat conclusionem inducere, poterit absque alia premissa, & absque vtraque sub-
sistere. Vtramque premissam non posse per se loquendo
conclusionem procedere, mihi perfudeo, quia vtraque premissa determinat intellectum ad assensum conclusionis, vt probauit Punct. precedentis: ergo illum determinabit in primo instanti, in quo simul vtraque existat. Si enim in primo instanti non determinaret intellectum, neque illum determinaret in sequentibus, cum in omnibus eadem sit ratio. Poterit autem ex accidenti v. g. ex distractione animi vtraque premissa esse in aliqua mensura temporis, in qua non fit conclusio, quia ablato distractio ne impedimento incipiet tempore posterior premissis.

Difficilis est, an conclusionis assensus poterit existerre sine praemissarum assensu, vel quia elicitor postquam iam premissa transire, vel quia elicitor premissis existentibus, & postea deficiens conferuatur. Secundum sententiam, quam sum amplexus afferentem assensum conclusionis ferri in obiectum praemissarum, prius propositionum per formales praemissas, non potest assensus conclusionis produci, neque conferuari premissis non existentibus, quia supponit obiectum formale applicatum per praemissas, qui applicatione deficiente deficit conclusionis actus, sicut deficit actus voluntatis cognitione non existente. Censeo tamen supernaturaliter posse produci, & conferuari conclusionis assensum sine premissis. Moreor quia secundum hanc sententiam assensus conclusions tantum dependet a premissis formalibus tanquam a conditione applicante motuum, seu formale obiectum, ea ratione, quā dependet volitio a cognitione. Sed hoc conditionis genus potest suppleri a Deo, & potest supernaturaliter dati volitio sine cognitione: ergo potest dari supernaturaliter assensus praemissarum sine conclusionis assensu. Tota difficultas huius rei in minori consistit, quam probabo Controu. 7. de anima, Punct. 3.

In sententia que afferit assensum conclusionis non attingere praemissarum obiectum, neque efficienter a praemissis formalibus pendere facile defendit posse assensum conclusionis primò produci sine premissis, & cum his producunt sine eidem postea conferuari, quia intellectus, qui elicitor hunc assensum propter veritatem formalem, quam in se habet consequens determinatur praemissarum assensu, poterit sine hac determinatione illum elicere, & conferuare; sicuti voluntas, quia elicitor actum imperatur propter motuum intrinsecum proprium talis actus determinata actu imperante, poterit eandem elicere absque imperio, & iam hunc elicitor posse sine illo imperio conferuare. Neque necesse est loco praemissarum influentium in conclusionem aliam substitui causam, si ipsa deficiant, quia cum causa physica non influit, neque per se ad effectum requiritur, necessum non est ipsa deficiente aliam substitui, vt conferuerit effectus, qui ab illa dependebat, vt videre est in actu imperato respectu imperantis.

Nota tamen tunc solum assensum consequens dici conclusionem formalem, & illius obiectum consequens dici, quando actu dependet a praemissis, quia secundum hanc sententiam extrinsecum est assensu esse conclusionem, sicuti illi extrinsecum est ab his praemissis dependere, & ita assensus iste, *Petrus est animal*, conclusio dicitur quando ab his praemissis procedat, *Omnis homo est animal*; *Petrus est homo*. Idem vero si ab his non dependeat sicuti de facto potest non dependere, non dicetur conclusio, quia conclusio formaliter in ratione talis constituitur per hanc dependentiam extrinsecam actus, qui denominatur conclusio. Ex hoc inferes conclusionem formaliter ut conclusionem adhuc in hac sententia non posse existere sine premissis, licet sine ipsis possit existere actus, qui accidentaliter, & extrinsecè conclusio denominatur.

In sententia quæ afferit præmissas efficienter influere in conclusionem conclusio non poterit sine illis subsistere, quia a sensu conclusionis inuoluit actionem, ex vi cuius producitur, quæ per se ipsam est connexa essentialiter cum principio, à quo procedit, & adhuc supernaturaliter non potest ab illo separari.

Præmissas non concurrere effectuè ad assensum conclusionis, sed tantum directiū dixi Punct. 3. num. 6. vbi tereti huic conclusionis fundamenta, quæ aliis locis ibi citatis latius expendo. Quomodo autem præmissæ assensum conclusionis dirigant explicui eodem Punct. 3. vbi dixi præmissas influere in conclusionem proponendo formale obiectum propter quod intellectus consequenti affectur, & elicit conclusionis assensum.

Contra predictam conclusionem obiciunt nonnulli, ut probent præmissas efficienter in conclusionem influere. Id præstant præmissæ respectu conclusionis, quod species impressæ respectu præmissarum. Sed species impressæ concurrent effectuè: ergo præmissæ eodem modo concurrent. Confirmatur: si præmissæ non præcederent conclusionem necessarius esset specierum influxus ad illam elicendam: ergo præmissæ supplet defectum specimen. Sed species concurrent actiū: ergo præmissæ debent actiū concurrere. Ob hanc rationem afferunt nonnulli assensum conclusionis non solum dependere præmissis, sed etiam à speciebus impressæ actiū concurrentibus, quia intellectus indiget alio principio actiū ad suos actus producendos, & cùm præmissæ tale non sint: etiam illis positis species impressæ necessariae sunt. Respondent alii intellectum duo habere genera actuum, vnum eorum ad quos exposcit principium actuum, quia ex se non habet sufficientem virtutem ad illos producendos, & huiusmodi esse præmissarum assensum ad quem species effectuè concurrent, aliud eorum ad quos tandem indiget alia cognitione applicante motuum formale ipsum, ad quos producendos virtutem habet adequatam, & huiusmodi esse conclusionis actum, quem sine compriprincipio actiū adæquare potest intellectus producere. Hac ratione præmissæ non subrogantur loco principijs actiū distincti ab intellectu, quod necessarium non est ad conclusionem producendam, sed in alio genere concurrent ad conclusionem producendam, quæ non indiget principio in intellectu distincto, sed tantum conditione applicante motuum formale, ex vi cuius intellectus diciunt illuminatus ad conclusionem elicendam. Nec refert conclusionem nobiliorem esse præmissas, quia non præcisè ex eo quod effectus perfectior sit plura principia actiua requiri, sed ex modo quo producitur, volitus enim perfectior est specie impressæ producta à phantasmatore in intellectu, quam communis sententia admittit, & volitus supponit tantum animam ut principium actuum, & species impressæ animam & phantasma. Addo in multorum sententia iudicium non dependere actiū à speciebus impressæ, sed tantum ab apprehensione tanquam à conditio-ne, ex vi cuius obiectum proponitur, sed apprehensionem tantum à speciebus impressæ produci. Ex quo duo inferes primum præmissas formales, quæ sunt actus iudicij non dependere efficienter ab speciebus impressæ. Secundum, apprehensiones, quæ sunt actus imperfectiores iudicij dependere ab anima, à qua in genere efficiens adæquare iudicia dependent, & insuper dependere ab speciebus impressæ, à quibus iudicia non dependent, quia elicuntur non prævia applicatione motui, sicut elicuntur iudicia, quorum obiectum per simplices apprehensiones intellectu applicantur prius natura, quam elicuntur iudicia. Concludo quamcumque ex supradictis solutionibus probabiliter defendi posse.

PUNCTVM VI.

De præcognitis ante totum syllogismum, & in ipso progressu syllogismi ante conclusionem.

Dificultatē hanc multi specialiter in demonstratione disputant, nescio quā ratione cum communis sit in syllogismo probabili & demonstratiuo. Omnis demonstratio tribus terminis constat, subiecto de quo demonstratur, prædicato, quod demonstratur, & medio, per quod sic demonstratio. Ex his terminis inter se conexis

Franc. de Oviedo, Philosoph. Tom. I.

principia resultant, ex quibus infertur conclusio. Circa quilibet rem duo possunt cognosci, nomen, & res. Deinde cognitio rei duplex esse potest. Una quod esse rei, quā cognoscitur hanc existere, vel esse possibile, & cognitio rei quod quid est, quā saltē confusè cognosci- turi quidditas rei in ordine ad alias proprietates, vel connotata extrinseca. His positis:

Dico primum: Ad inferendum per discursum aliquid de re, non suffici cognitio nominis alicuius, aut omnium terminorum, quia si ego ignore quid nomen significet, nihil potero predicare de illius significato, de quo agitur, quia nomina, cuius significationem ignoro perinde se habent respectu mei in ordine ad rem significatam, ac se habent nomina aliarum rerum, & voces significationes expertus. Dixi ad demonstrandum aliquid de re, quia si demonstratio sit tantum de voce, vel de nomine, quā ego intendam demonstrare vocem hanc homo esse aerem dearticulatum, vel esse nomen, quod per easus inflectionem distinguitur à verbo, certum est necessarium non esse cognitio rem significata, quia tunc illa demonstratione non ipsum est verbum.

Dico secundum: Per se loquendo cognitio nominis non requiritur ad inferendum aliquid de substantia rei, quia Angelus immediatè potest tendere circa res ipsas sine aliquo nomine. Et homo metaphysice loquendo posset indicium ferre de rebus ipsis, quas cognoscit in se ipsis seu independenter ab ipsarum nomine, & ex iudicio huiusmodi alius etiam rei, nomine non interuenienter illatum inducere, in quo nulla appetere repugnantia.

Dico tertium: Ad illationem humanam moraliter necessaria est cognitio nominis, & raro aut nunquam vincetur difficultas, que est in syllogismo faciendo nullo rerum nomine interueniente, quam metaphysice fieri posse super dixi. Ratio desumitur ex communi modo concipiendi res, quas semper concipiimus per nomina imposita, vel per aliquod signum, quod nos constitutimus ad illas significandas in ordine ad nos, quia intellectus noſter ob suam imbecillitatem sine his administriculis vix potest intellectio-nem aliquam elicere, maximè supposita iam nominis impositione, ex cuius præexistente notitia naturaliter fertur in nomen concepta re, ad quam significandam imposuit esse prenouit. Quisque enim apud se experietur nunquam concipere hominis substantiam sine hac voce homo, neque rem lapidis sine hac voce lapis.

Dico quartum: Requiritur cognitio quod quid rei ante ingressum syllogismi. Ratio est, quia implicat me elicere hunc assensum, homo est animal, quin aliquo modo prænouerim, quid sit homo, & quid sit animal, quia iudicium de identitate duorum extremonum fundatur in cognitione de utriusque cognitione, conuenientia enim vnius extremi cum alio supponit quiditatem utriusque in qua fundatur: ergo non possum ego cognoscere conuenientiam, quin prius saltē confusè præcognoverim quidditatem extremonum inter quæ conuenientia versatur.

Dico quintum: Non semper prærequiritur cognitio extremitatum, quod existentiam, aut possibiliter illarum. Ratio est, quia aliquando syllogismus abstrahit ab existentia, & possibiliitate subiecti, ut in hac demonstratione, *Omnis homo est animal: Omne rationale est homo: ergo omne rationale est animal*: in qua tantum agitur de connexione predicatorum inter se, hac enim propositio, *Omnis homo est animal*, etiam si homo repugnat, vera est, sicuti vera est hac propositio, *Omnis bincorvus dicit formaliter essentiam Hirvi, & cerui*. Secundum, cùm demonstramus rem esse possibile, illiusque possibiliter in conclusione inferimus, non requiritur ante ipsam conclusionem iudicium de possibiliitate rei, hoc enim intendimus acquirere vi præmissarum, & de facto acquirimus in conclusione. Idem dico de demonstratione, quæ rei existentia euincitur.

Dico sextum: Quando inquiritur de subiecto seu de illo intenditur ostendit aliquid accidentis, præcognosci debet subiecti existentia, quia accidens supponit subiectum, & qui inquirit an Petrus sit albus supponit esse Pétrum in rerum natura, cui possit albedo contingere. Hoc intellige de accidenti quinto prædicabili, & de passione, quando inquiritur an actu subiectum afficiant. Non vero absolute cùm passio inquiritur de subiecto, quia tunc conuenientia de qua disputatur non supponit subiecti existentiam, tantum enim inquiritur an essentia ex se connexionem habeat cum accidenti, quod verificari potest essentia

L 2 non

non existente, nullo enim homine existente verum est dicere, *Homo est admiratus*, & nullo igne producō verum est dicere *igais est calidas ut oīo*, quia ex vi harum propositionum tantum affirmamus subiecta talis esse natura, vt ex se petant habere talia accidentia, eo ipso quod existant,

S8 Dico septimō: Ad assensum conclusionis tantum prærequisitur præmissarum assensus. Hanc conclusionem probauit Controu. 9. Punct. 2. propugnauit per præmissas formales proponi intellectui sufficiens obiectum formale motiuum ad assentendum conclusioni, quo proposito rapitur ad hunc assensum praestandum, & ex professo impugnauit afferentes prærequiri cognitionem illationis, ex vi cuius inferuntur conclusio ex præmissis. Neque ad conclusionem requiritur cognitio principij vniuersitatis, que sunt eadem vni tertio & cetera, sed sufficit in hac demonstrationis materia in actu exercito cogosci, eo modo quo dixi Controu. 9. Punct. 2. coguoci identitatem obiecti conclusionis cum obiecto præmissarum.

CONTROVERSIA X.

De demonstratione.

GIT Aristoteles libris de Post. resolution. de demonstratione, cuius naturam hæc Controversia suscipit explicandam.

Piæmonco autem in hac quām plures in uoli quæstiones de nomine, postquam enim certum est syllogismum certum esse & evidentem, & postquam conclusionis, & præmissarum natura clare comperta est, & nihil circa hanc, neque circa illius proprietates dubitatur, quæsto veritur an talis syllogismus dicendus sit demonstratio necne. Cuius dubitandi, & decidendi ratio non ex alio capite defumitur, nisi ex eo quod Aristoteles syllogismum, in quo expressis certis, & evidenter deducitur conclusio voluit his vel illis conditionibus affici ut demonstratio diceretur. Exempla non pauca occurrent in huius Controversia progressu.

PVNCTVM PRIMVM.

Quid sit demonstratio.

Dvas definitiones demonstrationis tradidit Philosophus lib. 1. Post. cap. 2. Altera est quod sit syllogismus faciens scire: altera est quod sit syllogismus ex verbis, primis, immediatis, & notioribus, & prioribus, causisque conclusiōis. Circa primam definitionem dubitari solet, quonodo intelligenda sit particula illa *faciens scire*: potest enim intelligi efficienter, quia producit habitum scientificum, vel formaliter, quia conclusio demonstrationis formaliter est scientia, & intellectus formaliter scientem constituit. Potest etiam intelligi particula illa *faciens scire*, de præmissis, quia faciunt conclusionem, cuius sunt causa, sicutem directiva. Si attendemus præcisius ad verba definitionis facile esset quemlibet ex his modis defendere; verumtamen tantum secundus est ad Arist. mentem, quam ipse explicite ibidem his verbis, *scientiale syllogismum dico, secundum quem, ex quod ipsum habemus finis*. Quibus verbis clare ostendit scientiam esse effectum formalem demonstrationis. Propriissimum etiam in hunc sensum verba definitionis explicantur. Neque hæc definitio potest alij sciendi instrumento conuenire, quia etiam si cognitio per definitionem Angelum faciat scire, syllogismus non est, per quem Philosophus demonstrationem definit. De proprietatibus, quas secunda definitio in demonstratione exposcit, postea dicemus.

Definitio demostrationis frequenter in scholis adducta haec est: *Syllogismus constans præmissis certis, & evidentiis*. Definitio haec nulli syllogismo non demonstratiō potest conuenire, probabilis enim constat viraque, vel sicutem altera præmissa probabili, falsigraphus vero neque

constat præmissis evidentibus, neque propriè est syllogismus, cum conclusio ex præmissis legitimè non inferatur, ob defectum aliquem in præmissis repertum. Quid sit certitudo, accuratè tractabo Contr. 5. de Anima, Punct. 7. vbi de veritate propositionis, cuius natura præcognoscenda est, vt possit certitudinis natura cognosci. De natura evidentiæ dicam Punct. 2. Ideo syllogismus rheologicus cuius conclusio innititur præmissis de fide demonstrativis non est, vt cum communis sententia docet P. Vazq. Reclamant nonnulli Thomistæ afferentes, syllogismum Theologicum esse demonstrativum, quia ad demonstrationem non requiritur evidētia, sed tantum certitudo præmissarum in conclusionem derivata. En iam incidimus in questionem purè de nomine. Certum est syllogismum legitimum in quo consequens deducitur vi illationis ex principiis fidei cognitis certissimum esse, nulloque modo falsitatem posse conclusioni accidere. Certum est etiam conclusionem huius syllogismi non esse evidentem, quia licet illatio evidens sit, consequens ex vi huius non potest habere evidētiam, quam non habent præmissæ, quæ cum sint obscuræ obscuran generant conclusionem. Insuper est certum syllogismum, in quo conclusio deducitur ex præmissis certis, & evidentibus naturæ lumina cognitis, vndeque esse certum & evidentem. Hæc de re, in quibus vtriusque syllogismi differentia aperte noscitur. An vero vterque syllogismus sit dicendus demonstrativus, vel tantum ille, in quo præmissæ non tantum sunt certæ, sed etiam evidentes, quæsto est de nomine, in quo sto communis sententia, quæ cum Aristotele tantum vocat demonstrationem syllogismum certum, & evidentem.

Diuidi solet demonstratio, in demonstrationem proper quid, & demonstrationem quia. Proper quid dicunt illa, in qua effectus demonstratur per causam. Demonstratio quia appellatur illa, in qua causa deducitur ex effectu. Ob id demonstratio proper quid à priori, hoc est ab illo quod est prius, & demonstratio quia à posteriori, hoc est ab illo, quod est posteriori dici solent. Contra hanc divisionem plures solent obiecti demonstrationes, in quibus conclusio neque ex causa, neque ex effectu deducitur. Huiusmodi sunt demonstrationes, in quibus inferimus prædicatum animalis ex prædicato hominis, & prædicatum hominis ex animali rationali, & duo esse æqualia inter se, quia sunt æqualia vni tertio. Plures refutant haram demonstrationem media ad causas; vel effectus, afferuntque animal rationale esse quasi causam formalem hominis, & hominem esse quasi effectum animalis, quia valet consequentia, est homo: ergo est animal, & non tenet, & est animal, ergo est homo. Alij defendunt dari aliam demonstrationem medium inter demonstrationem proper quid, & quia. Alij afferunt demonstrationem proper quid esse illam, quæ traditur per causas, & demonstrationem quia dici quæcumque, quæ per causas non traditur, sive tradatur per effectus, sive per aliud medium cum extremis connexum. Quidquid dixeris facilè defendes, est enim res priuati momenti, quam tetigi Controu. 1.n.7. pergo ad alia.

Viraque demonstratio diuidi solet in perfectam & perfectissimam. Perfectissima dici solet illa, in qua demonstratur effectus ex causa immediata, vel causa ex effectu immediato, veluti cum ex rationali admiratiuum inferatur, vel rationali ex admiratiuo, nihil enim mediat inter rationale, & admiratiuum. Demonstratio perfecta appellatur, in qua demonstratur effectus ex causa mediata, veluti risibile ex rationali, vel causa ex mediato effectu veluti rationale ex risibili, mediat enim admiratiuum inter utrumque extreum. Frequentius tamen tantum perfectissima demonstratio dicitur illa, ex vi cuius prima passio per essentiam de subiecto adequato demonstratur.

Dubitari solet, an demonstratio per causam inadæquatam sit vera demonstratio, an vero requiratur demonstrationem fieri per causam adequarem. Respondeo sufficere ad veram demonstrationem dari per causam inadæquatam, quando cum effectu connexionem habet. Quia ex causa inadæquate cum effectu connexa potest certi, & evidenter inferri effectus: ergo potest demonstrari. Quod si oppositum videatur docuisse Aristoteles, intelligendus est de causa inadæquata non connexa cum effectu.

Dicendum est contra Sotum demonstrationem proper quid, & quia esse specie distinctas, quia medium est diuersum, & ratio formalis assentiendi conclusioni specie distincta.

Obiectio:

Obiecties: Ex eisdem propositionibus potest fieri vtraque demonstratio: ergo non differunt specie. Respondeo iuxta meam sententiam, quæ conclusionem constituit per aliquid intrinsecum assensum, qui dicitur conclusio falsum esse antecedens, quia assensus præmissæ non deductus ex præmissis implicar ex illis deduci, cum per se ipsum habeat hoc, quod est deduci, & non deduci ex aliis. Et ob eandem rationem assensus conclusionis deductus ex præmissis implicat ex eisdem non deduci. In sententia, quæ afferit rationem conclusionis & præmissæ extrinsecam esse propositionem, dicendum est posse esse easdem numero propositiones in vtrahinc demonstratione, & has secundum se non distinguunt, tamen formaliter in ratione præmissæ, & conclusionis, quia conclusio ut conclusio in omnium sententiadit dependentiam à præmissis, & præmissæ ut præmissa dicunt formaliter influxum actuum, aut directum in conclusionem dependentem ab illis.

P V N C T V M . II.

Quid sit evidētia in actū intellectus.

I Duximus assensum conclusionis in demonstratione procedere ex præmissis certis & evidētibus. Oportet modò scire, quid sit certitudo, & evidētia. Certitudinis natura difficultè explicari poterit antequam definitur in quo consilat formalis ratio veritatis propositionis, ideo illius naturam explicandam remitto Controu. de anima Punct. 7, vbi fūs de hac re agim. Sufficiat modò dicere certitudinem supra veritatem addere necessitatem antecedentis ipsius veritatis: ad evidētæ naturam expoundam pergo:

2 Evidētiam non esse formaliter idem cum certitudine consistat ex separatione harum proprietatum, quæ in fidei actibus reperitur, actus enim fidei est summè certus, & tamen non est evidētia sed obscurus. Evidētia definiri solet determinatio ad assentendum. Quæ definitio explicatione indiget, quia non potest intelligi de determinatione in actu secundo, omnis enim in assensu est determinatio in actu secundo ad assentendum. Debet ergo intelligi de determinatione in actu primo, & de hac nonnullæ superunt difficutates, quia hæc determinatio consistit in principiis productiuis actus, quæ ab actu distinguantur, evidētia autem ab actu non distinguitur. Insuper si Deus prædeterminaret ad actum fidet, actus esset obscurus, & non evidētia: ergo evidētia non consistit in quacumque prædeterminatione. Rursum conclusio syllogismi probabilis procedit ex principiis determinantiibus intellectum ad illius assensum, supposito enim assensu præmissarum etiam probabilitum non potest intellectus conclusionis non assentiri: ergo non quacumque prædeterminatio principij inducit evidētiam actus.

3 Evidētia, est quasi videntia, seu visio obiecti, quæ dicit expressionem quamdam & representationem talis obiecti, ex vi cuius intellectus ita fertur in illud, ut expellat totam formidinem, nullamque relinquat occasionem dubitandi. Ita P. Hurt. tom. 1. de fide disp. 25. sect. 1. Expressio ista, seu hic representandi modus ab actu non distinguitur, quia modus representandi non est quid superaditum ipsi representationi, actus enim qui est representatio per se ipsum habet hoc vel illo modo obiectum representare. Ex hoc infertur evidētiam intrinsecam esse actui. Quia tamen hæc evidētia oritur ex principiis determinantiibus intellectum ad talen assensum, quæ nunquam illum indifferenter relinquunt ad assentendum, vel non assentendum, ideo solet evidētia quæ formaliter consistit in respectu ad talia principia: per illa definiri, quam per aliquid extrinsecum, quod licet non nimis propriæ, nonnulli evidētiani in actu primo appellant. Dicerunt propriis talia principia actus primus evidētia, seu actus primus ad evidētiam, quæ veluti expressio obiecti, semper tonat actu secundum.

4 Ex hoc inferes conclusionem probabilem non habere evidētiam ex principio prædeterminante ad illam, quia præmissa probabiles non prædeterminant intellectum ad assentendum, ita ut omnem formidinem expellant, sicut enim intellectus potest habere formidinem circa probabiles præmissas, ita circa conclusionem, quæ ab illis dependet. Actus fidei evidētia non est, quia dependet à

principiis intellectum non prædeterminantibus, indige enim pio voluntatis affectu saltem determinante intellectum ad assentendum reuelationi. Quod a Deus ad actionem fidei intellectum prædeterminaret, neque ideo esset actus fidei evidētia, quia determinaret ad actum, qui haberet eundem modum tendendi in obiectum, ac haberent alij actus, qui non procederent à principiis prædeterminantibus intellectum. Vnde ex modo tendendi talis actus non supponeret principium prædeterminans, sed ex aliqua ratione, quæ in obiectum ut cognitum non refunderetur. Prædeterminatio ergo, quæ inducit actum evidētum in intellectu, est illa ex vi cuius ita obiectum proponitur intellectui, vt non possit cum principiis obiectum proponendibus, non assentiri obiecto nullo loco formidini relieto. Erit autem formidini locus, quoties haec possit dari circa principia obiectum proponentibus. Erit ergo actus evidētia ille, qui dicit ordinem ad principia supra dicta, & evidētia consistet in respectu ad huiusmodi principia.

Ex hoc inferes expressionem non confitere in claritate actus, ex vi cuius penetrantur omnes formalitates obiecti cum ordine ad connaturat propria vniuersalitate, qualis est expressio, quæ est in definitionis conceptu. Sed in expressione ex vi cuius ita obiectum intellectui proponitur, ac si illud præ oculis haberet, quæ expressio opponitur formidini, & omni rationi dubitandi, omnique indifferente ad assentendum, vel non assentendum circa tale obiectum.

Evidētia est triplex, Moralis, Physica, & Metaphysica. Evidētia moralis est illa, quæ licet physice possit admittere formidinem oppositi, prudenter tamen haec haberi non potest, quia non sine temeritate oppofitum iudicare: Exempli gratiæ, affirmat iuramento sex octo viri prudentes, religiosi, & probatae virtutis vidisse aliquam rem, illam faciunt moraliter evidētum, quia sine temeritate iudicari non potest illos homines ad peierandum conuenisse. Evidētia physica est illa, ex vi cuius ita obiectum proponitur, ut naturaliter non possit non ita se habere, licet supernaturaliter alio modo contingere non repugnet. Huiusmodi est actus, quo ego iudico substantiam existere, quia video accidentia, quia sine subiecto naturaliter nequeunt conseruari, licet supernaturaliter absque illo existere valeant. Evidētia Metaphysica est, illa in qua obiectum ita concludit, ut de potentia Dei absolute non possit aliter se habere, ac per cognitionem representantur. Huiusmodi evidētiani habent haec principia: Totum est maius sua parte. Quodlibet est vel non est, & omnes illationes, quæ ex his principiis sumuntur, sicuti Omne totum est maius sua parte. Homo est totum respectu capitis: ergo homo est maius capite.

Evidētia metaphysica est omnium maxima, quia absolute nunquam potest illi falsum subesse. Evidētia moralis est omnium minima, quia sine miraculo obiectum indolentem evidētia, potest esse falsum, aliquando enim deprehendimus falsum esse id, de quo nullus potest prudenter dubitare. Evidētia physica est media inter utramque, quia non potest illi falsitas naturaliter subesse, supernaturaliter vero illi accidere non repugnat. Quia secula rite homini principiis naturalibus tantum invenient, quæ evidētia est esse substantiam panis sub illius accidentibus ante consecrationem, & post consecrationem, nihilominus tale iudicium evidētia verum erat ante consecrationem, & post consecrationem, est falsum. Est etiam evidētia physica media inter evidētum, & moralem, quia minorem relinquit occasionem dubitandi, quam moralis, quisque enim non raro expertus est falsitatem deprehendi in his quæ naturaliter erant evidētia, & raro aut nunquam id agnouerit in his, quæ physice sunt evidētia, cum miracula non nisi raro concingant. Relinquerit etiam evidētia physica maiorem occasionem dubitandi, quam metaphysica, quia haec nullam admittit, cum de potentia Dei absolute obiectum aliter contingere non possit; illa vero nonnullam potest admittere, licet enim non prudenter, saltem physice potest Philosophus visu albedine dicere, forsitan Deus hanc albedinem conseruat sine subiecto, sicuti conseruat accidentia Eucharistica.

Obiecties sequi ex dictis actum fidei esse evidētum, quia nullam relinquat occasionem dubitandi. Respondeo negando sequelam, quia licet nullus possit prudenter dubitare de obiecto reuelato, nec sine graui peccato, & fidei iniuria, physice locum relinquat dubitationi; potest enim quis

- per summam imprudentiam, & impudentiam dubitare de obiecto reuelato, & de reuelatione sufficienter proposita, imò reliquo actu fidei in hæresim prolabi, nullus autem potest dissentire ab hoc obiecto, quodlibet est vel non est, neque oppositum iudicare.
- 9 Instabis sequi ex hac soluzione euidentiam physicam non esse euidentiam, quia potest quis visâ parietis albedine, licet imprudente, & sine fundamento iudicare Deum conseruare albedinem absque subiecto. Respondeo difficile esse sine fundamento ab intellectu iudicari Deum factissime tale miraculum. Denus tamen id iudicasse, nihilominus talis euidentia esset simpliciter euidentia naturalis, quia si stendo intra naturæ terminos nullus potest iudicare albedinem existere sine subiecto: quod si iudicet id miraculose contingere, iam non se continet intra naturæ terminos, sed configit ad miracula, que non nisi supernaturaliter contingunt. Eodem modo euidentia moralis dicitur euidentia in genere moris, quia intra illud genus, & iuxta prudentia regulas de obiecto moraliter euidenti dubitari non potest.
- 10 Affirmant aliqui euidentiam, qua credimus Romanum esse non solum esse moralem, sed physicam, quia certius, clariusque est dari Romanum, quam ignem esse calefactum, & quia implicat tot homines diuersarum nationum, religionum, ac morum confiprasse ad confingendum dari Romanum. Censeo tamen hanc euidentiam moralē esse, & non physicam, quia strictè loquendo nihil accidisset contra physicam rerum naturam, si omnia testimonia creata, quæ mihi perlaudent Romanum existere, falsa essent, quia sicuti non est contra naturam rerum hunc hominem mentiri, ita neque est contra eandem naturam omnes homines mentiri. Existimo tamen hanc euidentiam in suo genere adē magnam esse, ve licet ex genere suo sit minus efficax quam physica, fortius conuinat intellectum, quam plures euidentie physica, & facilius quisque sibi perlaudum Deum miraculum aliquid fecisse, quam falsa esse tot argumenta, & testimonia creata, quia Romanum existere persuadent.
- II Ex his constat euidentiam intrinsecam esse actui, quomodo verò à veritate distinguatur definitiendum est ex distinctione veritatis ab actibus, cum quibus euidentia identificatur, de qua distinctione, seu indistinctione disputabo Controu. 6. de anima.
-
- P V N C T V M III.
- An certitudo, & euidentia premissarum sit maior vel minor certitudine & euidentia conclusionis.*
- 1 Tria reperiuntur in conclusionis premisis, veritas, certitudo, & euidentia. Veritatem non posse sufficiere magis nec minus probabo Controu. 6. de Anima Punct. 3. Certitudo autem cùm consistat in necessitate veritatis, constabit ex dicendis eadem Contr. de Anima Punct. 7. & cùm vna veritas sit magis necessaria quā alia, certum est posse dari vnam propositionem certiorē alia. Neque negabit aliquis posse esse euidentiorem alia, quia euidentia est expressio, quia potest esse maior, vel minor ex diuerso modo, quia actus tendunt in obiecta. Constat hoc ex dictis Controu. 10. Punct. 2. vbi de euidentia disputationem instituum.
- 2 Excessus cuiusvis qualitatis potest esse in maiori perfectione entitatiua, vel in maiori intensione, quia vocatur perfectione graduallis, & consistit in additione gradus ad gradum, quia est quasi perfectione quantitatis. Exempli gratiā, calor vt vnum perfectior est secundū substantiam seu essentiam frigiditatem vt octo: frigiditas verò vt octo secundū perfectionem gradualem, & intensiuam perfectione exuperat calorem vt vnum. Cùm verò cognitio certa secundū omnes suos gradus habeat certitudinem; & euidentis secundū eisdem euidentiam habeat, potest excessus in euidentia, & certitudine inter premisis & conclusionem secundū intensionem, seu perfectionem gradualem, & secundū perfectionem entitatiuam, & essentialem comparari. Nos in præsenti non agimus de excessu secundū perfectionem gradualem, sed de excessu secundū entitatem, seu perfectionem quidditatiuam, & essentialem.
- 3 Dico primum. Potest altera premissa esse certa, & euidentia, & conclusio nullam habere certitudinem, aut euidentiam. Probo facile: potest vna conclusio esse certa, & euidentia, & conclusio tantum probabilis, si altera premisa tantum sit probabilis: ergo potest vna premissa habere certitudinem, & euidentiam, quia careat conclusio. Consequens est legitima. Antecedens probo: Conclusio non tantum infertur ex altera premissa, sed ex utraque: ergo si utraque premissa non sit certa, & euidentia, conclusio non poterit habere certitudinem, & euidentiam. Confirmatur: non potest inferri certò, & euidenter extremitates conclusionis identificari inter se, nisi certò, & euidenter cognoscamus easdem extremitates identificari vni tertio, rotatam enim certitudo & euidentia identitatis harum extremitatum inter se sunt, ut ex certitudine, & euidentia identitatis utriusque extremitatis vni tertio: Sed quando vna premissa non est certa, & euidentia, non est certum & euidentes utramque premissam identificari vni tertio: ergo non est certum & euidentes identificari inter se. Explicatur eadem ratio. Conclusio essentialiter dependet ab utraque premissa, ita ut qualibet illarum deficiente etiam altera perferueret, conseqens legitimè non inferatur, neque dari possit vera conclusio: ergo habet totam defectibilitatem, quia reperitur in quacunque ex premisis: ergo non potest habere certitudinem defectibilitati oppotit, quam non habet altera premissa, neque potest habere euidentiam, quia in altera premissa desideratur. Antecedens omnes admittunt. Prior consequio probatur. Entitas essentialiter dependens à duabus extremitate, eo ipso quod deficit alterum, debet deficere: ergo eo ipso quod sit contingens defectus alicuius extremitati, seu principijs, contingens est defectus entitatis, quia essentialiter supponit tale principium, implicat enim deficiente aliquo principio, seu extremo non deficeret totum illud, quod cum tali principio essentialiter est connexum, sicut implicat deficiente principio effectio actionem non defice: ergo deficiente certitudine in principio, non potest hæc dari in illo, quod cum tali principio connexum est: ergo deficiente certitudine in altera premissa, implicat certitudinem in conclusione reperitur. Idem dico de euidentia, ideo enim mihi euidentis est ex vi afferens conclusionis extremitates identificari vni tertio, quia mihi euidentis per actus premisarum, non solum alteram extremitatem, sed utramque identificari cum vno tertio: ergo si euidentis mihi non est utramque extremitatem identificari cum vno tertio, non potest mihi euidentis esse identificari inter se: ergo si utraque premissa mihi non est euidentis, conclusio non potest esse euidentis, quia ex vi vnius tantum premissa euidentis, tantum mihi est euidentis vnam premissam identificari cum medio, quod sufficiens non est ad conclusionis euidentiam, imò neque ad ipsam conclusionem inferendam.
- Ob eandem rationem in demonstratione, quia constat ex duabus premisis non æquè certis, & euidentibus conclusio non potest certitudinem, aut euidentiam superare minus certam, & euidentiam. Quia certitudo, & euidentia conclusionis penderat à certitudine, & euidentia utriusque premissæ indubitate sumpta, vnde non potest habere certitudinem, & euidentiam, quam non habet utraque indubitate sumpta. Sed utraque indubitate sumpta non potest habere certitudinem, & euidentiam, quia caret illarum altera, quia utraque premissa sumpta per modum vnius essentialiter dependet à quacunque illarum, scilicet totum essentialiter dependet à partibus, quibus essentialiter componitur: ergo conclusio non potest habere certitudinem aut euidentiam, quia careat altera premissa: ergo neutrum potest certitudine, aut euidentiam superare. A priori eadem conclusio probatur: Obiectum conclusionis identificatur cum obiecto utriusque premissæ, quia identificatur cum extremitate utriusque: ergo identificatur cum obiecto premissæ minus certæ: ergo obiectum conclusionis non potest esse magis necessarium, quam obiectum premissæ minus certæ: ergo neque conclusio magis certa, quia certitudo conclusionis sumitur ex necessitate quam inducit obiectum premisarum in conclusionis obiectum.
- Obiicies: Obiectum conclusionis etiam identificatur cum obiecto magis certæ: ergo obiectum conclusionis habet eandem necessitatem, ac habet obiectum premissæ magis certæ. Respondeo negando consequiam, quia conclusio identificatur inadæqua cum obiecto premissæ magis certæ. Certitudo autem conclusionis non sumitur ex identificatione inadæqua, sed ex adæqua: Secus incertitudo

incertitudo quo ex idētificatione inadequata sumi potest, quia ex eo quod homo identificetur inadequatè cum materia, licet arguere; Incertum est esse materiam: ergo incertum est esse hominem. Non tamen licet inferre, certum est esse materiam: ergo certum est esse hominem. Quia ut certum sit esse hominem necessarium est certum esse dā omnia, cum quibus identificatur homo, videlicet materiam formam, & vniōnem.

Ceterū notari oportet in syllogismo, cuius maior propositio vniuersalis est certa, & eidens, etiam si minor tantum sit probabilis, refundi ex certitudine & evidētia majoris quandam certitudinem, & evidētiam in conclusionem non simpliciter, sed secundum quid. Quia maior certa & eidens applicata per minorem, eo modo quo applicatur communicat conclusioni suam certitudinem, & evidētiam. Quia evidētia & certitudo non est absoluta, sed ex suppositione minoris. Exemplum accipe in hoc syllogismo: Omnis homo est rationalis: Omne individuum quod sit in foro est homo, ergo omne individuum quod est in foro est rationale. Major certa, & eidens præstat conclusiōi certam esse, & evidētum ex suppositione minoris. Ex suppositione enim quod omne individuum quod sit in foro est homo, eidens est esse rationale, vt in præsenti syllogismo deducitur, admisā enim minori nequit consequentia negari. Certitudinem autem, & evidētiam absolutam non habet supradicta conclusio, quia quando minor certò, & evidētior non applicat maiorem, conclusio non evadit absolute certa, sed ex suppositione: Neque hæc certitudo ex suppositione reperitur quando maior vniuersalis certa non est, vt patet in hoc syllogismo: Omnis mater diligit filium suum: hæc mulier est mater: ergo hæc mulier diligit filium suum. Cuius conclusio adhuc ex suppositione minoris certa non est.

Ex hoc inferes quomodo actus fidei innitens reuelationi diuinæ sit omnino certus, etiam si applicatio reuelationis diuinæ fiat per actum fidei humanae tantum moraliter certum, quia hic actus applicat motuum ex se certum quod ex suppositione, quod vera sit applicatio, & ipsū existat non potest non terminare actum omnino certum. Ex quo habemus actum fidei saltem habere certitudinem ex suppositione quod motu applicatio vera sit, & reuelatio existat. Insuper habet per se ipsum supponere veritatem applicationis, & reuelationis existentiam, quia actus fidei diuinæ ferri non potest in reuelationem falsò applicatam seu in reuelationem non existentiam: ergo habet certitudinem absolutam, quidquid enim est certum sub conditione, quam essentialiter per se ipsum supponit, absolute est certum, certitudo enim conditionata, sicut & veritas conditionata purificata conditione transit in absolutam.

Quod si dices, actum fidei diuinæ non supponere veritatem propositionis circa reuelationem, neque huius existentiam, sed possit ferri in reuelationem falsò existimatā & non existentem: Inde inferrem ego actum fidei non esse intrinsecè certum, neque verum, quia tota illius veritas & certitudo innititur reuelationi diuinæ existenti, seu testimonia diuina, quod si Deus non præstisset, nulla certa veritas actui fidei inest. Quomodo autem actus fidei ex se habeat supponere applicationem reuelationis, hoc est, existentiam reuelationis, & cur non possit ferri in reuelationem falsò existimatam, explicatu facile non est, de quo agam Contr. de Anima Punct. I. §. 4.

Certitudo hæc absoluta quam in actibus fidei explicabimus non potest reperi in syllogismo, cuius maior vniuersalis certa applicatur per minorem incertam, quia ex vi majoris conclusio tantum evadit certa ex suppositione minoris, & conclusio ex se non habet supponere veritatem minoris, seu existentiam illius obiecti, quia etiam si intellectus per errorem falsò assentiat minori, elicit assensum conclusionis. Ex quo fit necessitatem conclusionis maneré pure conditionatam, & ex suppositione, quod applicatio minoris vera sit, quod conclusionis assensus per se non supponit, sicuti actus fidei per se supponit veritatem applicationis circa reuelationem, & huius veram, & non fictam existentiam.

Doctrinam hanc quam de actu fidei adhibuimus tradit N. Tannerus i. part. disp. i. quæst. 3. dub. 2. à num. 5. q. 4. dub. 4. à numero etiam 5. Docet enim assensum conclusionis Theologicæ non respicere tanquam rationem forma-

lem assentienti principia, seu media, ex quibus consequens per discursum potest inferri, sed obiectum reuelatum vt reuelatum. Iuxta quam doctrinam assentit dub. 2. citato num. 6. premissam evidētiam, si qua foret in discursu Theologico non esse rationem formalem assentienti, sed applicationem alterius præmissa reuelat, quæ tantum est obiectum formare assensus Theologici. Exemplum accipe in hoc syllogismo: Omnis homo descendens ex Adamo contraxit peccatum originale. Omne rationale est homo descendens ex Adamo: ergo omne rationale contraxit peccatum originale. In hoc discursu Theologico tota formalis ratio assentienti iuxta Tanneri sententiam est maior propositio, in qua continetur conclusio, & sicuti reuelatum est obiectum majoris, ita obiectum conclusionis in illo contentum. Hanc autem reuelationem vniuersalem in maiori contentam applicat minor propositio ad obiectum conclusionis, & ita procedit conclusio à maiori tanquam ab obiecto formalis, & à minori tanquam ab obiectum applicante. Ex hoc inferit conclusio Theologica procedentem ex una præmissa de fide tanquam ex formalis obiecto, ex eo altera certa naturali, seu morali certitudine, certitudine sperari præmissam naturalem, quam non respicit tanquam formale obiectum, sed tanquam conditionem obiectum formale, in qua tantum defideratur moralis certitudo, vt conclusio assensus innitens tanquam formalis obiecto tantum præmissa de fide certitudine fidei certus evadat, sicuti vt actus fidei evadat certus omni certitudine, ita vt secundum hanc exponeret quilibet naturalem assensum de re etiam per se notā, tantum requiritur in actu, ex vi cuius reuelatio applicatur moralis certitudo.

Hæc est doctrina N. Tanneri fideliter relata, qui nūnquam docuit intellectum semper tam certò assentiri conclusio, quā assentit certissima præmissa, vt refert nonnullus, qui non bene Tanneri sententiam exponit, quam vt à se expostionem bene postea impugnat, sed abs re cum longè abit Tannerus à sententia, quam ex illo refert. Tācum enim id docuit in syllogismo Theologiae supernaturalis, in quo tota assentienti ratio est vna præmissa de fide, & altera præmissa naturalis tantum conditio applicans obiectum ad conclusionem de fide supernaturalem. An vero in conclusione Theologica res ita se habeat, hīc definiendum non est, sed vbi agatur de obiecto formalis Theologiae. Vnum nobis tenendum est, quod in præsentis defendimus, & Tannerus non negat, conclusionem innitentem duplice præmissa tanquam formalis obiecto adæquato non posse superare certitudine præmissam minus certam, quam respicit vt obiectum formale inadæquatum.

Dico secundò: Conclusio est aquæ certa & eidens ac est vtraque præmissa. Ratio est facilis: obiectum conclusionis identificatur cum obiecto vtriusque præmissæ: ergo aquæ necessarium est obiectum conclusionis, ac est obiectum vtriusque præmissæ, & aquæ certa propositio que versatur circa obiectum conclusionis, ac vtraque tendens in obiectum præmissarum. Dices possum certò scire hoc individuum esse leonem, non certò scire esse rugibile, quia incertus sum an omnis leo sit rugibilis: ergo de eodem obiecto possum habere certitudinem, ex vi huius actus, & incertitudinem ex vi illius: ergo malè inferamus conclusionem esse aquæ certam cum præmissis, quia respiciunt idem obiectum. Respondeo circa idem obiectum posse dari certitudinem per hunc actum, & incertitudinem subiectiuam per alium, quia ex vi diuersorum actuum possum representari vt diuersa, non posse tamen dari certitudinem, & incertitudinem, obiectiuam, non enim potest esse magis necessaria hæc veritas, homo est animal, ac ista homo est viuens sensibile. Conclusio autem procedit de certitudine obiectiuam. Addo neque hanc posse esse maiorem in conclusione, quā in vtraque præmissa, quia quando obiectum non solidum est idem, sed cognoscitur vt idem per diuersos actus, vterque eandem certitudinem subiectiuam habet, si enim scio hominem, & animal rationale esse idem, non possum non aquæ formaliter adhære his propositionibus Petrus est homo, & Petrus est animal rationale: Sed per actum conclusionis cognoscitur illius obiectum vt idem cum obiecto præmissarum: ergo intellectus aquæ formaliter vtrique adhæret.

Probat etiam ratio modo immediatè adducta aqualem

L 4 evidētiam

II

12

13

evidentiam habere intellectum de obiecto conclusionis, ex vi conclusionis formalis, ac de obiecto præmissarum, ex vi præmissarum formalium, quia eo ipso quod intellectus ag iosecat duo obiecta non distingui inter se, & quod determinatus est ad assentendum huic, & illi. Confirmatur: per se notum est certò, & evidenter esse eadem inter se, quæ sunt eadem vni tertio: ergo & quæcūdēns est intellectui, hæc extrema esse eadem inter se, ac est esse eadem vni tertio: ergo ex eo quod per præmissas agnoscat certò, & evidenter extrema esse eadem vni tertio, cognoscit certò & evidenter esse eadem inter se. Rursus eo ipso quod quis assentatur præmissis, debet assentiri conclusioni; ergo eadē determinatione, quia assentitur præmissis est determinatus ad assentendum obiecto conclusionis, vel saltem ad non dissentendum ab illo: ergo eadem evidentiam habent præmissarum assensus & assensus conclusionis, evidēntia enim nascitur ex determinatione principiorum per modum actus primi ad assensum praestandum.

14

Obiectis: præmissæ sunt proximiores lumini rationis naturalis, quām conclusio: ergo sunt clariores: ergo evidēntiores nobis. Confirmatur: quidquid cognoscitur in alio minus clare cognoscitur, quam id quod in se cognoscitur: Sed obiectum conclusionis cognoscitur in obiecto præmissarum & obiectum præmissarum in se ipso: ergo clariū cognoscitur obiectum præmissarum per formales præmissas, quam obiectum conclusionis per conclusionem formalem: ergo præmissæ sunt clariores conclusione: ergo evidēntiores: ergo non potest habere conclusio aequalē evidentiam cum vtraque præmissa. Respondeo quod etiam admittatur præmissas esse clariores conclusione, hoc est, representare suum obiectum cum maiori partium distinctione, & formalitatum explicatio-ne, ex hoc tamen non inferri præmissas esse evidēntiores, quia evidēntia non constituit in hac expressione seu distinctione partium, potest enim dari duplex conclusio, vna, in qua inferatur ex principiis certis & evidēntibus hominem esse animal, quia conclusio erit evidens; & alia, in qua inferatur ex principiis tantum probabilibus animal rationale esse principium sentiendi, quia tantum erit probabilis, & nihilominus hæc probabilis clariū & expressius suum representat obiectum, quām illa evidens, quod enim in conclusione evidēnti representatur per hunc conceptum homo representatur in probabili per hunc conceptum animal rationale, & quod representatur in conclusione evidēnti per hunc conceptum animal representatur in probabili per hunc conceptum viuens sensibiles.

15

Obiectis secundo: Conclusio cognoscitur propter præmissas: ergo clariū, & evidēntius cognoscuntur præmissæ, quam conclusio, quia propter quod vnumquodque tale, & illud magis. Respondeo concedendo antecedens, & negando consequentiam. Ad axioma ad ductum respondeo intelligendum esse de causa finali respectu mediorum, quia non habent tantam amabilitatem, quam habent media, non verbo absolute de omnibus rebus. Quia Deus amat hominem iustum propter gratiam sanctificantem, non tamen magis amat gratiam, quām hominem. Similiter credimus mysteria reuelata propter reuelationem, non tamen magis credimus reuelationem, quām mysteria ipsa. Deinde Petrus est existens propter caufam quæ cum produxit, non tamen caufa est magis existens, quām effectus.

16

Inquires an si præmissæ sint & quæ certa inter se, conclusio possit esse & quæ certa cum altera illarum. Pro negatiua parte sic arguit Arriaga. Per assensum conclusionis attingitur obiectum conclusionis & præmissarum: Sed certior est semper intellectus de vna præmissa, quād de vtraque simul & de conclusione: ergo conclusio non potest esse & quæ certa cum altera præmissa. Minorem probat Arriaga: firmus quis adhæret simplici obiecto, quām duplīci, firmus enim quis credit Petrum currere, quām currere Petrum & Ioannem, quia ad falsitatem huius secundi, sufficit Petrum non currere, & adhuc eo currente Ioannem non currere: ad falsitatem vero primi requiritur Petrum non currere. Vnde prima veritas habet minorem fallibilitatem, quām secunda, quia habet eandem cum prima, & aliam nouam. Respondeo in duabus propositionibus quæ ex se sunt incerta & fallibilis maiorem fallibilitatem reperi, quām in vna propter rationem saecula, non vero in duabus propositionibus, quarum qualibet ex se est certa, & infallibilis, quia cum illa-

rum quilibet seorsim sumpta nullam habeat incertitudinem, neque vtraque simul illam habebit, nihil enim est in vtraque propositione, quod non reperiatur in illarum altera. Vnde respectu harum propositionum negligendum est suppositum, si dicatur vtraque propositione simul sumpta habet fallibilitatem quam habet una, & aliam nouam, que ratione alterius illi conuenit. Ratio est quia certitudo sumitur ex necessitate veritatis propositionis, quando autem duplex veritas est necessaria absolute, & simpliciter, nihil habet contingit, & quando necessitas est aequalis, non est minor necessitas veritatis vtriusque propositionis, quām alterius, simō extensio maior, non enim minus necessarium est hominem esse rationalem, & equū esse hinnibilem, quām hominem esse rationale, quia contradictoriū vtriusque obiecti, & alterius seorsim sumptū sunt omnino repugnativa, ita vt illorum impossibilitas non suscipiat magis nec minus. Illud quod dicitur intellectum facilius adhædere vni obiecto, quām vni & alteri, ad rem non attinet, quia certitudo non consistit in hac intellectus adhæsione. Neque vniuersaliter verum est, quia nulla ratione potero ego dimoueri ab his assensibus, Quodlibet est vel non est. Omne totum est minus sua parte, vnde non facilius ab altero quam ab vtroque dimouear, cùm à neutro possum dimoueri. Ex quo infertur æquiformiter vtrique, & alteri illorum adhædere.

P V N C T V M I V.

An demonstratio constet principiis per se & propriis.

Pædicationes quadam dicuntur per se, alia per acciden-tens, oportet autem scire, quid sit pædicari per se, vel quotuplex sit modus pædicandi per se vtilis ad demonst rationem construendam.

Philosophus quatuor designauit modos pædicandi per se. Primus, pædicandi quidditatē & essentialiter, veluti Petrus est homo, Petrus est rationalis, in quibus pædicationibus pædicatum est de ratione quidditatis subiecti. Hic modus necessarius est ad perfectissimam demonstrationem, quia cdm ex vi huius demonstretur prima passio per essentiam, necessarium est essentiam, pædicari de subiecto, de quo per essentiam passio demonstratur. Ad hunc modum reduci solent omnes pædicationes de extremis realiter identificatis, veluti, rationale est animal.

Secundus modus est per se inhærendi ad quem pertinet pædicationis propria passionis de subiecto, v.g. risibile de homine in hac pædicatione homo est risibili. Ab hoc modo excluduntur quæcūdēnes pædicationes accidentium communium, veluti homo est abus. Hic modus aptus est ad perfectissimam demonstrationem in qua demonstratur passio per essentiam, quia talis demonstratio debet habere vnam præmissam in qua passio demonstranda de subiecto pædicitur de medio. Posunt etiam reliqua passiones per illum demonstrari, vt cum risibile demonstratur per admiratum. Est etiā aptus ad demonstrationem posteriori, in qua essentia per passionē demonstratur.

Tertius modus per se conuenit substantiis, quæ per se existunt sine subiectis, aliquando conuenit etiam accidentibus vt contingit in Eucharistieis, que sine subiecto conueniuntur. Latuit tamen Philosophum hic modus per se in accidentibus. Dicuntur etiam accidentia in abstracto per se significari, vt albedo & quantitas. Hic modus aptus est ad demonstrationem à priori, in qua sepe per substantiam illius passionis demonstramus. Describere etiam potest ad demonstrationem à posteriori, in qua demonstramus substantiam increatam ex creatu.

Quartus modus est per se causandi, in quo essentia potitur cum causa, veluti edificator edificat, ripierit rident. Hic modus differt à secundo, quia secundus respicit semper effectum intrinsecum, hic autem aliquando effectum intrinsecum, aliquando extrinsecum, habet, vt patet in duobus exemplis adductis. Deinde secundus modus semper respicit effectum ex se permanente causa coenam, secundus vero respicit actum quendam citè transiunt. Hic modus est aptus ad demonstrationem à posteriori valer enim, ridet: ergo potest rident. Est etiam aptus ad demonstrationem à priori causis omnino necessariis existentibus cum omnibus requisitis ad operandum. Hec est enim legitima consequentia: Ignis est cū omnibus requisitis ad calcinandum:

catescendum: ergo catescit. Non vero tenet in causis libe-
ris, quia voluntas cum omnibus prærequisitis ad amandum
potest non amare.

6 Ultimò circa hos modos per se dicendum est non om-
nem demonstrationem constare principiis per se, vt patet
in hac demonstratione: *Omnis progressum est viuens: omnis
homo est progressus: ergo omnis homo est viuens.* In qua mi-
nor non predicitur per se de subiecto, quia progressum
non est proprium passio hominis, sed animalis. Dicendum
est etiam demonstrationem perfectissimam constare prin-
cipiis per se primo, & secundo modo, quia uno principio
predicitur passio de subiecto, quæ illi conuenit per se
secundo modo, & in altero essentia, quæ primo modo per se
conuenit, vt patet in hac demonstratione: *Omnis animal ra-
tionale est admirativum: Omnis homo est animal rationale: ergo
omnis homo est admirativus.*

7 Circa aliud quod inquitur, an videlicet demonstratio
debeat constare propriis principiis. Respondeo proprium
posse sumi ut oppositum alieno, & oppositum communi.
In priori sensu Patriam proprium vocamus; & ita in po-
steriori dicimus proprium esse pallium. Hoc postea dicen-
dum est non omnem demonstrationem constare princ-
ipiis propriis, quatenus proprium communi opponitur.
Quia sunt plura principia communia, quæ omnibus de-
monstrationibus deseruntur, ex quibus inferuntur conclu-
siones specialis scientie. Deinde addo non omnem de-
monstrationem constare principiis propriis propter proprii
alieno opponitur, aliquando enim conclusio huius pecu-
liaris scientie inferatur ex principiis aliis specialis scien-
tie, ut videtur est in hac demonstratione. *Definitio & defi-
nitum convertuntur. Homo & animal rationale sunt definitio, &
definitum: ergo homo & animal rationale convertuntur, hoc est,*
sunt idem. In qua demonstratione conclusio pertinet ad
Philosophum, & prima premissa ad Dialeticum. Verum
est hoc principia aliquo modo posse dici non aliena, quia
sunt propria scientie subalternant, quæ cognitionem
habet cum subalternata, propter quam possunt dici prin-
cipia propria huius, quæ illius sunt propria.

8 Ultimò dicendum est demonstrationem perfectissimam,
in qua prima passio demonstratur per essentiam, constare
principiis propriis propter proprium communi opponitur,
& alieno. Quia ad eandem scientiam ad quam pertinet
cognoscere passionem subiecti, pertinet cognoscere pra-
dicta essentia illius: Sed in demonstratione perfectissi-
ma principia constant predicationis essentialibus subiecti,
& passione, quæ de eodem subiecto in conclusione praedi-
catur: ergo conclusio & principia pertinent ad eandem
scientiam.

P V N C T V M . V.

*Quae sint propositiones per se nota, & an demonstratio
ex illis necessario constet.*

1 Propositio per se nota dicitur illa, quæ caret medio,
quo probetur, hoc est cuius obiecto non per aliud, sed
per se ipsum intellectus præbet assensum, ut doctè P. Vasq.
part. quest. 2. art. 2.

2 Propositio dupliciter potest cognosci per aliud vel à
priori, vel à posteriori, & ita dupliciter potest esse per se
nota à priori, cum nulla superflua causa per quam demon-
stretur. Si rerum essentiae sunt à priori per se nota. A po-
steriori, cum non potest per aliud effectum demonstrari.
Sic ultima passio per se nota à posteriori appellatur.

3 Propositio per se nota tam à priori, quam à posteriori
potest diuidi in per se notam quoad se, non vero quoad
se; & in per se notam quoad se, & quoad nos. Propositio
per se nota quoad nos, & non quoad se, dicetur illa, cuius
obiectum in re habet aliquam causam, ex qua possit
inferri, nos vero illam ignoramus, ac proinde non possumus
obiectum illud ex principio nobis ignoto deducere.
Huiusmodi forsitan est hoc propositio, *equus est hinnibilis.*
quæ quoad nos est per se nota à priori, quia id quod prius
in equo concipimus est hinnibilitas, & forsan latet nos
aliquid predicatum, ex quo oriatur ratio hinniendi, si-
cuius in nomine risibilis ex rationalitate nascitur. Pro-
positio per se nota quoad se, & quoad nos est illa, cuius
obiectum non cognoscitur à nobis per aliud medium,
neque in re aliquid supponit, per quod possit cognosci.

Huiusmodi est hoc propositio, *Quodlibet est vel non est.*
Addit. Arriaga aliam esse propositionem per se notam
quoad se, non vero quoad nos, illam videlicet, quæ non
habet medium in se, quo prædicatum connectatur cum
subiecto, ut existentia Dei cum ipso Deo, quæ à parte rei
sive illo medio connectuntur, nos tamen non cognoscimus
illam nisi mediante creaturarum cognitione. Non
acquiesco, quia si prædicatum non habet medium per
quod cognoscatur, non possumus nos illud confingere.
Neque exemplum est ad rem, quia existentia Dei quoad
se, & quoad nos est per se nota à priori, & ita non possumus
illam à priori demonstrare. A posteriori vero neque
quoad se, neque quoad nos est per se nota, quia realiter
habet effectus, ex quibus nos à posteriori existentiam di-
uinam demonstramus.

4 Alij absoluēt hanc divisionē impugnant, quia cognosci
est quoad nos, & ita propositio, quæ quoad nos est per se
nota, absolute & simpliciter dicitur per se nota, etiam habeat
causam occultam, quia donec talis causa nobis innotescat
per illam cognoscibilis non est. Hæc quæstio tota est de
modo loquendi, ideo in ea non immoror neque hunc, ne-
que illum improbo.

5 Propositio per se nota alia est evidens, probabilis alia;
qua si cū syllogismus evidens reducitur ad principia
per se evidentes, ita syllogismus probabilis, reducitur ad
principia per se probabilia, hoc est, quibus per se ipsa
probabilit̄ affentimus. Sic hæc propositio probabilis
Omnis mater diligit filium suum; reducitur ad hoc principium
probabile, *Omnis homo amat quod fōr alio modo est proprium,*
quod non amplius à priori poterit ostendī.

6 Ex propositionibus per se notis, quædam dicuntur digni-
tates, aliae non dignitates. *Dignitates* dicuntur principia
per se nota, evidentes, & generalissima, quæ pluribus facul-
tatis deseruntur, veluti *Quodlibet est vel non est:* quæ sunt
eadem vni tertio, sunt eadem inter se. Principia non digni-
tates sunt, quæ carent conditionibus supra dictis.

7 Expletatis iam propositionibus per se notis affero de-
monstrationem perfectissimam, in qua prima passio de
essentia demonstratur constare premissis per se notis à
priori, non vero à posteriori, quia essentia non potest à
priori demonstrari de subiecto potest tamen à posteriori.
Reliquæ demonstrationes non debent constare principiis
per se notis, cum enim demonstratur secunda passio per
primam, principia non sunt per se nota, cum prima posset
à priori probari per essentiam, & à posteriori per secun-
dam passionem. Potest autem dici omnis syllogismus sive
probabilis, sive evidens constare principiis per se notis,
quia ultimò in talia principia resolutus est, si negen-
tur principia non per se nota, quibus immediatè initiat
ur conclusio.

P V N C T V M . VI.

*An omnes demonstrationes debeant esse vniuersales, ne-
cessaria, constantes predicato de omni
secundum quod ipsum.*

1 **N**on omnem demonstrationem debere esse vniuersa-
lem, probo ex syllogismo expositorio, qui vero de-
monstratus est, & non constat propositionibus vniuersalibus.
Deinde hic syllogismus: *Omnis quod currit mouetur.*
Petrus currit: ergo Petrus mouetur, demonstratus est, si
minor euidenter cognoscatur, quomodo potest sensuum
euidentia cognoscit, & tamen constat propositionibus vni-
uersalibus. Deinde à posteriori causam per effectum fini-
gularem demonstramus.

2 Dicendum tamen est demonstrationem perfectissimam,
in qua passio naturæ multiplicabilis demonstratur per
essentiam debere constare premissis vniuersalibus. Ratio
est, quia demonstratio perfectissima est, in qua demonstra-
tur prima passio de subiecto ad equato. Sed passio naturæ
multiplicabilis habet pro subiecto naturam vniuersalem:
ergo de illa debet demonstrari: ergo debet demonstrari de
subiecto vniuersali: ergo conclusio vniuersalis esse debet:
ergo & præmissæ, quia conclusio vniuersalis, non nisi ex
vtraque præmissa vniuersali deducitur.

3 Dixi perfectissimam demonstrationem, in qua demon-
stratur passio naturæ multiplicabilis, quia si passio seu at-
tributum, quod demonstratur sit naturæ immultiplicabilis
v.g.

v.g. Dei, seu Angeli, in opinione, quæ afferit omnia individua natura Angelica necessariò specie distingui, tunc demonstratio perfectissima non debet constare præmissis vniuersalibus, quia passio respicit subiectum singulare, de quo demonstratur, ac proinde conclusio, in qua passio de proprio subiecto prædicatur, subiectum singulare habet, idemque reperitur in minori, quia in syllogismo legitimo & directo idem est subiectum Minoris & conclusionis.

4 Assero insuper non omnes demonstrationes debere constare præmissis necessariis, incorruptibilis, & æternæ veritatis. Quia veritas contingens potest evidenter cognosci & ex illa inferri necessarium consequens, quod necessariò sit coniunctum cum existentia antecedentis. Exemplum accipe in hac demonstratione, *Omne quod currit mouetur.* Petrus currit: ergo Petrus mouetur. Minor contingens est, & potuit non esse illius obiectum, nihilominus ex suppositione, quod sit essentialiter coniungitur cum consequenti, ac proinde si evidenter cognoscatur, prædictus syllogismus erit demonstratiuus, quia dispositio terminorum perfectam syllogismi figuram conficit, & vraque præmissa evidens est. Confirmatur ex communi Theologorum sententia, quæ afferit existentiam Dei demonstrari ex creaturarum existentia, etiam si creaturarum existentia antecedenter potuerit non esse.

5 Demonstrationem perfectissimam à priori constat præmissis necessariis & æternæ veritatis, quia prima passio, & essentia ita necessariò prædicanter, ut de potentia Dei absolute prædicatio non possit non esse vera.

6 Obincies, Deus potest auferre potentiam admiratiuum ab homine: ergo potest hoc propositio *Homo est admiratus* esse falsa. Respondeo Deum posse tollere passionem

formalem ab homine, si haec ab essentia distinguiatur, nihilominus adhuc ablata hac potentia, propositio ista *Homo est admiratus* vera erit, illius enim sensus est: Homo ex se petit potentiam admiratiuum, quam non potest naturaliter non habere, ad quod per accidens est, quod potentia superaddita de facto ab aliquo subiecto supernaturaliter fuerit ablata.

Principia secundum quod ipsum dicuntur illa, quorum prædicatum conuenit subiecto secundum quod tale est & cum illo conuertitur, sicuti risibile conuenit homini, quia est homo, & rationale, quia est constitutum illius, & utrumque cum homine conuertitur. Principia non secundum quod ipsum, sunt illa, quorum prædicatum non conuenit subiecto, secundum quod tale est, veluti cum dicimus, *homo est quantus.* Sentio non omnem demonstrationem constare principiis secundum quod ipsum, quia haec est vera demonstratio: *Omne sensuum est viuens: Omnis homo est sensivus: ergo omnis homo est viuens.* & nihilominus minor propositio non est principium secundum quod ipsum, quia sensuum non conuenit homini, quatenus est talis species, seu quatenus formaliter constitutus homo, sed quatenus est animal.

Demonstrationem perfectissimam constare principiis secundum quod ipsum facile probatur. Quia cum in hac demonstratione ostendatur passio per essentiam, vna ex præmissis habet pro prædicato assentialiter prædicata subiecti, & altera passionē ipsam, quæ demonstratur, ut videre est in hac demonstratione, *Omne animal rationale est admiratum.* *Omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est admiratus.* Principium autem in quo prædicatum est differentia speciei constitutiva, aut passio, quæ ex differentia dimanat, principium secundum quod ipsum debet appellari.

CONTRO